

174925

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KEPSUT İLÇESİ VE YÖRESİ AĞIZLARI
(İNCELEME - METİNLER - SÖZLÜK)

134925

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ERDİNÇ DEMİRAY

TEZ DANIŞMANI
Yard. Doç. Dr. SADİ HINÇAL NAKİBOĞLU

NİĞDE - 2003

Y.S. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Erdiñ DEMİRAY'a ait "Kepsut İlçesi Ve Yöresi Ağızları" adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Akademik Unvanı Adı Soyadı

Başkan

İmza

Akademik Unvanı Adı Soyadı

İmza

Akademik Unvanı Adı Soyadı

ÖZET

Erdoğan Demiray: “Kepsut İlçesi Ve Yöresi Ağızları”, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2003, XXV+ 431 s.

Kepsut ve köylerinde yapılan derlemeler esas alınarak, anılan yörenin ağız özellikleri ve söz varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

“Giriş”te Balıkesir ve Kepsut bölgesinin tarihi ana hatları ile anlatılıp, bölgenin etnik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

I. Bölüm’de, – Ses Bilgisi- yörenin ses varlığı ve bunlarla ilgili ses olayları;

II. Bölüm’de, –Şekil Bilgisi” yörede yapım ekleri ile isim ve fiil çekim eklerinin, kelime çeşitlerinin (sıfat, zamir, zarf, sıfat-fiil, zarf-fiil, edatlar) kullanılış şekilleri incelenmiş,

III. Bölüm’de Kepsut ve köylerinden derlenen metinler sunulmuş, bu metinlerden ve metin dışı derlemelerden istifade edilerek yörenin söz varlığını ortaya koymak amacı ile bir sözlük oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Anadolu ve Rumeli Ağızları, Kepsut Ağızı, Ağızlar

ABSTRACT

The characteristics of dialect and vocabularies of Kepsut and its villages were studied, which were based on the compilations in Kepsut and its villages.

In the introduction, the history of Balikesir and Kepsut and its ethnic were mainly introduced.

In the first chapter, Phonetics- the characteristics of vowels and consonants in these area, (changment of vowels and consonants, vowel harmony, gradations of vowels and consonants, prothesis, derivations of consonants, assimilation, consraction, metathes etc.)

In the second chapter, Morphology- using of the suffixes in Kepsut and its villages, and the varies of vocabularies (noun, pronouns, adjectives, adverbs, conjoctions etc.) were studied.

In the third chapter, the texts compiled from Kepsut and its villages were presented, and a dictionary was composed in order to present the vocabularies used especially in these area by benefetting from the texts compiled from Kepsut and its villages and not recorded speaking.

Key structures: Dialects of Anatolia and Rumeli, Kepsut dialect, Dialets

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
METİNLER.....	XIX
ÖNSÖZ	XX
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (transkription) İŞARETLERİ	XXIII
KISALTMALAR	XXVI

GİRİŞ

BALIKESİR VE KEPSUT BÖLGESİNİN TARİHİ	1
ETNİK YAPI	7
BALIKESİR VE KEPSUT BÖLGESİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI	16

I. BÖLÜM

SES BİLGİSİ

ÜNLÜLER	19
à ünlüsü	19
â ünlüsü	19
á ünlüsü	20
å ünlüsü	21
é ünlüsü	22
ê ünlüsü	23
í ünlüsü	23
î / ï ünlüleri	24
ó ünlüsü	24
ò ünlüsü	24
ô ünlüsü	25
ú ünlüsü	25

UZUN ÜNLÜLER	26
Hece kaynaşması ile oluşan uzun ünlüler	26
(-k- / -k- >) -ğ- / -g- > ğ ünsüzlerinin erimesi ile	26
-h- ünsüzünün erimesi ile	27
-r- ünsüzünün erimesi ile	27
-y- ünsüzünün erimesi ile	28
-v- ünsüzünün erimesi ile	28
Ünsüz düşmesi ile oluşan uzun ünlüler	29
-f- ünsüzünün düşmesi ile	29
-ğ- ünsüzünün düşmesi ile	29
-h- ünsüzünün düşmesi ile	30
-k- / -k- ünsüzünün düşmesi ile	30
-l- ünsüzünün düşmesi ile	30
-n- ünsüzünün düşmesi ile	31
-r- / -r ünsüzünün düşmesi ile	31
-v- ünsüzünün düşmesi ile	31
-y- / -y ünsüzünün düşmesi ile	31
-z- ünsüzünün düşmesi ile	32
-m- ünsüzünün düşmesi ile	32
Çift ünlülerin kaynaşması ile oluşan uzun ünlüler	32
ASLÎ UZUNLUKLAR	33
YABANCI KELİMELERDE UZUNLUK	34
KISA ÜNLÜLER	35
GENİZ ÜNLÜLERİ	37
İKİZ ÜNLÜLER.....	38
Yükselen ikiz ünlüler	38
Eşit ikiz ünlüler	39
Alçalan ikiz ünlüler	39
ÜNLÜ UYUMU	40

iken, -ken zarf-fiilinin durumu	42
i- yardımcı fiilinin durumu	43
ki bağlacı ile aitlik eki ki'nin durumu	43
-leyin ekinin durumu	44
Son çekim edatı ile'nin durumu	45
-yor ekinin durumu	46
kanı, kankı/ kanğı kelimelerinin durumu	46
-arak, -erek zarf-fiil ekinin durumu	47
YABANCI KELİMELERDE DİL BENZEŞMESİ	47
İlerleyici ünlü benzeşmesi ile	48
Gerileyici ünlü benzeşmesi ile	48
İlerleyici – Gerileyici ünlü benzeşmesi ile	49
ÜNLÜ UYUMUNUN BOZULMASI	49
y ünsüzü etkisi ile	49
l ve ş ünsüzleri etkisi ile	50
ş ünsüzü etkisi ile	51
ç ve c ünsüzleri etkisi ile	51
Gelecek zaman ekinde	51
Şart kipi ekinde	52
Şimdiki zaman ekinde	52
UYUM DEĞİŞMESİ	53
a – a > e – e olması	53
ı – a > i – e olması	54
ı – ı > i – i olması	54
i – a > ı – a olması	54
i – i > ı – ı olması	54
u – a > ü – e olması	54
ü – ü > u – u olması	54
DUDAK BENZEŞMESİ	54

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	55
Kalın ünlülerin incelmesi	56
a > e değişmesi	56
a > á değişmesi	57
ı > i değişmesi	57
ı > í değişmesi	58
u > ü değişmesi	58
İnce ünlülerin kalınlaşması	58
e > a değişmesi	58
e > á değişmesi	59
i > ı değişmesi	59
i > í değişmesi	59
ö > o değişmesi	60
ö > ó değişmesi	60
ü > u değişmesi	60
ü > ú değişmesi	60
Geniş ünlülerin daralması	60
a > ı değişmesi	60
a > i değişmesi	61
a > í değişmesi	61
e > i değişmesi	61
e > é değişmesi	62
e > ı değişmesi	62
o > u değişmesi	62
ö > ü değişmesi	63
Dar ünlülerin genişlemesi	64
ı > a değişmesi	64
i > a değişmesi	64
i > e değişmesi	64
i > é değişmesi	64

u > ö / o değişmesi	64
ü > ö değişmesi	65
ü > ö değişmesi	65
Düz ünlülerin yuvarlaklaşması	65
a > u değişmesi	65
a > o değişmesi	66
a > â değişmesi	66
e > ö değişmesi	66
e > ü değişmesi	66
e > e değişmesi	66
ı > u değişmesi	66
i > ü değişmesi	66
Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi	67
o > a değişmesi	67
o > â değişmesi	67
ö > e değişmesi	67
u > a değişmesi	67
u > ı değişmesi	67
u > i değişmesi	68
ü > e değişmesi	68
ü > i değişmesi	68
ÜNLÜ DÜŞMESİ	69
ÜNLÜ TÜREMESİ	71
Öntüreme	71
i- öntüremesi	72
ı-, ĩ- öntüremesi	72
u- öntüremesi	72
ü- öntüremesi	72
İçtüreme	72
-a- içtüremesi	72

-ı- içtüremesi	72
-i- içtüremesi	73
-u- ü içtüremesi	73
-ü- içtüremesi	73
Sontüreme	74
Eski Türkçe Şekilleriyle Korunan Kelimeler	74
ÜNSÜZLER	75
b ünsüzü	76
d ünsüzü	76
k, k̄; g, ğ ünsüzleri	76
p ünsüzü	77
' ünsüzü	77
í ünsüzü	78
ñ ünsüzü	78
ÖNSES ÜNSÜZLERİ VE ÖNSES ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	78
Önseste r- ünsüzü	79
Önseste l- ünsüzü	79
Önseste z- ünsüzü	79
s- > z- değişmesi	80
z- > s- değişmesi	80
Önseste n- ünsüzü	80
Önseste c- ünsüzü	80
ç - > c- değişmesi	80
j- > c- değişmesi	81
Önseste ş- ünsüzü	81
Önseste f- ünsüzü	81
f- > h- değişmesi.....	82
f- > v- değişmesi	82
f- > p- değişmesi	82

Önseste p- ünsüzü	82
b- > p- değişmesi	83
v- > p- değişmesi	83
Önseste öteki ünsüz değişmeleri	83
k-> g- değişmesi	83
k-> ğ- değişmesi	84
t-> d-, d- > t- değişmesi	84
b-> p-, m-, v- değişmesi	85
ÖNSESTE ÜNSÜZ TÜREMESİ (İLİŞMESİ).....	86
h- öntüremesi	86
y- öntüremesi	86
ÖNSESTE ÜNSÜZ DÜŞMESİ	86
h- düşmesi	86
y- düşmesi	87
v- düşmesi	87
İÇSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ	87
İçseste tonlulaşma	87
-k- > -ğ- değişimi	87
-k- > -g- değişimi	88
-ç- > -c- değişimi	88
-f- > -v- değişimi	88
-t- > -d- değişimi	89
-s- > -z- değişimi	89
İki ünlü arasında süreksiz sert ünsüzlerin korunması.....	90
İçseste tonsuzlaşma	90
-c- > -ç- değişimi	90
-v- > -f- değişimi	90
-b- > -p- değişimi	91
-d- > -t- değişimi	91
-g- > -k- değişimi	91

-ğ- > -h- değişimi	91
-k-, -l-, -t- > ' değişmesi	91
İçseste sızıcılaşma	92
-ç- > -ş- değişimi	92
-k-, -ğ- > -y- değişimleri	92
-b- > -v-, -f- değişimi	93
-f- / -h- > -y- değişimi	93
-ğ- > -v- değişimi	93
Akıcı ünsüzler arasındaki değişmeler	93
-r- > -l- değişmesi	93
-l- > -n- değişmesi	94
-n- > -l- değişmesi	94
-n- > -ñ- değişmesi	94
-n- > -y- değişmesi	94
-r- > -y- değişmesi	94
-n- > -m- değişmesi	94
-l- > -r- değişmesi	95
İçseste öteki ünsüz değişimleri	95
-d-, -t- > -c-, -ç- değişmesi	95
-v- > -m- değişmesi	95
-v- > -b- değişmesi	95
-k- > -n- değişmesi	95
-p- > -t- değişmesi	95
-f- > -h- değişmesi	95
-h- > -f- değişmesi	96
İÇSESTE ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	96
İlerleyici Benzeşme	96
Yarı Benzeşme	96
-ml- > -mn- benzeşmesi	96
-ñl- > -ñn- benzeşmesi	96

Tam Benzeşme	96
-nl- -nn- benzeşmesi	97
-lh- > -ll- benzeşmesi	97
-ly- > -ll- benzeşmesi	97
Gerileyici Benzeşme	97
-çç- benzeşmeleri	97
-ss- benzeşmeleri	98
-zs- > -ss- benzeşmesi	97
-şs- > -ss- benzeşmesi	98
-ls- > -ss- benzeşmesi	98
-ys- > -ss- benzeşmesi	98
-ts- > -ss- benzeşmesi	98
-rl- > -ll- benzeşmesi	98
-nb- > -mb- benzeşmesi	98
-nn- benzeşmeleri	98
-ln- > -nn- benzeşmesi	98
-ğn- > -nn- benzeşmesi	99
BENZEŞMEZLİK	99
SONSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ	99
Sonseste tonsuzlaşma	100
-z > -s değişmesi	100
-d > -t değişmesi	100
Sonseste tonlulaşma	100
-ç > -c değişmesi	100
-t > -d değişmesi	100
-k > -ğ değişmesi	101
-k > -g değişmesi	101
-p > -b değişmesi	101
-f > -v değişmesi	101

Sonseste sızıcılaşma	101
-ç > -ş değişmesi	101
Sonseste diğer ünsüz değişmeleri	102
-m > -n değişmesi	102
-n > -l değişmesi	102
-j > -c değişmesi	102
ÜNSÜZ DÜŞMESİ	102
-f > -Ø- düşmesi	103
-ğ-, -ğ > -Ø-, -Ø düşmesi	103
İçseste	103
Sonseste	103
-h-, -h > -Ø-, -Ø düşmesi	104
İçseste	104
Sonseste	104
-l-, -l > -Ø-, -Ø düşmesi	105
İçseste	105
Sonseste	105
-r-, -r > -Ø-, -Ø düşmesi	105
İçseste	105
Sonseste	106
-s > -Ø- düşmesi	106
-t-, -t > -Ø-, -Ø düşmesi	106
İçseste	106
Sonseste	106
-v > -Ø- düşmesi	107
-y > -Ø- düşmesi	107
-z-, -z > -Ø-, -Ø düşmesi	107
İçseste	107
Sonseste	108
-n-, -n > -Ø-, -Ø düşmesi	108

İçseste	108
Sonseste	108
-k-/ -k, -k-/ -k > -Ø-, -Ø düşmesi	108
İçseste	108
Sonseste	108
Diğer ünsüz düşmeleri	109
-b- > -Ø- düşmesi	109
-d- > -Ø- düşmesi	109
-m- > -Ø- düşmesi	109
ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	109
İKİZ ÜNSÜNÜN TEKLEŞMESİ	110
HECE KAYNAŞMASI	111
HECE YUTUMU	113
r'li hecelerden birinin yutumu ile	113
n'li hecelerden birinin yutumu ile	113
Diğer seslerle ilgili hece yutumu	113
ÜNSÜZ TÜREMESİ	114
Ortatüreme	114
-y- ortatüremesi	114
-v- ortatüremesi	114
-h- ortatüremesi	114
Sontüreme	115
-k sontüremesi	115
-n sontüremesi	115
-m sontüremesi	115
-y sontüremesi	115
ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME	116
Komşu ünsüzler arasında	116
Komşu olmayan ünsüzler arasında	117
VURGU	117

II. BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

KELİME YAPIMI VE YAPIM EKLERİ	121
İsimden isim yapım ekleri	121
-lık, -lik, -luğ, -lük eki	121
-cı, -ci, -cu,- cü eki	122
-lı, -li, -lu, -lü eki	123
-sız, -siz eki	124
-ki eki	124
-cık, -cik eki	125
-ca, -ce eki	125
-cağız, -ceğiz eki	126
-°ncı, -°nci, -°ncu, -°ncü eki	126
-leyin eki	126
İşlek olmayan ekler	127
-mık eki	127
-dirik, -duruk eki	127
-ce-li eki	127
-añ eki	127
Fiilden isim yapım ekleri	128
-mak, -mek eki	128
-ma, -me eki	128
-ış, -iş, -uş, -üş eki	129
-m eki	129
-k, -k eki	129
-ak, -ek eki	129
-ğı, -gi, -ğu, -gü, -ki eki	130
-ğan, -gen, -қан, ken eki	130
-ıcı, -ici, -ucu, -ücü eki	130
-tı, -ti, -tu, -tü eki	130

-maca, -mece eki	130
-beç, -meç, eki	131
-aç, -eç eki	131
-gaç, -geç eki	131
-a eki	131
İsimden fiil yapım ekleri	131
+la-, +le- eki	131
+sın- eki	132
+se- eki	132
+a-, +e- eki	132
+ar-, +er- eki	132
+la-n-, +le-n- eki	132
Fiilden fiil yapım ekleri	132
-ş- eki	132
-n- eki	132
-l- eki	132
-t- eki	133
İSİMLER	133
HAL EKLERİ	133
İlgi hâli eki	133
Yükleme hâli eki	134
Yönelme hâli eki	135
Bulunma hâli eki	137
Ayrılma hâli eki	137
Eşitlik hâli eki	138
Vasıta hâli ekleri	139
-n	139
ile	139
Yön gösterme ekleri	140
Sebep gösterme eki	141

Hâl eklerinin birbirinin yerine kullanılması	141
İSİMLERDE ÇOKLUK	142
İYELİK EKLERİ	143
İlgi (aitlik) eki	145
Soru eki	145
ZAMİRLER	146
Şahıs zamirleri	146
Dönüşlülük zamiri	148
İşaret zamirleri	148
Soru zamirleri	151
Belirsizlik zamirleri	152
SIFATLAR	152
Vasıflandırma sıfatları	152
Belirtme sıfatları	154
İşaret sıfatları	154
Sayı sıfatları	154
Soru sıfatları	155
Belirsizlik sıfatları	156
ZARFLAR	156
Yer, yön zarfları	156
Zaman zarfları	157
Niteleme ve durum zarfları	158
Azlık-Çokluk zarfları	158
FİİLLER	159
Şahıs ekleri	159
Birinci tip şahıs ekleri	159
İkinci tip şahıs ekleri	162
Şekil ve zaman ekleri	164
Geniş zaman ekleri	164
Şimdiki zaman ekleri	169

Şimdiki zaman çekiminde dur- < tur- tasvir fiili	177
Şimdiki zaman kurulmasında -°p batı fiili	178
Görülen geçmiş zaman ekleri	178
Öğrenilen geçmiş zaman ekleri	180
Gelecek zaman ekleri	181
Emir Ekleri	186
Şart Eki	187
İstek Eki	188
Gereklilik Eki	190
EK-FİİL	190
SIFAT-FİİLLER	193
-dık, -dik, -duk, -dük sıfat-fiilleri	193
-an, -en sıfat-fiilleri	195
-ası, -esi sıfat-fiilleri	196
-acak, -ecek sıfat-fiilleri	196
ZARF-FİİLLER	197
-a, -e; -ı, -i, -u, -ü zarf-fiilleri	198
-°p, °P zarf-fiilleri	198
-arak, -arağ, -erek, -alak, -elek, -elenk zarf-fiilleri.	199
-kan, -ken, (i-ken) zarf-fiilleri	199
-inca, -ince, -unca, -ünce (<ğınça, -ginçe) zarf-fiilleri	201
-dı mı, -di mi, -du mu, -dü mü; ve t'li şekilleri	201
-dıkça, -dikçe, -dukça, -çıkça, cikce, cikçe zarf- fiilleri	202
-alı, -eli zarf-fiilleri	202
Zarf-fiil olarak kullanılan diğer yapılar	203
EDATLAR	203
Ünlem edatları	203
Ünlemler	204
Seslenme Edatları	204

Sorma Edatları	205
Gösterme Edatları	205
Cevap edatları	205
Bağlama Edatları	206
Sıralama edatları	206
Denkleştirme edatları	206
Karşılaştırma edatları	206
Cümle başı edatları	207
Sona gelen edatlar	208
Son çekim edatları	209
ki edatı	211
SONUÇ	212
Kepsut İlçesi Haritası	215

III. BÖLÜM

METİNLER	216
SÖZLÜK	390
KAYNAKLAR	427

METİNLER

Bağtepe Köyü (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 numaralı metinler).....	217
Gedikler Köyü (9 numaralı metin).....	239
Sarıçayır Köyü (10 numaralı metin).....	246
Karagöz Köyü (11, 12 numaralı metinler).....	247
Dombaydere Köyü (13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 numaralı metinler).....	250
Eşeler Köyü (23 numaralı metin).....	261
Akçakertil Köyü (24, 25, 26 numaralı metinler).....	263
Sayacık Köyü (27 numaralı metin).....	283
Eyüpbükü Köyü (28, 29 numaralı metinler).....	289
Ahmetölen Köyü (30 numaralı metin).....	297
Kalburcu Köyü (31 numaralı metin).....	302
Kepsut (32 numaralı metin).....	308
Nusret Köyü (33, 34 numaralı metinler).....	310
Dedekaşı Köyü (35, 36, 37, 38 numaralı metinler).....	316
Karacağağaç Köyü (39, 40, 41 numaralı metinler).....	329
Danahisarı Köyü (42 numaralı metin).....	341
Yoğunluk Köyü (43 numaralı metin).....	343
Piyade Köyü (44 numaralı metin).....	347
Karahalilliler Köyü (45 numaralı metin).....	350
Mezitler Köyü (46 numaralı metin).....	355
Sayacık Köyü (47 numaralı metin).....	360
Örenli Köyü (48 numaralı metin).....	361
Tilkicik Köyü (49 numaralı metin).....	366
Karacören Köyü (50 numaralı metin).....	377
Ovacık Köyü (51, 52 numaralı metinler).....	379
Kansız Köyü (53 numaralı metin).....	388

ÖN SÖZ

Türk milleti binlerce yıllık maziye, köklü bir devlet geleneğine, zengin bir tarihe, kültüre ve dile sahiptir. Bir milleti millet yapan, onu diğer milletlerden ayıran değerlerin en önemlilerinden biri, belki de en önemlisi dildir. Dil milletlerin kainatı algılayışının, yorumlayışının en önemli göstergesidir. Millet tarihini, destanları, kültürü hep dil aracılığı ile canlı tutulur ve gelecek nesillere aktarılır. Tarih bize göstermektedir ki, dilini kaybeden milletler her şeyini kısa sürede kaybetmekte ve yok olmaktadır. Bu sebeple sadece bu konu ile ilgilenenlerin değil hem bütün kurumları ile devletimizin hem de halkımızın güçlü bir dil şuuruna sahip olması en büyük arzumdur.

Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmalar 19. yüzyılın ortalarında başlamış ve uzun yıllar yabancı araştırmacılar bu alanda eser vermiştir. 1940 yılından itibaren bu alan yerli araştırmacıların da ilgisini çekmiş ve bugüne kadar Anadolu ağızlarının tamamını veya bir kısmını içine alan pek çok derleme, inceleme ve karşılaştırma yapılmıştır.¹ Anadolu ve Rumeli ağızları üzerine çalışmalar, son dönemlerde yoğunlaşmış olsa da bu ağızların pek çoğu üzerine akademik düzeyde bir araştırma yapılmamıştır. Yine de Anadolu ağızlarının sınıflandırılması yolunda çalışmalar yapılmış, ancak pek çok yörenin ağız özelliklerinin incelenmemiş olması Türkiye'nin sağlıklı bir ağız atlasının hazırlanmasını geciktirmektedir. Diğer taraftan da toplumun eğitim düzeyinin yükselmesi, özellikle televizyon ve radyo etkisi yörelerin ağız özelliklerinin hızlı bir şekilde ortadan kalkmasına sebep olmaktadır.

Türkçenin ifade zenginliği, bir olayın ya da durumun anlatılmasında değişik bölgelerimizde Türk'ün anlayışına ve Türkçenin genel ifade şekillerine uygun, ancak birbirinden farklı ifade yolları, bölgelerdeki ses ve şekil farklılıkları ilgimi çekmekteydi.

Yüksek Lisans derslerimizde hocalarımın Türk dilinin genel problemleri, Anadolu ağızlarının bugünkü durumu, ağız çalışmalarının önemi v.b. konulardaki kıymetli fikirleri beni bu alanda çalışma yapmaya sevketti.

Ben de ilk olarak doğup büyüdüğüm Balıkesir iline yöneldim. Balıkesir üzerine yapılmış çalışmaları araştırdığımda en başta Türkiye'de ağız araştırmalarının

¹ KARAHAN, Leylâ, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay. 630, Ankara 1996, s. IX.

öncülerinden Ahmet Caferoğlu'nun Balıkesir, Manisa, Afyonkarahisar, Isparta, Aydın, İzmir, Burdur, Antalya, Muğla, Denizli ve Kütahya illeri ağızlarından yapılan derlemeri topladığı “*Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I*, TDK Yay. 586, Ankara 1994, - ilk olarak, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1940-” adlı eserini gördüm. Sonra Fırat Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesinde 1994 yılında O. Kadir Biçer'in hazırladığı “*Haydar (Manyas-Balıkesir) Ağzı*” lisans tezi; yine 1962-1963 yılında Ankara DTCF’de lisans tezi olarak Yılmaz Karahan’ın hazırladığı “*Bandırma Ağzı*”; Özbek Evren’in Ankara üniversitesi DTCF’de 1952 yılında hazırladığı “*Sındırgı Ağzı*” adlı lisans tezi; Balıkesir Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesinde 2001 yılında hazırlanan daha çok metin ağırlıklı –inceleme 13 sahife- “*Balıkesir’in Dursunbey İlçesi ve Köyleri Ağzı*” adlı lisans tezi; Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesinde 1984 yılında Halis Türkmen’in hazırladığı “*Bandırma Ağzı ve Folkloru*” adlı lisans tezlerinin olduğunu tespit ettim. Görüldüğü üzere Ahmet Caferoğlu’nu dışarda tutarsak, çalışmaların tamamı bitirme tezidir.

Bunların yanında Gazali'nin Balıkesir’de 4 cilt 78 sayı olarak yayımlanan ve 15 Kasım 1932’de kapanan Gençleryolu dergisinde 28 Şubat 1931- 15 Eylül 1932 arasında (46.-76. Sayılar arası) “*Halk Diline Ait Bazı Mühim Kelimeler ve İstilahlar*” başlığı altında 930 adet sözü derleyip yayımladığını belirtmek gerekir. Yine Gazali, Şubat 1933’te yayımlanmaya başlayan Kaynak dergisinin ilk sayısında yeni sözler yayımlarken, aynı dergide Cavide Abdi de “*Balıkesir ve Balıkesire Bağlı Köylerden Derlenen Sözcükler*” başlığı altında derlediği 140 sözü yayınlamıştır.² Ayrıca bölgeye ait pek çok folklor derlemesi mevcuttur.

Kepsut ilçesi ve köyelerine ait herhangi bir çalışmanın olmaması; Kepsut köyelerinin büyük çoğunluğunun Türkmen/Yörük Aşiretlerinden oluşması; dil özelliklerinin önemli ölçüde muhafaza edilmesi gibi sebeplerle bu bölge üzerinde çalışmayı tercih ettim.

² ALP, Nazmi, “*Derleme Sözlüğüne Balıkesirden Katkılar*”, *I. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Balıkesir Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi yay. 3, Balıkesir 1999, s. 257.

Araştırmam sırasında 18 kaset kullandım. Kaynak kişiler bulmakta bazen güçlüklerle karşılaştım. Kaynak kişilerin ağız özelliklerini koruyan kişilerden olmasına dikkat etmeye çalıştım.

Araştırmam sırasında ağız araştırmalarına yön veren Ahmet Caferoğlu, Zeynep Korkmaz, Tuncer Gülensoy, A. Bican Ercilasun, Efrasiyap Gemalmaz gibi değerli araştırmacıların basılı eserlerinden istifade ettim.

Derlediğim ses kayıtlarını yazıya aktarmada genel olarak 9 Mayıs 1997'de TDK'ce yapılan "Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni" nde önerilen ve tartışmaya açılan transkripsiyon işaretlerini kullandım.³ Ancak dar *a* ve *o* için bilgisayarda mevcut *â* / *ô* işaretlerini kullanmak zorunda kaldım.

Metinlerdeki özel isimlerde ve cümle başlarında önses ünsüzlerinin yarı tonlu ünsüzlerle karışmasını önlemek için büyük harf kullanmadık.

Çalışmamız Balıkesir ve Kepsut bölgesinin genel olarak tarihinin ve etnik yapısının anlatıldığı "Giriş" kısmının dışında; I. Bölüm "Ses Bilgisi", II. Bölüm "Şekil Bilgisi", III. Bölüm "Metinler" ve "Sözlük" ten oluşmaktadır.

Çalışmalarım sırasında bana hep destek olan ve yol gösteren tez danışmanım, değerli hocam Yard. Doç. Dr. Sadi Hıncal NAKİBOĞLU'na; metin derlemek için gittiğimiz her köye benimle birlikte gelerek, özellikle bayanlarla yapılacak derlemelerde yardımcı olan, yazıya aktarma ve inceleme çalışmalarım sırasında benimle birlikte geç vakitlere kadar uykusuz kalan sevgili eşim Ülkü DEMİRAY'a, yine çalışmalarım sırasında bana destek olan, moral veren arkadaşlarım Arş. Gör. Nedim BAKIRCI, Hatice İÇEL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamda Türk diline ve kültürüne bir nebze de olsa, faydalı olabilmenin ümidi içindeyim.

İmkanlarım ölçüsünde titizlikle yaptığım bu çalışmamda elbette bazı hatalarım ve eksiklerim olmuştur. Bağışlanması dileğiyle.

³ ERCİLASUN, A. Bican, "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri", *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK Yay. 697, Ankara 1999, s. 43-48.

**ARAŞTIRMADA KULLANILAN
ÇEVİRİYAZI (transkription) İŞARETLERİ**

a	normal a
â	yabancı kelimelerdeki ince –palatal- a
á	a-e arası arası ünlü
à	dar a (a-ı arası)
å	yuvarlak a (a-o arası)
ă	kısa a
ā	uzun a
b	
P	patlamasını kaybettiğinden b'ye yakın duyulan p
c	
ç	
d	
T	patlamasını kaybettiğinden d'ye yakın duyulan t
e	normal e
è	kapalı e (e-i arası)
ẽ	yuvarlak e (e- ö arası)
ě	kısa e
ē	uzun e
f	
F	f-v arası v'ye yakın duyulan f
g	
ğ	artdamak g'si
ğ	
K	patlamasını kaybettiğinden g'ye yakın duyulan k
Ḳ	patlamasını kaybettiğinden ğ'ye yakın duyulan k
h	
ḥ	
ı	normal ı

í	ince ı (ı-i arası)
ï	yuvarlak ı (ı-o arası)
ĩ	kısa ı
ī	uzun ı
i	normal i
ï	yuvarlak i (i-ö arası)
ĩ	kısa i
ī	uzun i
j	
k	
k	artdamak k'si
l	
ĺ	kalın (yarı kalın) ünlüler yanında ince l
m	
n	
ñ	nazal n
o	
ó	ince o (o-ö arası)
ò	dar o (o-u arası)
ö	kısa o
ō	uzun o
ö	
ö	dar ö (ö-ü arası)
ö	kısa ö
ö	uzun ö
p	
r	
s	
ş	
t	

u	
ú	ince u (u-ü arası)
ű	kısa u
ū	uzun u
ü	
ű	kısa ü
ū	uzun ü
v	
y	
z	

˘	ünlüler üzerinde incelme işareti
˙	ünlüler üzerinde daralma işareti
◦	düz ünlüler üzerinde yuvarlaklaşma işareti
—	ünlüler üzerinde uzunluk işareti
˘	ünlüler üzerinde kısalık işareti
	1. iki ünlü altında ikiz ünlü işareti
	2. iki kelime arasında bağlantı işareti
.	ünsüzler altında düşmek üzere oluş işareti

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
bkz.	bakınız
c.	cilt
ev.	Çeviren
DLT	Divânu Lûgati't-Türk
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
haz.	hazırlayan
krş.	karşılaştırmamız
mdd	metin dışı derleme
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	Milâttan Önce
s.	sahife
TDAY-B	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten
TDK Yay.	Türk Dil Kurumu Yayınları
TKAE Yay.	Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları
TTK Yay.	Türk Tarih Kurumu Yayınları
v.b.	ve benzeri

GİRİŞ

BALIKESİR VE KEPSUT BÖLGESİNİN TARİHİ

ANTİK DÖNEM: Balıkesir ve çevresinde bulunan pek çok höyük, iskan edilmiş mağara ve düz yerleşim yerlerinde yapılan kazılar, bölgenin tarihçesinin M.Ö. 8000 yıllarına kadar uzandığını ortaya koymaktadır. Balıkesir'in Havran yakınlarındaki İnboğazı mağaralarında Paleolitik, Neolitik ve Kalkolitik devirlerine ait kalıntılar bulunmuştur.¹

Şehrin kuruluşu M.Ö. 2700'lere kadar uzanmaktadır. Hitit metinlerinde Assuva diye anılan bu bölge Misya adıyla bilinmektedir. As kabilesinin kraliçesi Assa tarafından kurulduğu şeklinde rivayetler mevcuttur.²

Marmara bölgesinde "Polis", yani şehir devleti fikrinin kendisini uzun süre devam ettirmesi ve merkezi bir siyasi otoritenin olmayışı, bu bölgenin değişik devletler arasında sık sık el değiştirmesine sebep olmuştur. Bölgeye hakim olan uygarlıklar arasında Truva medeniyeti, Hititler, İyonyalılar, Lidyalılar, Persler, Hellenler, Bergama Krallığı, Roma ve Bizans devletleri gösterilebilir.³

M.Ö. VII. yüzyılın başından itibaren Çanakkale Boğazı ve Marmara sahilleri, İyonyalılar tarafından kolonize edilmiştir.

Bölgeye daha sonra Lidyalılar egemen olmuş, Pers hükümdarı II. Kiros (Kuras) döneminde Lidya devleti yıkılınca (M.Ö. 546) bu bölgeler Persler'in eline geçmiş ve Lidya iki satraplığa ayrılmıştır. Bilindiği gibi Persler ülkeyi "Satraplık" adını verdikleri eyaletlere ayırıyorlardı. Lidya ve Misya bölgeleri Sparta Satraplığı içindedir.⁴

Pers savaşlarından sonra M.Ö. 478'de Sparta kralı Pausanias Byzantion'a gelerek, Attik - Delos Deniz Birliği'ni kurar. M.Ö. 448'de yapılan barışta Boğazlar ve Marmara'nın kontrolü Atinalılar'a geçer.

M.Ö. 386 da Kral Barışı ile bu bölgeler tekrar Pers hakimiyetine girer.

Makedonya Kralı İskender yaptığı Granikos Savaşı'nda (M.Ö. 334) Persleri yendiği halde Satraplık sistemine dokunmamış, bu sistemi aynen devam ettirmiştir.

¹ **Balıkesir. Bir Kentin Kimliği**, Balıkesir Rotary Kulübü Yayınları, Ankara 1997, s. 1-2.

² **Türkiye Klavuzu** (Müteşebbis ve Sahibi Hüseyin ORAK), c.1, Ankara 1946, s. 451.

³ AKKUŞ, Tacettin, **Gönen ve Köyleri Tarihçesi**, İstanbul 2001, s. 6.

⁴ ERZEN, Arif, "*Eskiçağ Tarihinde Marmara Denizi ve Boğazlar*", **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, c.1/1972, s. 59.

İskender'in ölümüyle bu bölgeye yeni kurulan Bergama Krallığı hakim olmuş, M.Ö. 133'te Bergama kralı III. Attalos'un vasiyeti üzerine bölge Roma hakimiyetine geçmiştir.

MS. 375'te Kavimler Göçü'nün etkisiyle zayıflayan Roma İmparatorluğu, 395 yılında ikiye bölünmüş ve Anadolu'da Doğu Roma (Bizans) egemenliği başlamıştır. Bu devirde Balıkesir ve çevresi Bizans eyalet sistemi içerisinde varlığını devam ettirmiştir.⁵

SELÇUKLU DÖNEMİ: Bölgenin Müslüman kuvvetlerle tanışması ilk defa Türkler sayesinde olmamış, Emeviler döneminde gerçekleşen İstanbul kuşatmalarında Araplar, bu bölgelere ilk defa akınlarda bulunmuşlardır.⁶ Araplar, İstanbul kuşatmasından dönerken Mizya'nın Sizik (Kızıyakos –Kapıdağ bölgesi-) beldesini ele geçirip (675) yağmalamış⁷ ve 7 yıl burada kalmışlardır. Yaklaşık 36 yıl sonra, 718 yılında İstanbul'u ikinci defa kuşatmış, bu sefer de Bergama ve Edremit yörelerini zaptederek yağmalamışlardır.⁸

Türklerin Anadolu'ya akınları 1048 Pasinler Savaşı ile hız kazanmış, 1071 Malazgirt Savaşından sonra ise yurt edinme faaliyetleri hızlanmış ve zayıf Bizans kuvvetleri karşısında ilerleyen Türk kuvvetleri kısa sürede Ege ve Marmara denizine ulaşmışlardır.

1076'da Sizik (Kızıyakos) ve Aydıncık, 1080 tarihinde de Çanaklale ve havalisi Süleyman Şah tarafından ele geçirilmiştir. 1081'de Ulubat gölü kıyısında yapılan savaşta Bizans kuvvetleri yok edilmiş ve Manyas ve Sizik'te Selçuklu hakimiyeti devam etmiştir. 1085'te Süleyman Şah doğuda savaşırken, emirlerinden İlhan Bey kısa bir süre önce Selçukluların elinden çıkmış bulunan Sizik, Apollonia, Poimanenon (Eski Manyas) ve Edincik taraflarını geri aldı. 1086'da Süleyman Şah ölünce, Vezir Ebu'l-Kasım ayaklanan ve bağımsızlık ilân eden diğer beyleri bastırıp birleştirdi. Sizik'i (Kızıyakos) üs seçerek, Bizans ile mücadeleye devam etti. 1090'da Misya'yı yurt tutmaya çalışan Türkmenler üzerine Bizans imparatoru bir ordu yollamış ve Apollonia'yı kuşatmışlardır. Olayı öğrenen Türkmenler yardıma gelince

⁵ Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Balıkesir, Balıkesir Valiliği Yayınları, 1999, s. 55

⁶ AKKUŞ, Tacettin, *Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir 2001, s. 5.

⁷ UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Karesi Vilâyeti Tarihçesi*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir 2000, s. 16.

⁸ AKKUŞ, Tacettin, *a.g.e.*, s. 5.

Bizans ordusu büyük kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bir yıl sonra daha güçlü bir ordu ile gelen Bizaslılar, bu defa önce Sızık ardından da Apollonia'yı ele geçirmiştir.

1092'de Ebu'l-Kasım'ın kardeşi İlgazi İznik'te baş kaldırınca, Süleyman Şahın oğlu I. Kılıçarslan onu yener ve burayı başkent yapar. Ardından da Marmara kıyılarında Edremit'e kadar olan yerleri ve Midilli Adası ile bazı adaları fetheder.

I. Haçlı Seferinden sonra bu bölgeler kaybedilir ve bu toprakları ele geçiren Bizans bütün Türkmenleri katleder. Haçlı etkisinin zayıflaması üzerine Türkmenler bu bölgelere tekrar akın etmeye başladılarsa da ele geçirmek uzun bir zaman almıştır.

1175 tarihinde Eskişehir ovasında toplanan 100.000 çadır Türkmen; Denizli, Bergama, Kuria, Mysia ve Edremit bölgelerine dağılmışlardır.⁹

Moğolların Anadolu'ya doğru ilerlemesi üzerine birçok Türkmen beyi Batı Anadolu'ya doğru göç etmişlerdir. Buralarda Bizans'a karşı akınlar yaparak sınırlarını genişletmişlerdir. Beylikler, Köseadağ Savaşı sonrasında Selçuklu otoritesinin zayıflamasını fırsat bilerek bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

KARESİ BEYLİĞİ DÖNEMİ VE OSMANLIYA İLHAK: 1280'li yılların sonlarına doğru Danişmend Gazi soyundan olduğu için büyük saygı gören Karasi Beyin nüfuzunda büyük bir Türkmen gurubu, Anadolu batı ucu Ulu Bey'i olan Germiyanoğlu Yakup Bey ile birlikte Mysia topraklarına girdiler ve Kizyakos ve Bigados dışındaki bölgeyi fethettiler.

Mysia'nın Marmara ve Ege kıyılarını ele geçiren Karasi Bey "*Emirü's-sevahil*" yani Selçuklu Devletinin bu bölgedeki kıyı vilayetlerinden sorumlu vali haline gelmiştir. Anadolu Selçuklu Sultanı II. Mesut Döneminde, Karasi Bey babası Kalem Bey ile birlikte bugünkü Balıkesir'i ve Çanakkale'ye kadar olan Mysia topraklarını ele geçirdi.

Beyliğin kuruluş tarihi tam olarak bilinmemekle beraber genelde 1296 ile 1300 yılları kabul görmektedir.¹⁰ 1306 tarihinde Dobruca'da bulunan Saru Saltuk Babanın ölmesi üzerine baskılara dayanamayan Türkmenlerden bir grup, Ece Halil önderliğinde Trakya üzerinden geçerek Karasi topraklarına yerleştiler. Bu şekilde

⁹ AKKUŞ, Taçettin, a.g.e., s. 5.

¹⁰ ÖDEN, Zerrin Günal, *Karasi Beyliği*, TTK Yay., Ankara 1999, s. 19.

bölgedeki Türk nüfuzu daha da artmış Karasi donanması ve çevredeki Türkmen Beyliklerinin katılımıyla da adalara ve Yunanistan'a pek çok akınlar yapılmıştır.

Karasi Bey'in yerine geçen Aclan Bey zamanında Osmanlı Beyliğiyle çok iyi münasebetler kurulmuştur. O kadar ki Aclan Beyin oğlu Dursun Bey, Bursa'da Orhan Gazinin yanında bulunuyordu.¹¹

Aclan Beyin yerine tahta geçen Demirhan Beyin halka kötü davranması üzerine halk ve beyliğin ileri gelenleri Orhan Gaziden yardım isterler. Dursun Bey, Orhan Gaziyle birlikte yardıma gelmiş, fakat Bergama'da ağabeyi Demirhan Bey tarafından öldürülmüştür. Bunun üzerine halk ve ileri gelenler beyliğin Osmanlıya iltihakına karar vermişlerdir.¹²

Bu olay 1336-1337 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Demirhan Bey esir edilir ve Bursa'ya götürülür. İki yıl sonra vebadan ölür. Karesi Beyliğinin tam olarak ilhaki yaklaşık 15 yıl sürmüştür.¹³

İDARİ TEŞKİLAT: XV. ve XVI. yüzyılda taşra teşkilatı, tımar sistemi çerçevesinde gelişme göstermiştir. Bu sistem tahrir defterlerinin tertibinden anlaşılmaktadır. Bu defterlerdeki tarza göre iki ayrı idari birimin varlığı dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi askerî, diğeri ise adli idare birimleridir.¹⁴

Askerî idarî sistem tımara göre düzenlenmiş olup "nahiye" denen birime bağlıdır. Subaşı'nın kontrolü altında bulunan tımar sahiplerinin bulunduğu köyler, nahiye denilen küçük tımar bölgesinin sınırlarını oluşturmaktadır. Nahiyelerin bir araya gelmesiyle oluşan bir üst birim sancak (=liva) olup bunlar bir araya gelerek Beylerbeylik çatısı altında birleşmektedirler.

Adlî-idarî birim ise Tımar sistemiyle veya onun idarecileri ile irtibatı bulunmayan, doğrudan merkeze karşı sorumlu Kadıların kazaî yetki sahalarını işaret eden, içinde nahiyelerin de bulunduğu bölgelerden oluşan Kaza'dır.

Kaza (Kadılik), ayrı bağımsız bir birim olup, onun bulunduğu sancak veya eyaletin adı ve niteliği de önemli değildir. Kazalar hep yalın olarak zikredilir, merkezi ve yeri çok iyi bilinmedikçe, nerede olduğunu bilmek güçleşir. Sancaklarla

¹¹ MUTAF,Abdulmecit, *Saİnamelerde Karasi Sancağı*, Balıkesir 1997, s. 4.

¹² UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *a.g.e.*, s. 77-79.

¹³ YILMAZ, Fikret, *XVI. y.y.'da Edremit Kazası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1995, s. 101.

¹⁴ AKKUŞ, Tacettin, *Gönen ve Köyleri Tarihçesi*, İstanbul 2001, s. 21-22.

aynı adı taşıyanlar ise, şöhretli ve genelde sancak adıyla birlikte yad edilirler.¹⁵ Kadılık yani kazanın bağlı olduğu idarî birim doğrudan Kazasker, yani Divân-ı Hümayun'dur.

Subaşılar ise nahiye biriminden, tımarlardan sorumlu oldukları gibi aynı zamanda kazanın güvenlik işlerinden de sorumlu olurlardı. Nahiyelere Kadı tarafından, "Naib" adı verilen görevliler tayin edilirdi.

XV. ve XVI. y.y.ın başında taşra teşkilâtındaki birimlerin adlandırılması birbirine karışmıştır. Nahiye çoğu defa bir bölge anlamında Osmanlılara has bir tabir olarak geçerken yine aynı anlama gelen fakat eski dönemlerden kalma "divan" "vilâyet" tabirleri, bazen müteradif olarak kullanılmıştır.¹⁶

Orhan Bey Karesi'yi ilhak ettikten sonra burayı oğlu Süleyman Şaha tımar olarak vermiştir. Bu şekilde Karesi sancağı Osmanlı Devletinin ilk şehzade sancağı olmuştur. Daha sonra I. Murat'ın oğlu Yakup Bey de bu sancağa çıkan şehzadelerden biri olmuş, hatta I. Kosova Savaşına Karesi Sancakbeyi olarak katılmıştır.¹⁷

Osmanlı Devleti, varlığına son verdiği beylik topraklarını, sınırlarını aynen muhafaza ederek sancak adı altında merkeze bağlamıştır. Karesi Beyliğinin ilhakından sonra da sancak haline getirilirken bu hususa genelde riayet edildiği gözlemlenmektedir.

XVI. yy.da Karesi Sancağına bağlı kazalar şunlardır: Balıkesir, Başgerdek, Bigadiç, Yorma, Sındırgı, İvrindi, Giresun, Edremit, Ayazmend, Boğazhisar, Manyas, Fırt (Susurluk), Temrezler ve Haydarlar.

Uzunçarşılı bu konuda teferruatlı bilgiler vermektedir.¹⁸ XVII. yy.dan itibaren hem sahip olduğu kazalarda, hem de idari teşkilâtında değişiklikler olmuştur. Uzunçarşılı, bu değişimleri şu şekilde açıklamaktadır:

Sancakbeyleri sancak merkezi olan Balıkesir'de otururlardı. Bu tarihlerinden sonra Karesi Sancağı; Balıkesir, Bigadiç, Sındırgı, Başgelembe, Kemer Edremit, Ayazmend, Edremit, Kozak, İvrindi, Manyas, Fırt, Şamlı, kazalarını içine alırdı. Bir

¹⁵ BAYKARA, Tuncer, *Osmanlı Taşra Teşkilatı ve Görevliler*, Ankara 1997, s. 5

¹⁶ AKKUŞ, Tacettin, *a.g.e.*, s. 22.

¹⁷ YILMAZ, Fikret, *a.g.t.*, s. 101-108.

¹⁸ UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *a.g.e.*, s. 119-121

aralık muvakkaten Sincanlı da ilave edilmiş, 1786'dan sonra da Ayvalık kaza olarak dahil olmuştur.

Günümüzde Balıkesir'in kaza ve nahiyelerinden olan Balya ile Agonya kaza olarak Biga'ya, Gönen, Kepsut, Aydıncık Bursa'ya, Bandırma kazası ise İstanbul'un Galata Kazası kadılığına bağlı idi.

1842'de yapılan değişiklikler sonucu Balya, Soma, Gönen Bergama'ya verilmiştir. 1869'da Bergama, Karesi Sancağından ayrılarak Manisa'ya, Balat yani Dursunbey ise nahiye olarak önce Hüdavendigâr'a sonra Manisa'ya bağlanmıştır. 1852'de Erdek Kazası Karesi'ye bağlanmıştır. Erdek bir aralık ayrı bir sancak olmuştur.

Karesi Sancağı 1816 yılından önce Anadolu Vilâyetinden ayrılmış, Hüdavendigâr ve Kocaeli sancaklarının birleştirilmesiyle oluşan yeni sancağa bağlanmış ve valinin tayin ettiği mütesellim tarafından yönetilmiştir. Bu durum 1840 yılına kadar devam etmiştir.

Bu dönemlerde vilâyet teşkilâtındaki değişimlere göre kaza sancağa, sancak da vilâyete bağlanmıştır. Sancaklar, Sancak Kaymakamı tarafından idare ediliyordu. Doğrudan merkeze bağlı sancaklar ise mutasarrıf tarafından idare ediliyorlardı. (Kazalar ise müdür tarafından idare ediliyorlardı)

1843 tarihinde Karesi ve Manisa birleştirilerek ayrı bir vilâyet yapılmıştır. Valiliğine de Hacı İbrahim Saib Paşa tayin kılınmıştır. Bu dönemde merkez Manisa olduğu için Balıkesir sancak kaymakamlığı tarafından idare ediliyordu.

1864 yılına kadar Karesi sancağının kazaları arasında yeni bir kazanın bulunduğu görülmektedir. O da "Haremeyn-i Muhteremeyn Aşireti" ya da diğer bir adıyla "Kıldonlu Cemaatleri" adındaki kazadır. Bu toplulukların hepsine birden kaza statüsü verilmiştir.¹⁹

Karesi daha sonra tekrar Hüdavendigâr vilâyetine bağlı bir sancak olmuş, 1881 tarihinde ise Biga sancağı ilhak olunarak Karesi Vilâyeti oluşturulmuştur.

1888 tarihinde Karesi tekrar Hüdavendigâr vilâyetine bağlı bir sancak olmuştur. 1897 tarihinde Balıkesir'in nahiyeleri şunlardır; Akçakısrak, Konak, Şamlı, İvrindi, Yenice-i Kebir, Giresun, Kepsut, Bükdere, Balya, Sarnıç, Fırt, ve

¹⁹ MUTAF, Abdülmecit, a.g.e., s. 122.

Balat. 1910 yılında Hüdavendigâr Vilâyetinden ayrılarak müstakil hale gelmiş. Cumhuriyetle beraber 1923 yılında tüm sancaklar vilâyet yapılmıştır.

1928 tarihinde Balıkesir vilâyetinin kaza ve nahiyeleri şunlardır; Balıkesir (İvrindi, Bigadiç, Şamlı, Korucu, Konak, Kepsut ve Giresun nahiyeleri), Ayvalık, Edremit (merkez ve Agonya nahiyesi), Balya (merkez, Orhanlar ve Ilıca nahiyeleri), Bandırma (merkez, Erdek, Edincik, Işıklar, Manyas ve Marmara nahiyeleri), Burhaniye (merkez ve Armudova nahiyesi), Sındırgı (merkez, Çorum ve Gölcük nahiyeleri), Susıgırlık, Dursunbey (merkez ve Sarnıç nahiyeleri), Gönen (merkez, Sarıköy ve Taban nahiyeleri).

Osmanlı devletinin son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında nahiye statüsünde olan birçok kasaba günümüzde kaza olmuştur.

Balıkesir vilâyetinin günümüzde 18 kazası bulunmaktadır. Kazalar şunlardır; Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gümeç. Gönen, Havran, İvrindi, Kepsut, Manyas, Marmara, Savaştepe, Sındırgı, Susurluk.

ETNİK YAPI

Anadolu'ya Türk akınları 1071 Malazgirt savaşından çok önceleri başladı. Tuğrul Bey tarafından 1049'da "Rum Gazası" na memur edilen İbrahim Yınal ve Kutalmış'la başlayan Bizans arazisine akınlar az zamanda yığinsal göçlere dönüştü. 1071 zaferiyle Sultan Alp Arslan'ın açtığı Anadolu kapıları hemen geliveren Oğuz aşiretleri tarafından zorlanarak ardına kadar açıldı. Türkler, Bizanslılar tarafından boşaltılmış topraklara kolayca girdiler ve belli başlı bir mukavemetle karşılaşmadan yerleştiler. Çok kısa zamanda güçlü kumandanlar tarafından kurulan beylikler Anadolu'nun batı uçlarına kadar dayandı.

Anadolu'ya ilk gelenler büyük küteller halinde Oğuz boylarından Yıva'lar oldu. Yıva'ları büyük dalgalar halinde Afşar, Begdili, Kınık, Döğer ve Çepni'ler izledi. Daha sonra da Moğol önünden kaçan Yazır ve Karluk'lar²⁰ Anadolu'ya girdiler.

Anadolu Selçuklu Devleti kurulduktan sonra Oğuz aşiretleri Anadolu'nun batı kıyılarına doğru ilerleyerek "Uç Beyliklerini" kurdular.²¹

²⁰ TURAN, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Dergah Yayınları, İstanbul 1980, s. 150.

²¹ TURAN, Osman, *Selçuklular ve İslamiyet*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980, s. 106-107.

Germiyanlı beyi Yakup Bey önderliğindeki Türkmen oymakları başlarında Danişmend Gazi soyundan geldiği için hürmet gösterilen Kalemşah (Kalembey) ve oğlu Karesi Bey'le birlikte Mysia'ya geldiler ve hemen Kyzikos ve kıyıdaki birkaç müstahkem mevki hariç bütün bölgeyi işgal ettiler Karasi Bey ile birlikte gelen Türkmenler buralara doluşup Bizanslıların boşalttığı araziye yerleştiler.

Karasi Beyin açtığı bu "Uç"topraklarında onunla birlikte gelen Türkmenler uzun süre yerleşik bir düzene geçemediler. 1334'de Balıkesir'i gezen Seyyah İbn Batuta "şehirde henüz bir caminin olmadığı" nı söylemesi o tarihte bile şehre tam yerleşilmediği kanısı uyandırmaktadır.²²

Karasi Bey, beyliğini ilân ettikten kısa bir süre sonra Türkmenlerin her tarafa doluşmasından korkan Bizans imparatoru II.Andronikos (1282-1328) Katalan Paralı askerlerini kiraladı. Katalanlar Roger de Flor başkanlığında 1303 yılı sonlarında Bizans'a geldiler. 1304 yılı başında Kyzikos'a çıkan Katalanlar, bir gece kendilerinden habersiz civarda yerleşmiş bulunan bir Türkmen aşiretinin üzerine saldırdılar. Karesililer gökten düşmüş gibi üstlerine çullanan, milliyet ve dillerini anlamadıkları bu mahlukların ani hücumu karşısında tam bir bozguna ve büyük kayıplara uğradılar. Ailelerini ve çocuklarını terk etmekten ise ölümü tercih ettikleri için pek çetin bir çarpışma yaparak 5000 savaşçı kaybettiler. Geri kalanlar esir oldu. Galipler on yaşından yukarı hiçbir erkeği sağ bırakmadılar.²³

Katalanlar fırtınası iki yıl sürdü. İspanyol savaşçıları Mysia'dan çıkıp gidince Türkmen aşiretlerinin yerleşmeleri devam etti. Bugün Balıkesir ili sınırları içinde kalan Balıkesir merkez, Edincik (Aydıncık), Manyas, Edremit, Kemer, Pınarhisar, İvrindi, Ayazment (Altınoluk), Bigadiç, Kepsut, Sındırgı Türkmen aşiretlerinin yerleştikleri ve kentleştikleri şehirler oldu.²⁴

Osmanlı Beyi Orhan Beyin 1334 de Karesi beyliğini topraklarına kattıktan sonra Karesi arazisindeki Türkler Rumeli'nin fethi ile görevlendirildiler. Rumeli'nin fethinden itibaren, Karesi'deki henüz yerleşememiş aşiretler Rumeli'ne geçirilerek "Fatihler" olarak Osmanlı ülkesinin Avrupa yakasını Türkleştirdiler.²⁵

²² İbn Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler, MEB 1000 Temel Eser, s. 41.

²³ ERTÜZÜN, Reşit Mazhar, Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Ankara 1964, s. 48.

²⁴ UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı, a.g.e., s. 82-84.

²⁵ Mehmet Neşri, Neşri Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, c.I, Ankara 1983, s. 87-90.

Anadolu tamamen Osmanlı hâkimiyetine girince Türk aşiretleri hayvancılığa bağlı olan ekonomileri nedeniyle Anadolu ova ve yaylalarında devamlı hareket halinde kaldılar. Bu yıllarda “Karasi”deki Yörük ve Türkmen aşiretlerinin zamanla yarı yerleşikliğe geçerek ziraatle de meşgul oldukları görülmektedir. Ve bu yerleşik aşiretler diğer konar-göçer aşiretler tarafından “Manav” tabiriyle anılmaya başlandı.

Bu tabir bugün bile “iskân hareketından” önce yerleşikliğe geçmiş bulunan Türk boyları için herhangi bir aşiret ismi gözetilmeden söylenmektedir.

Bu yüzyıllarda Karesi sancağında kıyı bölgeler hariç Hristiyan nüfus köylerde hiç yok kaza merkezlerinde de yok denecek kadar azdı.

20. yüzyılın başlarına kadar Hüdavendigâr Vilâyeti Salnamelerinde de görülebileceği gibi Ayvalık, Erdek ve Bandırma dışındaki kazalarda Hristiyan köyü yoktur.

16. yüzyıla ait arşiv kayıtlarında Balıkesir Karesi sancağındaki Oğuz boylarına ait köyler şunlardır.²⁶

Kayı Boyu: Bu yüzyılda Balıkesir’deki köyler; Boğazhisar Kazası, Kayı köyü 10 vergi nüfuslu, Ayazmend(Altınoluk) Kazası, Kayı köyü 13 vergi nüfusludur.

Avşar Boyu: Karesi Sancağına bağlı, 21 vergi nüfuslu Ayazmend (Altınoluk) Avşar köyü ve Temrezler (Madra Dağları) Avşar köyleri de vardır. Bu devirde Müstakil Biga Sancağı Balya Kazasında biri 38 diğeri 31 vergi nüfuslu iki Avşar köyü vardır. Koca Avşar ve Çamavşar köyleri bu Avşar köylerindedir. Yine XVI y.y.da Hüdâvendigâr’a bağlı Kepsut Kazasında 23 vergi nüfuslu Avşar köyü vardır.

Begdili: Manyas’ta o devirde 16 vergi nüfusu kayıtlı Begdili köyü bu aşirettendir.

Karkın: 16.yüzyılda Balıkesir çevresinde Karkın oymaklarından üç köy görülür. Bunlar 20 vergi nüfuslu Sındırgı Kargın, üç vergi nüfuslu Temrezler Kargın ve sekiz vergi nüfuslu olan Çınarcık Kargın. Ayrıca Bogazhisar’da da bir Kargın oymağı görülür.

Bayati: Balıkesir’de 19 vergi nüfuslu merkez Bayat köyü, 11 vergi nüfuslu Manyas Bayat köyü ve 17 vergi nüfuslu Sındırgı Bayat köyü vardı.

Döger: Balıkesir’de ki Döger köyü aynı yüzyılda 13 vergi nüfusu kayıtlı görülmektedir.

²⁶ SÜMER, Faruk, a.g.e., s. 405-426.

Dodurga: Kepsut'ta 38 vergi nüfusu kayıtlı bir Dodurga köyü vardı.

Bayındır: 16.yüzyılda Manyas'ta 12 vergi nüfuslu ve Temrez'de 3 vergi nüfuslu iki Bayındır köyü vardı.

Çepniler: Aynı yüzyılda Edincik'te 13 vergi nüfuslu, Giresun (Savaştepe) de 11 vergi nüfuslu ve Temrezlerde bir Çepni köyü ile Balıkesir'de toplam üç Çepni köyü görülmektedir.

Eymir: Aynı yüzyılda Edremit'te 27 vergi nüfuslu, Sındırgı'da 12 vergi nüfuslu iki Eymir köyü vardı.

Yüreğir: O devirde Balıkesir'de Sındırgı'da yirmi 20 nüfusu kayıtlı bir Yüreğir köyü vardır.

İğdirler: O çağlarda Manyas'ta bulunan İğdir köyü 62 vergi nüfuslu idi.

Salurlar: Manyas'ta bir Salur köyü kayıtlıdır.

Kınıklar: 16.Yüzyılda Balıkesir yöresinde Gönen'de 11 vergi nüfuslu, İvrindi'de 25 vergi nüfuslu, Taşgedik'te 43 vergi nüfuslu, Sındırgı'da 12 vergi nüfuslu Kınık aşiretine ait köyler görülmektedir.

İmparatorluğun kuruluş ve yükseliş devirlerinde fethedilen toprakların Türkleştirilmesinde bu Oğuz-Türkmen aşiretlerinden faydalanılmıştır.²⁷

Yörüklerin yerleşikliğe geçmesi bazen kendiliğinden kentleşerek bazen de bir derviş veya din ulusunun bir yere bir tekke açıp etrafına müritlerini toplamasıyla, yöremizdeki iskânların önemli bir kısmı ise zorla iskanla olmuştur.

Konar göçer aşiretlerin göç yolları üzerindeki yerleşik halka, toprak, ürün ve hayvanlarına sık sık zarar vermeleri, sık sık eşkıyalık yapmaları ya da eşkıya ile birleşmeleri, bazen kendi aralarında kavga etmeleri yani Anadolu'daki topyekûn karışıklıklar devleti bunlara karşı bir iskân politikası uygulamaya zorladı.

Yörük Aşiretlerinden gelen şikâyetler 1687-1689 yıllarında gittikçe fazlalaşınca 1691 yılı başından itibaren çıkarılan bir dizi hüküm, ferman ve hüccetle Türk aşiretleri göçleri bırakılarak ziraatle geçinmeleri için iskân edildiler. Bu iskân; harap ve boş yerlerin yeniden imarı, ziraate açılması, oymakların Türkmenlikten çıkarılıp yerleşikliğe geçirilmesi, Suriye sınırına doğru baskı yapan Aneze ve Şammar Arap aşiretlerine karşı Anadolu'nun korunması için yapıldı.²⁸

²⁷ ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskan Teşebbüsü*, İstanbul 1963, s. 12.

²⁸ AYHAN, Aydın, *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacırlar*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, Balıkesir 1999, s. 47.

Aşiretler bu iskan yerlerine gönderildiler. Fakat göç zamanı yanlış seçilmiş olduğundan hayvanlar yollarda perişan oldu. Aşiretlerin bazıları buraya zorla sürgün olarak getirilmişti.

Aşiretler genellikle yaylalarda yaşadıklarından iskân mahallerinin doğal koşullarına uyamadılar. Hemen ertesi yıl Aşiretler iskân bölgelerinden kaçmaya eski yaylalarına dönmeye başladılar. Devlet bunlara karşı tedbir aldıysa da pek etkili olamadı.²⁹

İşte Balıkesir ve yöresine gelen ikinci büyük Yörük ve Türkmen dalgası bu sıralarda oldu.

1691'deki iskân harekâtından önce Balıkesir yöresinde görülen Yörük ve Türkmenler şunlardır: Aykırılar, Sakarlar, Kaçlar, Libniler, Kürürler, Doğancılar, Kara Ahmet Cemaati, Söğütlü Yörükleri ,Oğlakçılar, Barutçular, Karahalil Cemaati, Kaşıkçılar, Okçılar, Avcılar, Monamıklar, Uzuncalar, Hallaçlar, Divaneler, Yeğenler, Köseler, Tolgarlar, Büyük Eş, Kelemente, Boynu Yoğunlar, Kansızlar, Karacalar, Çakırlar, Gökmusa, Kavalcılar, Kalgallar, Boynu Uzunlar, Bozguşlar, Veletler, Kubaşlar, Kocaraklar, Likvanıklere bağlı Hacılar, Akbaşlar, Kızıl Koyunlu ve Mir oymakları, Kara Keçililerden Hacı Bayram, Akçe İni, Akkoyunlu, Varsak oymakları.³⁰

1700'lerden 1850'li yıllara kadar Balıkesir bölgesinde Karesi Sancağı ve müstakil Biga Sancağının bugün Balıkesir iline bağlı kısmında dolaşan aşiret, oymak, cemaat ve obalar şunlardır:

İncili, Söğüt, Kubaş, Kirli Kubaş, Avunduk, Varsak, Kese Bekirli, Kündeşli Türkmeni, Başım Kızdı Türkmeni, Horturum yörüğü, Yeni İl Türkmenlerinden Tabanlı, Yularlı, Kayalı, İmenlü, İvanlu oymakları, Şeyhlü, Salaklu, Sendil, Batralu, Tartar, Küteklü oymakları, Köseler, Yayıcı yörükleri, Cabarlı Türkmeni, Akkocalı, Tekeli, Karakeçili Kızılkeçili, Kasıkçı, Karabağcı, Cepniler, Turgut diğer adıyla Yüncü yörükleri, Yularlu, Derici, Firuzoğlu oymağı, Hardal, Badıllı, Akkeçili (Sındırgı), Akçakoyunlu (Gönen, Edincik, Manyas taraflarına Adana iskanından gelmişlerdir), Alacaatlı (Sındırgı), Altunlar (Bigadiç), Azgarlar (Bigadiç), Baheddinlü (Edremit-Kemer), Balatlu (Dursunbey), Ballıca (İvrindi), Begelü

²⁹ AYHAN, Aydın, a.g.e., s. 48-49.

³⁰ SU, Kamil, *Balıkesir ve Civarında Yörük ve Türkmenler*, İstanbul 1938, s. 4-44.

(Bigadiç), Beğislü (Bigadiç), Bekürlü (Marmara adası), Bozoğlu, Candarlu, Cimikanlu (Merdişi aşiretindedir), Cumalu Kızılı (Edremit, Altınoluk), Bozanlı (Edremit), Bularlu, Danişmendli, Kebir (Danişmend), Gündaşlı (Sındırgı), Katırcı, Kıldonlu, Kösekocalı, Kürt Mehmetli, Lökerler (Balya), Mekelü, Modanlu, Orta (Gönen ve Edremit), Ömerli (Susurluk Ömerköy), Çerefli (Önce Susurluk Ömerköy yakınlarında Timurkapı ve Viranhan arasında iskan ettirilmişken sonradan Pınarbaşına gelmişlerdir.), Cemaat ve obalar: Acarlu cemaati, Adalu (Bigadiç), Çakuroba (Gönen) Daruculu, Derelü (İvrindi, Edremit), Dogucalu, Eminlü, Erderlü (Gönen), Eyücelü (Bigadiç) Eyüceoba (Gönen), Fakılılar, Gerdeli (Edincik), Giciler (Gönen), Göçeri Keserler (Balya), Gökbaşlı (Balya), Gümüşlerobası, Hacı Eminobası, Hacı Hüseyin, Harmamlu Yürüğü (Manyas), Hanyalıoğlu obası, Haydaroba (Balya), Hüseyinbeyoba (Balya), İlyaslu (Bigadiç), İmirli (Emirli-Bigadiç), İncirlioba (Edremit), İrülü (Sındırgı), Ilıcaoba (Gönen), Irgat Halil (Gönen), Işıklar (Bigadiç, Sındırgı, Balya), Kabak Abdal Uşağı, Kan aşireti, Kaplanoba (Gönen), Karaaliler (Edremit), Karabeyli, Karaburçak, Karacaoba, Karacaoğlu, Karagözler (Sındırgı, Kepsut), Karışıklı, Karayağmurlu, Karşak (Balya), Kaşıkçu (Edremit), Katırcılı, Kavakoba (Gönen), Kayırlar (Kepsut), Kebeler (Burhaniye Edremit), Keçilüler (Edincik), Kertik İsmail obası, Kıldonlu Kınalıca Koyun (Gönen), Kınday (Gönen), Kıraçlı (Kepsut), Kıraneli (Edremit), Kırmızılar (Balya), Kızık (Manyas), Kızılkoyunlu (Ayazmend-Altınoluk), Kızılyahya (Edincik), Köpekler (Sındırgı), Kulaguz (Manyas), Kulaklı (Manyas), Mezidli (Kepsut), Mocanlu, Musluca (Kepsut), Naıblü (Balıkesir merkez, Manyas, Kepsut), Odmanlu (Balya), Okçulu (Bigadiç), Orhanlı Yürüğü (Balya), Özbek, Pükçü, Selmanlu (Bigadiç), Sendillü (Sındırgı), Serçevran (Kepsut), Sevıklü (Kemer, Balya), Sındırlar, Sofular, Tonuzlu (Bigadiç), Topaloğlu, Toygarlı (Sındırgı), Durabeyli (Gönen), Duraklı (Gönen), Duranlı (Sındırgı), Dursunobası (Sındırgı), Dursunlar (Bigadiç), Yagmurlar (Sındırgı), Yazırlı (Edremit), Yoğunca Ali (Kepsut).³¹

Yukarıda isimlerini saydığımız ve kısmen de buldukları kazaları yazdığımız aşiret, oymak ve obaların bazıları zamanla yerleşikliğe geçmişler, müstakil köyler oluşturmuşlardır. Kalanları ise ya bölgeyi terk etmişler ya da 1861-1864 yıllarında yapılan “zoraki iskân” ile yerleştirilmişlerdir.

³¹ SU, Kamil, a.g.e., s. 44-65.

Böyle bir iskân politikasını uygulamak için valiler illeri dahilindeki konar göçer aşiretleri iskân etmek, toprağa, yerleştirilmekle görevlendirildiler.

Karesi Sancağı (Balıkesir) o yıllarda Hüdâvendigâr vilâyetine dahil olduğu için bu yerleştirme hareketini o zaman ki Hüdâvendigâr (Bursa) vilâyeti valisi Ahmet Vefik Paşa gerçekleştirdi. Bu gün bile bu iskân olayı ile ilgili hatıralar Yörük köylerinde anlatılagelmektedir.

1859 -1864 yıllarında Balıkesir ve civarındaki aşiretlerin buldukları yerler ve iskân edildikleri köyler şöyledir:

Ahmetli aşireti: Sındırgı Düvertepe köyü,

Akça koyunlu aşireti: Ömerköy, Ziyaretli köyü, Küteyli İskanı, Çaypınar köyü, Köylü köyü, Karagök köyü, Kalaycılar köyü civarı, Yeniköy (Susurluk), Naipli köyündeki Kocakışla denilen yer,

Akkeçili aşireti: Susurluk ve Gökçedağ,

Araplı aşireti Tokmaklı köyü civarı, Burhaniye Kemer, Dereköy

Atçı aşireti: Bereketli Köyü,

Başımkızdı aşireti: Kepsut civarı,

Batak aşireti: Şamlı nahiyesi,

Burhanlı aşireti: Balıkesir Bayındır köyü, Savaştepe civarı, Savaştepe Kenise köyü, ve Danişmend alanı denilen yer, Balya ve Kadı köyü, Gönen Sarı köy,

Caferli cemaati Kalaycılar köyü yakınındaki Tepesidelik denilen yer, Balya Hisaralanı, Ziyaretli köyü yakınındaki Küteyli denilen yer, Ayşebacı civarı, Kavaklı köyü,

Karagün Canbalı aşireti: Balıkesir Bayındır köyü civarı Çepniler Balya Aktarma Köyü civarı (Yalınayak oymağı) Küpeler köyü civarı (Şimdi Kavakbaşı veya Bahçedere köyü),

Karalar oymağı Irvana köyü civarı Kapaklı köyü civarı (Nusratlı oymağı), Şamlı Nahiyesi civarı (Yalınayak oymağı) Saraç çiftliği denilen yer, Manyas Çakırcı denilen yer Kepsut Teke köyü (Nusratlı oymağı), Kalaycılar köyü civarı, Yılvadiç, Yumruklu,

Derici Aşireti: Gelenbe Halkapınar köyü

Figân cemaati: Çandır nahiyesi

Hardal aşireti: Karacalar iskânı, Savaştepe ve Sarıbeyler köyü civarı

İnci aşireti: Piyale yaylasında

Karakeçili aşireti: Cinge köyü Naldöken iskânı, Savaştepe Kuşça iskanı, İvrindi Çukurtarla iskânı ve Erdel iskânı, Develer köyü civarı, Çevikçe köyü civarı, Fındıklı köyü civarı, Bayındır köyü Kurtluca iskanı, Küpeli köyü civarı, Bereketli köyü civarı, Kepsut Yoğunluk'taki Boyacık iskanı,

Kara Musa aşireti: Balıkesir Ovaköy civarı,

Karatekeli aşireti: Gönen Körpe Ağaç köyü civarı,

Kesirler aşireti: Balya Danişmend köyü civarı ve Maden köyü,

Kızılkeçili aşireti: Balıkesir Uçurura çiftliği denilen yer, Şamlı Ömerköy civarı, Edremit, Havran, Burhaniye civarı,

Kılaz aşireti: Balya Osmanlar köyü civarı, İvrindi ve Kocaalan denilen yer Pelidcik köyü, Savaştepe Çamurlu köyü, Gömeç Çitlenbik köyü

Kubaş aşireti: Savaştepe Bardakça iskanı, Urbut Deyimler iskanı Cinge Bağalamı iskânı, Dağbayındır civarı, Akçaköy Kifirnak ve Deveburnu iskanları, Edremit Kemer Yabancılar köyü ve Karadereli köyü civarı, Dağbayındır Düğünderesi denilen yer, Sürücüler denilen yer, Balıklı köyü Gürü iskanı, Bağtepe denilen yer, İvrindi Frenk iskânı, Akçapınar iskânı, Gökçeyazı Sarıalan denilen yer, Kayalı, Ayvacık, Akpınar, Boğatepe ve Bağalamı denilen yerler ve İvrindi Gebeçinar köyü

Sepetçi aşireti: Edremit ve Konakpınara bağlı Kuşcaada

Söğütlü aşireti: Altınoluk, Kırçalı iskanı, Beçiktepe iskânı

Sultan cemaati: Balya Ilıca köyü civarı

Şehitli aşireti: Kepsut Yağcılar köyü Sabahayağı iskânı, Dursunbey Çam köyü Karapınar iskânı

Tekeli aşireti: Kızılcaören iskânı

Tahtacı aşireti: Kozak Timuncu deresi iskânı, Sındırgı Kuru köyü civarı, Pamukçu köyü civarı

Turhallı aşireti: Dursunbey Akbaş köyü civarı, Bağalamı iskânı

Yağcıbedir aşireti: Sındırgı kazası Gölcük, Kulakkesen, Çekirdekli Tapçıkuyusu iskânlarında, Bigadiç Nizanköyü Kavakdere, İlyasköyü, Çağış

Kanlıkavak, Çömllekçi köylerinde, Kepsut Karacakışla, Ovacık iskanlarında, Altınoluk civarında ve Kızılçukur, Bakırdamı denilen yerlerde.

Yüncü aşireti: İvrindi Akgök iskânında, Karagedik iskânında

Zahitler cemaati: Şamlı civarında ve Yeniköy'de³²

Yerleştirilen bu aşiretler kısa zamanda tarıma geçtiler. Yalnız dağlık ve verimsiz araziye yerleştirilen veya buraları seçen aşiretlerde tarıma geçiş çok zor oldu ve bu genel olarak köylerin dolayısıyla Yörüklerin fakirleşmesine, yoksullaşmasına sebep oldu.

1877-78'de Osmanlı-Rus Savaşı (93 Muharebesi) sonunda çok büyük ve felaketli bir muhaceret hareketiyle Rumeli'den gelenlerin bir bölümü Balıkesir'de iskân edildiler. Pek çok yeni köyler kuruldu.

Balıkesir bölgesinde İvrindi ve Balya'nın bütün köyleri Yörük ve Çepni oymaklarından meydana gelmiştir. Sındırgı, Bigadiç, Kepsut, Dursunbey, Savaştepe köylerinin büyük çoğunluğu Yörüktür. Fakat 93 Harbinden sonra buralarda bazı muhacir köyleri kurulmuştur. Susurluk, Gönen, Manyas, Edremit Burhaniye ve Havran köylerinin de büyük kısmı Yörük aşiretleridirler. Özellikle Susurluk, Manyas, Bandırma köylerinde muhacir köyleri diğer ilçelere göre daha fazladır.

Yörük köylerinin büyük kısmı bugün hâlâ oymak isimlerini korumuşlar ve köy ismi olarak almışlardır. Bazıları ise yerleşim bölgelerindeki coğrafi şekillere göre isim almışlardır.

Ağız özelliklerini incelemeye çalıştığımız Kepsut ilçesi *Manav* olup daha sonra ilçe merkezine köylerden gelen göçle –ki Kepsut için bu göç çok fazla değildir. Genelde il merkezine göç yaşanır- ilçede *Yörük* ve *Muhacir* nüfus da bulunur. Kepsut'a bağlı köylerin büyük çoğunluğu Yörük köyleridir. Bunların ardından da yörede *Manav* tabir edilen köyler gelir ki, bunlar da yerleşik hayata daha eski dönemlerde geçmiş olan Yörük/Türkmen topluluklarıdır. Bunların dışında 93 muhaciri köyler de vardır. Kepsut'un köyleri şunlardır³³:

Manav köyleri: Akçaköy, Beyköy, Bektaşlar, Yaylabaşı, İsa Alanı, Sayacık, Göbel, Karagöz, Nusret, Akçakertil, Mezitler, Kalburcu.

³² SU, Kamil, a.g.e., s. 149-152.

³³ AYHAN, Aydın a.g.e., s. 91.

Karakeçili Yürüğü: Seçdere, Örencik, Kayacıklar, Kayaeli, Keçidere, Dalköy, Kızıloluk, Büyük Katrancı, Küçük Katrancı, Çalkandil, Piyade, Yoğunluk, Darıçukuru, Tuzak.

Türkmen köyleri: Mehmetler.

Kantemürlü Çepnisi: Armutlu.

Yüncü Yürüğü: Karacaören, Alagüney, Serçeören.

Kubaş Köyleri: Eşeler, Bükdere, Kansız.

Yağcıbedir (Yaycıbedir) Yürüğü: Bağtepe, Ahmetölen, Karacağağaç, Dedekaşı, Tilkicik, Sarıçayır, Ovacık, Dombaydere.

Hardal Yürüğü: Örenharman.

Şehitli Yürüğü: Karahaliller.

Manav / Yörük / Muhacir karışık köyler: Tekke Işıklar (Manav, Muhacir) Hotaşlar, Örenli (Manav, Karakeçili, Muhacir), Gökköy, Danahisar (Karakeçili yürüğü, Yağcıbedir yürüğü, Araplı yürüğü), Sarıfakılar (Manav/ Yağcıbedir yürüğü), Eyüpbükü (Karakeçili/Türkmen).

BALIKESİR/KEPSUT BÖLGESİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI

Balıkesir ili coğrafi konum olarak Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatısında kalmaktadır. İl sınırlarının önemli bir bölümü Marmara coğrafi bölgesinin Güney Marmara bölümünde; diğer küçük bir bölümü ise, Ege coğrafi bölgesindeki Asıl Ege bölümünün Kuzey Ege kesiminde yer alır.

Kuzeybatısında Çanakkale, batısında Ege Denizi, Güneyinde Manisa, güneydoğusunda Kütahya, Doğusunda Bursa ve kuzeyinde Marmara Denizi bulunur.

Ege Denizi'ndeki kıyıların uzunluğu 115.5 km (Ayvalık: 54 km, Gömeç: 17.5 km, Burhaniye: 12 km, Edremit: 32 km); Marmara denizindeki kıyı uzunluğu ise 175.25 km (Gönen: 8 km, Erdek: 34.75 km, Marmara: 72.5 km, Bandırma: 60 km)'dir. İlin izdüşüm yüzölçümü 14456 km², olup 39 06' ve 40 39' kuzey enlemleri ile, 26 39' ve 28 58' doğu boylamları arasında yer almaktadır.

Balıkesir İli 18 İlçe ve merkeze bağlı 3 beldeden oluşmuştur. Bu ilçeler; Merkez ilçesi (1466 km²), Savaştepe (425 km²), Sındırgı (1.433 km²), Bigadiç (1.007 km²), Dursunbey (1.906 km²), Kepsut (894 km²), Susurluk (601 km²), Bandırma (599 km²), Erdek (260 km²), Manyas (589 km²), Balya (952 km²), İvrindi (751 km²), Havran (559 km²), Edremit (708 km²), Burhaniye (426 km²),

Gömeç (181 km²) ile Ayvalık (266 km²), Marmara (117 km²) dir. Ayrıca Merkez ilçeye bağlı Kocaavşar, Pamukçu ve Şamlı beldeleri bulunmaktadır. Marmara ilçesi sınırları içinde; Marmara, Türkeli (Avşa), Ekinlik ve Paşalimanı adaları; Ayvalık ilçesi sınırları içinde de Alibey (Cunda), Hasır, Küçük ve Büyük Maden adaları yer alır.

İl arazisinin % 45'i orman, % 8'i mera, % 33'ü tarım arazisidir.

Balıkesir İli genellikle tepelerin hakim olduğu bir alan niteliği taşımakla birlikte yer yer 1800 metreyi bulan dağların yer aldığı görülür. Örneğin ilin güneydoğusundaki Alaçam 1652 m, Ulus 1769 m, batısındaki Kaz dağlarının il sınırları içinde kalan bölümündeki Karataş tepesi 1774 metredir. Ovaların başlıcaları ise Sındırgı, Bigadiç, Balıkesir, Manyas, Gönen ve Edremit ovalarıdır. Bu ovaların denizden yükseklikleri 10 – 220 m. arasında olup, hepsi birer çukurova niteliğindedir.

Kepsut ilçesi ise Balıkesir ilinin güneydoğusunda yer almaktadır. İlçe güneyinde Dursunbey, batısında Bigadiç, kuzeyinde Balıkesir ve doğusunda Susurluk ile komşudur. İlçenin büyük bir kısmı tepelerle kaplıdır. İlçenin kuzeyi – ki kuzeyde kalan kısmı oldukça küçüktür- Balıkesir ovasına açılır ve düzlük sayılabilir. İlçenin güney kesimleri ise önemli ölçüde engebeli bir araziye sahip olup, büyük oranda ormanlık alanlardır. Tarım için elverişli arazi alanları dar olsa da oldukça verimlidir.

Coğrafi yapı ve ilçede istihdam yaratacak sanayi kuruluşlarının yokluğu ilçeden ve köylerden göçü hızlandırmıştır. Tarım için arazisi kendine yeten köyler nüfusunu korurken, diğer köylerde ise özellikle il merkezine hızlı bir göç yaşanmıştır.



1. BÖLÜM
SES BİLGİSİ

ÜNLÜLER

Kepsut ve yöresi ağızlarında, yazı dilimizde bulunan ve genel Türkçe ile ortak olan *a*, *e*, *ı*, *i*, *o*, *ö*, *u*, *ü* temel ünlüleri ile bazı Anadolu ağızlarında yaygın olarak kullanılan *kapalı e* (*e*) ünlüsünün yanında, komşu seslerin etkileri ya da konuşan kimselerin konuşma özelliklerine bağlı etkiler altında oluşmuş ve boğumlanma nitelikleri değişmiş başlıca şu ünlü türlerini tespit ettik:

à, â, á, â, é, e, í, ı, ó, ò, ö, ú,

Bu ünlülerin boğumlama özellikleri temel ünlülerin özellikleri ile kıyaslandığında şu şekildedir.

à ünlüsü: Yarı açık, düz, orta ünlüdür. *a* ile *ı* arasındaki boğumlanma alanının çene açısından *a*'ya daha yakın bir yerinde boğumlanan *kapalı a* ünlüsüdür. Bazı ünsüzler, yanlarındaki ünlülere etki ederek onları daraltır ya da genişletirler. Bölgemizde görülen *a* ünlüsü de yanındaki ünlüler üzerinde daraltma etkisi gösteren ünsüzlerle, kendinden önceki ya da sonraki hecelerin dar ünlülerinin etkisi ile oluşmuştur.¹ *a > à*, *ı > a* değişimleri ile oluşur.² Bölgemiz ağızlarında *ı > a* değişmesi ile oluşmuş *à*'ya rastlamadık.

Metinlerde *a* ünlüsünün fazla örneği yoktur ve bölge için karakteristik değildir. Ancak, özellikle *kadar* kelimesi ve değişik söylenişlerinde dikkat çekecek ölçüde belirgindir:

ğādā (< kadar) (2/40; 5/105; 7/140; 9/ 55; 16/20)

ğadarlıķ (< kadarlık) (1/5; 1/45; 5/55; 28/195)

ğadarlıķTan (< kadarlıktan) (40/1)

taràna (< tarhana) (5/95; 14/5)

çalmàsını bilmiumuşmuş (2/80)

â ünlüsü: Türkçe'ye özellikle Farsça'dan geçmiş ve yabancı kelimelerde, öndamak ve dişeti bölgelerinde boğumlanan *g*, *k*, *l* gibi ünsüzler ile hece kurmuş bulunan iç ve son seslerdeki *a* ünlüleri, ince bir *a* ünlüsüdür. Ancak, bu ünlü

¹ KORKMAZ, Zeynep, *Güney-Batı Anadolu Ağızları*, TDK Yay. 583, Ankara 1994, s. 9 (Bu eser sonraki dipnotlarda, Güney-Batı... olarak gösterilecektir.)

² KORKMAZ, Zeynep, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay. 582, Ankara 1994, s. 29 (Bu eser sonraki dipnotlarda, Nevşehir... olarak gösterilecektir.)

herhangi bir ses değişimi ile oluşmuş değildir.³ Bölgeye yabancı kelimelerle birlikte girmiştir:

ürüzgârda (< rüzgârda) (31/40)

meselâ (1/1-10-30...)

selâm (5/125; 25/140)

selâmed olur (34/70)

dükkânnâñ (11/25)

tezgâa (< tezgâha) (9/75)

â ünlüsü: *a* ünlüsü, çift boğumlanma noktaları bulunan *d, t, n, l, r* gibi ünsüzlerin dentalleri ile yaptığı birleşimlerde ön mahreçli, alveolar olanlarıyla yapığı birleşmelerde arka mahreçlidir. Ayrıca bazı ünsüzlerin inceltme (*c, ç, ř, y, ...*) etkisine uğrayan *a*'larla, ön damak ünsüzleri ile birlikte bulunan *a*'lar da daha önde boğumlanırlar ve belirli bir inceltme gösteririler.⁴

bulâşivimiş (< bulaşıvermiş) (2/25)

burâya (< buraya) (1/80; 5/120-125; 16/5-10)

yamâmiş (< yamaç imiş)(7/185)

yaylâya (< yaylaya) (1/40- 45; 2/30)

şeytân (< şeytan) (24/135; 27/5)

dolâştiri (< dolaştırır) (27/110)

dolâřtiķ (< dolaştık) (41/45)

isân (< insan) (24/110)

yakâsân (< yakarsan) (25/120)

misâvirini (< misafirini) (31/15)

alçâcık (< alçacık) (9/70)

zeccâdá (< seccade) (9/15)

çalışcâmiş (< çalışacakmış) (11/15)

çalcâz (< çalacağız) (28/190)...

³ KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 31; GÜLENSOY, Tuncer, *Kütahya Ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay. 536, Ankara 1988, s. 20; DEMİR, Necati, *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*, TDY Yay. 788, Ankara 2001, s. 55

⁴ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı ..., a.g.e., s. 8.

Bunun yanında *á* ünlüsü, bazı ünsüzlerin hece kaynaşması olayı ile eriyip kaybolmaları durumunda, kendi etkilerini geride kalan ünlülere bindirmeleriyle *e* > *á* değişimi sonucu ortaya çıkmaktadır.⁵ Ancak bölgemizde *e* > *á* değişimi olarak tespit ettiğimiz birkaç örnekteki *á* ünlüsü bir hece kaynaşması ve ünsüz erimesi sonucu değil, ünlü uyumuna uyma çabasının yarım kalması sonucu ortaya çıkmıştır:

- habár (< haber) (2/60)
- habársız (< habersiz) (48/105)
- hediyásını (< hediyesini) (9/40)
- táFa (defa) (14/5)
- şalvar adátı (< şalvar âdeti) (24/65)
- dōumāná (< doğumhane) (24/100)
- gerdáha (< gerdeğe) (49/70)
- apdás (< abdest) (38/1)

â ünlüsü: Geri, yuvarlakça ve genişçe bir ünlüdür. Gerek dudak ve dil oynaması, gerek tınlama bakımından normal *a* ile *o* arasındaki boğumlanma basamağında oluşan *a'*ya daha yakın bir ünlüdür.⁶

Genellikle *b*, *p*, *m*, *f*, *v* gibi dudak ünsüzlerinin etkisiyle ortaya çıkan bir ünlüdür.⁷ Ayrıca iki komşu hecedeki *a* ve *o*'ların kaynaşması sonucu *o*'nun düzleşmesi ve kendi üzerindeki yuvarlaklık etkisini *a'*ya aktarması ile de oluşur.

Bölgemiz ağızlarında pek fazla örnek vermez. Özellikle “*baba*, *pantolon* ve *davul*” kelimelerinde dikkat çeker. Şimdiki zaman ekinin (-yor) ünlüsünde de -belki de ünlü düzleşmenin bir aşaması olarak- görülür.

- bâbam (19/5)
- bilmiyâm (28/1-195)
- çalışıyâlar (28/115)
- dâvul (25/85)
- dâvullâñ (25/85)
- ovâleişTe (27/30)

⁵ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 20.

⁶ KORMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 9.

⁷ ERCİLASUN, A. Bican, “Kars İli Ağızları”, Ankara 1983, s. 51.

olıyâ (29/10)
 pântulu (7/75)
 pântulluğ (26/85)
 sarılıyâdın (28/155)
 söliyâdı (41/100)
 tâvuğ (24/145)

é ünlüsü: Türkçede temel ünlülerin dışında dokuzuncu bir ünlü vardır ki buna *kapalı e* denir. Kapalı *e* ünlüsü, *e* ile *i* arasında *i*'ye daha yakın duyulan ön, düz ve yarı kapalı bir ünlüdür.⁸

Zeynep KORKMAZ, “Güney-Batı Anadolu Ağızları” adlı eserinde, “Türkçe kelimelerdeki kapalı *e* (*é*) ünlülerinin bir kısmı, hemen ayrıksız olarak *y* ve bazen de *ç*, *s*, *ş* gibi yanındaki ünlüler üzerinde inceltici/daraltıcı etki yapabilen ünsüzlerden önce bulunur. *é* ünlülerinin bir kısmı bu ünsüzlerin inceltici, bir kısmı daraltıcı etkisi ile oluşur.” dedikten sonra inceltici etki ile oluşanların *a* ünlüsünden (*a* > *á* > *e* > *é*), daraltıcı etki ile oluşanların *e* ünlüsünden (*e* > *é*) değiştiğini⁹ belirtir. “Nevşehir ve Yöresi Ağızları” adlı eserinde de *é* ünlüsünün, ön ya da içseslerde olmak üzere hep kök hecede bulunduğunu, Türkçe kelimelerde çoklukla, *i* > *é* değişimi ile ve Eski Türkçedeki *i* sesinin tarihî seyri içinde gösterdiği genişleme eğilimine uyararak *é*'ye dönüşmesi ile oluştuğunu belirtir.¹⁰ Efrasiyap GEMALMAZ da “Erzurum İli ve Ağızları”nda *é* ünlüsünün *e* > *é*, *i* > *é* ve *ı*, *i*, *u*, *ü* > *é* olmak üzere üç şekilde oluştuğunu belirtir.¹¹

Bölgemiz ağızlarında kapalı *e* (*é*) ünlüsü, bütün diğer ağız bölgelerinde olduğu gibi çok sık rastlanılan bir ünlüdür.

dédik (< dedik) (1/60; 6/15 ...)
 dediiñ (< dediğin) (1/55)
 dèil (< değil) (7/125; ; 9/80)
 dèilin (< değilim) (30/50)

⁸ bkz.: ARAT, R. Rahmeti, “Türkçe Metinlerde *e/i* Meselesine Dair”, **Makaleler, cilt I**, (haz. Osman Fikri SERTKAYA), TKAE Yay. 65, Ankara 1987, s. 334-341; KORKMAZ, Zeynep, “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtilere Dair”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar - I. Cilt**, TDK Yay. 629, Ankara 1995; TİMURTAŞ, F. Kadri, “Şeyhî ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları -I- Ses Bilgisi”, **TDAY-B 1960**, s. 95-144.

⁹ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 6.

¹⁰ KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 34.

¹¹ GEMALMAZ, Efrasiyap, “Erzurum İli Ağızları - I. Cilt”, TDK Yay. 588, Ankara 1995, s. 75-76.

déye (< diye) (1/30; 2/1; 27/1)
 eşkiyala (< eşkiyalar) (24/145)
 éyi (< iyi<...< edgü) (6/10)
 éyce (<iyice) (8/165; 15/5)
 éyimiş (< iyi imiş) (9/165-170)
 géce (< gece) (24/135)
 géyoduğ (< giyyorduk) (9/115)
 géyēdik (< giyerdik) (9/95; 21/1)
 héç (< hiç) (2/30)
 hésābı (< hesabı) (35/85)
 müracāt étTik (< müracaat ettik) (26/20)
 né (< ne) (2/15)
 nëyleyim (ne eyleyeyim) (41/75)
 patētiz (<patates) (28/115)
 sayılēcek (< sayılacak) (2/5)
 tanidējn (< tanıtayım) (7/80)
 yemek (< yemek) (28/25; 31/10; 43/5)

ē ünlüsü: Ünlüler üzerinde yuvarlaklaştırıcı etkiye sahip ünsüzlerin yanlarında görülen ve bölgemizde sadece birkaç kelimedede dikkat çeken *e - ö* arası bir ünlüdür.

çēvittirili (< çevirtirilir) (9/150)
 çēvrildük (< çevrildik) (16/5)
 çēvriliriz (< çevriliriz) (30/15)
 çēzesiñ (< çözersin) (45/40)
 çēzdükTen (<çözdükten) (31/150)
 çēziuz (< çözüyoruz) (31/145)
 yaşama dēvri (< yaşama devri) (35/165)

ı ünlüsü: *ı* ünlüsü, *ı* ile *i* arasındaki bölgede boğumlanan ve kalından inceye doğru kayan bir nüans taşıyan ünlüdür. Bu ünlünün hece teşkil ettiği ünsüzler geri mahreçli olup, yanındaki inceltici bir ünsüzün (bu ünsüz genelde *y* ünsüzüdür ve çoklukla düşmüştür) etkisi ile kısmen incelmış ve bir ön ünlü olmaya yüz tutmuştur. Bu ses bilgisi olayının ilerlemesi bu cins ünlüleri tamamıyla ön ünlü durumuna sokar

ve bu ünlü incilmesi ünlü uyumunun bozulmasında ilk basamağı oluşturur.¹² Bölgemiz ağızlarında bolca rastlanan bir ünlü çeşididir.

- meraklıñ (< meraklıyım) (1/20)
- sındırğie (< Sındırğı'ya) (1/30)
- çıkmıcesin (< çıkarmayacaksın) (2/20)
- bağıu (< bakıyor) (2/45-140)
- tanımıu (< tanımıyor) (2/30)
- bālīu (< bağılıyor) (2/70)
- ğıyaslıcek (<kıyaslayacak) (26/30)

Bu ünlü bazen de ünlü uymunun görülmediği kelimelerde kalınlık-incelik bakımından diğer ünlülere benzeme çabası ile oluşur. Ancak bu benzeş yarım kalmıştır:

- bıgadıciñ (< Bigadiç'in) (1/30)
- hağıgatan (< hakikaten) (2/20)
- nişanı (< nişanlı) (17/1)

ı / i ünlüleri: Yuvarlaklaşma eğilimi gösteren ı / i sesleridir. ü' sesine yaklaşan bir ünlüdür. Örneği çok azdır ve hep ince ünlüdür. Özellikle *biç-* fiili ve bu fiilden türeyen isimlerde dikkat çeker.

- bıçedik (9/120, 15/5)
- oFızlē (ofisler) (14/30)
- bıçüm (30/35)
- bıçēsiñ (biçersin) (27/10; 35/150)

ó ünlüsü: o ile ö ünlüsü arasında bulunan, kalınlaşmış ö veya incemiş o sesidir. Bölgemiz ağızlarında çok seyrek duyulan bir ünlüdür:

- tīraktórman (<traktör ile) (11/10)
- góya (< güya) (24/140)
- çócük (< çocuk) (25/155)

"çócük" söyleyişine sadece bir kişinin konuşmasında rastlanmıştır. Kelimenin bölgedeki genel söylenişi "çōcuk" şeklindedir.

¹² KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e. , s. 7.

ò ünlüsü: *o* ile *u* arasında bulunan, *u*'dan genişlemiş veya *o*'dan darlaşmış yarı açık yuvarlak arka ünlüdür.

Bölgemizde “*o*” zamiri ve çekimleri ile “*o*” işaret sıfatının genel söylenişinde *u*'dan yana genel bir tavır vardır.

ò ünlüsü bölgemiz ağızlarında daha çok *o*'dan darlaşmış şekli ile ve sınırlı sayıda kelimeye görülür. Örnekleri neredeyse tamamen *o* zamiri ile ilgilidir:

bòrda (burada) (6/ 45; 27/ 85)

òğuz (1/5)

òrdan(1/5; 2/5; 36/45)

òraya (1/10; 2/1)

òranıñ (1/10; 5/100-125)

ònnarı (onları) (25/ 35; 33/30)

ònnādan (onlardan) (26/ 85)

ònnan (onunla) (36/ 5)

ö ünlüsü: *ö* ile *ü* arasında bulunan, *ö*'den daralmış veya *ü*'den genişlemiş yuvarlak, yarı açık, ön ünlüdür. Sınırlı sayıda kelimeye rastlanır. Bölgenin genel ses özellikleri dışındadır:

hökümlü (6/25)

öleştirdi (28/195)

kötāya (44/50)

ú ünlüsü: Geri mahreçli *u* ünlüsü ile ön mahreçli *ü* ünlüsü arasında ortadamak bölgesinde dil sırtının ortadamağın ön kısmına yükselmesi ile boğumlanan kalınlaşmış bir *ü*¹³ veya nadiren de incelmış bir *u* ünlüsüdür.

aleykúmselām (2/40; 6/15; 7/65)

kúlāī (< külahı) (25/35)

ğúya (< güya) (24/30)

götürúlā (< götürüyorlar) (24/150)

úteki (< öteki) (27/135)

tasadúf (< tesadüf) (35/180)

súlālası (< sülalesi) (37/85)

¹³ bkz. KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 33.

u'nun incelenmesi ile;

yollúulā (< yolluyorlar) (41/175)

olúyo (< oluyor) (51/25)

UZUN ÜNLÜLER

Bölgemiz ağızlarında yukarıda incelediğimiz ünlüler dışında, çeşitli ses olaylarına bağlı olarak oluşan “uzun” ve “kısa” olmak üzere iki ünlü türü daha vardır. Burada inceleyeceğimiz *uzun ünlü* türleri, normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun ünlülerdir. Uzun ünlülerin oluşma sebepleri genel olarak *hece kaynaşması*, *ünsüz düşmesi* ve *çift ünlülerin kaynaşması (birleşmesi)* ile açıklanmaktadır.¹⁴ Sürekli ses değişmelerine uğrayan Batı-Anadolu ağızlarında bu değişmelerden meydana gelen ve ayrı fonetik sebeplere bağlanabilen uzunluklar çoktur.¹⁵

Bir ünlünün oluşmaya başladığı an ile bittiği an arasındaki süre onun kısalık ve uzunluğunu gösterir.¹⁶

Bölgemizde de her ünlünün uzun söylenişi vardır. Bölgemiz ağızlarındaki uzun ünlülerin oluşma sebepleri şunlardır:

Hece kaynaşması olayı ile oluşan uzun ünlüler:

Bu tip uzunluklar, bazı ünsüzlerin iki ünlü arasında yumuşayıp kaynaşarak, uzun bir ünlü haline dönüşmesi yoluyla oluşmuştur. İki ünlü arasında (*k / k > ğ / g >*) *ğ*, *h*, *r*, ve *y* ünsüzleri çok dayanıksız olup umumiyetle eriyerek düşmüştür. Bölgemiz ağızlarında, iki ya da daha fazla hecenin kaynaşması ile oluşan uzun ünlüler de yaygındır.

(-k- / -k- >) -ğ- / -g- > -ğ- ünsüzlerinin erimesi ile:

ğocyit (< Koçyiğit) (1/30)

astī astık (< astığı astık) (2/5)

¹⁴ bkz.: KORKMAZ, Zeynep, Güncy-Batı..., a.g.e. , s.10-16; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e. , s. 23-24; CAFEROĞLU, Ahmet, “Anadolu Ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri”, TDAY-B 1964, s. 29-33; GEMALMAZ, Efrasiyap, a.g.e., s. 82-83; SAĞIR, Mukim, Erzincan Ve Yöresi Ağızları, TDK Yay. 565, Ankara 1995, s. 27.

¹⁵ KORKMAZ, Zeynep, Güncy-Batı..., a.g.e. , s.10.

¹⁶ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e. , s. 23.

dūn evinde (< düğün evinde) (26/235)
 bayrā (< bayrağı) (5/110)
 bayrānīn (< bayrağının) (20/60; 31/160)
 bārdım (< bağırdım) (49/160)
 āt gibi (< ağıt gibi) (49/40)
 iliştiricēz (< iyileştireceğiz) (40/1)
 sinekmē (< sini ekmeği) (43/105)
 ūrlar ossuñ (< uğurlar olsun) (42/20)
 bayā (< bayağı) (24/5; 26/140; 27/130)
 armān (< armağan) (49/190)
 kısrāñız (< kısrağınız) (2/85)
 arķamızın çöcünnan (<arkamızın çocuğu ile) (23/20)

-h- ünsüzünün erimesi ile:

istirātı (< istirahatı) (35/150)
 allāşğına (Allah aşkına) (49/230)
 tā üstüne (< daha üstüne) (24/65)
 şerden (< şehirden) (37/70)
 salāyatlı (<selahiyetli) (6/25)
 nāyatta (< nihayetinde) (51/75)
 sābına (< sahibine) (35/60)
 māfiz olalekten (< muhafız olarak) (51/20)

-r- ünsüzünün erimesi ile: -r- ünsüzünün düşürülmesi bölgemiz ağızlarının en önemli özelliklerinden biridir. Metinlerimizde de görüleceği üzere, konuşmacılar hem içses hem de sonses *r* ünsüzünü her fırsatta düşürmektedirler:

deliganlılāñ (< delikanlıların) (5/55-110)
 ğızlāñ (< kızların) (9/130)
 ķamyonlāñ (< kamyonların) (11/25)
 ayıtlāñ (< ayıtların) (13/15)
 urlāñ (< oraların)(13/30)
 ķasnaķlāñ (< kasnaklarını) (7/40)
 yaşlānda (< yaşlarında) (9/1)

gözlēne (< gözlerine) (15/1)
ellēmizi (< ellerimizi) (16/15; 30/15)

-y- ünsüzünün erimesi ile: iki ünlü arasında y ünsüzünün ünlüleşerek erimesi ve düşmesi bölgemizde sıkça karşılaşılan bir ses olayıdır.

nē sa'liuñ (< niye saklıyorsun) (2/110)
nē ğırdırdıñ (< niye kırdırdın) (11/5)
şurē ğadar (< şuraya kadar) (5/55; 44/30)
burē (< buraya) (2/40; 37/75)
orē (< oraya) (6/15; 35/25)
dömē (< dövmeye) (13/35)
otlatmē (< otlatmaya) (37/80)
geçmēcek (< geçmeyecek) (27/155)
iliştircēz (< iyileştireceğiz) (40/1)
ğömē (< kovmaya) (39/30)
ğörduķ (< koyardık) (28/20; 30/55; 37/40)
bōndirik (< boyunduruk) (34/45)
kōmüzde (< köyümüzde) (10/10; 31/1)
şikāta (< şikāyete) (49/235)
ütüzleri (< öte yüzleri) (23/15)
getmē (< getirmeye) (25/45)
devrini (< devriyeni) (49/175)

-v- ünsüzünün erimesi ile: Bölgede genel olarak yaygın değildir. Birkaç kelimedede görülür. Ancak diğer köylerde de az sayıda örnekler vermesine rağmen *Akçakertil Köyü* ağzında, tezlik ifade eden *-i ver* filinde v ünsüzü erimesinin ünlü gerundiumunu yuvarlaklaştırması dikkat çekici ölçüdedir:

ēmizde (< evimizde) (5/45)
ēmiziñ (< evimizin) (27/30)
oķlā gibi (< oklava gibi) (50/15)
gelūrülēdin (< geliverirlerdi) (24/25)
kesūdüm (< kesiverdim) (24/80)
dikūrüz (< dikiveririz) (24/85)

Bölgemizde birden fazla hecenin tek bir hece halinde uzun ünlü ile söylenmesine de rastlanır:

- iliştircēz (< iyileştireceğiz) (40/1)
- sāceñ (sağacaksın) (23/10)
- sacā (< sacayağı) (28/15)
- ödese ğada (< ödeyesiyeye kadar) (25/20)
- dikūrüz (< dikiveririz) (24/85)

Ünsüz düşmesi ile oluşan uzun ünlüler:

İçseste bir ünlüden sonra bulunan *-ğ-, -h-, -k- / -k-, -l-, -n-, -r-, -s-, -v-, -y-* ünsüzleri, düştükleri ya da eriyerek kayboldukları zaman, kendilerinden önceki ünlüleri uzatırlar. Yine sonseslerdeki *-r'* nin düşerken kendisinden önceki ünlüleri uzattığı görülür:¹⁷

-f- ünsüzünün düşmesi ile:

- sōralıķ (<sofralık) (25/90)
- sōūra (< sofraya) (28/15)

-ğ- ünsüzünün düşmesi ile:

- āzına (< ağzına) (20/10)
- bāleiñ (< bağlayın) (12/10)
- bāladı (< bağladı) (2/75)
- bālı (< bağlı) (25/110; 37/80)
- dōru (< doğru) (7/70-185; 11/20)
- dūmesin (< düğmesini) (7/120)
- ēlenirlēmiş (< eğlenirlermiş) (2/90)
- ōlum (< oğlum) (2/15-20; 15/11)
- sādışlā (< sağdıçlar) (8/1)
- sāliuz (< sağlıyoruz) (9/5)
- sālıķ (< sağlık) (9/5)
- yālıķlā (< yağlıklar) (25/95)
- yāmır (< yağmur) (24/35; 30/100; 45/110)

¹⁷ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e. , s. 24.

yā (< yağ) (7/15; 29/10)
 tekirdā (< Tekirdağ) (51/5)
 dā yasılı mı (< dağ yasılır mı?) (27/135)

-h- ünsüzünün düşmesi ile:

āmetölene (< Ahmetölen'e) (6/5)
 bāçe (< bahçe) (31/50)
 bōçamı (< bohçamı) (9/90)
 gāveden (< kahveden) (11/45; 35/40)
 itiyacıñ (< ihtiyacın) (26/110)
 kōtāya (44/50; 49/50)
 māmuduñ (< Mahmut'un) (25/20)
 mēmet (< Mehmet) (5/20; 13/45)
 āmat (< Ahmet) (35/65)
 sabāla (< sabahleyin) (5/90; 7/30; 9/40)
 sābına (< sahibine) (35/60)
 tāta (< tahta) (1/55; 24/25; 28/120; 45/45)
 zāmet (< zahmet) (26/145)

Şu örneklerde de -h- ünsüzü düşmüştür. Fakat düşme ünlüden öncedir:

velāsılı (< velhasıl) (2/5; 26/45)
 zinār (< zinhar) (5/80)
 dōumāná (< doğumhane) (24/100)

-k- / -k- ünsüzünün düşmesi ile:

ösüren tisiren (< öksüren tıksıran) (19/10)
 olcādın (< olacaktı) (24/1)
 tutturūcādık (< tutturuvarecektik) (24/1)
 çıkcāmışik (< çıkacakmışız) (24/30)
 ēşi (< ekşi) (43/85; 45/110)

-l- ünsüzünün düşmesi ile:

āmışlā (< almışlar) (24/110)
 gāmaz (< kalmaz) (24/15)
 gēsın (< gelsin) (48/100)

ḵāk (< kalk) (24/35; 31/90)

ḵākṭıḵ (< kalktık) (24/5)

ḵākıuñ (< kalkıyorsun) (31/90)

ōsuñ (< olsun) (37/5-30)

-n- ünsüzünün düşmesi ile:

īsannā (< insanlar) (31/5)

īsanı (< insanı) (17/20; 23/10; 36/30)

īsanıñ (< insanını) (20/50; 27/140)

sōra (< sonra) (30/120-130)

-r-, -r ünsüzünün düşmesi ile: Bölgemiz ağızlarında en bol örnek veren düşme olaylarından biridir;

güdēkene (< güderken) (41/140)

vādır (< vardır) (1/30; 36/15; 52/85)

gidiyolāmiş (< gidiyorlarmış) (1/30)

derlēdi (< derlerdi) (9/45; 26/75; 36/5)

bālā getirisiñ (< bağlar getirirsin) (1/80)

ğādā (< kadar) (2/40; 7/140; 11/20; 33/1)

iñilē (< inler) (19/5)

gidē (< gider) (9/190; 18/1; 20/50; 28/70; 39/25; 42/5)

adamlā (< adamlar) (1/30; 14/5)

bunnā (< bunlar) (1/10; 9/10; 15/15; 36/15)

unnāna (<) (7/145; 14/25; 21/5)

kesēsiñ (< kesersin) (1/80; 50/25)

yörüklē (< yörükler) (2/30; 52/90)

-v- ünsüzünün düşmesi ile:

ğōmē (< kovmaya) (39/30)

ğōmuş (< kovmuş) (49/225)

dōmē (< dövme) (13/35)

ğōdesini (< gövdesini) (11/45)

tōbeler ossuñ (< tövbeler olsun) (16/15)

dūlini (dūvleđini) (10/15)

-y-, -y ünsüzünün düşmesi ile: y ünsüzü iç ve sonseste gevşer ve yanındaki ünlüyü uzatarak kaybolur:

alēcik (< alaycık) (1/35)

kōde (< köyde) (1/20; 21/5; 26/20; 43/75)

kōlüklerinde (< köylüklerinde) (5/40)

gēmiōz (< giymiyoruz) (30/55)

hēbelē (< heybeler) (30/65)

gīsiñ (< giysin) (24/75)

çēreklē (< çeyrekler) (20/45)

şōle (<şöyle) (1/65; 11/30; 36/40...)

bōle (< böyle) (2/15, 9/5; 10/5...)

tēze (<teyze) (7/10)

tēzesi (< teyzesi) (49/260)

pēnir (< peynir) (31/105; 46/70)

kōcek (< köycek) (11/45; 27/55; 32/1)

bēgir (< beygir) (28/170)

kō çobanı (<köy çobanı) (35/125)

tepekō (< Tepeköy) (41/135)

-z- ünsüzünün düşmesi ile: Tek kelimedede örnek vermiştir. :

ni vā gī? (< ne var kız?) (24/40)

-m- ünsüzünün düşmesi ile: Tek örnek vardır:

gōlek (< gömlek < könglek) (31/155)

Çift ünlülerin kaynaşması ile oluşan uzun ünlüler:

Konuşmada yanyana bulunan iki kelimededen birinin sones ünlüsü ile ötekinin önses ünlüsünün ortak hece oluşturmaları durumunda, yazı dilinde olduğu gibi ağızlarda da Türkçenin çok defa çift ünlülere dayanıksızlığı sebebiyle, birinci kelimenin sones ünlüsü ile ikinci kelimenin önses ünlüsü kaynaşarak bir tek uzun ünlü haline geçerler. Birleşen ünlüler boğumlanma nitelikleri bakımından aynı cinsten olabildikleri gibi ayrı cinsten de olabilirler. Bu birleşmelerde varlığını

koruyan ünlü ikincisi yani önses ünlüsü, eriyip kaybolan ünlü de birincisi yani sones ünlüsüdür.¹⁸ Sones ünlüsü eriyip kaybolurken etkisini uzunluk olarak önses ünlüsü üzerine geçirir:

nöldüunu (< ne olduğunu) (6/35)

şölölu bölölu (< şöyle olur böyle olur) (7/10)

biz dēvletlēmizi (< biz de evlatlarımızı) (9/125)

ASLÎ UZUNLUKLAR

Türkçe kelime köklerindeki aslî uzunluklar meselesinin¹⁹ uzun zaman üzerinde tartışılan bir konu olduğunu söyleyen Tuncer GÜLENSOY, bugüne kadar yapılan çeşitli araştırmaların vardığı sonuçlardan, artık Türkçede aslî uzun vokal meselesinin büyük çapta aydınlığa kavuştuğu görüşünde olduğunu belirtir.²⁰

Efrasiyap GEMALMAZ, Erzurum ağızlarında bazı özel durumlar dışında aslî sayılabilecek uzun ve kısa ünlülerle karşılaşmadıklarını belirtir.²¹

Cümle ortasındaki tabii duraklama yerlerinde, herhangi birini taklit yoluyla yapılan konuşmalarda ve anlamı kuvvetle belirtilmek istenilen kelimelerde bazı hecelerin psikolojik sebeplere bağlı olarak uzun söylenişli şekilleri olmasına rağmen²² bölgemiz ağızlarında bazı kelime köklerinde bu sebeplerle açıklanamayacak uzunluklar bulunmaktadır. Bunların tamamının değilse bile bir kısmının aslî uzunluk olabileceğini düşünmekteyiz.

Bölgemiz ağızlarında tesbit edebildiğimiz ve vurgusuz aslî uzunluklar olarak değerlendirdiğimiz örneklerin bu konudaki yayınlara ek malzeme olabileceğini düşünüyoruz.

sārdılā (< sardılar) (1/45)

sārdılar (< sardılar) (7/115)

ķōrkūu (< korkuyor) (13/25)

gōrsūñ (< görsün) (35/1)

¹⁸ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 16.

¹⁹ bkz. TUNA, O. Nedim, "Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller", TDAY-B 1960, Ankara 1988, s. 231-282.

²⁰ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 25.

²¹ GEMALMAZ, Efrasiyap, a.g.e., s. 80.

²² KORKMAZ, Zeynep, "Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Vokal Uzunlukları Hakkında", TDAY-B 1953, Ankara 1988, s. 200.

- sōrmadım (< sormadım) (7/55)
 sōrsak (< sorsak) (46/5)
 sōr (< sor) (2/40)
 ğōru (< koru/kōzü) (24/40)
 ōrte bastırız (< örter bastırırız) (27/30)
 ōrte (< örter) (43/110)
 yārdı (< yardı) (24/40)

YABANCI KELİMELERDE UZUNLUK

Bölgemiz ağızlarında kullanılan yabancı kelimelerde de Türkçe örneklerde görüldüğü gibi, *ünsüz düşmesi*, *hece kaynaşması* ve *çift ünlülerin kaynaşması* sonucunda ünlü uzamaları ortaya çıkmıştır.

Ünsüz düşmesi ile:

- velāsılı (< velhasılı) (2/5; 26/45)
 mūtar (< muhtar) (26/25)
 ğāveden (< kahveden) (11/45; 35/40)
 ğāve (< kahve) (25/45; 26/35; 52/35)
 ēfen (ehven) (< ehven) (25/10)
 Īsannā (< insanlar) (31/5)
 tōbeler ossuñ (< tövbeler olsun) (16/15)

Hece kaynaşması ile:

- māfız olalekTen (< muhafız olaraktan) (51/20)
 şikāta (< şikâyete) (49/235)
 allāşğına (Allah aşkına) (49/230)
 salāyatlı (<selahiyetli) (7/25)

Çift ünlülerin kaynaşması ile :

- sāt (< saat) (28/85)
 işētTe (< inşaatta) (39/35)

KISA ÜNLÜLER

Ünlülerin bazı durumlarda normal söyleniş sürelerinden daha kısa sürede boğumlanmasıyla oluşan kısa ünlüler, Türkçede yalın ya da eklerle uzatılmış tek veya çok heceli kelimelerde görülürler.

Bölgemiz ağızlarındaki bütün ünlülerde kısalık görülür. Ancak ünlülerin kısalmasına daha çok dar ünlülerde (*ı, i, u, ü* ünlülerinde) rastlamaktayız.

Kısa ünlülerin oluşmasındaki başlıca sebepler şunlardır:²³

1. Yanyana gelen iki kelimededen birincisinin son ses ünlüsü ile ondan sonra gelen kelimenin ön ses ünlüsü çift ünlü durumuna geldiklerinde, birinci ünlüde kısalma olur. Kısalmanın sebebi şöyle açıklanabilir: Ses organları ve hava akımı, içinde tek bir ünlü bulunan bir ses topluluğunu bir hamlede meydana getirebilir. Fakat bir ses topluluğu içinde iki ünlü olunca, iki hamle yapmak gerekir. Çünkü bir hamlede iki ünlü çıkarılamaz. İşte bu durumda ünlülerden birincisi ikinci ünlüye göre daha zayıf söylenir veya tamamiyle düşürülür:

unnarī az çok (< onları az çok) (1/5)

intikamınī almadan (<intikamını almadan) (2/35)

sakızınī alıdık (< sakızını alırdık) (9/120)

bunnarī azsındım (< bunları azsındım –az buldum-) (7/10)

atcī adam (< atçı adam –ata düşkün, iyi at binen-) (52/15)

mahfazā etceñ (< muhafaza edeceksin) (2/35)

bir havtā evele (< bir hafta evvela) (11/1)

urdā emme (< orada ama) (26/265)

bilūñ mü unu (< biliyor musun onu – onu biliyor musun) (2/140)

unū urdan (< onu oradan) (25/50)

devē ekmiñni (< deve ekmeğini) (13/35)

bigādişTē elli tane (< Bigadiç'te elli tane) (26/215)

benē etTikleñizi (< bana ettiklerinizi) (2/145)

2. Orta hece düşmesine uğrayabilecek açık ve kapalı hecelerde *l, m, n, r, s, ş, y, z* gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler, yanlarında bulunan *a, e, ı, i, u* ünlülerini bir önceki hecenin açık olmasından dolayı kısaltırlar. Bu kısalma, bir tür hece yutumu geçiş devresi özelliği göstermektedir.

²³ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 29.

buralarını (1/5)
 yazısında (< yazısında) (1/35)
 yayılası (<yaylası) (1/40)
 malatyahıymış (1/70)
 ayırırveriu (< ayırırveriyor) (2/40)
 çamaşırını (24/25)
 çıkarılâ (< çıkarırlar) (5/180; 31/25)
 göyücek (< koyacak) (5/75)
 oturüyoız (< oturuyoruz) (6/1)
 buyürüñ (< buyurun) (5/55)
 oyünü (<) (6/20; 30/10; 41/240)
 doyürusuñ (< doyurursun) (7/30; 31/10)
 boyüna (< boyuna, “süreklî, durmadan”) (7/40)
 senesiniñ (< senesinin) (1/50)
 beriden (6/25; 27/120; 48/550)
 seriliüdu (< seriliyordu) (32/25)

3. Bölgemizde *nasıl* kelimesinde sones ünsüzü *-l* genelde düşürülmekte ve ardından ünlü ile başlayan bir kelime geldiğinde son ses ünlüsü durumuna geçen *ı* kısalmaktadır:

nası alcez (< nasıl alacağız) (2/40)
 nası ekilcek (< nasıl alacağız) (45/25)

4. Ünlü ilişmesi olayıyla kelimeye eklenen *ı* ve *i* ünlüleri genellikle kısadır:

İrazı (< razı) (7/65; 13/30; 29/10; 49/145)
 İraatımız éyi (< rahatımız iyi) (31/95)
 İranzanıñ (< ranzanın) (49/225)
 İrezillik (< rezillik) (7/40)
 İrehmetlik (< rahmetlik) (15/1; 15/10)
 āmed İrefik (< Ahmet Refik) (26/5; 39/5)
 İlazıñmış (< lazınımız -laz-) (46/10)
 İşilik (< şeylik) (26/25)

5. İlk hece ünlülerinin pek nadir hâllerde kısaldığı görülür. Özellikle verfiilinin *-r-* ünsüzü düştüğü hâlde, *-vurguya* bağlı olarak gerçekleşen uzatmaların

dışında- kendisinden önceki ünlüyü uzatmaz. Bu ünlü uzamadığı gibi, bazen normalden de kısa söylenir:

vēdik (< verdik) (9/130; 40/1; 41/115)

Yine *bıçak* kelimesinin ilk hecesi, çoğu kez kısa kısa söylenir ve *b* ünsüzü de tonsuzlaşma eğilimi gösterir:

Piçcağ (9/40)

Piçakları (27/95)

6. Yükselen *ikiz ünlülerin* ilk ünlüleri hep kısalmıştır:

ıslıu (< ıslıyor) (2/25)

sandīā (< sandığa) (9/20)

ikiē (< ikiye) (18/10)

tikiōduğ (< dikiyorduk) (31/155)

gēmīōz (< giymiyoruz) (30 /55)

GENİZ ÜNLÜLERİ

Türkçede dilin arka tarafının yumuşak damağa teması ile genizden söylenen bir *ng* sesi vardır ki biz buna *biz buna geniz n*'si adını vermekteyiz. Bu *ñ* sesi Standart Türkiye Türkçesi konuşma dilinde tamamen kaybolduğu halde, Kuzey-Batı Anadolu Ağızları dışında²⁴ hemen hemen bütün Anadolu ağızlarında varlığını korumaktadır. İşte bu *ñ* ünsüzü hece kaynaşması veya ünsüz düşmesi gibi ses olayları ile kaybolduğunda fonksiyonlarını yanlarındaki ünlülere yükler ve böylece bu ünlülere genzellik özelliği kazandırır. Böylece geniz ünlüleri oluşur.²⁵

Görüldüğü gibi geniz ünlülerinin oluşabilmesi için *ñ* hece kaynaşması veya ünsüz düşmesi gibi yollarla düşmesi gerekmektedir. Oysa bölgemiz ağızlarında *ñ* ünsüzü bütün canlılığı ile yaşamaktadır. Bu yüzden bölgemiz ağızlarında ünlülerin genzelleşmesi yoktur demek yanlış olmayacaktır.

Bölgemizde sadece bir kişinin konuşmasında "*sonra*" kelimesinin söylenişinde rastladık:

sōā (< sonra) (41/25; 41/30)

²⁴ KARAHAN, Leyla, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay. 630, Ankara 1996, s. 98

²⁵ KORKMAZ, Zeynep, *Güney-Batı..., a.g.e.*, s. 25; NAKİBOĞLU, Sadi, *Adıyaman Ve Yöresi Ağızları*, NÜ Yay. 7, Niğde 2001, s. 43.

İKİZ ÜNLÜLER

Aynı nefes baskısı altında telâffuz edilen iki ayrı ünlünün birbiriyle sıkı sıkıya birleşmesine “*ikiz ünlü*” adı verilir. İkiz ünlünün ortaya çıkabilmesi için, her iki ünlünün de aynı hece içinde bulunması gerekir.²⁶ Doğan AKSAN, *kayan ünlü* dediği *ikiz ünlü*’leri “aynı seslem içinde yer alan ve bir ünlünün işlevini yerine getiren çift ünlüye verilen addır” şeklinde tanımlar.²⁷

Türkçede ikiz ünlüler, genellikle, yalın ya da eklerle genişletilmiş kelimelerin içseslerinde ve ünlüler arasında bulunan ğ (< g,ğ), h, v, y ünsüzlerinin eriyip kaybolmaları sonucunda, bu ünsüzlerin iki tarafında bulunan ve ayrı hecelere ait olan iki ünlünün yan yana gelmesi ve bu iki ünlünün tek nefes baskısı altında birleşmesi ile oluşur.²⁸

İkiz ünlülerin ikinci öğeleri bazı durumlarda birinci öğelerine göre daha dar ve süreksizse, bunlara *alçalan* (veya *azalan*) *ikiz ünlüler*; birinci öğeleri ikinci öğelerine göre daha dar ve süreksizse, bunlara *yükselen* (veya *çoğalan*) *ikiz ünlüler* denir. Bazı durumlarda ise her iki öğenin baskı şiddetleri aynı kalır ki buna *eşit* (veya *süzülen*) *ikiz ünlüler* adı verilir.²⁹ Bölgemiz ağızlarında tespit edebildiğimiz ikiz ünlü türleri şunlardır:

Yükselen ikiz ünlüler:

ıslıu (< ıslıyor) (2/25)

sandīā (<sandığa) (9/20)

ikiē (< ikiye) (18/10)

tikiōduk (< dikiyorduk) (31/155)

gēmiōz (< giymiyoruz) (30/55)

Örneklerde de görüldüğü gibi, iki ünlü arasındaki g, ğ, ve y ünsüzleri eriyip kaybolmuşlar ve böylece iki ünlüyü yanyana getirmişlerdir. Bundan dolayı yükselen ikiz ünlülere *sahte ikiz ünlüler* de denir.

²⁶ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e. , s. 29.

²⁷ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dilbilim – Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 2. Cilt, TDK Yay. 439, Ankara 1998, s. 30.

²⁸ KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 42.

²⁹ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e. , s. 29.

Eşit ikiz ünlüler:

Kepsut ve yöresi ağızlarında sık rastlanan ikiz ünlü türüdür. Genellikle iki ünlü arasındaki *ğ*, *y*, *v* ve *h* seslerinin ünlüleşmesiyle oluşmuştur:

- yolmaa (< yoklamaya) (14/1)
 ĩraatımız (< rahatımız) (31/95)
 ĩraat (< rahat) (43/30)
 yālı (< yağlı) (26/195)
 çıkTı (< çıktığı) (28/85)
 sanduñ (< sandığın) (28/195)
 ğabuñı (<kabuğunu) (31/55)
 geldij gün (< geldiği gün) (5/110; 48/50)
 ekmiñi (<ekmeğini) (48/50)
 düün (< düğün) (5/85; 26/260; 31/10...)
 paree (< paraya) (37/85)
 çōcuunnan (< çocuğu ile) (27/125)
 ğoyuucan (< koyuvereceğim) (46/165)
 tarlea (< tarlaya) (34/75)
 kinea (< kınaya) (30/85)
 area buludu/bulursuñ (< araya/ arayıp bulurdu/bulursun) (9/65; 18/10)
 yaylea (< yaylaya) (39/15)
 küe (< köye) (21/5)
 bacilje (< bacalığa) (50/25)
 bilcej (< bileceği) (34/1)
 övendirej (< üvendireyi) (37/5)

Bu ikiz ünlü türünün bazı örneklerinde görüldüğü gibi, ünlüleşen sesler bazen ikizleştirdikleri ünlülerin boğumlanma niteliklerini değiştirebilmektedir.

Alçalan ikiz ünlüler:

- āaniñ (< ağanın) (7/170)
 dāıldıkTan (< dağıldıktan) (6/35)
 dāıtmış (< dağıtmış) (7/40)
 ğoñca (< koyunca) (28/170)
 çocuklūumuzda (<çocukluğumuzda) (6/10)

gucāīmıza (< kucağımıza) (23/20)

boncūū (< boncuğu) (29/5)

būūñ (< buğunun/buharın) (30/75)

kuş ayāī (<kuş ayağı) (20/25)

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden de anlaşılacağı üzere, Kepsut ve yöresi ağızlarındaki ikiz ünlülerin oluşma sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Bazı ikiz ünlüler *y* den değişmiştir. Bu değişme, ünlü ile biten kelimelerin verme ve yükleme hallerinde, çoğu zaman sones ünlüsünün düşmesiyle oluşmuştur.

2. *y* ünsüzü eriyip kaybolurken, kendisinden önceki ünlüyü inceltmesi bölgede sık görülen bir ses değişimidir: tarlea (<tarlaya) (34/75), kinea (< kınaya) (30/85)...

3. *k/k* ünsüzü ile biten ve isim çekim ekleri ile uzatılan bazı kelimelerde *k/k* yumuşayarak önce *ğ* ve sonra *y* ünsüzlerine dönüşmüş; *y* de sürtünme özelliğini kaybederek *ii*, *ai*, olmuştur: geldii gün (< geldiği gün) (5/110; 48/50), ekmiini (<ekmeğini) (48/50)

4. Toplu olarak bakıldığında, Kepsut ve yöresi ağızlarında eriyip düşerken ikiz ünlü oluşturan ünsüzler şunlardır: *h, f, ğ, ğ, (g < k, k), v, y*.

ÜNLÜ UYUMU

Ünlü uyumu bir kelimedeki ünlülerin *kalınlık-incelik* ve *düzlük-yuvarlaklık* bakımlarından birbirlerine uyması olayıdır. Ünlü uyumlarının varlığı Türkçenin en göze çarpan özelliklerinden birisidir³⁰.

İlk hecesinde kalın ünlü bulunan bir kelimenin diğer hecelerindeki ünlülerin de kalın, ilk hecesinde ince ünlü bulunan bir kelimenin diğer hecelerindeki ünlülerin de ince ünlü olması kuralına kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu;

Düz ünlüye sahip heceleri yine düz ünlüye sahip hecelerin, yuvarlak ünlüye sahip heceleri ise ya dar-yuvarlak ya da düz-geniş ünlüye sahip hecelerin takip etmesi kuralına da düzlük-yuvarlaklık bakımından ünlü uyumu adını veriyoruz.

³⁰ Türkçede ses uyumu ile ilgili olarak bkz.: MANSUROĞLU, Mecdut, "Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu", TDAY-B 1959, s. 81-89; ERGİN, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yay., İstanbul 2000, s. 70-74.

Kepsut ve yöresi ağızlarında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar belirgin ve kuvvetlidir. Türkçe yazı dilinde dudak ünsüzlerinin yanında yuvarlak olarak bulunan ünlüler, bölgemiz ağızlarında *dil benzeşmesine* uyarak genellikle düzleşme eğilimi gösterirler:

- hamır (< hamur) (43/90; 50/1)
- ēysi hamırınī da (< ekşi hamurunu da) (29/1)
- çamırñ (< çamurun)(2/30; 20/10)
- yāmır (< yağmur) (24/35; 30/100; 34/75)
- ğavırdık (< kavururduk) (26/175; 50/5)
- ğavırız (< kavururuz) (27/25)
- savırdık (< savururduk) (31/40)
- savırısıñ (45/45)
- davılı (28/85; 46/40; 49/85)
- davılıñ (46/35)
- pamık (24/15; 31/40; 34/70; 45/5)
- yamık (< yamuk) (46/15)
- vapırını (< vapurunu) (41/70)
- vapıra (49/175)
- yumırta (7/5)
- yımırta (46/5)
- mırat (< Murat) (41/230)
- babcımı (< pabucunu) (28/165; 48/90)

Bunların yanında diş-diş eti ünsüzü *r*'nin yanında görülen düzleşme de dikkate değer:

- uraz (< horoz) (24/10)
- huraz (< horoz) (24/145; 27/100)
- yavırım (16/1; 27/40; 28/20)

Yine:

- fasille (< fasulye) (28/115)
- havlı (< havlu) (49/260)
- avlısı (< avlusu) (27/165)
- mahlík (< mahlûk) (38/5)

örneklerine de rastlamaktayız. Bunlardan da *yavru*, *horoz*, *avlu*, *fasulye* ve *havlu* kelimelerinin bölgemiz telâffuzundaki genel eğilimi düz ünlüden yanadır.

***iken*, *-ken* zarf fiilinin durumu:**

i- yardımcı cevher fiili ile kurulan ve yazı dilimizde ünlü uyumunun dışında kalan *iken* zarf-fiili ile bunun ekleşmiş şekli *-ken*, bölgemiz ağızlarında *-kan* şeklinde de görülür ve genellikle ünlü uyumuna uyar:

- durukan (<duruken) (7/40)
- sallākan (< salarken) (27/40)
- çalışırkan (< çalışırken) (31/45)
- bāırıkan çırıkan (<bağırırken çığırırken) (41/225)
- gızkan (< kız iken) (43/55)
- evdiken (< evdeyken) (24/45)
- döneken (< dönerken) (25/105)
- girēken (< girerken) (7/45)
- gidēken (< giderken) (7/65; 9/190; 35/145)
- ūdeken (<üğüdürken) (38/10)

Bölgemiz ağızlarında *-ken* zarf-fiilinin genişletilmiş hali olan *-kana*, *-kene*, *-kānek* şekillerine de rastlanır:

- kırklıkana (9/45; 24/125) genşkene (17/45)
- mışannıkana (9/90) gelikene (23/20; 48/40)
- çıkakana (48/105) güdekene (1/25)
- ğaçakana (46/75) süpürükene (24/25)
- gızkana (30/45; 43/20) köreşirkene (44/75)

Yine bölgemiz ağızlarında *-ken* zarf-fiilinin son ünsüzü düşmüş, *-ka*; *-ke* şekillerine de sık rastlanır:

- gazāka (17/45) gidēke (5/60; 41/50)
- gızka (17/45) dönēke (14/15)
- gurulurka (1/15) gelirke (16/10)
- duruka (7/10) çekēke (17/20)
- okurka (9/55) giderke (7/15)

Şu örneklerde ise uyum bozukluğuna rastladık:

- derkan (<der iken)(34/15)
- terliyağana (< terliyorken) (30/75)
- đızkáneek (< kız iken) (17/45)
- oluđkáneek (< olur iken) (20/25)
- yatakánek (< yatarken) (45/110)

***i*— yardımcı fiilinin durumu:**

Yine *i*— yardımcı cevher fiilinin anlatılan, görülen geçmiş zaman kipleri ve şart kipi ile yapılan *imiş*, *idi*, *ise* gibi teşkilleri de kalın ünlü kelimelerden sonra dil benzeşmesinin etkisi ile kalınlaşır:

- yokluduğ (< yoklu/ yoksul idik) (25/120)
- bırakmazladı (< bırakmazlardı) (5/105)
- yakın ısa (< yakın ise) (44/40)
- yoksa (< yok ise) (2/20; 27/105; 31/125; 36/45)
- đızdımdı (< kızdıydım) (43/115)
- yaparládına (< yaparlar idi) (38/1)
- bakıumuşumuş (< bakıyor imişmiş) (49/70)
- biliümüş (< biliyormuş) (9/70)
- olmassa (< olmaz ise) (1/75)

i-yardımcı fiili özellikle görülen geçmiş zaman, geniş zaman ve şimdiki zamanın şart birleşik zamanını kurduğunda II. tekil ve çoğul şahıs çekimlerinde uyum dışı kalabilmektedir:

- huramadıseñ (< vuramadıysan) (36/20)
- kapāseñ (< kapar isen) (36/40)

Bölgemizde *i*- yardımcı fiilinin kullanıldığı örneklerde uyum bozukluğuna az da olsa rastlanır.:

- çalıyumuş (< çalıyormuş) (43/35)

***ki* bağlacı ile aitlik eki *-ki*'nin durumu:**

Yabancı kaynaklı olup, yazı dilimizde daima ince şekliyle kullanılan *ki* bağı ile aitlik eki *-ki* de dil benzeşmesine uymuştur. Bu uyumla beraber, *ki* bağının

genişletilmiş *kin*, *kın*, *kun* gibi şekillerine sıkça rastlanır. Bir yerde *ki* bağlacının *gın*, bir yerde de aitlik eki *-ki*'nin *-gin* şekli tespit edilmiştir:

- diu *ğun* (< diyor ki) (35/105; 48/40)
- yahut^ğ*ın* (< yahut ki) (27/135)
- veyāut *ğu* (< veyahut ki) (37/20)
- variyo *ğu* (< varıyor ki) (41/140)
- bilmum *ğu* (< bilmiyorum ki) (49/55)
- diyo *ğu* (< diyor ki) (2/155)
- bilmiuz *ğu* (< bilmiyoruz ki) (49/35)
- halbu^ğ*ı* (< halbuki) (26/220)
- say^ğ*ı* (< sanki) (37/60)
- öle bişey *kin* (< öyle birşey ki) (43/40)

Aitlik eki *-ki*:

- bizim^ğ*innē* (< bizimkiler) (35/70)
- zaman^ğ*ı* (< zamanki) (26/5)
- şinciki (< şimdiki) (51/45)
- bügün^ü*ñkü* düünne (< bugünün düğünleri) (44/5)
- unuñ^ğ*ı* (< onun ki) (49/300)

Şu örneklerde ise *ki* bağlacı ve *-ki* eki standart Türkçedeki kullanımının da dışında ince ünlüye sahip kelimelerden sonra kalın şekliyle kullanılmıştır:

- evel^ğ*ı* (< evvelki) (20/40)
- diyem *kın* (< diyelim ki) (5/100)
- çün^ğ*ı* (< 35/45)

***-leyin* ekinin durumu:**

Yazı dilimizde daima ince şekliyle yazılan *-leyin* ekinin durumu pek belirgin değildir. Bu ek kalın kelimelerle yaptığı birleşimlerde, kaynaşmaya uğrayıp uyuma göre kalınlaştığı gibi, ince şekliyle de görülmektedir. Ekin kullanımında bir kararsızlık göze çarpmaktadır. Derlemelerimiz, ekin daima ünsüz erimesi ile hece kaynaşmasına uğramış şekillerini örnek vermiştir.

Karşılaştığımız şekiller şunlardır:

- sabālan (< sabahleyin) (26/265)
- sabāla (< sabahleyin) (5/90; 7/30; 9/40; 14/5; 28/85; 50/25)

Şu örneklerde ekte yarı kalınlaşma;

zabālā (< sabahleyin) (31/70)

sabālān (< sabahleyin) (32/10)

Bazılarında da uyum dışı kalma;

sabāli (< sabahleyin) (30/80; 35/190; 45/25)

söz konusudur.

Yalnız bir örnekte de *-leñ* görülür: sabāleñ galañ (< sabahleyin artık) (26/260)

Son çekim edatı *ile*'nin durumu:

Son çekim edatı olan *ile*'nin kullanımında bölgemizdeki genel eğilim ünsüzünün $l > n$ değişikliğine uğramış ve yine n ile genişletilmiş şeklinin kullanımından yanadır. En çok kullanılan şekiller olarak *-nan, -nen; -ina, -ine; -inna, -inne; -innan, -innen* şekilleridir. Bunlarla birlikte *-na, -na; -la, -le* ve *ile* şekillerine az da olsa rastlanır. Büyük ölçüde ekleşmiş şekli kullanılır ve daima ünlü uymuna uyar. *İle* edatının ekleşerek kullanımında ünsüz ikizleşmesi yaygındır.

Tespit ettiğimiz örneklerin bir kısmı şunlardır:

zoruna (< zorla/ zor ile) (16/15)

suyunan (< su ile) (30/135)

çivtçinen (< çiftçilik ile) (1/50)

kişinen (< kişi ile) (2/75)

birbirlēmizinen (< birbirlerimiz ile) (16/15)

ğazellinen (< Gazelli ile) (20/65)

elinen (< el ile) (24/80; 27/265; 34/70)

eşşinen (< eşek ile) (24/100)

işinen (< iş ile) (29/30; 30/25)

mecinen (< imece ile) (26/185)

ğavasıninan (< kafası ile) (27/150)

şapınan (< şap ile) (30/90)

dovāyınan (< dua ile) (38/5)

tutamınan (< tutam ile) (43/10)

ğaşşınan (< kaşık ile) (46/5)

damatınna (< damat ile) (8/1)

atınna (< at ile) (9/185)

analınna (< analığı ile) (41/30)
 şeyinnen (< şey ile) (2/90)
 cumartesinnen (< cumartesi ile) (5/90)
 birinnen (< biri ile) (21/5; 32/30)
 kirkidinnen (< kirkit ile) (30/65)
 ilinnen ölunlan (< eli ile oğlu ile) (27/45)
 arabecisinnen (< arabacısı ile) (44/20)
 niyinne (<ne ile) (1/75)
 cizmeyile (< çizme ile) (5/5)
 hızın ile (< hızın ile) (51/20)
 senle (< seninle) (2/70)
 eşşekle (< eşek ile) (26/25)

-yor ekinin durumu:

Bölgemizde -yor ekinin kullanımı çok büyük çeşitlilik gösterir. Aynı köyde hatta aynı kişinin konuşmasında çok değişik şekillerle karşılaşmak mümkündür. Ünlü uyumu bakımından ise, genelde uyum dışı kaldığı, nadiren de olsa uyuma girdiği görülür. Uyuma giren örneklerimiz şunlardır:

bilmüz kü (< bilmiyoruz ki) (15/1)
 götünü bükü başını bükü (< götünü büküyor başını büküyor) (34/90)
 göriz (< görüyoruz) (90/80)
 süriz (< sürüyoruz) (11/10)
 giridi (< giriyordu) (11/25)
 bilmi (< bilmiyor) (24/95)
 yörididik (< yürütüyorduk) (11/5)
 öldürmi (< öldürmüyor) (11/40)
 görüye (< görüyor) (28/60)
 gız biğeniye (< kız beğeniyor) (28/60)
 çöziyez (< çözüyoruz) (28/10)
 örtünüye (< örtünüyor) (28/10)

kanı ve kankı / kanğı kelimeleri: Kepsut ve yöresi ağızlarında genellikle sones ünlüsü incelmemiş ve ünlü uyumuna uymuştur:

hanı (< hani) (1/60; 5/125; 7/10; 21/5; 24/105; 31/145...)

hanķı (< hangi) (5/75; 9/85; 41/155)

hanķıñız (< hanginiz) (6/10)

hanķına (< hangine) (27/115)

hanķısı (< hangisi) (27/100)

hanķını (< hangini) (41/190)

Fakat nadir de olsa yazı dilinde olduğu gibi sones incelmesi ile uyum bozulmuştur:

hani (51/30)

- arak, - erek zarf-fiil ekinin durumu:

-arak, erek zarf-fiil eki genel olarak ünlü uyumuna uymaktadır. Ancak kalın ünlüye sahip fiiller üzerine geldiğinde - r etkisi ile olsa gerek- uyum dışına çıkabilmektedir:

yatarek (< yatarak) (51/80)

oturarak (< oturarak) (51/80)

yaparekten (< yaparak) (39/15)

Yine bölgemizde, -arak, -erek zarf-fiil ekinin -r- > -l- değişikliğine uğramış şekli olarak kullanılan -alek,-elek ve -lenk şekilleri l'nin inceltici etkisi ile olsa gerek uyum dışı kalmaktadır:

olalenk (< olarak) (48/45)

olalekten (< olarak) (51/1-5)

YABANCI KELİMELERDE DİL BENZEŞMESİ

Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Kepsut ve yöresi ağızlarında da Farsça ve Arapça kaynaklı kelimelerin sayısı pek çoktur. Bunların yanında Batı kaynaklı kelimelere de rastlıyoruz. İşte bu tür kelimeler Türkçenin dil benzeşmesi kuralına uydurularak uyum aykırılığı ortadan kaldırılmış ve Türkçe kelimelere benzetilmiştir.³¹ Bu olay bölgemizde 1) *İlerleyici*, 2) *Gerileyici* 3) *İlerleyici-Gerileyici* ünlü benzeşmesi şekillerinde gerçekleşmiştir:

³¹ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e. , s. 33.

İlerleyici Ünlü Benzeşmesi İle:

İncelme Yönünde:

- işētTe (< inşaatta) (39/35)
 evele (< evvelâ) (9/175; 11/1; 29/1)
 dükkeni (< dükkânı) (2/45)
 tellel (< tellal) (51/1)
 ürüyesinde (< rüyasında) (2/110)
 şeytenlere (< şeytanlara) (9/175)
 veren (< viran) (41/60)
 sefte (< siftah) (1/5; 38/5)
 isken (< iskân) (39/1-5)
 hücum etmiş (< hücum etmiş) (27/75; 41/95-105)
 lire (< lira) (1/40; 26/30; 46/90)

Kalınlaşma Yönünde:

- hatca (< Hatice) (16/15)
 amal (< amel) (39/30)
 acamı (< acemi) (33/25)
 zahmatlâ (< zahmetler) (13/30; 23/25)
 muhıtta (< muhitte) (1/25)
 aşıratından (< aşiretinden) (1/1)
 vakıt (< vakit) (24/40; 27/10; 28/110; 30/15; 39/25)
 vazıyatları (< vaziyetleri) (39/25)
 maķınıstlâ (< makinistler) (41/130)
 taķviya (< takviye) (49/115)
 tahan (< tahin) (28/70)
 evletlê (< evlatlar) (13/40)

Gerileyici ünlü benzeşmesi ile:

İncelme Yönünde:

- rehmetli (< rahmetli) (30/50)
 şübelere (< şubelere) (44/50)

Kalınlaşma Yönünde:

- nuhusta (< nüfusta) (35/1)
- halvası (< helvası) (28/70)
- nāyatta (< nihayette) (51/75)
- hucum (< hücum) (5/10)

İlerleyici – Gerileyici ünlü benzeşmesi ile: Orta hecelerdeki farklı ünlünün, iki tarafındaki benzer ünlülerin etkisi altında kalması ile oluşan ünlü benzeşmesidir.³²

İncelme Yönünde:

- celeliñ (< Celâl'in) (49/35-45)
- entere (< entari) (24/65)

Kalınlaşma Yönünde:

- antıka (<antika) (1/70)
- hapışhanalarında (< hapishanelerinde) (49/250)
- barabā (< beraber) (13/1; 35/80)

Bazı yabancı kelimelerde dil benzeşmesinin etkisi kısmen görülmekte olup ünlü uyumu bakımından bir geçiş merhalesinde bulunmaktadır:

- habár (<haber) (2/60)
- şalvar adátı (< şalvar âdeti) (24/65)
- dákge (<dakika) (24/105)

ÜNLÜ UYUMUNUN BOZULMASI

Dil benzeşmesi olayı bölgemiz ağızlarında kuvvetli olduğu halde, bazı durumlarda uyum bozukluğu görülür. Uyum bozulmasının başlıca sebebi, bazı ünsüzlerin yanlarındaki ünlüleri inceltme veya kalınlaştırma etkisine sahip olmalarıdır. Ünlü kalınlaşması olayı bölgemizde pek seyrek görüldüğü halde, ünlü incelmesinin örnekleri fazladır. Bölgemiz ağızlarında inceltme etkisi yapan ünsüzler ve örnekleri şunlardır:

y ünsüzü etkisi ile: y ünsüzünün inceltme etkisi oldukça yaygındır. Hatta y ünsüzü hem hece kaynaşması hem yumuşama gibi fonetik olaylarla kaybolduğunda

³² NAKİBOĞLU, Sadi, a.g.e., s. 50.

bile, inceltme etkisinin kaynaşmaya uğramış heceye yüklendiğini ³³ görmek mümkündür.

y ünsüzü etkisi ile ortaya çıkan uyum bozukluklarına örneklerimiz şunlardır:

suleyiverisiñ (< sulayıverirsin) (7/100)

ürüyesinde (< rüyasında) (2/110)

fabrikiye (< fabrikaya) (26/105)

bāīliyarla (< bağıyorlar) (42/25)

tāhtiyi (< tahtayı) (31/145)

ğariyi (< karıyı) (53/30)

sağliyi (< saklıyor) (43/40)

yanmeyer (< yanmıyor) (41/205-215)

sağliyoñ (< saklıyorsun) (36/35)

oliyo (< oluyor) (36/40; 49/90; 52/25)

duriy (< duruyor) (30/55)

Hece kaynaşmasına uğrayan kelimelerde:

bure gelsiñ (< buraya gelsin) (6/35)

çık̄mamē çare yok (< çıkmamaya çare yok) (27/45)

mah̄kamē (< mahkemeye) (49/250)

selevātlamē (< salāvatomaya) (17/20)

yap̄Tır̄n̄ dēye (< yaptırayım diye) (9/125)

ğazanēn (< kazanayım) (6/15)

ōmi (< olmuyor) (25/5)

ovāleişTe (< ovalayışta) (27/30)

I ve ş ünsüzleri etkisi ile: I ve ş ünsüzleri arasında *a* ünlüsünün incelendiği görülür:

topleşirdik (< toplayırdık) (19/1)

anleşmişle (< anlaşmışlar) (41/95)

doleştirilē (< dolaştırırlar) (42/25)

I ünsüzü *a* ve *ı* ünlülerini incelterek *e* ve *i'*ye dönüştürür:

ille (< illâ) (13/30; 17/1, 34/10; 41/20)

³³ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 25.

ğışlimizi (< kışlığımızı) (27/120)

ş ünsüzü etkisi ile:

ūreşmişler (< uğraşmışlar) (1/35)

ğubeş (< Kubaş) (5/40-45)

saveştepe (< Savaştepe) (1/45)

yaneşti (< yanaştı) (42/15)

ğumeş (< kumaş) (45/15)

çameşir (< çamaşır) (51/80)

arķadeş (< arkadaş) (2/35; 49/10)

arķádeş (< arkadaş) (5/115; 41/140)

arkedeş (< arkadaş) (35/150)

c ve ç ünsüzleri etkisi ile: Bölgemizde c ve ç ünsüzlerinin inceltici etkisi görülmekte olup, bu etki ile ünlü uyumu bozulmaktadır:

sañgec (*salıncak*) (27/40)

arabecisinnen (< arabacısıyla) (44/20)

yastecde (45/55)

ovecik (< Ovacık) (52/60)

saķlambeç (< saklambaç < saklanbaç) (9/60)

añgeçli (45/40)

alçácik (< alçacık) (9/70)

Gelecek zaman ekinde: Gelecek zaman ekinin kullanımında değişik uyum bozuklukları ortaya çıkmaktadır. Kalın sıradan ünlüye sahip fiillere ince ünlü, nadiren de ince sıradan ünlüye sahip fiillere kalın ünlü olarak gelebilmektedir.

Bölgede gelecek zaman eki genelde uyuma girer. Uyum dışı kaldığında ise genelde ince şekli ile kullanılır. Kalın şekli ile uyum dışı kalma ise bölgede “*Manav*” olarak adlandırılan köylerde görülür:

yicāñ (< yiyeceksin) (33/35)

gelcāmıő (< gelecekmiş) (34/50)

ğoncīmiş (< konacakmış) (9/140)

alicez (< alacağız) (41/150)

çalcek (< çalacak) (7/25)

yapcez (< yapacağız) (44/25; 49/265)

atcek (< atacak) (53/5)

tutuceksiñ (49/10)

daķıcek (< takacak) (49/115)

Şart kipi ekinde: I. çoğul ve II. tekil ve çoğul şahıs çekimlerinde uyum dışı kalabilmektedir:

durseñ ya (< dursan ya) (7/70)

alsek (< alsak) (41/150)

hursek (< vursak) (52/110)

durseñiz ya (dursanız ya) (mdd)

Şimdiki zaman ekinde: Ek bölgemizde yazı dilimizde olduğu gibi, genelde uyum dışı kalmaktadır. Bölgede genellikle ünsüzleri düşmüş ve ikiz ünlü haline gelmiş olarak kullanılır. Bunun yanında ekin *-r* ünsüzü düşmüş, ünlüsü düzleşmiş ya da hece kaynaşmasına uğrayarak tek uzun ünlü haline gelmiş şekilleri de kullanılır. Bir kaç örnekte ise *-y* şeklinde görülmektedir:

-yor şekli:

gelmiyorun (< gelmiyorum) (13/25)

yanmıyor (41/205)

ötüyor (46/120)

geliyor (48/55)

diyor (51/15)

deliyoruz (52/55)

İkiz ünlü olarak:

ğalmiyü (< kalmıyor) (1/75)

vuruliyü (< vuruluyor) (2/30)

dutuluveriyü (< tutuluveriyor) (2/115)

sālīuz (< sağlıyoruz) (9/5)

götürüyü (< götürüyor) (44/35)

sölülā (< söylüyorlar) (2/95)

Uzun ünlü olarak:

- bilmūn (< bilmiyorum) (10/1; 50/20)
yaşamū (< yaşamıyor) (27/95)
ōmi (< olmuyor) (25/5)

r ünsüzü düşmüş; darlaşmış ya da dizleşmiş olarak:

- bilemiyom (< bilemiyorum) (28/55)
veriliyo (< veriliyor) (28/55)
diyu (< diyor) (2/10; 41/140...)
yiyuz (< yiyoruz) (13/15)
diyulā (< diyorlar) (26/145)
işliyadık (< işliyorduk) (43/5)

Bir örnekte:

- geliyoru (< geliyor) (20/60)
Sadece *y* şekli : (III. Şahısta)
duriy (< duruyor) (30/55)
duriyla (< duruyorlar) (30/60)

UYUM DEĞİŞMESİ

Bazı ünsüzler, ünlü incilmesi ve ünlü kalınlaşması yoluyla uyum bozukluğuna sebep oldukları gibi, iki veya daha çok heceli Türkçe ve yabancı bir kelimenin ünlülerini tamamiyle kalınlaştırarak veya incelterek, o kelimenin uyumunu değiştirebilmektedirler.³⁴ Bölgemizdeki uyum değişimleri ve örnekleri şu şekilde tespit edilmiştir:

a – a > e – e olması:

- bene (< bana) (1/25; 2/60; 20/60; 25/30; 28/20; 29/25)
sene (< sana) (2/35; 5/75; 13/20; 14/30; 27/90)
emme (< ama) (1/50; 6/10; 9/15; 23/20; 35/35; 37/90)
eme (< ama) (35/160; 49/165)

³⁴ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 39; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 34.

ı - a > i - e olması:

çiner (< çınar) (43/65)

ı - ı > i - i olması:

misir (< mısır) (34/70; 47/5)

vizildie (< vızıldaya) (27/120)

i - e > ı - a olması:

hızmat (< hizmet) (7/95)

cızādık (< çizerdik) (36/5)

i - i > ı - ı olması:

cızğı (< çizgi) (28/5)

u- a > ü - e olması:

cüme (< cuma) (9/25)

cümertesi (< cumartesi) (9/25)

ü - ü > u - u olması:

cunğu (< çünkü) (1/25)

Bazı durumlarda farklı uyumda bulunan iki kelimenin birleşmesi ile de uyum değişmesi ortaya çıkar. *ver-* yardımcı fiilinde görülen uyum değişmesi özellikle Akçakertil Köyü, Sayacık Köyü gibi yörede “Manav” olarak anılan köylerde dikkat çeker. Ancak bazı “Yörük-Türkmen” köylerinde de bu şekilde az da olsa rastlanır:

umuş mu (<o imiş mi/ o mu imiş) (27/65)

birez (< bir az) (7/1-170; 26/20, 28/25; 44/25; 47/1)

yazıvırı (< yazı verir) (27/135)

sarılvırı (< sarılı verir) (48/60)

yapıvurulādın (< yapı verirlerdi) (25/50)

DUDAK BENZEŞMESİ

Dudak benzeşmesi, yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde, ünlülerin, düzlük yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması durumudur.

Dil benzeşmesi (kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu) bazı özel durumlar dışında genel olarak ilk tarihî kaynaklardan bu yana varlığını kuvvetli bir şekilde sürdürken, *dudak benzeşmesi* (düzlük-yuvarlaklık bakımından uyum) için durum biraz farklıdır. Eski Türkçe devresinde yuvarlak ünlülü kelimeleri bazı yuvarlak ünlülü kelimelerin takip etmesi şeklinde bir eğilim görülse de³⁵ bu benzeşme özellikle kök ve ek birleşmelerinde yüzyıllar boyunca belli bir kural haline geçememiştir.³⁶

Bölgemiz ağızlarında dudak benzeşmesi olayı da dil benzeşmesinde olduğu gibi yazı dili söyleyişine kıyasla daha ileri merhalededir.

Birinci hecelerinde yuvarlak ünlü bulunan çift heceli kelimelerin ikinci hecelerinde bulunan düz ve geniş ünlüler, bazen darlaşıp yuvarlaklaşarak dudak benzeşmesine uğrarlar. Ancak bu yuvarlaklaşma Güney-Batı Anadolu ve Kütahya yöresi ağızlarında olduğu kadar yaygın değildir.³⁷

Buna rağmen bölgemizde;

öykünüvürüdü (< öykünün veririrdi) (27/85)

öbürkü (36/30)

unu çevittirili (< ona çevirttirilir) (9/150)

sölüceksiñ (< söyleyeceksin) (51/5)

veyāut ğu (< veyahut ki) (37/20)

unuñku (< onunki) (49/300)

örneklerini görmek mümkündür.

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Ünlü değişmesi bölgemiz ağızlarında genellikle bütün ünlülerde görülmektedir. Bu değişmeler ya komşu hecelerde bulunan diğer ünlülerin ya da yanlarında yer alan ünsüzlerin etkisi ile oluşmaktadır³⁸. Ünlülerin ünlülere olan etkilerinde doğan ve Türkçede genel olarak *ünlü uyumu* başlığı altında incelenen

³⁵ GABAİN, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet AKALIN), TDK Yay. 532, Ankara 1988, s. 36.

³⁶ bkz.: MANSUROĞLU, MECDUT, “ *Eski Osmanlıca*”, *Tarihî Türk Şiveleri*, (Haz. Mehmet Akalın), TKAE Yay. 161, Ankara 1998, s. 250-251; HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Harezmi Türkçesi Ve Grameri*, İÜ Fen-Ed. Fak. Yay. 3405, ANKARA 1997, s. 23; KARAMANLIOĞLU, A. FETHİ, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, TDK Yay. 579, Ankara 1994, s. 12; AKKUŞ, Muzaffer, *Kitab-ı Gunya*, TDK Yay. 592, Ankara 1995, s. 132; KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 53-56.

³⁷ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 40; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 35.

³⁸ Bu konuda bkz.; CAFEROĞLU, Ahmet, a.g.m., s. 1-33.

değişimleri bir yana bırakırsak, ünlü değişmelerinin diğer bir sebebi de ünsüzlerin ünlülere etkisidir. Bazı ünsüzler kendi özelliklerini ünlülere aktararak, onların değişmelerini sağlarlar. Bu durumda o ünlünün aldığı etki şekline göre, ünlü değişmeleri de türlü bölümlere ayrılır.³⁹

Bu ünlü değişimlerini;

1. Kalın ünlülerin incilmesi,
2. ince ünlülerin kalınlaşması,
3. Geniş ünlülerin daralması,
4. Dar ünlülerin genişlemesi,
5. Düz ünlülerin yuvarlaklaşması,
6. Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi,

yan başlıkları altında göstermeye çalışacağız.

Kepsut ve yöresi ağızlarında, ünlü uyumu etkisi ile oluşan değişimler dışında, bazı ünsüzlerin etkisiyle de ünlü değişmeleri ortaya çıkmaktadır. Bölgemiz ağızlarında ünlü değişmelerine hemen hemen bütün ünsüzlerin yanında rastlanır.

Metinlerimizde tespit ettiğimiz ünlü değişmeleri, aşağıda sırasıyla belirttiğimiz bölümlerde ele alınıp işlenmiştir:

Kalın Ünlülerin İncelmesi:

a > e değişmesi: Örnekleri en bol olan bir değişim türüdür. Hem Türkçe hem de yabancı kelimelerde görülür. Bu değişim sonucunda bazen benzeşme, bazen de uyum bozulması olayları ortaya çıkar:

sefte (< siftah) (1/5; 38/5)

tene (< tane) (1/65; 2/115; 9/100; 11/20; 45/65...)

ķafēñi (< kafanı) (2/85)

tereziniñ (< terazini) (6/25)

entere (< entari) (24/65)

esgere (< askere) (28/75)

tezelemem (< tazelemem) (49/1)

rehmetli (< rahmetli) (30/50)

melzeme (< malzeme) (27/130)

³⁹ GÜLENSOY, Tuncer, **a.g.e.**, s. 36.

ehbaP (< ahbap) (2/70)

a > á değişmesi: Bölgemizde *a > e* değişmesi bazen tamamlanamayarak yarım kalmakta ve *a > á* değişmesi meydana gelmektedir.⁴⁰

dákge (< dakika) (24/105)

yayláya (< yaylaya) (1/40)

bèyáz (< beyaz) (9/10; 20/30)

buláşivimiş (< bulaşivermiş) (2/25)

yayán (< yayan) (7/140)

arkádeş (< arkadaş) (41/140-150; 49/5)

yamámış (< yama imiş, "yamaç") (7/185)

yanáştırmemiş (< yanaştırmazmış) (2/130)

ı > i değişmesi: Bölgemizde daha çok orta seslerde görülen *ı > i* incelmesinde, ünlüler üzerinde inceltici etki gösteren *y, r, s, ş, c, ç, z vb.* ünsüzlerin etkisi söz konusudur:

ıraçcin (< irakçın) (5/650)

üfucik (< ufacık) (5/80)

çamşircilere (< çamaşırıclara) (15/15)

ğaymıcik (50/5)

şışıu (< şaşıyor) (2/110)

daşıyebilecek (< taşıyabilecek) (5/120)

yüzbaşıe (< yüzbaşıya) (41/140)

ğanákmişin (< kadar imişim) (53/1)

çarptırıuz (< çarptırıyoruz) (52/95)

köy odasidi (< köy odasıydı) (34/85)

bicáıziniñ (< birceğizinin) (31/120)

ğariyi (< karyı) (53/30)

çıkarıyula (< çıkarıyorlar) (43/100)

sarıyli (< saraylı) (25/55)

⁴⁰ EREN, M. Emin, "Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağzları", TDY Yay. 686, Ankara 1997, s. 29.

ı > i değişmesi: *i* 'ye geçişin bir ara merhalesi olarak sık rastlanan bir ünlü değişmesidir:

- yatırılıymuş (< yatırılıyormuş) (1/40)
- yayıliu (< yayılıyor) (2/15)
- ğırıldı (< kırıldığı) (11/5)
- kapıya (kapıya) (25/105)
- ğatkısıylë (katkısıyla) (26/35)
- çfrekman (< çırakman) (26/245)
- kımcınnen (< kamçı ile) (27/75-80)
- paçasız ya (< parçasız ya) (35/130)

u > ü değişmesi: Örneği çok azdır:

- kepsüdüñ (< Kepsut'un) (5/40)
- hücüm etmiş (< hücum etmiş) (41/95)
- şübelere (< şubelere) (44/50)

İnce ünlülerin kalınlaşması:

e > a değişmesi: Bölgemizde *e > a* değişimi pek çok örnek vermektedir:

- amarıkanıñ (< amerikanın) (26/160)
- o halda (< o hâlde) (35/195)
- amal (< amel) (39/30)
- tasadúf (< tesadüf) (35/180)
- netica (< netice) (35/175)
- halvası (< helvası) (28/70)
- acamı (< acemi) (33/25)
- kepazalık (< kepazelik) (7/45)
- ayşa (< ayşe) (15/10)
- zata (< zaten) (2/35)
- bilmam (< bilmem) (1/10-25; 31/130; 49/190)
- aylam (< âlem) (13/30; 17/20; 18/5; 35/1)
- zahmatlâ (< zahmetler) (13/30; 23/25)
- ibâdatları (< ibadetleri) (9/5)
- ğayrat (< gayret) (49/50)

e > á değişmesi: Çok sayıda örnek vermektedir:

- habár (< haber) (2/60)
- habárí (< haberi) (26/190)
- habársız (< habersiz) (48/105)
- hediyásını (< hediyesini) (9/40)
- Táfa (< defa) (14/5)
- adátı (< âdeti) (24/65)
- dōumāná (< doğumhane) (24/100)
- taná (< tane) (52/35)
- felákátı (< felâketti) (53/15)
- deriyá (< dereye) (51/80)
- madám (< madem) (49/230)
- alántirik (< elektrik) (35/60)

i > ı değişmesi: Yine çok rastlanılan bir ünlü değişmesidir:

- muhıtta (< muhitte) (1/25)
- aşıratından (< aşiretinden) (1/1)
- nışannandı mı (< nişanlandı mı) (1/65)
- antıka (< antika) (1/70)
- sahıbı (< sahibi) (5/110)
- sahıbısı (< sahibi) (48/40)
- zevkına (< zevkine) (19/10)
- fıstan (< fistan) (28/1-155)
- bayıdan (< bayiiiden) (49/210)
- yanı (< yani) (37/1; 41/5-10-145-225; 43/30)

i > í değişmesi: *i > ı* değişmesinin bir ara merhalesi olarak görülen bu değişikliğe de sık rastlarız. Karşılaştığımız örneklerin pek çoğu ünlü uyumuna doğru geçişi zorlayan örneklerdir:

- manıfsada (< Manisa'da) (26/15)
- bıgadıç (< Bigadiç) (11/15)
- burhanıyá (< Burhaniye) (51/5)
- fakírlık (< fakirlik) (35/110)

makína (< makine) (31/155)

ilācı (< ilacı) (31/110)

ö > o değişmesi: Tek örnek tespit edebildik:

omarlañ ismie (< Ömerlerin İsmail'e) (8/1)

ö > ó değişmesi: Kepsut ve yöresinde rastlanmayan bir ünlü değişimdir.

Sadece üç örnek vermiştir.:

tīraqtórnan (< traktör ile) (11/10)

góya (< güya) (24/14)

çócük (< çocuk) (35/155-160)

ü > u değişmesi:

duşmanı (< düşmanı) (1/15)

duşmana (< düşmana) (41/90)

nuhusta (< nüfusta) (35/1)

uşmıñarlı (< Üçpınarlı) (46/95)

hucum (< hücum) (5/10)

cunġu (< çünkü) (1/25)

ü > ú değişmesi: Bu değişimle ilgili örneklerimizin bir kısmı şunlardır:

súlálası (< sülâlesi) (37/85)

gúya (< güya) (24/30)

ķúláı (< külâhı) (20/35)

götürülā (< götürüyorlar)(24/150)

Geniş Ünlülerin Daralması:

a > ı değişmesi: Çok sayıda örnek vermektedir:

numırası (< numarası) (51/65)

ustıya (< ustaya) (46/95)

sırsılmayan (< sarsılmayan) (51/20)

falaķıya (< falakaya) (51/60-65)

ba'lavı (< baklava) (38/1)

hıyālınđan (< hayalinden) (41/80)

ğıdarlık (< kadarlık) (44/1)
 uzatmıyalım (< uzatmayalım) (2/5)
 acıbā (< acaba) (7/10)
 azıkcı (< azcıkça) (19/5)
 ğırbıŝliulā (< kırbaçlıyolar) (24/150)
 sarıylı (< saraylı) (25/55)
 kımçınnen (< kamçı ile) (27/75-80)
 āladı āladı (< ağlata ağlata) (28/85)
 cıbın (< çıban) (31/20)
 kaç dına (< kaç tane) (35/55)

a > i değişmesi: Çok fazla örneği yoktur:

dani (< danayı) (10/5)
 bacilikden (< bacalıktan) (25/35)
 fabrikiye (< fabrikaya) (26/105)
 aliceğ olan (< alacak olan) (41/235)

a > í değişmesi:

samanlıyırız (< samanlıyoruz/samanlarız, *saman veriyoruz/veririz*) (30/25)
 bāliyárız (< bağlıyoruz/bağlarız) (30/25)
 toplıyá (< toplar) (30/1)
 bāliyán (< bağlayan) (5/90)
 olıcek (< olacak) (28/90)
 ğıyaslıcek (< kıyaslayacak) (26/30)

e > i değişmesi: Bölgemiz ağızlarında çok görülen bir ünlü darlaşmasıdır.

işti (< işte) (30/25; 46/85)
 üş metriden (< üç metreden) (30/50)
 yien (< yeğen) (35/40)
 getiriceksiñ (< getireceksin) (1/65)
 niyinne (< ne ile) (1/75)
 bulářivimiř (< bulaşıvermiş) (2/25)
 diil (< değil) (2/35; 7/170; 26/35; 26/90; 28/60; 35/1)

incicik (< incecik) (4/5)
 ni vecise (< ne verecek ise) (9/40)
 iminem (< Emine'm) (13/30)
 yidik mi (< yedik mi) (11/20)
 i mi (< e mi) (41/40)
 bi ŧiy (< bir ŧey) (27/1)
 vimiz (< vermeyiz) (27/5)
 iriŧmiŧlē (< eriŧmiŧler) (27/75-80)
 biyaz (< beyaz) (45/15)

e > ē deęiŧmesi: Bir yarı daralma sayılacak bu deęiŧimin örneklerine hem önses ve ilk hece, hem de sonraki hecelerde rastlamak mümkündür.

nēriman (< Neriman) (25/60)
 yēriñ (< yerin) (26/50; 38/5)
 dēnilir (< denilir) (27/5)
 ŧē (< ŧey) (20/5; 26/5)
 ēyerini (< eyerini) (2/130)
 ēñi (< eni) (9/115)
 ğara zeybēiñ (< Kara Zeybek'in) (6/25)
 verēcem (< vereceğim) (7/5)
 örtüyēñ (< örtüyorsun) (28/190)

e > ı deęiŧmesi: Bir kaç örnekte rastlanır:

zadı (< zaten) (2/35; 37/15-25-85)
 satın (< zaten) (24/5-25; 48/25)

o > u deęiŧmesi: Kepsut ve yöresinde sık rastlanan deęiŧikliklerden biridir. Özellikle iŧaret zamiri *o*, III. Tekil ve çoğul ŧahıs zamiri ve çekimleriyle; iŧaret sıfatı *o*'nun kullanımında darlaŧma bölgenin karakteristik özelliklerinden biridir. Baŧka pek çok kelimedede de bu darlaŧma olayı görülür:

buynuzlāna (< boynuzlarına) (46/75)
 ureya (< oraya) (1/30; 51/40)
 ureyá (< oraya) (26/230-235)

undan (< ondan) (1/20; 9/10; 10/10; 11/10; 20/20; 35/26)
 motura (< motora) (11/5)
 motur (< motor) (31/50)
 pântulu (< pantolonu) (7/75)
 pântulluĸ (< pantolonluk) (26/85)
 diyu (< diyor) (2/10; 41/140; 49/5)
 u (< o) (1/20; 1/25;...)
 ġuvanınıñ (< kovanın) (7/180)
 urlāñ isanları (< oraların insanları) (13/30)
 toĸtura (< doktora) (9/150; 30/70)
 ġayınġusu (< kayınġosu) (9/180)
 patusa (< patosa) (11/10)
 ġuydu (< koydu) (13/10)
 suvanlġñ (< Soġanlık'ın) (13/15)
 umuzlāna (< omuzlarına) (17/10)
 uraz (< horoz) (24/10)
 u muġ mu (< o imiġ mi, o muymuġ) (27/65)
 ucak yaĸmıġ (< ocak yakmıġ) (27/75)
 yūuruz (< yoġururuz) (28/130)

ö > ü deġiġmesi: Çok fazla örnek vermez:

ütüzleri (< öte yüzleri) (23/15)
 üzeniuz (< özeniyoruz) (24/75)
 üteki (< öteki) (24/85; 27/115)
 ütekinnē (< ötekiler) (27/100)
 ülū (< ölüyor) (27/95)
 dükerlē suyu (< dokerler suyu) (30/130)
 türeni (< töreni) (34/5)

Bir örnekte ise kalınlaġarak: üteki (< öteki) (46/85)

Bunların yanında örnekleri az da olsa:

$a > à$ değişmesi: ğādā (< kadar) (2/40; 5/105; 7/140; 9/55; 16/20), ğādarlık (< kadarlık) (1/5-45; 5/55; 28/195), tarāna (< tarhana) (5/95; 14/5), çalmāsını bilmiumuşmuş (< çalmāsını bilmiyormuşmuş) (2/80) örneklerine de rastlanır.

Dar Ünlülerin Genişlemesi:

Bölgemiz ağızlarında $ı > a$, $i > a$, $i > e$, $u > o$, $ö$ ve $ü > o$, $ö$ olarak görülen bu olayın örnekleri pek bol değildir. $u > o$ değişmesi ise dar ünlülerin genişlemesine en bol örnek veren ünlü değişmesidir:

ı > a değişmesi:

namazlā (*namazlık*) (9/15; 28/170; 45/90)

i > a değişmesi:

tahan (< tahin) (28/70)

şahan (< şahin) (mdd)

i > e değişmesi:

sefte (< siftah) (1/5; 38/5)

gēdik (< giydik) (7/75; 28/160)

entere (< entari) (24/65)

veren (< viran) (41/60)

çekerge (< çekirge) (43/40)

i > é değişmesi:

ēyi (< iyi) (2/15; 6/10; 13/30; 24/130; 37/65)

ēhTiyarlāñ (< ihtiyarların) (15/20)

ēliteriz (< iletiriz) (27/115)

ēnē (< iner) (10/15)

lère (< lira) (11/30; 37/85)

gēy- (< giymek) ()

u > ò / o değişmesi:

yòvalarında (< yuvalarında) (51/15)

dòvardan (< duvardan) (2/145)

çòvallarda (< çuvallarda) (5/65)

dòman (< duman) (28/50)
 sòratlāmıza (< suratlarımıza) (36/15)
 dođòrduk (< dokurduk) (30/15)
 çovallāsıñ (< çuvallarsın) (31/40)
 dovağ (< duvak) (5/85; 9/190)
 bori (< buraya) (11/20; 27/155)
 yonaniñ (< Yunan'ın) (41/220-230)
 yoğardan (< yukarıdan) (10/10; 15/1; 28/110)
 đocānan (< kucak ile) (46/95)

ü > ö değişmesi:

yörü (< yürü) (34/45)
 yörivedi (< yürüyüverdi) (7/130)
 güzel (< güzel) (7/160; 20/5; 41/240; 48/20)
 böyük (< büyük) (2/120; 9/105; 28/75; 41/240)
 hükümet (< hükûmet) (25/10; 26/175)
 köreşüdu (< güreşiyordu) (46/70)
 löküs (< lüks) (49/215)

ü > ö değişmesi:

hökümlü (< hükümlü) (6/25)
 öleştirdi (< üleştirdi) (28/195)
 kötāyada (< Kütahya'da) (44/50)

Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması:

Bölgemiz ağızlarında düz ünlülerin yuvarlaklaşması olayına çok fazla rastlanmaz. Söylenişi kalıplaşmış olan *boba*, *pontul*, *hurun*, *kümü*, *kümüsi*, *yömiye* gibi kelimelerin dışındaki değişmeler bölgenin ağız özelliği olarak değerlendirilmez. Ancak *dudak* ünsüzleri yanındaki bazı yarım yuvarlaklaşmalar hissedilir derecede belirgindir;

a > u değişmesi:

bubañ (< baban) (45/25; 48/10)
 kökürtümü (< kokartımı) (49/165)

a > o değişmesi:

bobası (< babası) (2/15; 6/1; 13/45; 28/65; 35/1)

pontulu (< pantolonu) (7/75; 22/1)

ķavoņu yarivūcān (< kafamı yarıvereceęim) (25/25)

a > ā değişmesi:

ovāleiķTe (< ovalayıķta) (27/30)

pāntulu (< pantolonu) (7/75)

pāntulluķ (< pantolonluk) (26/85)

e > ō değişmesi :

yōmiyelēnēn (< yevmiyelerle) (9/120)

e > ū deęişmesi:

beķ metrū (< beķ metre) (37/30)

gōbūl (< Gōbel) (37/80)

e > ē değişmesi.

ķēviren (< ķeviren) (9/150)

yaķama dēvri (< yaķama devri) (35/165; 53/10)

i > u değişmesi:

hurun (< fırın) (7/1; 24/30)

nuķatur (< niķadır) (27/155)

i > ū deęişmesi:

būber (< biber) (19/10; 27/15)

dūbek (< dibek) (38/5)

kūmū (< kimi) (7/20; 15/15)

kūmūsū (< kimisi) (7/20; 20/5)

būŗēņ (< biŗecekisin) (50/1)

Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi: ⁴¹

Bölgemiz ağızlarında yuvarlak ünlülerin düzleşmesi olayı, yukarıdan beri işlediğimiz fonetik olaylar gibi çok çeşitlilik gösterirse de verdiği örnekler pek fazla değildir. En bol örnek veren olay *ı/ı* değişimi olup, bu değişme özellikle dudak sesleri yanındadır. Bu değişimin dikkati çeken diğer bir özelliği, Türkçe kelimelerin yanında Arapça, Farsça ve Batı kaynaklı kelimelerde de görülmesidir⁴². Kepsut ve yöresi ağızlarındaki yuvarlak ünlülerin düzleşmesine şu örnekleri gösterebiliriz:

o > a değişmesi:

- bāzınıñ (< boğazının) (7/120)
- ıraspısıñ (< orospusun) (25/25)
- nahut (< nohut) (31/85)
- uraz (< horoz) (24/10)
- tomafil (< otomobil) (7/165)

o > â değişmesi: Özellikle şimdiki zaman ekinde:

- söliyâdı (41/100)
- çalışyâlar (28/115)
- sarılıyâdın (sarılıyordu) (28/155)

ö > e değişmesi:

- ğūfere (< kuaföre) (32/5)

u > a değişmesi:

- durānız (< dururuz) (1/35; 34/65)
- doğanmadı (< dokunmadı) (1/80)
- mafaza (< muhafaza) (35/125)

u > ı değişimi: En bol örnek veren değişimdir:

- çıbık (< çubuk) (37/45)
- ğalbır (< kalbur) (51/1)

⁴¹ Bu konuda bkz.: BASKAKOV, N. A., "Türk Dillerinde Ön Vokallerin Düzleşmesi ve Karaimcenin Halicz-Luck Lehçelerinde ö > e ve ü > i Değişmeleri", TDAY-B 1963, 33-37.

⁴² GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 39

yımırık (< yumruk) (40/1)
 ala mırat (< Ala Murat) (41/230)
 çamırın (< çamurun) (2/39; 20/10)
 bunı (< bunu) (2/30; 9/70; 28/5)
 unı (< onu) (2/135; 9/65; 26/75; 36/15)
 yumırta (< yumurta) (7/5)
 şunı (< şunu) (7/100)
 hamıdına (< hamuduna) (7/105)
 bayğış (< baykuş) (7/150)
 taviğ ayāi (< tavuk ayağı) (9/20)
 yavırım (< yavrum) (16/1, 27/40; 28/20; 23/10)
 onun çapıtını (< onun çaputunu) (24/25)
 yāmır (< yağmur) (24/35; 30/100; 34/75)
 bıydiy (< buğday) (27/110; 45/65)
 davılı (< davulu) (28/85; 46/40, 49/85)
 hamırını (< hamurunu) (29/15)
 avlı (< avlu) (34/30)
 avlısı (< avlusu) (27/65-70)
 ğabil (< kabul) (35/35)

u > i değişimi:

fasille (< fasulye) (28/115)
 bōndirik (< boyunduruk) (34/45)
 uyiye ğalır (< uyuyakalır) (27/40)
 kuytiye (< kuytuya) (46/105)
 uykiye (< uykuya) (46/105)

ü > e değişimi:

gōtūrēmiř (< gōtūrürmüř) (15/1)

ü > i değişmesi :

bütini (< bütünü) (20/5)
 lileburgaz (< Lüleburgaz) (51/5)

Bunların yanında:

o > á: banyá (< banyo) (27/130)

u > í: mahlík (< mahlûk) (38/5)

değişiklikleri vardır.

ÜNLÜ DÜŞMESİ

Kepsut ve yöresi ağızlarında genellikle vurgusuz olan orta hece ünlülerinin kısaldığı ve bazen düştüğü görülür. Düşen ikinci ve bazen üçüncü hece, hemen daima açık hecedir. Bölgemiz ağızlarında tespit edebildiğimiz başlıca ünlü düşme türleri, sebepleriyle birlikte aşağıda gösterilmiştir:

1. Akıcı, yarı ünlü, sızıcı ve patlayıcı ünsüzlerden birisinin arasında bulunan ünlüler gerek yabancı gerek Tükçe kelimelerde çoğu zaman düşerler:

dákge (<) (24/105)

perşānīñ biri (< perişanın biri) (53/5)

ulu māğra (< ulu mağara) (26/130)

hağgāttēn (< hakikaten) (16/15)

deyvemem (< deyivermem) (43/1)

burları (< buraları) (5/50; 39/20; 51/5)

nērde (< nerede) (2/20; 13/5; 24/15; 38/90)

ķomtānīm (< komutanım) (5/20)

ķumtānīñ (< komutanım) (29/165-230)

hatca (< hatice) (16/15)

2. Türetme ve çekim sırasında da ünlülerin sıkça düştüğü görülür:

çamşircilere (< çamaşircılara) (15/15)

eycene (< iyice) (37/15)

çalışgānı (< çalışkanını) (26/185)

annına (< al-ı-nına) (5/70; 20/50)

berden (< beriden) (7/110)

ayağgāpları (< ayakkabıları) (7/145)

ilērden (< ileriden) (9/1; 35/20; 46/75)

gēlin alcilā (< gelin alıcılar) (42/15-20-25)

sarlıudu (< sarılıyordu) (43/20)
 nerden (< nereden) (1/25; 26/30)
 ğörcü (< korucu) (17/1)
 dellenme (< delilenme) (25/35)
 birkirlē (< birikirler) (42/5)
 istiyecek (< isteyecek) (35/10)
 terbiysiz (< terbiyesiz) (25/30)

3. Ünlü ile biten bir kelime ünlü ile başlayan diğer bir kelimeyle bağlantılı ise, ilk kelimenin son hecesindeki ünlü düşer ve ikinci kelimenin önses ünlüsünü kendi açık hecesi gibi içine alır:

şindü efendim (< şimdi efendim) (7/1)
 tavsiyetcem (< tavsiye edeceğim) (1/25)
 siñekmāı (< sini ekmeği) (28/90)
 cenābı allahım (< Cenab-ı Allah'ım) (30/130)
 yedü ay (< yedi ay) (41/195)
 isalannıdı (< İsaalanlı idi) (6/30)
 ikı aymışmış (< iki aymışmış) (24/1)

4. Bazı durumlarda, kendisinden sonra bir ünsüz geldiği hâlde, sones ünlüsünün yine düştüğü görülür:

unu da (< onu da) (26/170; 27/110; 49/305)
 bunu da (< bunu da) (36/15; 28/10; 41/215)
 hadı bakam (< hadi bakalım) (34/55)
 nerı gitti (< nereye gitti) (49/235)
 seveli çekmeş de (< seveli çekmesi de) (49/280)

5. Bazı Türkçe ve yabancı kelimelerin sonuna gelen eklerde sones ünlüleri düşer:

cumay güñ (< cuma günü) (34/15)
 yazmiy (< yazmayı) (45/10)
 bağley (< baklayı) (31/40)

6. İlk hece ünlüsü standart Türkçede olduğu gibi, bölgemizde de kısalmaz ve dayanıklılık gösterir Bölgemizde önses ünlü düşmesi çok fazla değildir. Ancak şu örnekler dikkat çekicidir:

meci (< imece) (25/15-20; 26/185; 27/35; 30/35)

mekliyè mekliyè (< emekleye emekleye) (53/40)

zerine (< üzerine) (35/135)

şılasıñ (< ışıldarsın) (28/145)

tomafil (< otomobil) (7/165)

hālli (< ahali) (49/140)

ÜNLÜ TÜREMESİ

Bilinen veya bilinmeyen fonetik sebeplerle, bazı kelimelerin ön, iç veya soneslerinde ünlü türemesi adını verdiğimiz birtakım olaylar ortaya çıkar.

Gramer açısından hiçbir yapı fonksiyonu bulunmayan bu fonetik olayın bölgemizdeki başlıca şekilleri şunlardır:

Öntüreme: Türkçede belirli bazı ünsüzler - *c, ğ, l, m, ñ, r, v, z* - kelime başında bulunmazlar Bunlardan, *ñ* ve *ğ* ünsüleri hiç bir zaman kelime başında bulunmaz. *c, l, r,* ve *z* ünsüzleri tabiat ve ses taklidi kelimelerin başlarında sınırlı sayıda kelimedede bulunur. Bunlar dışındaki kelimeler yabancı kelimelerdir. *m* ve *v* ünsüzleri ise Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinden itibaren örneklerini vermeye başlamış ve tabiat taklidi olanlar dışında genelde *b*'den türemişlerdir.⁴³ Böyle olmakla beraber, Türkçenin bünyesinde, bu tür ünsüzlerle başlayan pek çok yabancı kelime bulunmaktadır. Bu yabancı kelimelerden genellikle *r, l* ve *ş* ile başlayanlarına, Anadolu ağızlarının gösterdiği tepkiden ve onları kurallı bir ses yapısına uydurma gayretinden, öntüreme adını verdiğimiz dil olayı ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Bölgemiz ağızlarında *l* ve *r* ile başlayan yabancı kelimelere genellikle *ı, i, u* ve *ü* ünlüleri eklenmiştir. Bunu sırasıyla *ı, e, ü* öntüremeleri izler. Nerelerde hangi tür ünlülerin türediği hususu, türemenin görüldüğü kelimelerdeki şartlara bağlıdır. Örnekler şunlardır:

⁴³ bkz. ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 59

⁴⁴ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 43

i- öntüremesi:

- irezillik (< rezillik) (7/40)
 irehmetlik (< rahmetlik) (13/1; 15/10)
 ıret etTi (< reddetti) (46/100)
 āmed irefik (< Ahmet Refik) (26/5)
 ilenşberliknen (< rençberlik ile) (48/10)
 ileşe (< leşe) (49/25)
 ilehen (< leğen) (28/70; 29/15)

r-, ĩ- öntüremesi:

- ırıcā (< rica) (5/20)
 ĩlazıñmıř (< lazınmış) (46/10)
 ıramazan (< ramazan) (16/1; 21/1; 24/140)
 ırāmetlik (< rahmetlik) (24/35)
 ıranza (< ranza) (49/225)
 ĩrasladım (< rastladım) (7/15)

u- öntüremesi :

- dedeleñ urfi için (< dedelerin ruhu için) (27/45-50-60)

ü- öntüremesi:

- ürüzger (< rüzgâr) (7/90)
 ürüyesinde (< rüyasında) (2/110)

İçtüreme: Öntüremenin dışında, içseste yanyana bulunan iki ünsüz arasına da bir türeme ünlünün girdiği görülür. Bölgemiz ağızlarında görülen bu türeme ünlüleri *a, ı, i, u* ve *ü* ünlüleri olup, genellikle böyle türeme ünlü almış olan kelimelerin ikinci ünsüzleri *r*'dir.⁴⁵ İçseste türeme ünlüleri ve örnekleri şunlardır:

-a- içtüremesi:

- alaman harbi (< Alman harbi) (44/45)

-ı- içtüremesi:

- añinatTıını (< anlattığını) (15/20)

⁴⁵ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 44

topırāñ (< toprağın) (20/15)
 abıla (< abla) (49/235)
 amıcamıñ ocağı (< amcamın ocağı) (27/165)
 aķırabalañdan (< akrabalarından) (42/35)
 ğıral (< kral) (3/1)
 avılısını (< avlusı) (2/25)

-i- içtüremesi:

ecinebi (< ecnebi) (39/30)
 beñizer (< benzer) (7/160)
 hepsi (< hepsi) (13/45)
 kipirit (< kibrit) (7/90)
 tirektörlē (< traktörler) (26/80)
 titirēsiñ (< titrersin) (27/135)
 tekire sayāsa (< tekrar sayarsa) (27/130)
 tēyip (< teyp) (25/60)
 memileketTe (< memlekette) (41/20; 49/250)
 ediremit (< Edremit) (51/5)
 filim (< film) (30/100)
 alántirik (< elektrik) (35/60; 49/215)

-u-, -ū- içtüremesi:

apartuman (< apartman) (33/30)
 nusurata (< Nusrat'a) (35/190)
 mecubursuñ (< mecbursun) (43/95)
 mecūbur (< mecbur) (7/50; 23/10)

-ü- içtüremesi:

löküs (< lüks) (49/215)
 ücūretini (< ücretini) (7/140)
 gübüresini (< gübresini) (45/35)

Son Türeme: Bazı durumlarda kapalı bir hecenin sonunda da türeme bir *a, e, ı, i*, ünlüsü bulunur:

velāsılı (< velhasıl) (2/5; 26/45; 35/15)

yayanı (< yayan) (41/15)

geliyoru (< geliyor) (20/60)

embiyá billiili (< Enbiya Billagil) (16/15)

gidēkene (< giderken) (41/245)

ğazakana (< kazarken) (24/50)

Bölgemiz ağızlarında görülen dikkat çekici bir özellik de bazı Türkçe kelimelerin ilk şekillerini koruyarak veya eski şekline yakın olarak kullanılmasıdır:

beñizer (benzer) (7/160)

yüñ (yün) (48/30)

kéyiñ ayā (geyiğin ayağı) (9/20)

biñ (bin) (24/45; 38/85)

siñ- (sin-) (9/65; 13/15)

almalı (elmalı) (9/105)

kümüş (gümüş) (27/125; 45/20)

göñül (gönül) (28/55)

doñuz (domuz) (44/60)

yalıñız (yalnız) (5/80; 9/40; 16/15)

soñmuş (sonmuş) (37/80)

sındı (makas) (mdd)

sañğı (bkz. Sözlük) (17/10)

dıñel- (dinel-) (7/105; 13/15; 23/25)

köreş (güreş) (46/70)

küreş (güreş) (49/95)

ÜNSÜZLER

Ünsüzler (sesdeşler, sessizler, konsonantlar), akciğerlerden gelen havanın, ses yolunun bir noktada daralması, bazen de kapanıp açılmasıyla oluşan seslerdir. Gırtlaktan gelen hava ister bir ün getirsin ister getirmesin, ünsüzler aslında boğumlanma noktalarından gelen hışırtı veya patlamanın mahsulü sayılırlar. Türkiye Türkçesi yazı dilinde 21 ünsüz vardır:

b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

Ünsüzleri çıkışlarındaki özelliklere göre 4 bakımdan sınıflandırırız: 1. Ses yolunun daralması veya kapanmasına; 2. Ses dudaklarının bir ün verip vermemesine; 3. Boğumlanma noktalarına; 4. Seslerin bolluğuna veya azlığına göre.⁴⁶

Bölgemiz ağızlarında, Türkiye Türkçesi yazı dilindeki 21 ünsüzün yanında, birkaç ünsüz daha bulunmaktadır. Bu ünsüzlerden bazıları şunlardır:

ğ kalın g

ħ Arap alfabesindeki ha(ح) harfi

ķ Türk alfabelerindeki kalın k harfi

l̄ kalın ya da yarı kalın ünlüler yanında l sesi

ñ Türk alfabelerindeki sağır k harfi; dil tetkiklerinde aynı ses değerini gösterir işaret.

' Arap alfabesindeki ayın (ع) harfi ; ayın ya da (ء) hemzeye benzer şekilde söylenen gırtlak sesi.

Yukarıdaki 21 temel ünsüz ile bölgemiz görülen 5 ünsüzü, gösterdikleri boğumlanma noktalarına göre 7 grupta toplayabiliriz:⁴⁷

1. Çift dudak ünsüzleri: b, p, m
2. Diş-dudak ünsüzleri: v, f
3. Diş ünsüzleri: d, t, n, z, s, l, r
4. Diş-diş eti ünsüzleri: c, ç, j, ş
5. Öndamak ünsüzleri: g, k
6. Artdamak ünsüzleri: ğ, k, ğ, ñ

⁴⁶ BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay. 528, Ankara 1990, s. 40.

⁴⁷ Ünsüzlerin boğumlanma noktalarına göre ve diğer bakımlardan tasnifi için, bkz.: KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 56; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 46; BANGUOĞLU, Tahsin, a.g.e., s. 43-47; ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 46; GEMALMAZ, Efrasiyap, a.g.e., s. 148-156; AKSAN, Doğan, a.g.e., s. 36.

7. Gırtlak ünsüzleri: ' (ayın), h

Bu ünsüzlerden *m, n, ñ, l, l, r, y* akıcı, diğerleri *katı ünsüzler*dir. Bütün bu ünsüzleri *tonlu (+)*, ve *tonsuz (-)* olmalarına göre de sınıflayabiliriz:

1. Tonlu ünsüzler: *b, c, g, ğ, ğ, m, n, ñ, l, l, r, v, z, j, ğ, h, y*

2. Tonsuz ünsüzler: *p, t, ç, k, k, f, s, ş, h, h, ' (ayın)*

Bu ünsüzlerden bazılarının bölgemiz ağızlarında gösterdiği özellikleri şöyle belirleyebiliriz:

b ünsüzü: Patlayıcı, tonlu, çift dudak ünsüzü olan *b*, bölgemiz ağızlarında normal kullanımının yanında *b < p* değişimine de uğramıştır:

babıcını (< pabucunu) (28/165)

bazar günü (< pazar günü) (5/90)

bekmez (< pekmez) (11/35) gibi.

d ünsüzü: Patlayıcı, tonlu, dişeti ünsüzü *d'*nin kullanımı yaygın olmakla birlikte bir tonsuzlaşma eğilimi de göze çarpar:

altı Tana (< altı tane) (9/35)

Tikerlê (< dikerler) (25/95)

ebelik Te (< ebelik de) (29/5)

aPTilaziz (< Abdülaziz) (7/140)

Bunun tam tersi olarak *t* ünsüzünün tonlulaşması da yaygındır ve bazen de yarı tonlulaşma vardır:

Talad goçyit (< Talat Koçyiğit) (1/30)

Tutğunluğ (< Tutkunluk) (19/10)

bırakTılâ (< bıraktılar) (9/190)

Takırtı (< takırtı) (7/125)

k, k; g, ğ ünsüzleri: Öndamak ünsüzlerinden olan patlayıcı-tonsuz *k* ile, artdamak ünsüzlerinden patlayıcı-tonsuz *k*, genel olarak –yazı dilimizdeki kullanımın aksine- öndamak patlayıcı-tonlu *g* ve artdamak-tonlu *ğ*'ya doğru bir eğilim gösterirler. Bu tonlulaşma artdamak *k*'sında daha yaygındır. Bazen bu tonlulaşma tam olarak gerçekleşmez ve yarım kalır.

Tam tersi olarak *g - ğ* seslerinde de – yine yazı dilimizdeki kullanımın aksine- tam ya da yarı tonlulaşma örnekleri çok fazla olmasa da görülebilir. . Bu durumda kulağa *k-g* ve *k-ğ* arası bir ses gelir ki bu sesleri *K - K* olarak gösterdik:

- Ḳadın (< kadın) (6/25)
- Keçi (< keçi) (41/160)
- Kişi (< kişi) (33/15)
- Ḳabul (< kabul) (1/5)
- Ḳattıyan (< kat'iyen) (35/105)
- esKi (< eski) (17/5)
- başḲa (< başka) (9/65)
- renK (< renk) (20/20-25)
- Kenşliyim (< gençliğim) (41/85)
- Keldi (< geldi) (41/115)
- Küneşliula (< güneşliyorlar, "güneşleniyorlar") (25/130)

p ünsüzü: Yöremizde *p* ünsüzünün bölgemizde tonlulaşmaya doğru eğilim gösterdiği ve *P* şeklinde söylendiği de olur:

- Pazar (< pazar) (7/30)
- hePsi (< hepsi) (8/180; 13/10; 25/35; 27/210)
- şaPğa (< şapka) (9/180)

Yine bölgemizde bazı *p* 'ler *b*'nin tonsuzlaşması ile ortaya çıkar:

- pincēniz (< bineceğiniz) (24/5)
- peSlēriz (< besleriz) (30/25)
- puçuk (< buçuk) (26/270)

' ünsüzü: ' işareti ile gösterdiğimiz bu ünsüz, Arapçadaki hemze ve ayın (ع) 'nin benzeridir. Bir gırtlak patlayıcı tonsuz ünsüzü olan *ayın*, Türkçede aslında var olmayan fakat fonetik değişimle ortaya çıkan bir ünsüzdür.⁴⁸ Bölgemiz ağızlarında *k, k, l, t*, gibi ünsüzlerin düşmesi ile ortaya çıkmıştır.

- ba'lavı (< baklava) (38/1)
- e'mek (< ekmek) (38/1)

⁴⁸ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 58.

lo'ma (< lokma) (38/1)
 sa'lē sa'le (< saklaya saklaya) (9/90)
 çe'lemik (< çetlemik < çitlenbik) (29/5)

İ ünsüzü: Arka ya da yarı- kalın ünlülerle birleşen *l*'yi (dişeti) göstermek için kullanılmıştır.

yayláya (< yaylaya) (1/40-45; 2/30)
 bulášivimiş (< bulaşıvermiş) (2/25)
 olácek (< olacak) (2/35; 51/20)
 göláy (< kolay) (2/40)

ñ ünsüzü: Artdamak genzel tonlu ünsüzü olan *ñ*, bölgemizde eski şekliyle güçlü bir şekilde varlığını devam ettirir. Kelime köklerinde olduğu gibi, ilgi hali, 2. şahıs iyelik eki ve fiillerin çekimli şekillerindeki 2. şahıs eklerinde Eski Türkçedeki gibi devam etmektedir. Hatta bazı *n*'ler benzeşme yoluyla *ñ* olmuştur:

mıñar (< pınar) (23/15; 27/85; 45/45-105; 46/80)
 pincēñiz (< bineceğiniz) (24/5)
 zevliniñ (< selvinin) (41/75)
 virivirisiñ (< veriverirsin) (28/145)
 hanķıñız (< hanginin) (6/10)
 siñnen- (< sinlen-) (13/15)
 durāsañ (< durursan) (27/5)
 geliñ (< gelin) (52/90)
 goñşu (< komsu) (9/30; 21/5; 24/105; 53/25)

ÖNSE ÜNSÜZLERİ VE ÖNSE ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Yazı dilimizde olduğu gibi, Kepsut ve yöresi ağızlarında da *ğ*, *ñ* ünsüzleri önseste bulunmazlar. *h*- ünsüzü ise *k*'dan değişme bir ünsüz olup örnekleri pek fazla değildir. Önseste *j*- ünsüzüne metinlerimizde hiç rastlamadık. Ancak bölgemizde önses *j*'lerinin *c*'ye döndüğü görülmektedir.

Bunların dışında kalan bütün ünsüzler önseste kullanılabilirler. *f*-, *l*-, *m*-, *n*-, *p*-, *r*-, *ş*-, *z*-. ünsüzleri ile başlayan kelimeler genellikle, Türkçe kelimelerdeki

ses değişikliklerine bağlı olarak kullanılanlar dışında, yabancı kaynaklı kelimelerdir.⁴⁹

Yabancı kelimelerin önseslerinde bulunan *l-* ve *r-* ünsüzlerinin önlerine *ı-*, *i-*, *u-*, *ü-* ünlülerinden birini aldığı ve dolayısıyla *öntüreme* olayını oluşturduğu ilgili bölümde (ÜNLÜ TÜREMESİ, *Öntüreme*) alınıp işlenmişti. Bununla birlikte, bölgemiz ağızlarında bazı *r-*'li ve *l'*li kelimelerin *öntüreme* almamış şekilleri de bulunmaktadır:

Önseste r - ünsüzü:

- resmi iş (26/155)
- radyo (26/255)
- iki rekkeť (< iki rekat) (45/115)
- rasgele (< rastgele) (1/55)

Önseste l- ünsüzü:

- löküs (< lüks) (49/215)
- lire (< lira) (1/40; 26/30; 46/90)
- lamba (1/80; 7/130; 39/20)
- lanáttayniñ (< lanettayn) (5/120)
- lapbadaķ (24/40)
- loķantası (26/30)

l- ünsüzü bölgemizde bazen de $n > l$ ünsüz değişimi sonucunda ortaya çıkmıştır:

- laylon (< naylon) (12/5)
- löbetci (< nöbetçi) (49/200)

Bu olayın örnekleri pek az olmakla birlikte, önsesteki bu değişimlerin benzeşmezlik olayı sonucunda ortaya çıktığı muhakkaktır. Çünkü, *l-* ünlüsü bölgede yeteri kadar kuvvetli değildir ve örneklerde de görüldüğü gibi (ÜNLÜ TÜREMESİ, *Öntüreme*), bir ünlü *öntüremesi* ile kendi durumunu sağlamlaştırmaktadır.⁵⁰

Önseste z- ünsüzü: Yabancı kelimelerde dikkati çeker. Türkçe ve yabancı bazı kelimelerdeki *z- > s-* ve *s- > z-* değişimi dikkat çeker:

⁴⁹GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 50.

⁵⁰GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 50.

s-> z- değişmesi:

- zeccádá (< seccade) (9/15)
 zebebiniñ (< sebebiniñ) (9/145)
 zoba borusu (< soba borusu) (10/10-15; 20/15)
 zabālâ (< sabahleyin) (31/70)
 zürâlemize (< sülâle) (28/55)
 zızılâmaz (< sızılâmaz) (43/105)
 zevliniñ (< selvinin) (41/75)
 zaliinen (< Salih ile) (46/25)

z-> s- değişmesi:

- satén (< zaten) (10/20; 16/1; 17/15; 21/1; 24/60)
 sincirini (< zincirini) (27/110)
 satan (< zaten) (24/80; 35/175)

Önseste n- ünsüzü: Daha çok bazı yabancı kelimelerle, *ne* soru zamiri ve bundan ekleşme yoluyla türeyen kelimelerde görülür. Daha önce belirtildiği gibi *n-> l-* değişmesi dışında başka bir değişiklik yoktur.

- nişannandı (< nişanlandı) (1/65)
 nehriniñ (< nehrinin) (1/5)
 nitekim (1/25)
 nêrdese (< nerede ise) (2/135)
 ninemiñ (< ninemin) (1/75)

l-> n- değişmesi bir örnek vermiştir:

- nokmalâ (< lokmalar) (19/15; 30/105; 50/1)

Önseste c- ünsüzü: Kepsut ve yöresi ağızları bazı kelimelerde *ç*'yi *c*'ye dönüştürme yönünden dikkat çekicidir. Gerçi "*çok* , *çamır*, *çapıt*, *çadır*, *çoban*, *çöcük*" v.b. gibi kelimelerde *ç-* ünsüzü görülürse de bazı kelimelerde genel eğilim *ç > c* yönündedir. Yalnız dört örnekte *j- > c-* değişimi görülür:

ç > c değişmesi:

- ceyizi (< çeyizi) (1/70; 5/75; 9/30; 28/135)
 cizēsiñ (< çizersin) (2/40)
 cizmeyile (< çizme ile) (5/5)

cimcikliverin (< çimdikleyiveririm) (25/35)

cızgı (< çizgi) (28/5)

***j* > *c* değişmesi:**

candarma (< jandarma) (28/1; 49/160)

cib (< jip) (28/160)

cava (< java) (49/105)

cop (< jop) (49/120)

Yalnız bir örnekte; *c* > *ç* değişmesi:

çekedim (< ceket) (24/60)

Önseste *ş*- ünsüzü: *şey*, *şekil*, *şehit şakir*, *şaş-*, *şahlan-*, *şiir* gibi bazı örnekler ile aslında birleşik şekillerin kaynaşmasından oluşmuş *şu* (< oş ol), *şöyle* (< oş öyle), *şimdi*, *şinci*, *şindi*, *şincik* (< oş indi) kelimelerinin önseslerinde görülür:

şey (< şey) (13/20; 25/15; 26/10; 46/65)

şekil (5/50; 10/15; 49/180)

şahliu (< şahlanıyor) (2/145)

şalvar (24/65)

şehir (7/95)

şinci (< şimdi) (27/95; 41/10; 47/5; 48/5)

şeyten (< şeytan) (27/125; 29/25)

Bazen önses *ş*-, *h*-'ye dönüşür:

huna bak bi (< şuna bak bir) (mdd; Dombaydere Köyü)

hurdei (< şuradaki) (mdd; Dombaydere Köyü)

Tabiat taklidi kelimelerin başında da bulunur:

şıpırrt (7/155) gibi.

Önseste *f*- ünsüzü: Örnekleri bol olup, *falan*, *filân*, *fakat*, *fener*, *fatma*, *fasulye* gibi yabancı kelimelerde bulunur. Kelime başında *f*- ünsüzü *h*-, *v*-, *p* ünsüzlerine dönüşebilmektedir.

fağat (< fakat) (1/20; 26/65)

fevğalâde (< fevkalâde) (1/25)

feneri (1/80)

fatma (7/155; 24/35)
 fasille (< fasulye) (28/115)
 findık (19/5)
 fıstık (19/5)

f- > h- değişmesi:

hatmā (< Fatma) (13/1)
 hurun (< fırın) (7/1; 24/25)
 hadıma (< Fadime) (15/10)
 hoturafları (< fotoğrafları) (49/265)

f- > v değişmesi:

velen (< falan) (6/20; 9/25)
 vağat (< fakat) (33/15)
 vidan (< fidan) (50/1)
 vırtına (< fırtına) (53/1)

f- > p- değişmesi:

pıstan (< fistan) (28/145)

Şu örneklere ise de v-³den dönüştüğü görülür:

fekil (< vekil) (5/120)
 fur- (< vur-) (44/60; 45/60-95-100; 48/20)

Önseste p- ünsüzü: *para, perşan, pencere, pehlivan, peynir, pilav, patates, posta...* gibi yabancı kelimelerde görülen *p-* ünsüzü, bölgemizde *b- > p*, ve bir örnekte *v- > p-* değişmeleri sonucunda da ortaya çıkmıştır:

perşāniñ (< perişanın) (53/5)
 peņçere (< pencere) (6/20; 7/60; 24/20; 49/45)
 pıynardan (44/70)
 postane (< postahane) (44/50)
 pilavı (28/115)
 paşa (41/95)
 peşkir (20/1; 28/10; 48/10)
 pelevan (< pehlivan) (46/5)

patatis (< patates) (31/65)

pançar (< pancar) (25/135; 31/40)

b- > p- değişmesi:

peślēriz (< besleriz) (30/25)

pincekle (< binecekler) (48/55)

pallı (< pahalı) (31/1)

puçuk (< buçuk) (26/270)

v- > p- değişmesi:

papurman (< vapur ile) (33/20)

Bunların dışında kalan ve Türkçe kelimelerin önseslerinde bulunan ünsüzlerdeki değişmelerin genel görünümü şöyledir:

k-> g- değişmesi: Bilindiği gibi *k-* ünsüzü Eski Türkçeden bu yana tarihî bir gelişme içinde süregelmiş, fakat Türkiye Türkçesinde pek çok kelimedede tonlulaşarak yerini *g-*'ye bırakmıştır:

gelme (2/50; 40/5)

gitceksiñ (< gideceksin) (1/10)

gögsü (< göğsü) (1/15)

günlerini (1/25)

getsek (< getirmek) (1/55)

Yazı dilimizde *k-*li olarak kullanılan bazı kelimeler *g-*'ye dönmüştür:

geçiliñ kılı (< keçinin kılı) (9/10)

güplē (< küpler) (31/105)

Bölgemiz ağızlarında *k-* ünsüzü yer yer, yazı dilimizdeki tonlulaşmış şeklinin aksine Eski Türkçedeki gibi tonsuz olarak karşımıza çıkabilmektedir:

kümüş (< gümüş) (27/125; 45/20)

kēyiñ ayā (< geyiğın ayağı) (9/20)

kelin alıcılā (< gelin alıcılar) (35/75)

kerē (< gerer / ger-) (44/20)

kölgii (< gölgeyi) (46/10)

kötüññ üstüne (< götünün üstüne) (35/115)

küçlü köpe'le (< güçlü köpekler) (49/130)

k-> ğ- değişmesi: Yazı dilimizde kelime başında kullanılan tonsuz, art damak ünsüzü *k-* ünsüzü, diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi⁵¹ bölgemiz ağızlarında da genellikle tonlularak *ğ'*ya dönüşmüştür. Bu değişim Türkçe kelimelerin yanında yabancı kelimelerde de görülür:

ğoyun (< koyun) (1/25; 25/5; 27/105)

ğırıldı (< kırıldı) (1/30; 11/5)

ğaplanıñ (< kaplanın) (2/105)

ğarıştırıka (< karıştırırken) (7/15)

ğazanēn (< kazanayım) (6/15)

ğarageçili (< Karakeçili) (1/35; 9/105; 49/300)

ğurt (< kurt) (7/120; 44/55-60)

ğatranı (< katranı) (9/155)

ğıral ğızı (< kral kızı) (3/1)

ğuruluş (< kuruluş) (1/10)

ğara (< kara) (6/35; 20/15; 24/55; 30/65)

t- > d-, d- > t- değişmeleri: Genellikle Eski Türkçenin önses *t'*leri yazı dilimizde kısmen tonlularak *d-* olmuşlardır: *deniz, dil, diş, dağ, dal, dokuz ...* v.b. gibi. Bu tonlulaşma *t-* ünsüzünün önünde yer alan ünlünün türü gözetilmeksizin oluşmuş, bununla birlikte pek çok kelimedede *t-* korunmuştur: *turnak, tilki, taş, tavşan, topuk, toz...* v.b. gibi.⁵²

Bölgemiz ağızları *t-> d-* değişimini bir çok Anadolu ağızları gibi ileri derecede uygulamaktadır. Yazı dilinde tonlulaşmadan kalmış pek çok kelimenin önsesleri, bölgemizde tonlularak *d'*ye dönmüştür:

daş (< daş) (21/5; 27/85; 36/5; 39/35)

dırmanıú (< tırmanıyor) (2/95)

darar (< tarar) (3/1; 35/145)

datlılık (< tatlılık) (9/5)

⁵¹ bkz. GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 53; KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 81; KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 59; SAĞIR, Mukim, a.g.e., s. 84; GEMALMAZ, Efrasiyap, a.g.e., s. 163.

⁵² GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 53.

dağınırđık (< takınırđık) (20/45)
 dutTu (< tuttu) (24/95; 28/16-170; 48/70)
 kaç dene (< kaç tane) (24/10)
 duz (< tuz) (13/10; 17/25; 27/5)
 dabanca (< tabanca) (35/45)

Bölgemiz ağızlarında, yazı dilimizde *d-* ile yazılan bazı kelimelerin *t-* ile söylenişine de rastlanır:

tal (< dal) (7/145; 26/150; 35/160; 41/75; 43/65)
 toktura (< doktora) (9/155; 30/70)
 tolu (< dolu) (35/185)
 tikenli (< dikenli) (26/165)
 testelēsiñ (< destellersin) (40/1)
 tamlamaz u (< damlamaz o) (37/60)
 tumandır (< dumandır) (41/60)
 tomatis (< domates) (38/1)

b- > p-, m-, v- değişmesi: *b-* ünsüzü, bölgemiz ağızlarında genellikle değişmeden kullanılan bir ünsüzdür. *b-> p-* değişiminin örneklerini *p-* ünsüzünü işlerken vermiştik (bkz: *p-* ünsüzü: *b-> p-* değişimi, s.82).

Bir kaç örnekte *b- > m-* değişimi vardır:

melik (< belik) (20/40)
 meyi (< beyit) (28/30-45)
 meyd (< meyd) (28/195)
 masmalā (< basmalar) (31/155)

mıñar (23/15; 27/85; 45/45-120; 46/5) Bölgede *mıñar* şekli daha yaygın olarak kullanılır. Ancak *bıñar* (2/5; 30/135) şekli de duyulabilir.

Bir örnek ise *b- > v-* değişimi vermiştir:

vazı (< bazı) (30/125)

Yazı dilindeki karşılıklarının tersine eski *b-*'yi devam ettiren birkaç Türkçe kelime bulunmaktadır:

bişiriveriz (< pişiriveririz) (5/105)
 barmaqlı (< parmaqlı) (14/25; 45/45)
 bıñar (< pınar) (2/5; 30/135)...gibi.

Diğer ünsüz değişimleri:

Bir örnekte ise *p- > m-* değişimi: mençere (< pencere) (21/1).

Bir yerde *ş > z-* değişimi: zehriyē (< Şehriye) (13/1)

ÖNSESTE ÜNSÜZ TÜREMESİ (İLİŞMESİ)

Ünsüz öntüremesi Kepsut ve yöresinde çok yaygın değildir. Çoğunlukla *h-* ve *y-* türemesi şeklinde belli kelimelerde görülür.

h- öntüremesi:

hinci (<) (2/15; 3/5; 6/1; 7/10; 9/10, 10/1; 14/5)

hindi (<) (6/15; 45/70; 49/55)

hincik (<) (7/40)

höle (< öyle) (48/80)

henteri (< entari) (9/95; 30/55; 45/15)

hambarına (< anbar) (34/65)

y- öntüremesi:

yüzerine (< üzerine) (1/60; 5/70)

yekTirmedilē (< ektirmediler) (26/155)

yölmeden (< ölmeden) (41/85)

yesir (< esir) (41/110)

yendim (< indim) (41/200)

yederlē eylerle (< ederler eylerler) (42/25)

ÖNSESTE ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Bölgemiz ağızlarında önseste ünsüzlerinden *h'* ünsüzünün düşmesi birkaç örnek vermektedir. Bunun yanında bir iki örnekte de önseste *y-* ve *v-* düşmüştür:

h- düşmesi:

anı (< hani) (24/20)

ani (< hani) (43/60)

uraz (< horoz) (24/10)

aşaş diuñ ya (< haşhaş diyorsun ya) (24/50)

aşlāsıñ (< haşlarsın) (31/100)

anğara (< hangara) (41/130)

üssin (< Hüseyin) (46/90)

y- düşmesi: ukarı (< yukarı) (25/130), ilekli (< yelekli) (48/65)

v- düşmesi: üşek (<vaşak ?) (38/5)

İÇSETE ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

İçseste Tonlulaşma: Kepsut ve yöresi ağızlarında, içseste çift ünsüz bulunan yerlerde, birinci ünsüz tonsuz olsa bile, ikinci ünsüz genellikle tonlu veya tonlulaşma eğilimindedir.⁵³

Kepsut ve yöresi ile ilgili içseste tonluluşma örneklerimiz şunlardır:

-k- > -ğ- değişimi:

Tonsuz bir ünsüzden sonra:

Tutğunluk (< tutkunluk) (19/10)

dikğâtli (< dikkatli) (2/130)

ayağğabı (< ayakkabı) (5/50; 7/165, 9/120; 20/55; 24/40)

hakğıñ (< hakkın) (7/140)

uşğırladıñ mı (< uçkurladın mı) (5/60)

bakğaldı (< bakkaldı) (19/5)

alışğın (< alışkın) (26/100)

şapğa/ şapğa (< şapka)(9/180; 36/35, 44/15)

Diğer ünsüzlerden önce veya sonra:

cunğu (< çünkü) (1/25)

bayğış (< baykuş) (7/150)

dağgede (< dakikada) (27/135)

ğocağarı ağı (< kocakarı aklı) (39/25)

İki ünlü arasında:

çoğ uzağda (< çok uzakta) (13/30)

fağat (< fakat) (1/20; 5/100; 26/70)

bağ una (< bak ona) (37/30)

⁵³ Diğer Anadolu Ağızları için bkz.: CAFEROĞLU, Ahmet, "Anadolu Ağızları Konson Değişimleri", TDAY-B 1963, Ankara 1988, s. 1-32; KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 66; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 71; NAKİBOĞLU, Sadi, a.g.e., s. 73-74.

Sonradan tonlulaşmış - ğ- ünsüzünün - ğ-'ye dönmesi:

- almağa (< almak-a) (5/1)
- ğalmağa (< kalmak-a) (5/1)
- topırağa (< toprak-a) (5/5)
- yoğüdu (< yok idi) (28/155)
- yoğısa (< yok ise) (28/180)
- yoğudı (< yok idi) (30/1)

-k- > -g- değişimi:

- esger (< asker) (28/75)
- esgi (< eski) (5/65; 6/5-35; 13/1; 28/135; 34/15)
- gög üstüne (< gök üstüne) (28/10)

-ç- > -c- değişimi:

- çivtcilik (< çiftçilik) (1/50; 26/10)
- atcılar (< atçılar) (2/1)
- böyük topca (< büyük topça) (9/105)
- bekci (< bekçi) (13/25)
- aşcı (< aşçı) (25/80)
- taķıpcızı (< takipçisi) (49/15)

-f- > -v- değişimi:

- tüvek (< tüfek) (25/100)
- hedev aliuz (< hedef alıyoruz) (35/100)
- çivtcilik (< çiftçilik) (1/50; 26/10)
- uvicik (< ufacık) (8/1)
- misevir (< misafir) (25/80; 31/10; 35/70)
- üş deva (< üç defa) (9/175)
- sarıvakılā (< Sarıfakılar) (20/20)
- ğıyavetlemiz (< kıyafetlerimiz) (24/60)
- sever (< sefer) (24/95; 27/25-150; 48/110)
- havta (< hafta) (11/15; 23/20; 25/45; 28/150; 34/40)
- ķavtan (< kaftan) (20/1-30; 28/1; 30/60)

ķavası (< kafası) (10/10; 11/5, 20/50; 35/85)

uvakķan (< ufakken) (37/25)

allah mavaza (< Allah muhafaza) (40/1)

tevtişi (< teftişi) (41/115)

ķavķasyadan (< Kafķasya'dan) (49/305)

-t- > -d- değişimi:

sancaķdarlık (< sancaktarlık) (5/10)

tanidēin (< tanıtayım) (7/80)

kesdilē (< kestiler) (7/150)

bořaldırlāmiř (< boşaltırlarmış) (15/1)

ķatladırđık (< ķatlatırdık) (16/10)

uyūdurduk (< uyuturduk) (23/1)

muhtarlık (< muhtarlık) (39/10)

āladı āladı (< ağlata ağlata) (28/85)

südlēni (< sütlerini) (41/195)

bırakđırmasın (< bıraktırmasın) (9/5)

öredirle (< öğretirler) (27/1)

-s- > -z- değişimi:

öküz arabazına (< öküz arabasına) (31/20)

hepizini (< hepsini) (48/30)

taķıpcızı (< takipçisi) (49/15)

sekizeni (< sekseni) (8/1)

vazayıt (< vesait, "vasıta, araç, araba") (48/5)

Diğer tonsuz ünsüzlerde tonlulaşma örneķleri:

kebsüdüñ (< Kepsut'un) (5/40)

hebsi (< hepsi) (33/1; 49/135)

hebisi (< hepsi) (35/125; 43/60)

Örneķlerde görüldüğü gibi Kepsut ve yöresi ağızlarında iķseste tonlulaşma genellikle -ķ- / -k-, -t-, -f-, -ç- ünsüzlerinde olmuştur.

İki ünlü arasında süreksiz sert ünsüzlerin korunması:

Pek az örnekte ise, yazı dilimizde olan iki ünlü arasında tonlulaşan süreksiz sert ünsüzlerle, yazı dilimizde sızıcılaşmış olan -g- bazen korunmuştur:

- mağsâtına (< maksadına) (5/35)
- damatınna (< damat ile) (8/1)
- damatı (< damadı) (28/85; 34/40)
- atım atıu (< adım atıyor) (13/5)
- çapıtını (< çapudunu) (24/25)
- ahfatıyız (< ahfadıyız) (51/10)
- avratıñ mı var (< avradın mı var) (51/55)

Şu örneklerde de -g- ünsüzü iki ünlü arasında yumuşamamıştır.

- digeri (< diğeri) (5/50)
- dögidik (< döğüyorduk) (11/5)
- gögsü (< göğsü) (1/15)

İçseste Tonsuzlaşma: Bölgemiz ağızlarında tonsuzlaşma olaylarının örnekleri de pek fazla değildir. En fazla örneği -ç- > -c- eğilimine rağmen -c- > -ç- vermiştir. Bunun yanında : -v- > -f-, -d- > -t-, -b- > -p-, -g- > -k- ve birer örnek olmak üzere -b- > -f-, -ğ- > -h- değişimleri vardır:

-c- > -ç- değişimi:

- mençerede (< pencerede) (21/1)
- pençereden (< pencereden) (6/20; 49/45)
- sazçıya (< sazcıya) (2/85)
- pançar (< pancar) (25/135; 31/40)
- davılçı (< davulcu) (49/90)

İlk iki örnek bölgede yaygın olarak kullanılır.

-v- > -f- değişimi:

- ēfen (< ehven) (25/10)
- ğulhufallayı (< Kulhuvallahü'yü) (30/80)
- tufalete (< tuvalete) (46/65)
- ğayfe (< kahve) (30/95)
- sifil (< sivil) (49/195)

kefran (kervan) (52/70)

-b- > -p- değişimi:

tapıtıma (< tabuduma) (5/15)

tapıta (< tabuta) (53/45)

tapakTa (< tabakta) (7/160)

apdás (< abdest) (28/175)

sümerpank (< sümerbank) (51/40)

-d- > -t- değişimi:

itTah ediyola (< iddia ediyorlar, "iddialaşıyorlar") (6/5)

atlāna (< adlarına) (25/20)

nuşatur (< nışadır) (27/155)

müttet (< müddet) (7/60)

-g- > -k- değişimi:

süpürke (< süpürke) (24/135)

kevkir (< kevgir) (38/10; 45/65)

-ğ- > -h- değişmesi:

ilehen (< leğen) (28/70; 29/15)

-k-, -t-, -l- > - ' - değişmesi: Bu tonsuzlaşma olaylarının dışında *k, l, t*, ünsüzleri, yazı dilimizde bulunmayan ve Arapçadaki *hemzeye* benzeyen, (') ile gösterdiğimiz, tonsuz gırtlak sesine dönüşürler. Bölgenin dikkate değer özelliklerinden biri olan bu tonsuzlaşma olayının örnekleri şunlardır:

ba'lavı (< baklava) (38/1)

e'mek (< ekmek) (38/1)

lo'ma (< lokma) (38/1)

sa'le sa'le (< saklaya saklaya) (9/90)

çe'lemik (< çetlemik < çitlenbik) (29/5)

yü'selir (< yükselir) (51/15)

ye'mişbeş (< yetmişbeş) (35/85)

a'ladık (<atladık) (49/175)

a'larız (< aklarız) (28/120)
 kuş aya'lı (< kuş ayaklı) (20/30)
 o'maz mı (< olmaz mı) (25/120)
 ā'sam (< akşam) (27/5)
 sa'lanıyo (< saklanıyor) (36/30)
 köpe'le (< köpekler) (49/130)
 ba'la (< bakla) (50/5)

İçseste Sızıcılışma: Kepsut ve yöresi ağızlarında sızıcılışma olayının örnekleri pek fazla değildir. En bol örnek veren değişme *-k,-ğ- > -y-* ve *-ç-> -ş* değişmeleridir.

-ç-> -ş- değişmesi:

ezip geşTi (< ezip geçti) (1/15)
 ileşberlie (< rençberliğe) (1/50)
 uşğurladıñ mı (< uçkurladın mı) (5/60)
 sadışları (< sağdıçları) (5/75)
 işki (< içki) (5/80; 25/85)
 ğaşılā (< kaçtılar) (7/40)
 genşlēmiz (< gençlerimiz) (5/120; 35/80)
 aşlıktan (< açlıktan) (7/1)
 işlēne (< içlerine) (13/1; 24/85)
 ev göşme (< ev göçme) (18/1)
 göşmen (< göçmen) (26/5)
 hiş (< hiç) (1/80; 2/5; 9/5, 13/35; 17/5; 22/1)
 ğırbışliulā (< kırbaçlıyorlar) (25/150)
 saşlā (< saçlar) (20/35)
 kaç ğuruş (< kaç kuruş) (7/140)

-k,-ğ- > -y- değişmesi:

gōyden (< gökten) (30/115)
 biyendikleni (< beğendiklerini) (49/265)
 beyenmiş (< beğenmiş) (26/10)
 diyer (< diğer) (26/5)

düymeledim (< düğmeledim) (7/20)
 deymen (< değirmen) (7/40; 20/15, 27/15)
 eylence (< eğlence) (19/10)
 bıydiy (< buğday) (27/110; 45/65)
 Kenşliyim (< gençliğim) (41/85)
 deynek (< değnek) (44/55)

-b-> -v-, -f- değişmesi:

büver (< biber) (24/30)
 bovamiñ (< babamın) (46/40)
 tomafıl (< otomobil) (7/165)

-f / -h- > -y- değişimi :

yuyka (< yufka) (31/100)
 şeyir (< şehir) (26/65; 46/125)

-ğ- > -v- değişmesi:

suvanlūñ (< Soğanlık'ın) (13/5)
 sovucak (< Soğucak) (4/1)
 yāvı (< yağı) (24/150)
 düvün (< düğün) (25/90; 31/1)

Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler: Bölgemizde ağızlarında akıcı ünsüzler arasında rastlanan başlıca değişme olayları şunlardır:

-r- > -l- değişmesi:

belber (< berber) (26/255; 51/1)
 ileşberlie (< rençberliğe) (1/50)
 guylūnu (< kuyruğunu) (7/185)
 dōkelek (< dōkerek) (9/190)
 ğali (< gayri) (10/20)
 bali (< bari) (24/5; 35/110)
 bilāder (< birader) (26/70; 46/5)
 emir elidi (< emir eri idi) (41/135)
 melem (< merhem) (31/115)

höşmelim (< hoşmerim) (27/55)

selbes (< serbest) (35/65)

erzulumuñ (< Erzurum'un) (52/125)

-l- > -n- değişmesi: "ile" son çekim edatının genişletilmiş veya hece kaynaşmasına uğramış şekillerinde yaygın olarak görülür:

kenaninan (< Kenan'la) (2/120)

zornan (< zorla) (48/80)

burğuyuna (< burğuyla) (28/20)

atına (< atla) (28/160)

manına (< mal ile) (30/25)

göñünüm (< gönlüm) (35/5)

göñünümüz (< gönlümüz) (39/25)

kaşıkna (< kaşıkla) (28/75)

-n- > -l- değişimi:

geçiliñ kılından (< keçinin kılından) (9/10)

mengeler (< mengene) (26/160)

dağılısıñ (< takınırsın) (28/145)

-n- > -ñ- değişmesi:

ğırañılāñ (< Kıranlar'ın) (23/15)

ğırañyatak (< Kıranyatak) (27/155)

birbiriñe (< birbirine) (49/315)

ēñi (< eni) (9/115)

-n- > -y- değişmesi:

deyilen (< denilen) (7/145)

saykı (< sanki) (37/60)

-r- > -y- değişmesi: Bir yerde,

vèydim (< verdim) (28/185)

-n- > -m- değişmesi:

çetmi (< Çepni) (35/85; 49/290)

-l- > -r- değişmesi:

sünbürlü çayırı (< Sünbüllü Çayırı) (2/1)

sirkTilē (< silktiler) (24/95)

zürālemize (< sülālemize) (28/55)

İçseste Öteki Ünsüz Değişmeleri: Yukarıdan beri örneklediğimiz içses değişimlerinden başka bölgemizde bazı değişimler de görülür ki, bunları şimdilik bir kurala bağlamak mümkün değildir.

-d-, -t- > -c-, -ç- değişmesi:

hinci (< şimdi) (2/15; 3/5; 6/1; 7/10; 9/10;10/1; 14/5)

ürēcikçe (< üredikçe) (27/45)

erişcikce (< eriştikçe, “*yetiştikçe*”) (27/45)

cimcicliverin (< çimdikleyiveririm) (25/35)

bittikcen sōna (< bittikten sonra) (28/20)

kalçıkça (< kalktıkça) (49/245)

-v- > -m- değişmesi:

merdimen (< merdiven) (25/100; 27/170; 31/135; 49/235)

-h->-k- değişmesi:

külák (< külâh) (24/85)

-v- > -b- değişmesi:

pembe dubak (< pembe duvak) (32/5)

-k- > -n- değişmesi:

alántirik (< elektrik) (35/60; 49/215)

-p- > -t- değişmesi:

çetminiñ (< Çepni'nin) (35/85)

-f- > -h- değişmesi:

ehem (< efem) (13/45)

nuhusta (< nüfusta) (35/1)

-h- > -f- değişmesi:

dedelēñ urfi için (< dedelerin ruhu için) (27/45)

nofut (< nohut) (38/1)

İÇSESTE ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

İçseste yanyana iki ünsüz bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve önsesleri arasında bazen iki ünsüzden biri, kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilir.⁵⁴ Ünsüz benzeşmesi adı verilen bu olaya bölgemiz ağızlarında da rastlanır:

İlerleyici Benzeşme: Bir kelime içinde bulunan iki ünsüzden birincisinin ikinciyi kendisine benzetme olayıdır.⁵⁵

Yarı benzeşme: Birinci ünsüzün ikinciye etki ederek ona kendi özelliğinden birini veya ikisini vermesi veya onu, yalnız bir veya iki özelliği bakımından kendisine benzetmesi demektir:

-ml-> -mn- benzeşmesi:

susamnan (< susamla) (25/55)

ğavramnan (< kavramla) (43/10)

ğaynanamnan (< kaynanamla) (43/80)

-ñl-> -ñn- benzeşmesi:

diñnememiş (< dinlememiş) (2/5)

sağ olsunñā (< sağ olsunlar) (9/125)

siñnendik (< sinlendik) (13/15)

añnamam (< anlamam) (40/1)

eliñnen (< elinle) (43/10)

Tam benzeşme: Boğumlanma yeri, tınlama rengi, ağız kanalının açıklığı gibi bazı özelliklerinden biri yönünden bir ayrılık gösteren veya hiç bir benzer noktaları bulunmayan ünsüzlerin her yönden birbirine benzemesi demektir:

⁵⁴ KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 92-93.

⁵⁵ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 64.

-nl- > -nn- benzeşmesi:

unnāna (< onlarla) (7/145; 14/25; 20/5)

nışannandı mı (< nişanlandı mı) (1/65)

tavşannı (< Tavşanlı) (5/40)

annadabiliriz (< anlatabiliriz) (9/65)

benne (< benle) (7/50)

bizim zamannamızda (< bizim zamanlarımızda) (26/55)

ennidin (< enli idi) (24/20)

şunnā (< şunlar) (1/10)

-lh- > -ll- benzeşmesi:

ğulluvallā (< Kulhuvallah) (27/105)

-ly- > -ll- benzeşmesi:

millon (< milyon) (11/15)

-şh- > -şş- benzeşmesi:

meşşur (< meşhur) (6/25)

Bu benzeşme olaylarının dışında *-yl- > -nl- > -nn-* gelişmesi ile oluşmuş bazı örnekler de vardır:

ğocinnen (< Kocayla) (6/15)

cumartesinnen (< cumartesiyle) (5/90)

birinnen (< birinnen) (22/5; 42/30)

arabasınnan (< arabasıyla) (26/25)

anasınnan (< anasıyla) (27/130)

Gerileyici Benzeşme: Bir kelime içinde yan yana bulunan iki ünsüzden ikincisinin birinci ünsüzü kendisine benzetmesi olayıdır:

-çç- benzeşmeleri:**-hç- > -çç- benzeşmesi:**

boççalarlā (< bohçalarlar) (15/1)

-tç- > -cc- benzeşmesi:

kiccáz (< gitcez < gideceğiz) (46/1)

-ss- benzeşmeleri:

-zs- > -ss-benzeşmesi:

gezemessiñ (< gezemezsin) (1/80)

bakamassa (< bakamazsa) (2/140)

otumassiñ (< oturmazsın) (27/5)

ğıssa (< ğızsa < ğızısa < ğız ise < kız ise) (27/120)

isteksisse (< isteksizse) (26/215)

-şs-< -ss-benzeşmesi:

atmıs sekiz (< altmış sekiz) (9/1)

-ls- > -ss benzeşmesi:

ossuñ (< olsun) (9/125; 13/30; 16/10; 23/5; 42/20)

gessin (< gelsin) (48/40)

-ys- > -ss- benzeşmesi:

ossam (< oysam < oysa ?) (24/140)

-ts- > -ss- benzeşmesi:

yassı ezeni (< yatsı ezanı) (28/175)

-rl- > -ll- benzeşmesi:

dāıdıyollā (< dağıtıyorlar) (41/125)

gidiyollādı (< gidiyorlardı) (53/45)

diulla (< diyorlar) (13/5)

yéykiullā (< yıkıyorlar) (13/1)

-nb- > -mb- benzeşmesi:

istambolda (< İstanbul'da) (2/35; 49/145)

saqlambeç (< saklanbaç) (9/60)

om beş (< on beş) (25/20; 28/95; 49/145)

ombası (< onbaşı) (49/175; 52/115)

hambarıña (< anbarına) (31/40)

hambara (< anbara) (34/35; 45/45)

-nn- benzeşmesi:

-ln- > -nn- benzeşmesi:

annına (< alınına) (5/70; 7/130; 20/50)

-ğn- > -nn- benzeşmesi:

inne (< iğne) (28/190; 29/20)

BENZEŞMEZLİK

Benzeşmezlik, bir kelime içinde, birbirine bitişik veya uzak olan ve aynı boğumlanma (articulation) yerinde birbirinin eşit iki ayrı boğumlanma hareketinin iki ayrı boğumlanma yerinde iki ayrı boğumlanma hareketi haline girmesi demektir. Başka bir deyişle, bir kelimedede yanyana gelmiş bulunan aynı cinsten iki ünsüz ile birbirinden uzak duran, boğumlanma noktaları aynı veya birbirine yakın olan iki ünsüzden birinin kendi boğumlanma noktasını ötekenden ayırarak başka bir ünsüze dönmesidir.⁵⁶

Türkçede bir benzeşmezlik eğilimi değil, aksine çok kuvvetli bir benzeşme eğilimi olduğu için, bölgemiz ağızlarında da örnekleri azdır:

biláder (< birader) (46/40)

SONSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

Bölgemiz ağızlarında sonseste görülen ünsüz değişimleri şunlardır:

-s > -z

-d > -t

-ç > -ş, -c

-t > -d

-k > -ğ

-f > -v

-z > -s

-n > -l, -ñ

-l > -n

-h > -k

-j > -c

-m > -n

⁵⁶ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 62

SONSESTE TONSUZLAŞMA

- z > -s değişmesinin dışında tek örnek vermiştir.

- z > -s **değişmesi**: En bol örnek veren tonsuzlaşma olayıdır. Hemen hemen bölgenin bütün ağızlarında görülür:

dikeris (< dikeriz) (1/65)

dèris (< deriz) (5/55)

hepimis de(< hepimiz de) (5/75)

gitmes (< gitmez) (27/120)

ermes (< ermez) (27/140)

nafis ābi (< Nafiz abi) (7/100)

-d > -t değişmesi:

iret etTi. (< reddetti) (46/100)

Bir örnekte ise kendisi de tonsuz olan *-h* ünsüzü, yine tonsuz olan *-k*'ye dönmüştür: respik (<) (49/1)

SONSESTE TONLULAŞMA

Yazı dilimizde hep tonsuz şekilleriyle bulunan patlayıcı dişeti ünsüzü *-ç*, diş ünsüzü *-t*, çift dudak ünsüzü *-p*, artdamak ünsüzü *-k*, öndamak ünsüzü *-k* ile sızıcı dişeti ünsüzü *-ş*, diş ünsüzü *-s*, diş dudak ünsüzü *-f* bölgemiz ağızlarında bir kısmı genellikle, bir kısmı da nadiren *-c*, *-d*, *-b*, *-ğ*, *-g*, *-c*, *-z* ve *-v* ünsüzlerine dönüşerek tonlulaşırlar. Bu tonlulaşma olayının örnekleri şunlardır:

-ç > -c değişmesi:

āc susuz (< aç susuz) (13/35)

oruc (< oruç) (28/25)

hic (< hiç) (1/50; 31/110; 44/15)

İtiyac (< ihtiyaç) (34/75)

-t > -d değişmesi:

dosd (< dost) (30/20)

Talad (< Talat) (1/30)

çivd (< çift) (5/50)

meyid (< beyit) (28/195)

-k > -ğ değişmesi:

alaraq (< alarak) (5/15)

boyundurug (< boyunduruk) (30/30)

bācığ (< bağcık) (45/35)

-k > g değişmesi:

üzmeg (< üzmek) (26/220)

gög (< gök) (28/10)

böyüg (< büyük) (28/65)

evcig (< evcik) (30/5)

-p > -b değişmesi:

ğalb (< kalp) (7/25)

cib (< jip) (28/160)

-f > -v değişmesi:

her tarav (< her taraf) (35/60)

hedev (< hedef) (35/100)

SONSESTE SIZICILAŞMA

Yazı dilimizde daima patlayıcı ve tonsuz olarak bulunan -ç ünsüzü pek çok örnekte -ş'ye dönüşmüştür.

-ç > -ş değişmesi:

geş tosunum (< geç tosunum) (5/10)

ğārnım aş (< karnım aç) (7/30)

üş deva (< üç defa) (30/50)

kaş tana (< kaç tane) (25/10)

kaş çuval (< kaç çuval) (26/105)

narınş (< narınç) (20/20)

kerpiş (< kerpiç) (26/60)

erkeş (< erkeç) (26/240)

Sonseste diğler ünsüz değışmeleri:Bölgemiz ağızlarında *sonseste tonlulaşma*, *sonseste tonsuzlaşma*, *sonseste sızıcılaşma* olaylarının dışında görülen *sonses ünsüz değışimleri* de şunlardır:

-m > -n değışmesi: Bölgemizde *sonseste -m > -n* değışmesi 1. Tekil şahıs ekinde görülür. Ancak bu değışme yazı dilimize göre her ne kadar *-m > -n* değışmesi gibi görünüyorsa da Eski Anadolu Türkçesindeki 1. Tekil şahıs eki *-n*'nin devamıdır.⁵⁷ 1. tekil şahıs emir çekiminde de aynı değışiklik görülmektedir. Eski Türkçede bu ek *-ayın*, *-eyin* şeklinde idi. Batı Türkçesine aynı şekilde geçen bu ek daha sonraları 1. Şahıslardaki *-m* tesiri ile *-ayım*, *-eyim* şekline dönüşür.⁵⁸ Günümüzde bu ek istek 1. Şahıs için de kullanılmaktadır.

otumiun (< oturmuyorum) (1/20)

düşünüveriun (< düşünüyörüm) (35/85)

vārın (< varım) (13/40)

bilmiun (< bilmiyörüm) (26/255; 31/110; 36/25; 43/55; 44/65)

gideyin (< gideyim) (1/30)

-n > -l değışmesi:

anasol (< anason) (25/1; 46/100)

-j > -c değışmesi:

ğarāc (< garaç) (51/45)

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Bölgemiz ağızlarının dikkat çeken ve pek sık rastlanan olaylarından birisi de *ünsüz düşmeleri*dir. Ünsüz düşmeleri *önses*, *içses* ve *sonses* ünsüz düşmeleri olarak üç başlıkta incelenebilir. Kelime başındaki ünsüz düşmelerini “*Önseste Ünsüz Düşmesi*” başlığı altında göstermiştik. Burada işseste ve sonseste ünsüz düşmeleri işlenecektir.

⁵⁷ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 64.

⁵⁸ ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 305.

İçseste bulunup, iki ünlü arasında eriyerek kaybolan ünlüleri “*Uzun Ünlüler*” bölümünde işlemiştik. Burada sadece düşen ünlüler ele alınacaktır.

Bölgemiz ağızlarındaki içses ve sonses ünsüz düşmeleri şunlardır:

-f- > -Ø- düşmesi: Metinlerimizde sadece içseste, *yufka* ve *sofra* kelimelerinde rastladık:

yuḡka (< yufka) (25/45; 31/80)

sōraḡlık (< sofrā) (28/65)

-ḡ-, -ḡ > -Ø-, -Ø düşmesi: Bölgede en çok görülen ünsüz düşmelerinden birisidir. Hem içseste hem sonseste çok çabuk ünlüleşip düşer ve düşerken de yanındaki ünlüyü genellikle uzatır.

İçseste:

āri (< aḡrı) (24/15-95)

yāmır (< yaḡmur) (24/35; 30/100; 34/75; 37/20)

bālā getirisiñ (< baḡlar getirirsın) (1/80)

ōretmeniñ (< öḡretmenin) (5/85)

dōru (< doḡru) (7/70; 11/20; 27/20, 35/5)

ēmeçli (< eḡmeçli) (38/1)

bācī (< baḡcıḡı) (45/35)

sālık (< saḡlık) (9/5)

ūreşmişler (< uğraşmışlar) (1/35)

ōlamlara (< oḡlamlara) (7/85)

ēlenmemiz (< eḡlenmemiz) (7/135)

dūmesin de (< düḡmesini de) (7/120)

tēmen (< teḡmen) (26/120)

ōlu (< oḡlu) (2/10-35; 41/30)

ālādı mı (< aḡladı mı) (23/5)

Sonseste:

dā (< daḡ) (28/135)

yā (< yaḡ) (7/5; 29/10; 42/30)

sā (< saḡ) (13/40; 48/90)

yarımsā (< yarımsaḡ) (51/80)

-h-, -h > -Ø- , -Ø düşmesi: Hem içseste hem bazı kelimelerin soneslerinde örnekleri pek boldur. *h* ünsüzü düşerken yanındaki ünlüyü uzattığı gibi, bazen de uzatmaz.

İçseste:

- tāta (< tahta) (1/55; 24/25; 28/120; 43/60)
 velāsılı (< velhasılı) (2/5; 26/45; 35/15)
 mēmet (< Mehmet) (5/20; 13/45; 49/5)
 ġāve (< kahve) (25/45; 36/35; 52/35)
 bōçası (< bohçası) (9/90)
 ōrangazi (< Orhangazi) (11/20)
 heral (< herhal) (24/110)
 āmed irefik (< Ahmet Refik) (26/5)
 ēfen (< ehven) (25/10)
 meşurdur (< meşhurdur) (26/240)
 fārittin (< Fahrettin) (26/115)
 meremete (<merhamete) (29/10)
 zēmatlı (< zahmetli) (31/40)
 birassa (< bilhassa) (34/60)
 tēris (< terhis) (39/30)
 dīrem (< dirhem) (46/140)
 kütāya (< Kütahya) (36/135)
 mūtar (< muhtar) (26/25)
 ītiyacīñ (< ihtiyacın) (26/110)
 taranası (< tarhanası) (5/95)
 sabāla (< sabahleyin) (5/90; 9/40, 14/5; 28/85; 50/25)
 pelevan (< pehlivan) (46/5)
 aşaş (< haşhaş) (24/50)...

Sonseste:

- sefte (< siftah) (1/5; 38/5)
 alla alla (< Allah Allah) (24/35)
 molla sali (< Molla Salih) (35/180)

-l-, -l > -Ø-, -Ø düşmesi: İçseste çok fazla örnek veren bu ünsüz düşmesinin sonseste düşmeye de sayısı az ancak yaygın örnekleri vardır.

İçseste:

- ismie (< İsmail'e) (8/1)
- atmış sekiz (< altmış sekiz) (9/1)
- gönek (< gömlek) (48/10; 45/15; 30/55; 20/20)
- düzetmidu (< düzeltmiyordu) (11/35)
- ğāmaz (< kalmaz) (24/15)
- ōsuñ (< olsun) (37/5)
- gēmi (< gelmiyor) (24/55)
- āmaḳ (< almak) (24/75)
- gemesiñ (< gelmesin) (24/135)
- asfattan (< asfalttan) (51/45)
- ḳākTık (< kalktık) (24/5)

Sonseste:

- nası (< nasıl) (5/125; 6/30; 21/1; 23/25; 30/130...)
- ismi (< ismail) (16/5)
- ge (< gel) (7/65; 21/5)

-r-, -r > -Ø-, -Ø düşmesi: İçseste ve sonseste r düşmesi bölgemizin en belirgin özelliklerinden biridir.

İçseste:

- güdēkene (< güderken) (41/140)
- vādır (< vardır) (1/30; 5/40; 24/65; 27/25)
- gidiyolāmuş (< gidiyorlarmış) (1/30)
- cizēsiñ (< çizersin) (2/40)
- sōna (< sonra) (2/5; 9/10, 10/10; 11/25)
- ḳopatTırın (< koparttırırım) (2/140)
- vamadan (< varmadan) (16/1)
- çevittirili (< çevirttirilir) (9/150)
- gōmezlē mi hiç (< görmezler mi hiç) (24/145)

yaptıTırdık (< yaptırtırdık) (33/30)
 otumassıñ (< oturmazsın) (27/5)
 dēlēdi (< derlerdi) (45/20)...

Sonseste:

guruve baķam (< kuruver bakalım) (1/25)
 bi (< bir) (1/1-70; 2/10...)
 bālā getirisiñ (<bağlar getirirsin) (1/80)
 geliulā (< geliyorlar) (2/1; 9/160; 31/55)
 varıyo (< varıyor) (2/5)
 hastalanı (< hastalanır) (9/145)
 yeyke (< yıkar) (27/130; 40/5; 42/1)
 birē ikişē (< birer ikişer) (11/35; 24/85)
 kim bili (< kim bilir) (23/20)
 tekire (< tekrar) (27/130)
 geli (< gelir) (5/90; 9/190; 25/35)
 tūngēsıñ (< tūngersin) (39/35)...

–s- > –Ø- düşmesi: Boğumlanma özellikleri bakımından yakın seslerin kaynaşması sırasında doğan aşınma ile düşmüş olan 2. Şahıs eklerinde görülür:

gelmişıñ (< gelmişsin) (1/20)
 çāırmışıñız (< çağırılmışsınız) (6/35)
 yakmışıñ (< yakmışsın) (41/40)

–t-, –t > –Ø-, –Ø düşmesi: Çok fazla örnek vermese de verdiği örneklerdeki düşmeler yörede yaygındır.

İçseste:

ırasladım (< ratladım) (7/15)
 bahsız badıksız (< bahtsız badıksız) (7/65)
 tūsü (< tütüsü) (19/5-10)
 assubaylını (< astsubaylığı) (49/110)

Sonseste:

çiv sürē (<çift sürer) (26/250)
 meyi (< beyit) (28/30-45-55)
 aptas (< abdest) (50/1)

eş dos (< eş dost) (31/1)
selbes (< serbest) (35/65)

-v- > -Ø- düşmesi: Pek fazla örneği yoktur:

d̄ömē (< dövme < döğ- < tög- ; DLT III, 184/11-13) (18/38)
gödesini (< gövdesini) (11/45)
töbeler ossuñ (< tövbeler olsun) (16/15)
ğömē (< kovmaya) (39/30)
yömiyelenen (< yevmiyelerle) (9/120)

-y- > -Ø- düşmesi: Kepsut ve yöresinde içseste en çok düşen ünsüzlerdendir.

televizonda (< televizyonda) (24/15)
ḡisiñ (< giysin) (24/75)
hadî yavrım (< haydi yavrum) (16/1)
tülü deri (< tüylü deri) (23/1)
tülü namazlā (< tüylü namazlık) (28/170)
tülü çalı (< tüylü çalı) (37/65)
s̄öliñ una (< söyleyin ona) (2/135)
tēze (< teyze) (7/10)
gomazlādı (< koymazlardı) (13/40)
bēni (< beyni) (10/10)
zētınburnunda (< Zeytinburnu'nda) (11/15)
k̄öllüklerinde (< köylüklerinde) (5/40)
hēbe (< heybe) (26/200; 28/180)
k̄öcek (< köycek) (27/55; 32/1)
bēgir (< beygir) (28/170)
istasona (< istasyona) (46/30)
eşāmı (< eşyayı) (49/190)

Sonseste de *k̄öy* kelimesinde -y ünsüzü genellikle düşer:

k̄ö meydanında (< köy meydanında) (11/1)

-z-, -z > -Ø-, -Ø düşmesi:

İçseste:

bulamasıñ (< bulamazsın) (24/10)

veremesiñ (< veremezsin) (24/75)
 acık (< azcık) (5/115; 6/35; 24/85; 25/5)
 öldürme (< öldürmezse < öldürmez ise) ()

Sonseste:

sölenme mi (< söylenmez mi) (9/75)
 ğonuşma mı (< konuşmaz mı) (22/1)
 ni vā ğī (< ne var kız) (24/35)

-n-, -n > -Ø-, -Ø düşmesi:

İçseste:

tülbet (< tülbent) (28/5; 30/135)
 ileşberlie (< rençberliĝe) (1/50)
 ğarafil (< karanfil) (9/180; 43/105)
 ğarafilli (< karanfilli) (28/10-145)
 isannā (< insanlar) (31/5)
 sōradan kere (< sonradan kere) (24/1)
 işētTe (< inşaatta) (39/35)

Sonseste:

vatan üçü (< vatan için) (5/5)
 gelike (< gelirken) (5/100; 35/190; 52/70)
 duruĝa (< dururken) (7/10)
 üle (< ülen < ulan ...) (2/50; 51/50)
 deyvmetK içi (< deyiverdirtmek için) (15/10)
 o zama yanı (< o zaman yani) (41/165)

-k-/-k, -k-/-k > -Ø-, -Ø düşmesi:

İçseste:

bitēcik (< bir tekçik) (29/15)
 sovucaĝ (< Soĝukcak) (4/1)
 olcādın (< olacaktı) (24/1)

Sonseste:

anca (< ancak) (39/10; 24/115)
 öñü açı olu (< önü açık olur) (37/20)

gö gürle gibi (< gök gürleri gibi) (53/35)
namazla (< namazlık) (9/15; 28/170; 45/90)

Diğerler ünsüz düşmeleri:

-b- > -Ø- düşmesi:

böri (< böbreği) (20/5)
çe'lemik (< çitlenbik) (29/5)

-d- > -Ø- düşmesi:

eFenim (< efendim) (27/20)

-m- > -Ø- düşmesi:

gölek (< gömlek < göñlek < könglek; DLT III, 350/18, 383/18) (31/155)

ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Ünsüz ikizleşmesi Eski Türkçede olduğu gibi bugünkü Türk dil ve lehçelerinde de bol örnekleri bulunan bir fonetik olaydır. İçseste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin boğumlanmalarındaki tekrarlanmayı gösteren bir ses olayıdır.⁵⁹

Ünsüz ikizleşmesi olayı bazı ünsüzlerde bölgemiz ağızlarının dikkati çeken bir özelliğidir. Bu ikizleşmelerin çoğu bölgedeki ses değişmelerinden doğan bir gelişme sonucu, bazı durumlarda da içsesteki tek bir ünsüzün iki ünsüz haline gelmesi ile oluşur.⁶⁰ Bu ikizleşme oluşurken vurgunun birinci hecede daha kuvvetli olduğu görülür. Ünsüz ikizleşmelerinin bir kısmı ise vurguya bağlı olarak ortaya çıkar ve kalıcı değildir. Kepsut ve yöresi ağızlarında, kelime içinde ikizleşen şu ünsüzleri tespit ettik; *c, ç, k l, m, n, r, s, ş, t, z*.

gocca (< koca) (25/1; 46/75)
güccün (< küçüğüm) (13/15)
bıççak (< bıçak) (50/1)
güççük (< küçük) (37/40; 41/240; 49/265)
dokğuz (< dokuz) (5/25; 9/1)
ülle (< ulan) (7/80)
döllü (< dolu) (24/55)

⁵⁹ bkz.: KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 102-104.

⁶⁰ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 66.

- pallı (< pahalı) (31/1)
 ayrılır (< ayrılır) (35/30)
 hālli (< ahali) (49/140)
 hēm̄men (< hemen) (7/165)
 emme (< ama) (2/30; 9/15; 13/10; 17/35, 24/1...)
 temmeli (< temelli) (16/15)
 niyinne (< ne ile) (1/75)
 eşşimizinnen (< eşğımız ile) (27/20)
 burrası (< burası) (20/30)
 yüssük (< yüzük) (32/25)
 kör olassılā (< kör olasılar) (16/5)
 essir (< esir) (18/1)
 vay anassınıñ gözü (< vay anasının gözü) (49/195)
 öressie (< öresiye) (26/65)
 döşşemesi (< döşemesi) (1/65)
 küm aşşā (< kimi aşağı) (15/15)
 kuşşak (< kuşak) (20/55; 52/40)
 ğaşşık (< kaşık) (29/20)
 ğoş daşşaklānı (< koç taşaklarını) (41/150)
 döşşek (< döşek) (35/135; 53/5)
 bişşer (< pişer) (28/125)
 üççetek (< üç etek) (28/1)
 gözzedir (< gözetir) (28/140)
 azzıķ (< azıcık) (35/175)

İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ

Arapçadan geçme bazı ikiz ünlülü kelimelerdeki ünsüzlerden birisinin gevşeyerek erimesi sonucunda olmuştur. Pek fazla örneği yoktur:

- evel (< evvelâ) (5/30; 25/50; 24/45; 30/1)
 evele (< evvelâ) (9/175; 11/1; 29/1-20)
 haķından gelemezdik (< haķından gelemezdik) (14/20; 53/110)
 müderisTi (< müderristi) (39/10)

mārem (< Muharrem) (49/230)

tiyārā (< tayyare) (41/130)

HECE KAYNAŞMASI

Bütün Anadolu ağızlarında bol örnekler veren hece kaynaşması⁶¹ y, ğ, n, h, g, k, v, f gibi aşınmaya ve düşmeye elverişli ünsüzlerin yanlarındaki ünlülerle beraber düşerek kelime içindeki hece sayısını azaltması demektir.⁶² Kepsut ve yöresi ağızlarının en belirgin özelliklerinden olan *hece kaynaşması* olayının örnekleri pek boldur. Bu ünsüzler bazı fonetik olaylar sonucunda yavaş yavaş eriyip kaybolurlar ve iki veya daha çok komşu hecenin kaynaşıp tek hece görünümünü kazanmasını sağlarlar.

Bölgemizde

Şimdiki zaman, 1. - 2. tekil ve çoğul şahıs çekimlerinde,

Gelecek zaman, 1. - 2. tekil ve çoğul şahıs çekimlerinde,

Emir kipi, 1. tekil ve çoğul şahıs ve ünlü ile biten fiillerin 2. çoğul şahıs çekimlerinde,

mi / mi soru eki üzerine 1. tekil ve çoğul şahıs ekileri ve 2. tekil şahıs ekleri geldiğinde,

Çokluk eki -lar, -ler üzerine ilgi hâli eki ve 1. - 2. Şahıs iyelik ekleri geldiğinde,

-acak/-ecek ve *-dık/-dik* sıfat-fiil ekleri almış sıfat fiiller 1. - 2. tekil ve çoğul şahıs iyelik ekleri ve 3. tekil şahıs iyelik eki aldığı anda, genellikle hece kaynaşması olayı görülür.

Talad goçyit (< Talat Koçyiğit) (1/30)

seyislīni (< seyisliğini) (2/15)

ateşlive (< ateşleyiver) (2/115)

sābına (< sahibine) (35/60)

sacā (< sacayağı) (28/15)

ūrlamak (< uğurlamak) (33/15)

bōndirik (< boyunduruk) (34/45)

⁶¹ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 68.

⁶² ERCİLASUN, A. Bican, a.g.e., s. 142.

- gēndirceñ (< giyindireceksin) (35/140)
 sinekm ē (< sini ekmeği) (43/105)
 āt (< ağıt) (49/40)
 armān (< armağan) (49/190)
 māfız (< muhafız) (51/20)
 kōmüzde (< köyümüzde) (31/1)
 bēndiklēden (< Beğendikler'den) (24/95)
 gözlēni (< gözlerini) (2/10)
 nāzi (< Niyazi) (16/5)
 ҡōrҡuyun (< korkuyorum) (7/65)
 yiyuz (< yiyoruz) (13/15)
 bilmūn (< bilmiyorum) (10/1, 50/20)
 duriuz (< duruyoruz) (13/15)
 diuñ ya (< diyorsun ya) (24/50)
 geliulā (< geliyorlar) (2/1; 9/160; 31/55; 33/30)
 gitcen (< gideceğim) (2/50; 41/130)
 alcez (< alacağız) (2/40)
 huşdumuceñ (*konuşmayacaksın, ses çıkarmayacaksın*) (13/20)
 pincēñiz (< bineceğiniz) (24/5)
 ğazanēn (< kazanayım) (6/15)
 avlin (< avlayayım) (2/95)
 verem (< verelim) (7/30)
 atmañ (< atmayım) (41/205)
 vimeñ (< vermeyin) (27/10)
 etmiñ (< etmeyin) (25/35; 49/155)
 cingen min? (< çingen miyim) (7/55)
 evde miz? (< evde miyiz) (2/20)
 görü müñ (< görür müsün?) (mdd)
 çekcimiz (< çekeceğimiz) (51/60)
 sürcēñ yer (< süreceğin yer) (45/34)
 girmedirñden (< girmediğimden) (26/255)
 oldimiz zaman (< olduğumuz zaman) (9/75)

boğazlandĭ gün (< boğazlandığı gün) (26/240)
 çadırlāñ oldūnu (< çadırların) (41/10)

HECE YUTUMU

Bir kelimede yanyana bulunan ve sesleri boğumlanma nitelikleri bakımından birbirine eşit, benzer veya aynı olan iki heceden birisinin eriyip kaybolması ve böylece söylenişte tek hece görünümü verilmesi demek olan *hece yutumu* olayı⁶³ bölgemizde yaygın sayılabilir ve özellikle şu durumlarda kendini gösterir:

-r'li hecelerden birinin yutumu ile:

getsek (< getirsek) (1/55)
 getTiñ (< getirdiğın) (2/20)
 kōparın (< koparırım) (2/85)
 bişiriveriz (< pişiriveririz) (5/105)
 patlatTırız (< patlattırırız) (9/170)
 kıldırız (< kaldırırız) (27/15)
 ğaldırırñ (< kaldırırısın) (34/80)
 gelle (< gelirler) (48/55)

-n'li hecelerden birinin yutumu ile:

senle (< seninle) (2/70)
 unnan (< onunla) (24/75; 41/30)
 ğaynamız (< kaynanamız) (9/90)
 sözlüm evdiken (< sözlümün evinde iken) (24/35)
 odanıñ öñde (< odanın önünde) (49/130)...

Diğer seslerle ilgili hece yutumu:

bāısı tuta (< babası tutar) (48/85)
 samsağ (< sarımsak) (43/70-85; 47/1)
 battanĭdır (< battaniyedir) (41/115)
 geliniñ ayakğabına (< gelinin ayakkabısına) (20/55)

⁶³ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 67.

ğöz (< koyarız) (43/15)

ğöñ (< koyarsın) (10/15)

löbet mallinde (< nöbet mahallinde) (49/205)

ÜNSÜZ TÜREMESİ

Türkçe yazı dilinde, kelime köklerini diğer eklerle bağlarken, yanyana gelen iki ünlünün çatışmasını önlemek için bu iki ünlünün arasına *zahir* n'si ve *-y-* koruyucu ünsüzü getirildiği bilinmektedir. Yazı dilimizde pek çok örneği bulunan bu olayın dışında, Anadolu ağızlarına özgü bazı ünsüz türemeleri görülür. Ünsüz türemesi *öntüreme (ünsüz ilişmesi)*, *ortatüreme*, *sontüreme* şekillerinde karşımıza çıkar.

Öntüreme ile ilgili bilgiler "*Önseste Ünsüz Türemesi (İlişmesi)*" bölümünde verildiği için, burada son iki olay üzerinde durulacaktır.

Ortatüreme : Bölgemiz ağızlarında en bol görülen türeme ünsüz *-y-* ünsüzüdür. Hem Türkçe hem de yabancı kelimeler içerisinde türeyen bu ünsüzün dışında bölgemizde *v* ve *h* ünsüzleri de birkaç örnekte türeme ünsüz olarak bulunmaktadır:

-y- ortatüremesi:

bahçasındeyki (< bahçesindeki) (2/120)

éysalañına (< İsaalanı'na) (6/30)

aylam (< âlem) (13/30; 17/20; 23/5; 37/15)

yıyķārız (< yıkarız) (9/140)

öleniye ğada (< ölene kadar) (25/70)

yyē (< yer) (25/90)

vesayire (< vesaire) (26/5)

ismayıl (< İsmail) (26/125)

-v- orta türemesi:

duvası (< duası) (29/15)

dıvteriz (< dideriz) (32/1)

-h- ortatüremesi:

ihtiraz (< itiraz) (35/65)

Sontüreme: Bölgeimizde sontüreme olarak tespit ettiğimiz ünsüzler *-k, -n, -m* ve *-y* ünsüzleridir. Bu türeme ünsüzlerin bir kısmı Eski Türkçedeki *-gina/-gine* ve *-ma/-ma* kuvvetlendirme ekleri ile eski *ok / ök* edatının olması muhtemeldir⁶⁴.

-k sontüremesi:

- gāriḳ (< gayri) (26/260)
- hincik (< şimdi) (7/40)
- şindik (< şimdi) (26/130)

-n sontüremesi:

- diyem ḳın (< diyelim ki) (5/100)
- yahut ğın (< yahut ki) (27/135)
- bi şey kin (< bir şey ki) (43/45)
- vādın (< vardı) (8/1; 15/20; 24/60)
- ḡurtarđın (< kurtarırdı) (25/20)
- daḳılıdın (< takılırdı) (20/40)
- gidilidin (< gidilirdi) (41/5)
- evimizdin (< evimizdi) (25/120)

-m sontüremesi:

- halbuḳısam (< halbu*ki* ise) (11/10)
- mēerim (< meḡer) (24/40)
- ötekim (< öteki) (24/105)
- şincim (< şimdi) (51/5)

-y sontüremesi:

- suy (< su) (24/10; 25/15; 26/130; 46/70)
- niy (< ne) (31/100; 46/70)
- cumay gün (< cuma günü) (34/15)
- tabıy (< tabi) (35/30)

⁶⁴ Bu konuda bkz.: GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 69; KORKMAZ, Zeynep, "Türk Dilinde—ça Ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", **TDAY-B 1958**, Ankara 1988, s. 41-68 (bu makale bundan sonraki dipnotlarda *Türkçede +ça Eki...* olarak gösterilecektir.); KORKMAZ, Zeynep, "Türkçede *ok / ök* Kuvvetlendirme (İntensivum) Edatı Üzerine", **TDAY-B 1961**, Ankara 1988, s. 13-29.

ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME

Bazı kelimelerde, daha sonra gelecek bir ünsüzün boğumlanma noktasının daha önceye alınarak söylenmesi demek olan “*yer değiştirme*”⁶⁵ ses çıkışlarındaki boğumlanma noktalarının, kolaydan zora doğru sıralanmasından başka bir şey değildir. Konuşmacı, hece veya kelimelere daha rahat bir şekil vermek, dolayısıyla konuşmayı kolaylaştırmak için bu yolu seçer.

Yer değiştirme olayı birbirine bitişik iki ünsüzden ikincisinin birincisi yerine geçmesi şeklinde ortaya çıkıyorsa, buna “yakın yer değiştirme” veya “komşu ünsüzler arasında yer değiştirme” adı verilir. Bazen, birbirinden uzak iki ünsüzden ikincisi, birkaç boğumlanmayı atlayarak daha önce boğumlanması gereken birinci ünsüzün yerine geçip, onu kendi yerine atar. Bu yer değiştirme olayına da “uzak yer değiştirme” veya “komşu olmayan ünsüzler arasında yer değiştirme” denir.⁶⁶

Kepsut ve yöresi ağızlarında “*yer değiştirme*” olayına çok sık rastlanmaz. Derlediğimiz metinlerde elde ettiğimiz şu kelimeleri bölgemizdeki “*yer değiştirme*” olayına örnek verebiliriz:⁶⁷

Bölgemiz ağızlarındaki başlıca *yer değiştirme* türleri şunlardır:

Komşu ünsüzler arasında:

–fy- > –yf- :

ayfan (< afyon/ haşhaş) (9/120; 23/10; 24/50; 25/1; 26/165; 30/25)

–mh- > –hm-:

zehmeri (< zemheri) (23/5; 45/90)

–pk- > –kb-:

şakba (< şapka) (27/150)

–ps- > –sb:

kesbütTen (< Kepsut’tan) (28/5)

kesbüde (< Kepsut’a) (39/20; 53/20)

⁶⁵ Bu konuda bkz.: EREN, Hasan, “*Türk Dillerinde Metathese*”, TDAY-B 1953, Ankara 1988, s. 161-180; CAFEROĞLU, Ahmet, “*Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi*”, TDAY-B 1955, Ankara 1988, s. 1-7.

⁶⁶ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 70.

⁶⁷ krş.: GEMALMAZ, Efrasiyap, a.g.e., s. 206-207; SAĞIR, Mukim, a.g.e., s.114-116; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 70.

-hl- > -lh-:

alhat (< ahlat) (30/80)

-gr- > -rg-:

örgeñ- (< öğren-) (30/85; 52/95)

-lv- > -vl-:

zevliniñ (< selvinin) (41/75)

-rv- > -fr-:

kefran (< kervan) (52/70)

Komşu olmayan ünsüzler arasında:

-l ~ m- < -m ~ l- :

çetmelik (< çitlenbil) (9/180)

-r ~ y- > -y ~ r- :

ceyeran (< cereyan) (11/1)

-l ~ n- > -n ~ l- :

darınılmazdın (< darılılmazdı) (19/10)

VURGU

Vurgu; konuşma ve okuma sırasında bir hece ya da kelimenin diğerlerinden daha baskılı söylenmesidir.⁶⁸ Diğer bir deyişle vurgu, bir kelimedeki diğerlerinden kuvvetli bir şekilde çıkarılan hece üzerindeki baskıdır Vurgulu hece söylenirken üzerine özellikle basılır.⁶⁹

Türkçe vurgu bakımından mülâyim bir dildir. Vurgulu ve vurgusuz heceleri arasında fazla bir kuvvet farkı olmadığından, Türkçe hafif vurgulu bir dil olarak gösterilir.⁷⁰

⁶⁸ TOPALOĞLU, Ahmet, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat., İstanbul 1989, s. 154.

⁶⁹ GÜLENSOY, Tuncer, *a.g.e.*, s. 70.

⁷⁰ ERGİN, Muharrem, *a.g.e.*, s. 103.

Türkçedeki vurgu konusunda şimdiye kadar pek çok araştırma yapılmış⁷¹ ve Türk grameri yazarların hemen hepsi de kelime vurgusunun son hece üzerinde olduğunda birleşmişlerdir. Türkçede daha çok nefes vurgusu hakim olup, bu da genellikle kelimenin son hecesine rastlar.⁷²

Batı Grubu Ağızları içerisinde Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak, ve Nallıhan (Ankara) ile birlikte I. Alt Grupta⁷³ yer alan bölgemiz ağızlarında, bu ağız bölgelerinde olduğu gibi⁷⁴ nefes baskısının ve müzikal tonun rol oynadığı her iki vurgunun kuvvetli olduğu görülür. Türkçedeki vurgu için söylenenler, bölgemiz ağızları için de geçerlidir. Yani, bazı ayrılıklar dışında nefes vurgusu, yalın ya da eklerle uzatılmış kelimelerin çok kere son hecelerinde bulunur:

tes'pik (< tespih) (49/1)

dermen'ci (< değirmenci) (7/40)

selâ'múnaley'kúm (< selâmúnaleyküm) (6/15)

biy sanat'lık (< bir insanatlık, *bir insaniyetlik*) (35/120)

kaldır'mış (< kaldırmış) (1/45)

Kepsut ve yöresi ağızlarında, iyelik eklerinden sonra gelen hal eklerinin bulunduğu hece, -^on vasıta (instrumental) eki, *ile* edatı, *mı?* (*mi, mu, mü, mü?*) soru eki, her iki tip şahıs ekleri, fiillerinin olumsuz -*ma-*, -*me-* şekilleri, teklik ve çokluk 2. şahıs emir ekleri, -*madan / meden* zarf-fiil eki, -*ken* eki, -*ça* eşitlik hali eki, son çekim edatları, kelime kök ve gövdesinde, *orta hece* ve *hecelerde* vurgu yoktur diyebiliriz.

'éyce (< iyice) (7/165; 15/10)

Yer adlarında vurgu ilk hece üzerindedir:

'sarfaqlâ (< Sarıfakılar) (20/10; 34/75)

'yeñkölülē (< Yeniköylüler) (13/20)

'tilkicik (< Tilkicik) (16/1; 26/50)

'kesbüde (< Kepsut'a) (39/20; 53/20)

⁷¹ KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir..., a.g.e., s. 110-114; KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 53-55; DEMİRCAN, Ömer, "Birleşik Sözcük Ve Birleşik Sözcüklerde Vurgu", TDAY-B 1977-1978, Ankara 1981, s. 263-275; DEMİRCAN, Ömer, "Türkiye Türkçesinde Vurgulama Ve Odaklama", TDAY-B 1977-1978, Ankara 1981, s. 157-163

⁷² GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 71.

⁷³ KARAHAN, Leyla, a.g.e., s. 176.

⁷⁴ krş.: KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 53-55; GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 71-72.

Yer adlarında, ilk hece ünlü olur ya da ilk hece bir ünlü ile biterse, vurgu ikinci heceye geçer:

de‘rekö (< Dereköy) (26/225)

ğa‘láğaşı (< Kalekaşı) (6/1)

Türkçe ünlemlerde vurgu ilk hecededir:

‘hur ha davıl! ‘hur (< vur ha davulçu! vur) (49/40)

‘hadî baqam (< haydi bakalım) (2/50; 14/1)

‘ulen (< ulan) (7/100; 46/35)

Sorma, gösterme ve cevap edatlarında vurgu ilk hecededir:

‘işte (2/15; 5/65...)

‘enkile (43/110)

‘hēe (13/20; 17/45; 19/15)

Bütün yörelerde olduğu gibi bölgemizde de konuşan kişi önemli bulduğu bazı kelimeleri şiddetle vurgulamaktadır. Bu tip vurgulamalar sırasında, Türkçenin genel vurgu kurallarının dışına çıkıldığı, vurgu yerlerinin değişerek bir önceki veya bir sonraki hecelere atladığı görülür. Bu tür vurgulama konuşmacıdan konuşmacıya ve onların önemli buldukları kelimelere göre değiştiği için, bir tarif veya sınırlama yapmak imkânı yoktur.

II. BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

KELİME YAPIMI VE YAPIM EKLERİ

Yapım ekleri, kelime kök veya gövdelerine gelmek suretiyle yeni anlamlı kelimeler türeten eklerdir.

Bölgemiz ağızlarında yazı dilimizde kullanılan yapım eklerinin pek çoğunun var olduğunu görüyoruz. Bu eklerin bir kısmı bazı ses değişikliklerine uğrayarak bölgenin ağız özelliklerini oluşturan çeşitli değişiklikler gösterir.

Bölgemiz ağızlarında tesbit edebildiğimiz yapım ekleri ve görevlerini şöyle sıralayabiliriz:

İsimden İsim Yapım Ekleri:

+lık, +lik, +luk, +lük eki:

Bu ek isim kök ya da gövdelerinden soyut (mücerret), somut (müşahhas) kavramlarını veren kelimelerle birlikte, yer, meslek, araç adları türetir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde *+lık* (*+lik, +luk, +lük*) şekillerinde kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından ünlü uyumlarına da uyarak kullanılan bu isimden isim türetme eki, bölgemiz ağızlarında bu şekillerin yanında *-n* ile biten tabanlar üzerine ilerleyici ünsüz benzeşmesi sonucu *+nik, +nik, +nuk, +nük* olarak da gelir. Bölgemizde bu ekin sones ünsüzü ardından gelen ve ünsüzle başlayan bir kelimedenden önce bazen, bir ünlü ile karşılaştığında genellikle tonlularak *+lig, +lig, +lug, +lög* şeklini alır. Ünlü ile başlayan bir ek aldığında ise genellikle sones ünsüzü tonlularak sızıcılaşarak iki ünsüz arasında erir ve ya ikiz ünlü ya da uzun ünlü meydana getirir:

tütünlük (*çadırların üstünde duman çıkması için bırakılan delik*) (1/60)

gelinniklê yoktu (< gelinlikler yoktu) (31/15)

ğaymağamlıg vermişlê (< kaymakamlık vermişler) (49/285)

çekgilig eiriz (< çekgilik eğiririz) (45/5)

yüsseklî (< yükseklik-i) (1/55)

ellî (< ellik-i) (30/35)

çobencî (< çobancılık-ı) (35/120)

deymencîlî (< değirmenlik-in) (38/10)

+lık ekiyle yapılan soyut (mücerret) isimler bölgemiz ağızlarında çok sayıda mevcuttur:

susamışlî (< susamışlık-ı) (26/30)

Tutgunluk (< tutkunluk) (19/10)

ayrımcılığ (< ayrımcılık-ı) (32/25)

ağırlık (26/270)

gızañlık (< kızanlık) (30/10) ...v.b.

+lık ekiyle isim kök ya da gövdelerinden yer bildiren isimler türetirler:

sulukluk (*banyo*) (mdd)

suvanlın (< Soğanlık-ın) (13/15)

çulfalığda (< çulhalık) (30/55)

baciliklere (< bacalık-lara) (53/10)

işlın altı (< işlik-in altı) (46/85)

özenkilik (< üzengilik) (28/185)

suluk yer (*suyu bol olan yer, sulak yer*) (26/15)

+lık ekiyle meslek belirten isimler türetilir:

çobencilik (< çobancılık) (35/120)

çivtcilik (< çiftçilik) (1/50)

direkcilik (< direkçilik) (52/80)

işçilik (< işçilik) (31/40) ... gibi.

+lık ekiyle isimlerden eşya ve araç isimleri türetilir:

gelinnik (< gelinlik) (31/15)

kıskıslı (< kıskıslık-ı) (25/145)

ellik (30/35; 35/150; 43/10)

göklük (25/5)

tepelik (36/10)

pamuk iplinnen (< pamuk iplik-i ile) (45/5)

Yabancı kelimelere de aynı ek getirilmiştir:

ahretlik (< ahiretlik) (25/75)

isanatlık (< insanatlık) (35/120)

+cı, +ci, +cu, +cü; +çı, +çi, +çu, +çü: Meslek ve uğraşma ile ilgili isimler yapmaktadır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde şekillerinde ünlü ve ünsüz uyumlarına uyarak kullanılan, meslek ve uğraşma ile ilgili isimler yapan bu ek bölgemiz ağızlarında da bulunmaktadır.

Ek bölgemizde ünlü uyumları açısından dikkat çekecek bir farklılık göstermez. Ancak ünsüz uyumu açısından tonsuz ünsüzler üzerine tonlu şekli ile gelişi dikkat çeker:

- sazcı (< sazcı / saz tamiri ve imali ile uğraşan) (2/80)
- çaycı (< çaycı) (25/20)
- aşçı (< aşçı) (25/80; 31/5)
- çırakmancı (< çırakmancı) (26/245)
- atçı (< atçı) (2/1; 52/20)
- davılcı (< davulcu) (28/90; 29/1; 49/90)
- yüncü yörünü (< Yüncü Yörünü) (5/45)
- düüncü (< düüncü) (17/20; 31/5)
- görcü (< korucu " köy bekçisi" < koruğçı DLT III/242-10) (17/1)
- keşgeci (< keşkeççi) (31/60)
- yabenci (< yabancı) (49/70; 53/35)
- löbetci (< nöbetçi) (49/200)
- keşifçi (< keşifçi) (51/80)
- daşçı (< taşçı) (46/95)
- birisi başçı olu (< birisi başçı olur) (48/35)
- artçılā (< artçı-lar) (44/55)

Bir örnekte ise:

- davılçı (< davılçı) (49/90)

+lı, +li, +lu, +lü eki: Bu ek ile türetilmiş kelimeler genellikle sıfat olarak kullanılan vasıf isimleridir. Bu ekin bölgemiz ağızlarında da Türkiye Türkçesindeki gibi ünlü uyumuna uyarak kullanıldığı görülür. Ekin bölgemizde ilerici benzeşme ile + *m*'li şekli de ortaya çıkmıştır.

Bu ek, ile türetilen kelimeler genellikle sahip olma, bir yere bağlı bulunma kavramları veren kelimeler oluşturur:

- çevirgili (27/70)
- ğircamıklı (kırcamıklı) (30/55)
- gelepçekli (< kelepçeli) (49/150)
- emeçli (< eğmeçli) (38/1)
- italyanlılar (5/1)

guylukluca (< kuyruklu-ca) (9/70)
 ökceli (< ökçeli) (20/55)
 almalı (< elmalı) (9/105)
 yañışlı gömlek (*nakışlı, işlemeli gömlek*) (9/95; 20/30)
 ardli heybe (< artlı heybe) (1/70)
 pıynarlı mektebinden (<) (1/20)
 başgazıklı (41/185)
 ğabırcalı (46/20)
 inişli yokuşlu (26/130)
 sarı kertikli (28/1)
 tülü (< tüylü) (23/1; 28/170)
 küçlü (< güçlü) (49/130)
 osmanlı (< Osmanlı) (49/40)
 tavşanlı (< Tavşanlı) (5/40)

Bir örnekte ise:

iki ğarşılı (< iki karşılı/ karşılıklı) (35/10; 36/10)

Akçakertil Köyü'nde karşılaştığımız şu kullanım ise ilgi çekicidir:

yokluduk (< yoklu/ yoksul idik) (25/120)

+sız, +sız, +suz, +süz eki: İsimlerden hem sıfat, hem isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapan bu ekin asıl özelliği olumsuzluk yapmaktır:

bobasız (< babasız) (2/90)
 ğansız (< Kansı) (5/40)
 bahsız badıksız (< bahtsız badıksız) (7/65)
 çenesiz (< çenesiz) (1/30)
 terbiysiz (< terbiyesiz) (25/30)
 duzsuz (< tuzsuz) (35/90)
 uğursuzluk (< uğursuz-luk) (27/1)
 güveysüz (< güveysiz) (28/190)

+ki eki: Aitlik eki de denilen bu ek, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik ifade eder. Bu ek bölgemiz ağızlarında genellikle uyuma girmiş olarak kullanılır:

bizimginnē (< bizimkiler) (35/70)
 zamankı (< zamanki) (26/5)

şinciki (< şimdiki) (51/45)
 unuñku (< onunki) (49/300)
 bugünüñkü (< bugünkü) (44/5)
 şindiki (< şimdiki) (1/65; 26/20; 32/20; 44/15)
 bahçasindeyki çiçeklerden (< bahçesindeki çiçeklerden) (2/120)
 öteki / üteki (<) (6/15; 19/5 ; 24/85)
 urdağı (< oradaki) (32/10)
 aşşakı (< aşağıki) (46/45)

Şu örnekte ise +ki eki standart Türkçedeki kullanımının da dışında ince ünlüye sahip kelimelerden sonra kalın şekliyle kullanılmıştır:

evelkı (< evvelki) (21/40)

+cık, +cik eki: Başlıca fonksiyonları isimden küçültme ve sevgi ifâde eden isimler yapmaktır:

oğlancık (2/65)
 acık (< azcık) (5/115; 10/20; 25/20)
 yılcancık (9/155; 40/5)
 bācık (< bağcık) (43/10)
 bircik (53/45)
 evcik (9/50; 28/15, 30/1)
 ufıcıcık (< ufacıcık) (23/20)
 bölücük (41/60)
 alçácık (< alçacık) (9/70)
 incicik (< incecik) (4/5)

Şu örnekte ise ek ünlüsü genişlemiş ve ekin sonsesi iki ünlü arasında kalarak düşmüştür:

anacām (< anacık-ım) (13/35)

+ca, +ce eki: Yazı dilimizde çekim eki olarak isimlere “gibi, göre kadar” anlamlarını katan, yapım eki olarak da pek çok görevi bulunan bu ekin¹ bölgemiz ağızlarındaki şekilleri şöyledir:

güzelce (20/10)

¹ bkz.: KORKMAZ, Zeynep, *Türk Dilinde +ca Eki ve Bu Ekle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme*, TDAY-B 1958, Ankara 1988, s. 41-69; ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 67.

éyce (< iyice) (7/165; 15/10)
 usulce (< usulca) (7/80)
 alaca (20/20-25; 30/55)
 yüzlerce (2/5)
 guylukluca (9/70)
 gökçe miñarı (< Gökçe Pınarı) (46/80; 48/70)
 büyük topca (< büyük topça) (9/105)
 farsca (< Farsça) (39/10)

+cağız, +ceğiz eki: küçültme, sevgi ve zavallılık anlamları veren bu ek bölgemizde daha çok orta ünsüzü düşmüş olarak, *+cāz*, *+cēz*, *+cāiz* şeklinde kullanılır:

kadincāiz (< kadıncağız) (7/45)
 hincāğız (< şimdiceğiz) (16/15)
 kendicēzim (< kendiceğizim) (24/90)
 urdancāzım (<ordancağızım) (30/140)
 sōnacāzım (<sonracağızım) (27/55)
 adamcāz (<adamcağızım) (49/185)
 hercēzine (<herceğizine, *her birine*) (27/145)
 üçcēzini (<üçceğizini, *üç tanesini*) (45/125)

+°ncı, +°nci, +°ncu, +°ncü eki: Sıra kavramı vermek üzeri genellikle, sayı adlarına bağlanan birleşik bir ektir:

birinci (34/15; 35/30)
 ikincisi (25/85; 34/20)
 üçüncü (11/20; 27/30)
 üçüncüsü günü (34/25)

+leyin, (+lan, +la, +lân, +lá, +li, +leñ) eki: Bölgemiz ağızlarında yalnız zaman zarfı kurar. Standat Türkçede daima ince şekliyle kullanılan *+leyin* ekinin durumu pek belirgin değildir. Bu ek kalın kelimelerle yaptığı birleşimlerde, kaynaşmaya uğrayıp uyuma göre kalınlaştığı gibi, ince şekliyle de görülmektedir.

Ekin kullanımında bir kararsızlık göze çarpmaktadır. Derlemelerimiz, ekin daima ünsüz erimesi ile hece kaynaşmasına uğramış şekillerini örnek vermiştir.

Karşılaştığımız şekiller şunlardır:

sabālan (< sabahleyin) (26/265)

sabāla (< sabahleyin) (5/90; 7/30; 9/40; 14/5; 28/85; 50/25)

Şu örneklerde ekte yarı kalınlaşma;

zabālá (< sabahleyin) (31/70)

sabālán (< sabahleyin) (32/10)

Bazılarında da uyum dışı kalma söz konusudur;

sabāli (< sabahleyin) (30/80; 35/190; 45/25)

Yalnız, bir örnekte de +leñ görülür:

sabāleñ galañ (< sabahleyin artık) (26/260)

İşlek olmayan ekler: Bölgemiz ağızlarında tespit edebildiğimiz ancak işlek olmayan diğer isimden isim yapma ekleri ise şunlardır:

+muk eki: Muharrem ERGİN'in fiilden isim yapım ekleri arasında gösterip "kıy-mık, il-mik, kus-muk" kelimelerini örnek gösterdiği² ekle aynı görünse de bölgemizde isimden isim yapmada da kullanılmıştır.

ğaramık (*böğürtlen meyvesi*) (mdd)

ğircamıklı (< kırcamıklı; *gri renkli kal dokuma*) (30/55)

+dirik, +duruk eki:

böndirik / boyunduruğ (< boyunduruk) (31/45; 30/30)

cibindirik (49/150)

+ce+li eki :

kimceli (< kimlerden anlamında) (15/5) "*bilmám kimceli tersāyañ olu...*"

"bilmem kimceli Tersayak'ın oğlu..."

+añ eki:

gızañ (< kızan) (14/35-40; 17/10; 25/35)

² ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2000, s. 196.

Fiilden İsim Yapım Ekleri:

Bölgemiz ağızlarında kullanılan fiilden isim yapım ekleri büyük ölçüde yazı dilimizdekilerle ortaktır. Bir kısmı ses değişmelerine uğramıştır. Anlamca bölgesel kullanımlarla sınırlı tek tük ekler ve örneklerine de rastlanmaktadır.

–**mak, -mek eki:** Ekin kalın ünlülü fiillere ince şekli ile gelmesi yaygındır.

çıkatTırmek (< çıkarttırmak) (15/10)

oynameK (< oynamak) (36/5)

almek (< almak) (36/40)

yapmek (< yapmak) (41/115)

çalışmek (< çalışmak) (41/50)

haykırmak (< haykırmak) (5/35)

ūrlamak (< uğurlamak) (33/15)

tutulmamak (< tutulmamak) (52/70)

üzmeg içi (< üzmek) (26/220)

ğabertmeg içi (< kabartmak) (38/5)

Bir örnekte ise kalıcı nesne ismi yapmıştır:

asmak (bkz.: sözlük.) (5/75)

–**ma, -me eki:**

çatma derme (1/25)

doğuma (1/55; 12/1)

dolama (1/60; 37/45)

salma (20/50; 28/150; 50/15)

oğrama oğramasıñ (< uğrama uğramasın) (24/135)

ğazma (< kazma) (26/25; 44/70)

akğaşlı delme (< akkaşlı delme) (52/40)

işleme (<) (5/65)

tersleme (<) (7/120; 10/41)

kireçleme (<) (24/115)

metleme (<) (18/1)

arakesme (<) (10/1; 18/1)

-ış, -iş,-uş, -üş eki:

bulabilişine (< bulabiliş-ine) (37/50)

duruşuñ (< duruş-un) (7/150; 41/130)

uçuşa (<uçuş-a) (41/130)

ğaçışına (< kaçış-ına) (15/20)

-m eki:

dōumlā (< doğum-lar) (24/90)

otlak ülüşümünü (< otlak ülüşüm-ünü) (1/45)

gün dönümü (<) (1/35)

giimi (< giyim-i) (30/55)

ğarışımındandır (< karışım-ındandır) (11/30)

biçüm ayında (< biçim ayında) (30/35)

ölüm de goñşu dirim de goñşu (<) (24/105)

-k, -k eki:

ğaynağ suyu (< kayna-k/kaynar suyu) (20/15)

değişiknen (< değişik ile) (31/45)

ıslak (45/55)

dolak (5/55)

yalak (10/5; 36/20)

bölük (2/40; 18/10; 41/155)

parlak (21/55)

darak (< tarak) (28/5; 29/5; 38/1)

döşsek (< döşek) (35/135; 53/5)

ğavruk (< kavruk) (50/5)

tatımızdı (< tatı-k; "tatı-: tat vermek, DLT III/257- 14, 17, 19") (31/105)

-ak, ek eki:

ğonağ (< konak) (5/85; 28/135; 31/10)

dizek dizek (42/15)

bitek topırağ (< bitek toprak) (52/90)

binek daşı (< binek taşı) (49/90)

oturağ ğal- (9/5)

-ğı, -gi, -gu, -gü, -ki eki:

çekgi (5/70; 43/55)

işki (< içki) (5/80; 28/85)

çalğı (6/1; 7/20)

gergi (43/55)

çevirgili (27/70)

burğuyına (< burgu ile) (28/20)

tutğulu (<) (50/15)

görgülē gördük (< görgü-ler gördük) (13/10)

bürgüsü (25/150)

çözügüsünü (45/5)

tüñgü (< tünğü “zıplanarak oynanan bir oyun adı”, < tünğ-
“havalanmak, havaya yükselmek...” DLT III/390-13; ... tünğitti “... havaya
doğru yükseltti” DLT II/326-13) (mdd)

-ğan, -gen, -kan, -ken eki:

çalışğanını (< çalışkan-ını) (26/185)

alışğanlık (< alışkan-lık) (37/25)

-ıcı, -ici, -ucu, -ücü eki:

gelin alıcıla (< gelin alıcılar) (28/135)

görücü (26/190)

-tı, -ti, -tu, -tü eki:

sürüntü (2/110)

okuntu (5/80, 17/15; 43/110)

ēlenti (< eğlenti, eğlence) (19/10)

-maca, -mece eki:

başa kakmaca (<) (26/220)

sıkmaca (29/5)

tövmece (30/10)

-beç, -meç eki:

ēmeç-li (eğmeçli, *eğilebilen*) (38/1)

ebelemec (*ebelemece*) (36/25-30)

saklambeç (*saklanbaç*) (9/60)

-aç, -eç eki:

kekeç (45/65)

döveç (43/70)

-ğaç, -geç eki:

sañgeç (< sallangaç, *salıncak*) (27/40; 35/155)

ğındırğác-e (10/10)

-a eki:

sarka (< sark-a “bir çeşit yelek”) (43/100)

İsimden Fiil Yapım ekleri:

+la-,+le- eki: Bölgemizdeki en işlek isimden fiil yapma eklerinden birisidir. *n* ve *ñ* ile biten isim tabanları üzerine çoğu kez *+na-*, *+ne-* şeklinde gelir.

soykalamışlā (< soykala-mışlar) (24/110)

tekirārlamadan (< tekrarla-madan) (7/135)

uşğurladıñ mı (< uçkurla-dın mı) (5/60)

ğuraqlā (< kurakla-r) (40/5)

ünlemezlēdin (< ünle-mezlerdi) (22/1)

elleme (<) (2/50)

diñnememiş (< dinle-memiş) (2/5)

nişanniulā (<nişanla-yorlar) (34/5)

şahliu (< şahla-yor) (2/145)

ırasladım (< rastla-dım) (7/15)

zızılamaz (<sızla-maz) (43/105)

kırklāriz (<kırkla-rız) (10/140)

+ sını- eki:

ufaksındı (< ufaksın-dı) (49/315)

azsındım (< azsın-dım) (7/10)

azsıniy (< azsın-ıyor) (20/50)

+ sa- eki:

hava güzsedı mi (< hava güzse-di mi) (34/70)

+ a- eki:

beñizesiñ (< benize-sin, *benzesin*) (25/105)

oyna- (5/85...)

+ar-, + er- eki: Bir örneğimizde + *laş-*, + *leş-* ekinin fonksiyonu ile kullanılmıştır.

para bolardı (< para bolar-dı, "*para bollaştı*") (37/85)

+ la-n-, + le-n- eki:

ķatarlanıdı (< katarlan-ırdı) (41/10)

ğururlanma (< gururlan-ma) (2/65)

ķırķlancım zaman (< kırklan-acakım zaman) (9/140)

yimeklenisiñ (< yemeklen-irsin) (35/40)

Şu örnekte ise +*le-ş-* fonksiyonuna benzer bir şekilde kullanılır:

yerlendi bizim çadır (<) (37/85)

Fiilden Fiil Yapım Ekleri: Bölgemizde kullanılan fiilden fiil yapım ekleri diğer yapım eklerinde olduğu gibi, bazı ses değişikliklerinin dışında pek farklı değildir. Farklı kullanımlarını tespit edebildiğimiz ekler ise şunlardır:

-ş- eki: Bölgemizde de Türkiye Türkçesindeki gibi kullanılır. Karşılıklı yapmayı ve birlikte hareketi ifade eder.

yalvarışıy (< yalvarış-ıyor) (49/230)

-n- eki:

yirlē doyunurlā (< doyun-urlar, "*karınlarını doyururlar*") (7/85)

-l- eki:

pusuldulā (< pusul-dular) (16/5)

daşınılır (< takınılı-ır) (20/45)

irkilcek Te (< irkil-ecek de “birikmek, toplanmak”) (26/130)

dā yasılı mı (< yasıl-, “dağ eğilir mi?”) (27/135)

Şu örnekte ise:

darınılmazdın (<darın-ı-l-) (19/10)

-t- eki:

soyutmuşlā (< soy-u-t-, “soymak, elbiselerini çıkarmak”) (24/110)

çayırlatmaya (< çayırla-t-) (2/1)

İSİMLER

İsimler canlı, cansız bütün varlıkları ve mefhumları tek tek ve ya cins cins karşılayan; varlıkların ve mefhumların adları olan kelimelerdir.³

Karşılacağı varlığı tanımlamayan, yani söylendiğinde adı olduğu varlık zihinde canlanmayan, dolayısıyla ancak ismin karşıladığı varlığı daha önceden bilenler için tanımlayını bir anlam taşıyan, tek bir varlığı karşılayan isimlere özel isim denir.⁴

Varlıkları cins cins karşılayan, yani birbirine benzeyen varlıkların adı olan kelimelere de cins isimler denir.⁵

İsimlerin başka isimler ve kelime türleri ile ilişki kurmasına yarayan eklere isim çekim ekleri adını veriyoruz. Bu ekler hâl ekleri, iyelik ekleri ve çokluk eki'dir. Bu ekler ve bölgemizdeki kullanılışları şöyledir:

HAL EKLERİ

İlgi Hâli (Tamlayan durumu; Genetive) eki: Bu hâl eki, ismi isme bağlayarak, eklendiği ismin başka bir isimle ilgisi olduğunu ifade eder. Türkiye Türkçesinde ilgi hâli eki;

ünsüz ile biten isimler üzerine *-ın, -in, -un, -ün,*

ünlü ile biten tabanlar üzerine ise *-nın, -nin, -nun, -nün* şeklinde gelir.

³ ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 218

⁴ ÖZKAN, Nevzat, *Gagauz Türkçesi Grameri*, TDK Yay. 567, Ankara 1996, s. 119.

⁵ ÖZKAN, Nevzat, a.g.e., s. 119

Bölgemiz ağızlarında ekin son ses ünsüzü genel olarak *ñ* ile dir:

-nın, -nin, -nün, -nün; -niñ, -niñ, -nuñ, -nüñ :

ayıñ aydınlığını (< ayın aydını iken, “ayın aydınlığında”) (35/155)

bobasınıñ atından (< babasının atında n) (2/95)

köroğlunuñ ayvazı (< Köroğlu'nun Ayvaz'ı) (2/95)

-ın, -in, -ün, -ün; -iñ, -iñ, -uñ, -üñ :

çocuñ üzerine (< çocuğun üzerine) (9/175)

sabanın sapına (11/10)

diyenin tabakası (52/75)

arkamızıñ çöcünnan (< arkamızın çocuğu ile, “arkamızdaki çocuk ile”)

(23/20)

ēviziñ orta yeri (<evinizin orta yeri) (28/45)

atıñ olabilişine (< atın olabilişine) (35/75)

tıraktörünün gödesini (< traktörün gövdesini) (11/45)

Hece haynaşması ile; *-āñ, -ēñ:*

develeñ yanda (< develerin yanında) (7/120)

ayıtlāñ içine (< ayıtların içinde) (13/15)

çadırlāñ oldūnu (< çadırların olduğunu) (41/10)

Bazen ilgi hâli eki iyelik ekleri üzerine kullanıldığında düşebilmektedir:

sözlüm evdiķen (< süzlüm-ün evindeyken) (24/35)

-yiñ:

dāyiñ başına (< dağın başına) (49/15)

Yükleme Hâli (Belirtme durumu) eki: İsim ve isim görevinde kullanılan kelimelere de gelen bu ek, ünlü uyumuna göre ; *-ı, -i, -u, -ü; -(y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü* değişikliklerini gösterir. Zamirlere ve III. şahıs iyelik ekleri üzerine gelen yükleme hâli eki ise *-nı, -ni, -nu, -nü*'dür.

Bu ekin bölgemiz ağızlarındaki kullanılış biçimleri şunlardır:

tohumumuñuzu (< tohumumuzu) (27/20)

düşmanı (< düşmanı) (1/15)

suyunu (< suyunu) (10/190; 26/130)

buydeyi (<buğdayı) (45/30)
dünyayı (2/65; 37/90)
kemanayı (< kemaneyi) (6/15)
halvayı (< helvayı) (28/70)
yöriyi (< yöreyi) (39/1)
bunu (2/120; 9/20)
çadırlāñ oldūnu (< çadılarını olduđunu) (41/10)
yañışını (*işlemesini, nakışını*) (20/10)
urlānı (< oralarını) (26/135)

Bazen yönelme hâli eki ile karıştığı olur:

adama çağırdılā (< adamı çağırdılar) (41/35)
öluna çağırdıla (< oğlunu çağırdılar) (41/35)
günnere yaşadık (< günleri yaşadık) (35/195)

Ayrıca; ünsüz erimesi sonucu hece kaynaşması ile uzun ünlü veya ikiz ünlü şeklinde:

öretmenlī (< öğretmenlik-i) (9/135)
arpī (< arpa-y-ı) (9/155)
kemī (< kemik-i) (9/165)
baklij (< bakla-y-ı) (13/40)
ekmij (< ekmek-i) (13/35; 34/60)
çōcū (< çocuk-u) (2/35; 9/140; 27/105)

Bölgemiz ağızlarında eski bir yükleme hâli eli olan *-n* eki de görülür. Ancak örneklerimizdeki kullanımlarda ünlü düşmesi de olması muhtemeldir:

almasın mı bilmiüduğ (< almasını mı bilmiyorduk) (31/110)
anasın satım (< anasını satayım) (35/130)
ikisin de öldürüyo (< ikisini de öldürüyor) (49/45)

Yönelme Hâli eki: Yaklaşma ifade eder. İsmi belirttiği kavrama yöneliş, dönüş bildiren yönelme hâli eki bölgemiz ağızlarında da genel olarak Türkiye Türkçesindeki kullanımından farklı değildir. Yükleme halinde olduğu gibi ünsüz

erimesi sonucu ikiz ünlü, uzun ünlü veya ikiz ünlünün kaynaşmış ancak uzamamış şekliyle kullanımını yaygındır:

oraya (1/10; 2/1...)

duşmana (< düşmana) (1/15; 41/90)

alaçama (< Alaçam'a) (1/35; 37/80; 39/1; 41/1)

ğurmaya (< kurmaya) (1/30)

arasına (1/1; 23/1)

üzerine (2/145; 9/175; 34/5)

omarläñ ismie (< Ömerlerin İsmail'e) (8/1)

burie (< buraya) (26/120)

ğonāa (< konağa) (5/85)

sandīā (< sandığa) (9/20)

çōcua (< çocuğa) (2/45)

neri (< nereye) (2/55; 13/25; 15/15; 26/265; 42/25)

uri (< oraya) (5/125; 10/58; 16/1; 34/45)

kūe (< köye) (21/5)

çıkımmē çare yok (< çıkmamaya çare yok “ çıkılmamak için herhangi bir gerekçe olamaz”) (27/45)

nasif ānīñ yanna (< Nafiz Ağa'nın yanına) (7/95)

bölük komutanna (< bölük komutanına) (49/240)

Şu örneklerde ise dar ünlülü olarak⁶ fakat ünsüz düşmesi ya da hece kaynaşması olmadan yükleme hali eki gibi kullanılmıştır:

unu çevittirili (< ona çevirtirilir) (9/150)

sen deyvedīñ bunnarı (< sen deyiverdin bunlara) (15/25)

eñ içi (< en içe) (24/65)

ğız tarafını seriliüdu (< kız tarafına seriliyordu) (32/25)

derii götürür (< dereye götürür) (34/35)

ğızımı benim gözüm dakıldı (< kızına benim gözüm takıldı) (35/5)

uriyi vadık (< oraya vardık) (52/95)

⁶ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 80-81.

Bulunma Hâli eki: Bulunma–kalma ifade eden bu ek Türkiye Türkçesindeki gibi kullanılır. Tek farklılık, ünsüz uyumuna uymayarak tonsuz ünsüzlerin ardından tonlu olarak kullanılmasındaki eğilimdir:

- ateşde (31/80)
- uzakda (13/30)
- ğundağda (< kundakta) (13/35)
- çanağda (< çanakta) (30/80)
- dışda (< dışta) (36/50; 37/1)
- saşda (< sacda) (28/130)
- harmanda (34/65)
- gelin kınasında (32/5)
- yü'sekte (< yüksekte) (37/55)
- kiremitte (17/25)
- eşikTe (27/5)
- üçüncü ovâleişTe (< üçüncü ovalayışta) (27/30)
- bölükTe (41/110)

Şu örnek ise ilgi çekicidir:

- söütcükce (< Söğütçük'te “ Söğüt'te, Bilecik'in Söğüt ilçesi”) (49/310)

Ayrılma Hâli (Çıkma, Uzaklaşma) eki: Ek Türkiye Türkçesinde *-dan, -den; -Tan, -Ten; -tan, -ten* şeklinde kullanılır. Ayrılma, uzaklaşma ifade eder. Kalıplaşmış bazı örneklerde ise yer ve yön zarfları ile sıfat yapmıştır.⁷ Bölgemiz ağızlarındaki kullanımı ekin önses ünsüzü için bulunma hâli ekinde olduğu gibidir.

- kölēden gelen (< köylerden gelen) (5/110)
- darakTan geçirisiñ (< taraktan geçirirsin) (32/150)
- pençereden bi dinliu (< pencereden bir dinliyor) (6/20)
- artTan gidēdi (< arttan giderdi) (41/15)
- söütten de gelmişlē (< Söğüt'ten gelmişler) (1/30)
- çetmelikTen ğarafil yolāruz (9/180)
- kesbütTen (< Kepsut'tan) (28/5)
- süzekTen geçirisiñ (50/25)

⁷ KORKMAZ, ZEYNEP, “Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri Ve Ek Kalıplaşması Olayları”, TDK Yay. 598, Ankara 2000, s. 14-18.

mektebinden mezunuz (<) (1/20)
 senden almış (1/20)
 ninemden ğalmış (1/75)
 geriden ğuvvet geliu (< geriden kuvvet geliyor) (2/70)
 kitaplarından (1/5)
 urdan eneke (< oradan inerken) (21/5)
 dışdan bobası geliyo (< dıştan babası geliyor) (35/115)
 tarlalāmızdan keseriz (< tarlalarımızdan keseriz) (27/20)
 bacilikden sarkıttım (< bacalıktan sarkıttım) (25/135)
 ağırlıkTan ni alısa (< ağırlıktan ne alırsa) (26/270)

Sıfat olarak: Ek bu durumda genellikle nitelediği ismin yapıldığı nesneyi belirten bir yapıda kullanılır:

günden yanı çürüdü (25/155)
 toprakdan ğüpleri getiriüdüğ (< topraktan küpleri getiriyorduk) (31/105)
 ğurt derisinden bi ğocūu vā (< kurt derisinden bir ğocuğu var) (7/115)

Zarf olarak:

yımırık ğadarlıkTan aylamñ ekmiiniñ eline vëdik (<yumruk kadarlıktan âlemin ekmeğinin eline verdik) (40/1)
 asgerim ben küçücükTen (5/1)
 çiçekten ... ölüvimiş (< çiçekten ... ölüvermiş) (52/1)
 yoklukdan buri işğüiline gelmiş (< yokluktan buraya içğüveyiliğine gelmiş) (25/125)
 hep bir ağızdan allah allah diyelim (5/10)

Eşitlik Hâli eki: Cümlede isim soylu kelimelerin belirttiği kavramla yüklem arasında bir eşitlik, benzerlik veya karşılaştırmanın söz konusu olduğunu gösteren hâl ekidir. Asıl fonksiyonu ismi fiile bağlamaktır. Zeynep KORKMAZ eki “*Hâl Eki Olan –ça; –ça Ekinin Kalıplaşması ve Teşkil Eki Olarak Kullanılan –ça*” olarak üç kısımda ele alır ve hâl eki olarak “*eşitlik, mukayese ve sınırlama*” vazifelerini üstlendiğini belirtir.⁸

⁸ KORKMAZ; Zeynep, *Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme*, TDAY- B 1968, Ankara 1988, s. 41-48.

Bölgemiz ağzlarında kullanılan eşitlik hâli eki *-ca*, *-ce* olup *-ça*, *-çe* şekline rastlamadık.

usulce (< usulca) (7/80)

güzelce (20/10; 3315)

iyice (30/95)

Şu örneklerde ise:

güzēlcene (31/145)

eycene (37/15)

Bir örnekte ise dar ünlü ile (*-cı* < *-ca*) :

azıkçı (< azcıkça) (19/5)

Vâsıta Hâl ekleri: Vasıta ve zaman ifade eden ve ismi fiile bağlayan bir ektir. Eski Türkçede *+n* olup⁹ Türkçenin asıl vasıta eki budur. Daha sonraları yerini ile edatı almıştır.

Bölgemizde hem *-n* hem de *ile* edatının ekleşmesi ile yapılan vasıta hâli çekimlerine örnekler vardır.

-n :

gücün (< güç-ü-n, “zorla, güçlülle”) (9/90; 30/30; 42/30)

kışın (1/35; 26/175; 34/20)

yazın (26/175; 38/80; 39/5; 41/1)

ilkin (25/40; 28/95; 44/50; 45/20)

ve:

ilkim (< ilkin) (20/25; 31/140)

ile : Bölgemizde çoklukla ünsüz benzeşmesi, ünsüz değişmesi, ek yığılması gibi sebeplerle bölgemizde *n*'li şekillerin daha çok kullanılması dikkat çeker.

Metinlerimizde; *-la*, *-le*, *-lan*, *-len*, *-yla*, *-y-ile*, *-nen*, *-inna*, *-inne*, *-innan*, *-innen* şekillerini tespit ettik. Örneklerimiz şunlardır:

egseriyâtla (< ekseriyetle) (5/40)

çuvalla (14/30; 33/35)

bölelikle (< böylelikle) (2/30; 41/10-250)

⁹ GABAİN, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet Akalın), TDK Yay. 532, Ankara 1988, s. 64.

oraqlan (< orakla) (35/150)
 mallan (< mal ile) (39/5)
 tokmaqlan (< tokmak ile) (41/145)
 merteklen (< mertek ile) (47/20)
 beygirlen (< beygir ile) (35/75)
 ellen (< el ile) (35/150)
 iplen (< ip ile) (24/25)
 ordusuyla (1/15)
 cizmeyile (5/5)
 dirennen (< dirgen ile) (43/20)
 daşınna (< taş ile) (9/140)
 mandalanna (< mandalarla) (7/75)
 onunna (< onun ile) (2/80; 43/20; 45/55)
 analınna (< analığı ile) (41/30)
 damatınna (< damat ile) (8/1)
 davulunnan (< davul ile) (16/1)
 atınna (< at ile) (9/185)
 ğarinne (< karı ile) (35/155)
 arabinne (< araba ile) (35/35)
 nāzinne (< Niyazi ile) (17/1)
 ekiniñinne (< ekinin ile) (14/30)
 develēnne (< develerle) (15/20)
 elimiznen (< elimizle) (31/40; 32/10)

Yön Gösterme ekleri: Yön (cihet) ifade eden ve ismi fiile bağlayan eklerdir. Günümüzde *-arı*, *-eri* (< -ġaru, -gerü) ve *-ra*, *-re* ekleri yön gösteren ekler olarak kullanılır.

Yöremizde her iki ek de kullanılır:

yoġarı (< yukarı) (15/15; 16/10; 37/30; 46/10)
 dışarı (7/105, 24/30, 46/25)
 ileri (5/45; 15/10; 28/120, 35/20)
 iġeri (7/80)
 sōna (< sonra) (1/45-85; 2/5-15; 3/10...)

sōra (< sonra) (30/120-130)

Bir örnekte ise:

ilere (< ileri) (32/145)

Sebeup Gösterme eki: Eski Türkçedeki uç+u-n (> üçün > içün > için) edatının¹⁰ bölgemiz ağızlarında Türkiye Türkçesindeki “için” şeklinde bir farkı yoktur. Metinlerimizde bir yerde üçü şekli ile karşılaştık. Ayrıca birkaç örnekte sones ünlüsü düşmüş olarak kullanılmıştır:

işmemeg için (< içmemek için) (49/210)

ahdını almeg için (< ahdını almak için) (51/90)

unnañ urfi için (< onların ruhu için) (27/50)

vatan üçü (5/1)

haykırmak içi (5/35)

unuñ içi (6/15)

Hâl Eklerinin Birbirinin Yerine Kullanılması:

Bölgemiz ağızlarında sadece yönelme hâli ekinin yükleme hâli, yükleme hâli ekinin de yönelme hâli eki fonksiyonunda kullanıldığını görmekteyiz.

Yükleme hâli yerine yönelme hâli:

adama çağırdılā (< adamı ...) (41/35)

öluna çağırdıla (< oğlunu ...) (41/35)

günnere yaşadık (< günleri ...) (35/195)

allañ görudūna (< Allah'ın koruduğunu ...) (37/25)

Yönelme hâli yerine yükleme hâli:

unu çevittirili (< ona ...) (9/150)

sen deyvedilñ bunnarı (< ... bunlara) (15/25)

eñ içi (< en içe) (24/65)

gız tarafını seriliudu (< kız tarafına ...) (32/25)

derii götürür (< dereye ...) (34/35)

gızını benim gözüm dakıldı (< kızına ...) (35/5)

uriyi vadık (< oraya ...) (52/95)

elimizne duttūumuzu (< elimizle tuttuğumuza ...) (43/15)

¹⁰ HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, MEB Yay., İstanbul 1992, s. 98.

İSİMLERDE ÇOKLUK

Çokluk eki, isimlerin çokluk şekillerini yapan işletme ekidir. Bölgemiz ağızlarında çokluk eki, Türkçenin Eski devirlerinden beri olduğu gibi *-lar*, *-ler* olup, genellikle sones *r*'sini düşmesi sonucu *-la*, *-le*, *-lā*, *-lē* ve sones ünsüzü *n* olan sözcüklerde ilerleyici benzeşme sonucunda oluşan *-nar*, *-ner*, *-na*, *-ne*, *-nā*, *nē* şeklindedir.

davulcular (17/10)

yimekler (28/15)

gelinler (28/110)

zamanlā (< zamanlar) (2/30; 26/160; 35/145)

urğanlā (< urganlar) (5/75)

oyunlā (< oyunlar) (5/90; 36/45)

heriflē (< herifler) (6/30)

yerlē (< yerler) (9/190)

goca güple (< koca küpler) (31/105)

alhatla (< ahlatlar) (30/85)

aşcılā (< aşçılar) (31/55)

unnara (< onlar-a) (5/20; 19/5; 25/10, 30/140; 34/30)

şindikinnē (< şimdikiler) (39/35)

günnē (< günler) (16/1; 21/1)

ōlannā (< oğlanlar) (16/20)

bulannā (< bulanlar) (18/10)

isanna (< insanlar) (27/45; 31/5-15, 32/1)

düünne (< düğünle) (17/5, 31/5-35; 44/5)

Bölgemizde bu ekle yapılan ve yakınlık, aile ifade eden lakaplar *-gıl*, *-gil* ekine göre daha yaygındır:

yuslā (< Yuslar) (26/60)

kızıllā (< Kızıllar) (26/60)

kırtlā (< Kurtlar) (26/60)

-gıl, *-gil* ile: Yakınlık ve aile ifade eden bu eklerin üzerine bölgemizde genellikle çokluk eki *-lar*, *-ler* getirilerek kullanılır.

dayıñgillē (< dayıngiller) (33/30)

sarı efegillē (< Sarı Efegiller) (33/30)

deli efegilleñ (< Deli Efegiller-in) (41/245)

Ayrıca -ğıl, -gil ekinin kullanımında ek başındaki ğ-, g- ünsüzleri çoklukla düşer ve yalın olarak kullanılacak ise -ili, hâl eklerini alacak ise -ile, -ilde, -ilden, -iñ -iliñ şeklinde kullanılır:

embiyá bılıfili (< Enbiya Bıllagil) (16/15)

mēmedile (< Mehmetgile) (mdd)

hasan dayīle (< Hasan Dayıgilde) (mdd)

dayımiñ (< dayımgilin) (mdd)

İYELİK EKLERİ

İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa ya da bir nesneye ait olduğunu belirten eklerdir. Bölgemiz ağızlarındaki iyelik ekleri şunlardır:

Teklik

1. Şahıs: -°m

2. Şahıs: -°n, -°ñ

3. Şahıs: -ı (-i, -u, -ü), -sı (-si, -su, sü)

-ī (-i, -ū, ū) < -°ğ- < -ıķ-ı, -uķ-u, -ik-i, -ük-ü

Çokluk

1. Şahıs: -muz, -miz, -muz, -muz, —mis

2. Şahıs: -nız, -niz, -nuz, -nüz, -iz

-ñız, -ñiz, -ñuz, -ñüz

Bir örnekte ise -iz

3. Şahıs: -ları, -leri, -narı, -neri

Kullanılışları:

atımıñ (< atım-in) (2/50)

bobam (< babam) (2/50-90; 7/1; 26/110, 28/80)

çiğerim (2/115; 4/1)

nāmım (< namım) (2/110)

hurunumuz (< fırınımız) (24/25)

göñünümüz (< gönlümüz) (39/25)
 öñüñe (< önün-e) (19/1; 27/105)
 geri gitmemeñ (< geri gitmemen için) (28/150)
 hanımıñ (< hanımın) (44/65)
 hısmıñ aķırabēñ (< hısımın akraban) (52/65)
 sütüñ (< sütün) (23/10)
 yumurtiñ (< yumurtan) (23/10)
 göynlüñüz (< gönlünüz) (4/5)
 malúmuñuz (< malúmunuz) (26/20)
 yatırī (< yatır) (17/35)
 ķatırī (< katır) (17/35)
 āğbeysine (< ağabeyi-ne) (6/25)
 iniltisine (< iniltisi-ne) (19/5)
 yatā ķalkā (< yatağı kalkağı “yatması kalkması”) (26/235)
 ķoltū altına (< koltuğu altına) (35/160)
 bunnāñ ğonā (< bunnarın konak-ı) (26/230)
 üşçū de (< üçüğü de) (48/35)
 astī astıķ (< astığı astık) (2/5)
 ayānı (< ayağını) (28/165; 35/115)

III. tekil şahısta genellikle iki *n* arasında düşme;

öte yanrı (< öte yan-ı-nı) (17/35; 28/35-55; 35/95)
 ğannı (< kan-ı-nı) (38/5)
 ğaraman ğoyunnu (< karama koyun-u-nu) (5/60)
 odunnu (< odun-u-nu) (52/90)

Ayrıca, şu kullanımlar birer örnek verir:

...sayılı onbaşısım (< .. onbaşısıyım) (49/160)
 ēviziñ orta yeri (< ev-i-niz-in ...) (28/45)
 pareyiñ (< para-n) (37/90)

Türkiye Türkçesinde “*bizim burada*” diye kullanılırken;

buramızda (9/160; 38/5)

İlgi (Aitlik) Eki: Yapım eki özelliği de taşıyan *-ki* ilgi eki, çekim eklerinden sonra gelmek, çekim ekleri gibi yardımcı ses almak ve aitlik gibi bir tür iyelik fonksiyonu taşımak üzere aynı zamanda işletme eki niteliğinde görülür.

bizimginnē (< bizimkiler) (35/75)

zamanķı (< zamanki) (26/5)

şinciki (< şimdiki) (51/45)

yandaķı (< yandaki) (27/70)

ğarşıdaķı (< karşıdaki) (49/15)

eliñdeki (< elindeki) (11/5)

yonanistendeki oturan (< Yunanistandaki) (52/75)

bügünüñkü düünne (< bugünün düğünleri) (44/5)

ğiyımızdaki (< kıyımızdaki) (51/70)

Şu örnekte *-ki* eki standart Türkçedeki kullanımının da dışında ince ünlüye sahip kelimelerden sonra kalın şekliyle kullanılmıştır: (bkz.: ÜNLÜ UYUMU, Aitlik eki *-ki*, s. 44)

evelķı (< evvelki) (21/405)

Soru eki: Yöremiz ağızlarında soru eki *mı, mi, mu, mü*'dür. Genelde ünlü uyumlarına uyar.

biliuñ mu? (< biliyor musun?) (2/55; 40/5; 52/115)

gittim mi? (2/110)

getirebilir misiñ? (<) (2/120)

esas mı u? (< esas mı o?) (6/40)

umuş mu? (< o imiş mi?) (27/65)

biliyoñ mu? (< biliyor musun?) (41/15)

Ancak I. tekil ve çoğul şahısta hece kaynaşması görülür:

cingen m̄in? (< çingen miyim?) (7/55)

görü müz? (< görür müyüz?) (43/55)

evde m̄iz (< evde miyiz?) (2/20)

ZAMİRLER

Şahıs, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek, varlıkların yerini tutan kelimelere zamir denir.

Zamirler direk olarak hiç bir nesneyi karşılamazlar ancak bütün varlıkların yerini tutabilirler. Diğer kelimelerden ayrılan bir önemli tarafları da kelime yapımına elverişli olmamalarıdır.¹¹

Yöremiz ağızlarının başlıca zamir türleri ve çekimleri şöyledir:

Şahıs zamirleri: Kişilerin yerine kullanılan zamirlerdir:

Tekil Şahıslar;			
	I. Tekil Şahıs	2. Tekil Şahıs	3.tekil Şahıs
<u>Yalın Hâl:</u>	ben	sen	o u
<u>İlgi Hâli:</u>	benim	senin seniñ	onun onuñ unun unuñ
<u>Yönelme Hâli:</u>	bene	sene	ona una unu (9/150)
<u>Yükleme Hâli:</u>	beni	seni	unu
<u>Bulunma Hâli:</u>	bende	sende	onda unda
<u>Ayrılma Hâli:</u>	benden	senden	ondan undan

Çoğul Şahıslar;

	I. Çoğul Şahıs	2. Çoğul Şahıs	3. Çoğul Şahıs
<u>Yalın Hâl:</u>	biz	siz	onlar unlar

¹¹ ÖZKAN, Nevzat, a.g.e., s. 137

			onnar
			unnar
			unnā
<u>İlgi Hâli:</u>	bizim	sizin	onların
		siziñ	onlarıñ
			unnarıñ
			unnāñ
<u>Yönelme Hâli:</u>	bize	size	onlara
			unnara
<u>Yükleme Hâli:</u>	bizi	sizi	unnarı (7/55)
<u>Bulunma Hâli :</u>	bizde	sizde	unnarda
		unnāda	
<u>Ayrılma Hâli:</u>	bizden	sizden	unnardan
			unnādan

Yöremiz ağızlarında I. ve II. tekil şahıs zamirlerinin yönelme hâli çekimleri olan “*bana, sana*” zamirlerine hiç rastlamadık. Nazal n, diğer kelime ve eklerde sürekli kullanılırken, bu zamirlerin çekiminde hiç kullanılmıyor.

Şahıs zamirlerinin yalın veya çekim ekleri ile genişletilmiş olarak kullanılışları isimlerde olduğu gibidir:

- benim intikamımı (2/30)
- senin altıñdēken (< senin altında iken) (2/30)
- seniñ zamanıñ (2/35)
- siziñ de göynlüñüz (< sizin de gönlünüz) (4/5)
- ödüñüz patlā siziñ (< ödünüz patlar sizin) (27/85)
- onun işi (2/130)
- onuñ başına (24/140)
- unuñ yazısındaki (< onun yazısındaki) (1/30)
- unun atı (< onun atı) (2/130)
- onların ismi (26/235)
- unnarıñ cevabını (< onların cevabı) (35/100)

Şahıs Zamirlerinin Edatlara Bağlanması: Bölgemiz ağızlarında, isimlerin doğrudan doğruya bağlandıkları çekim edatlarına zamirler çeşitli çekim şekilleri ile

bağlanırlar. Yazı dilinde olduğu gibi, *ile*, *için* ve *gibi* edatlarına zamirler “ilgi hâli” eki ile bağlanırlar:

- seniñ gibi (2/30; 46/130; 4/95)
- ununna (< onunla) (2/80, 43/20; 45/55)
- senle (2/70)
- unuñ için (< onun için) (35/35; 51/85)
- benim gibi (43/110; 52/30, 53/5)

Dönüştülük zamiri: Bölgemiz ağızlarında dönüştülük zamiri *kendi* kelimesi ile karşılanmaktadır. Tek başına “asıl, öz” anlamına kullanılan dönüştülük zamiri, iyelik eklerini alarak bütün şahısları karşılar:

- kendim (9/20; 25/20; 28/5; 43/25)
- kendimi (7/80)
- kendicézim (< kendiceğizim) (24/90)
- kendimce (29/25)
- kendimiz (9/10; 20/10; 23/5; 30/35)
- kendiñ (2/40; 27/5; 34/20)
- kendiñdendi (31/125)
- kendisi (7/50; 46/75)
- kendini (2/130)
- kendine (21/5; 27/125; 47/10)
- kendilêne (< kendilerine) (2/75)

Ağızlarda, dönüştülük zamirinin tekrarından oluşmuş *kendi kendine* türüne de rastlanır:

- kendi kendimizi (14/15)
- kendi kendimize (28/20)
- kendi kendine (31/130)
- kendi kendim öğrendim (47/1)

İşaret Zamirleri: Bölgemiz ağızlarında kullanılan işaret zamirleri, genellikle, yazı dilimizde olduğu gibi *bu*, *şu*, *o*, *bunlar*, *şunlar*, *onlar*’dır. Bölgemizde *o*, *onlar* işaret zamirlerinin dar yuvarlak ünlülü kullanımına yaygın; *bu*, *bunlar*, *şu*, *şunlar*

işaret zamirlerinin ise geniş ya da yarı geniş yuvarlak ünlülü kullarımlarına nadir olarak *bòra, şòra, şòrda; bora, şora, şorda* gibi kelimelerde rastlanır.

Bölgemizde *-nl-* > *-nn-* ilerleyici benzeşmesinin kuvvetli olması sebebiyle, şahıs zamirlerinin çekiminde de olduğu gibi işaret zamirlerinin çokluk şekillerinde *bunnar, şunnar, onnar* ve sones ünsüzü r'nin düşmesi sonucunda kendisinden önceki ünlüyü uzatmasından oluşan *bunnā, şunnā, onnā* şekilleri genel kullarımlardır.

İşaret zamirlerinin bölgemiz ağızlarındaki genel çekim tablosu şöyledir:

	<u>Tekil</u>	<u>Tekil</u>	<u>Tekil</u>
<u>Yalın Hâli:</u>	bu	şu	o, ò u
<u>İlgi Hâli:</u>	bunun bunuñ	şunun şunuñ	onun onuñ ònuñ unuñ unıñ
<u>Yönelme Hâli:</u>	buna	şuna	una
<u>Yükleme Hâli:</u>	bunu bunu	şunu şunu	onu unu onı un
<u>Bulunma Hâli:</u>	bunda	şunda	onda unda
<u>Ayrılma Hâli:</u>	bundan	şundan	undan
	<u>Çoğul</u>	<u>Çoğul</u>	<u>Çoğul</u>
<u>Yalın Hâli:</u>	bunlar bunlā bunnar bunnā	şunlar şunnā	onlar
<u>İlgi Hâli:</u>	bunnan bunnāñ	şunların şunlān	unnāñ onlāñ

	bunnarîf	şunnâfî	unnarîfî
<u>Yönelme Hâli:</u>	bunlara	şunlara	onlara
	bunnara	şunnara	unnara
<u>Yükleme Hâli:</u>	bunları	şunları	onları
	bunnarı	şunları	önları
			unları
<u>Bulunma Hâli</u>	bunlarda	şunlarda	onlarda
			önnâda
	bunnarda	şunnâda	unnâda
	bunnâda		
<u>Ayrılma Hâli</u>	bunlardan	şunlardan	onlardan
	bunnardan	şunnâdan	onnâdan
			önnâdan
	bunnadan	şunnardan	unnâdan
	bunnâdan		

Normal olarak işaret zamirleri yön eklerini almazlar. Bölgemiz ağızların “yön eki” almış gibi görülen şekiller aslında *işaret zamiri + ara* birleşmesinden doğmuştur.¹²

buralarını (< buralarını) (1/5)

burda (13/20)

burdaki (< buradaki) (7/10; 26/235)

huri (< buraya) (5/70; 7/100; 9/175)

bòra (< bura) (27/70)

bòrda (< burada) (49/140)

şurası (1/60)

şurda (5/40; 24/10; 36/40)

şòrda (< şurada) (24/20)

İşaret Zamirlerinin Edatlara Bağlanması: Bölgemiz ağızlarında kullanılan işaret zamirlerinin edatlara bağlanması da şahıs zamirlerinde olduğu gibidir. Bunlar da *ile*, *için*, *gibi* edatlarına genellikle “ilgi hâli” eki ile bağlanır:

unuñ için (< onun için) (37/20; 51/85)

¹² GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 90-91.

onuñ gibi (26/175)

benim bora gibi (< benim bura gibi) (27/70)

Şu örnekte ise *bu* zamiri eksiz bağlanmıştır:

bu gibi (48/115)

Ayrıca bölgemiz ağızlarında *enki* kelimesi işaret zamiri gibi; *şu, o* zamirlerinin yerine (*işte o, işte şu, o, şu*) sıkça kullanılır.

enki çok güzel. (mdd)

enkini ver. (mdd)

enkinneri (onları) (43/110)

Soru Zamirleri: Bölgemiz ağızlarında, genellikle kullanılan soru zamirleri ve görevleri şöyledir:

kim: İnsanlar için kullanılır.

kim (7/25; 10/5; 23/20)

kim bili (< kim bilir) (23/20)

kim çalcek (< kim çalacak) (7/25)

kim vā (< kim var) (27/105)

kimde (28/105)

kimiñ (9/60; 26/230; 52/125)

ne, nê, ni, ney: İnsan dışında kalan canlı ve cansız varlıklar için kullanılır.

ne yaparızına (< ne yaparız) (44/25)

bilmem ne oldu (11/45)

ne arıyoñ (ne arıyorsun) (7/170)

nê biçim iş(2/15)

e ni vā (2/35)

ni bilin ben (6/35)

ni gonoşam (11/35)

ni len (49/220)

ney dese (< ne derse) (28/60)

niler (< neler) (14/1; 27/1)

niyi yikadıñ (< niye < ne-y-e) (52/120)

noludu (< ne olurdu) (14/15)

nolu (< ne olur) (52/110)

Bunların dışında:

hanı (< hani) (1/60; 5/125; 7/10; 21/5; 24/105; 31/145...)

hanķınıız (< hanginiz) (6/10)

hanķına (< hangine) (27/115)

hanķısı (< hangisi) (27/100)

hanķını (< hangini) (41/190)

Belirsizlik Zamirleri: Nesnelere belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlere belirsizlik zamirleri denir. Belirsizlik zamirlerinin bölgemiz ağızlarındaki bazı örnekleri şunlardır:

hepbicimiz (< hepiciğimiz) (24/35)

hepiñiziñ (49/295)

hepsiniñ (49/110)

hepimiziñ (41/20)

hepici (< hepiciği) (24/80)

hepsi (8/180, 13/10)

hercēzine (< herceğizine) (27/145)

herkes (9/100; 10/5; 26/155)

herkez (< herkes) (1/65; 5/90; 31/10)

kümü (< kimi) (7/20; 36/35; 41/125)

kümüsi (< kimisi) (7/20; 20/5)

kimisi (26/15)

bini (< birini) (28/110)

SIFATLAR

İsimlerin önüne gelerek onların niteliklerini, sayılarını bildiren, yerlerini işaret eden, haklarında belirsiz bilgiler veren ve soru halinde belirten kelimelerdir. Sıfatlar tek başına kullanıldıklarında isimdirler.

Kepsut ve yöresi ağızlarında kullanılan sıfatların genel görünümü şöyledir:

Vasıflandırma (Niteleme) Sıfatları: Bu sıfatlar varlıkların vasıflarını bildirirler. Varlıkların renk, boy, biçim, yapı, ağırlık gibi devamlılık arz eden, yani

kolayca değişmeyen, varlığa bitişik olan özelliklerini bildiren sıfatlardır. Varlıkların hareket vasıflarını bildiren sıfat-fiiller de niteleme sıfatları içinde değerlendirilir.¹³

- ufak (bi çocuk) (1/45)
- geçi kılından dokuma (kapı) (1/55)
- yazlık (çadırlar) (1/55)
- yazlık (māsúlleri) (26/75)
- elli kişiye bedel (bir adam) (2/70)
- köhne (bi saz) (2/80)
- beyaz yañışlı (gömlük) (9/95)
- hırçın (atları) (2/135)
- böyük dalışlı (goyunlar) (5/60)
- ilastık (ayakğabı) (7/165)
- allı (gelin) (9/35; 26/135; 45/95)
- üç guyluk (kaftan) (9/95)
- goca (gızları) (9/130)
- gocca (tarla) (25/1)
- galan (arkádeş) (51/50)
- sırsılmayan (hızın) (51/20)
- bildiñ (yeri) (52/100)
- yıldırımları yaratan (bir ırkın) (51/10)
- bitek (topırak) (52/90)
- oyalı (yazmalanan) (50/15)
- esgi (vilāyatımız) (49/315)
- goyu (ğırmızı) (9/10)
- ğıvırık (kemikten) (9/165)
- şimşek huran (daşları) (21/10)
- gög üstüne (peşkir) (28/10)
- dertli (yürek) (28/55)
- gevrek (yukayı) (28/130)
- ēyi (hamırını) (29/1)
- kepçe (gelin) (30/105-110) ...v.b.

¹³ ÖZKAN, Nevzat, a.g.e., s. 132

Belirtme Sıfatları: Bu sıfatlar varlıkların bünyesinde olan bir vasfı göstermeyip, varlığı şu veya bu şekilde belirtirler. Varlıkları birkaç bakımdan belirtmek mümkündür. Ya yeri işaret edilir, ya soru şeklinde belirtilir, ya sayısı gösterilir veya belirsiz bir şekilde ifade edilir. İşte belirtme sıfatları bu belirtme şekillerine göre *işaret sıfatları*, *sayı sıfatları*, *soru sıfatları* ve *belirsizlik sıfatları* olarak dörde ayrılır.¹⁴

İşaret Sıfatları: Bölgemiz ağızlarında da, yazı dilimizde olduğu gibi *bu*, *şu* o işaret sıfatları kullanılır:

- o yaylalara (1/40)
- u zamandan (1/45)
- bu keçe (1/60)
- o atlarıñ (2/1)
- şu ködenim (7/70)
- şu yörede (5/40)
- şu cenabet herifi (2/10)
- bu bayırda (1/55; 35/75)
- bu muhıtta (1/30)

Bölgede *enki* kelimesi, işaret zamiri olarak kullanıldığı gibi işaret sıfatı olarak da kullanılır:

- ört enki kapı bakam (6/35)

Bu işaret sıfatı *gün* kelimesi ile birleşerek *bugün* şeklinde içinde bulunduğumuz günü anlatan bir zarf oluşturmuştur. Bu zaman zarfı bölgemiz ağızlarında, ünsüz düşmesine uğrayarak;

- böün (7/55; 19/1; 31/135)

gün kelimesinin önses ünsüzü sızıcılaşarak iki örnekte;

- bögün (6/10; 28/20) şeklinde de kullanıldığı görülür.

Sayı Sıfatları: Kepsut yöresi ağızlarında kullanılan sayı sıfatları ve gösterdikleri ses özellikleri şunlardır:

- dört parça (1/35)
- yirmi sarı lire (1/40)

¹⁴ ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 247.

bi metre yüsseklī (1/55)
 üç deva (< üç defa) (9/175)
 yedi tene köz (9/175)
 yirmibeş gurus̄ (7/170; 52/125)
 kırk dene (11/35)
 kırk daş (9/140; 27/125; 29/20; 30/130)
 altı Tana ğız (9/35)
 elli atmış yetmiş çadır (41/5)
 dört boynuzlu ğoç (2/50)
 iki tene tel (2/115)

Sıra ve üleştirme sayı sıfatları için örneklerimiz şunlardır:

birē ğap (31/65)
 birē ikişē inek (11/35)
 birē ikişē pontul (24/85)
 birinci ğıdak, ikinci ğıdak, üçüncü ğıdak (11/20)
 en birinci bir at (2/1)
 eñ birinci ērdir (41/175-185)
 yirmibeşinci numırasını (51/65)
 üçünü ovâleışTe (27/30)
 ikişē ğazan (27/55)

Üleştirme sayı sıfatlarında sonsesteki -r'nin düştüğü ve kendisinden önceki ünlüyü uzattığı görülmektedir.

Ayrıca, örneklerde sıfat olarak kullanılmasa da, söyleyiş bakımından şu örnekler dikkat çeker:

yüzde dokuzanı (35/20)
 sekizeni (8/1)
 otus sekiz (41/110-115)
 atmış dokğuz (9/1)

Soru Sıfatları: Bilindiği gibi soru sıfatları nesnelere soru yoluyla belirten sıfatlardır. Bölgemiz ağızlarında başlıca türleri şunlardır:

hanķı böñkte (41/155)
 ni iş (30/25; 41/160)

kaş kişi (25/90; 33/15; 36/40)
 kaş çuval (26/105)
 ni gâda yaygımız (31/130)
 nè biçim iş (2/20)

Belirsizlik Sıfatları: Belirsizlik sıfatları nesnelere belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Bölgemiz ağızlarında kullanılan belirsizlik sıfatları ve örnekleri şunlardır:

bir kısmı (1/5)
 filan yerde (1/20)
 birez para (7/170)
 filanca adamıñ (44/5)
 bazı yerlêde (26/55)
 bazı yaşlılara (26/60)
 her yağa (15/15; 45/105, 48/170)
 her sene (27/45-110; 49/310)
 birkaç kat (35/25)

ZARFLAR

Zaman, yer, hâl ve miktar isimleridir.¹⁵ Bölgemiz ağızlarındaki zarf türleri ya doğrudan doğruya zarf olan kelimelerdir ya da isimlerden ve sıfatlardan zarf türetme ekleri ile kurulmuşlardır. Bölgemiz ağızlarındaki belli başlı zarfları görevlerine göre şu türlere ayırabiliriz:

Yer, Yön Zarfları:

aşşā (2/55; 7/170, 13/10; 13/15; 16/10)
 geri (2/55; 7/65; 9/30; 15/5, 17/20, 25/130; 28/145...)
 ileri (5/45; 10/15; 18/5; 27/120...)
 içeri (1/80; 7/80; 24/25, 28/190; 49/190)
 yokarı (15/10-15; 16/10; 35/75; 37/45; 39/10; 46/10)
 öte aradım beri aradım (7/90)
 öte baktım beri baktım (28/35)
 yön öte giderdi (35/15)

¹⁵ ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 298..

yönü öte (36/25)
 yönü geri (15/5)
 öteden beri (7/130; 13/25)
 ilerden beri (27/60)

Zaman Zarfları:

Bu zarf türünün bölgemiz ağızlarında pek çok örneği vardır:

yıllar eveli (1/15)
 bugün (1/25; 35/65; 37/60; 44/30)
 kışın (1/35; 26/150-175; 34/15; 37/65; 41/1...)
 gün dönümü (1/35)
 ilkin (28/95; 44/50; 45/20)
 ilkim (20/25; 30/140)
 geçen gün (1/70; 6/1)
 ğari (5/75; 9/165; 11/5; 13/5-10; 18/5...)
 ğarik (6/5; 41/80)
 sabālan (26/265)
 yazın (26/55; 37/80; 39/5; 41/1)
 sabāli(30/80; 35/190; 45/25...)
 ikindin (27/5-10)
 ayşamın (29/10)
 evelē (9/175; 11/1)
 gece (18/10; 25/25; 26/80-130; 34/15; 43/80)
 eñgücü "en sonunda" (31/160)
 esgiden (5/75; 6/20; 11/35; 25/5; 27/40...)
 evel (27/45; 30/1-70; 45/20)
 sabāha ğarşı (28/85)
 daha devlet doğanmadı (1/80)
 daha önce (11/40; 43/40)
 ğalañ (19/5; 24/5-150; 25/30...)
 bu sene (26/115)
 her sene (27/45; 49/310)
 ölen (olmuş) (46/65)

şindi (6/45; 45/70; 49/55)

hincik (7/40) ...v.b.

Niteleme ve Durum (Nasıllık-Nicelik) Zarfları:

Bir fiilin, bir sıfatın ya da bir başka zarfın anlamını nitelik bakımından etkileyen zarflara “Niteleme ve Durum Zarfları” denir. Bölgemiz ağızlarında bu özelliği taşıyan zarflar şunlardır:

yayan mayan (26/125)

yayamı (41/15)

zor zelâmet (2/5)

şöle (1/35-40; 7/5; 36/40...)

böle (2/5; 9/5; 10/5 ...)

bölene (10/1; 13/5; 14/10; 18/1; 21/1; 23/1...)

gizli saklı (9/75)

yeğni (37/60)

ipek gibi (20/35)

manşır manşır (46/70-80)

şıpır şıpır (20/40)

aykırı (18/5)

Azlık-Çokluk zarfları: Azlık-çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarf türüne bölgemiz ağızlarından şu örnekleri verebiliriz:

hiç (3/1; 9/145; 15/30; 26/15...)

hiş (< hiç) (1/80; 2/5; 6/15; 13/35; 17/5...)

hêç (2/30)

az (gidiuñ) (23/25)

bol (olur) (27/55)

çok (< okuduk) (9/50)

eycene (37/15)

pek (6/30; 26/100-210; 31/70; 43/20)

birez (1/47)

fazla (33/15; 53/20)

eñ içi (24/65)

eñ iyisi (24/5)

eñ birinci (41/85)

eñ fakiri (52/75)

FÜLLER

Şahıs Ekleri

1. Birinci Tip Şahıs Ekleri: Birinci tip şahıs ekleri, şahıs zamirlerinin zamanla ekleşmesi neticesinde meydana gelmiş olup, yazı dilimizde görülen geçmiş zaman, şart ve emir dışındaki çekimlerde, yani şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik kipi çekimlerinde kullanılan eklerdir.¹⁶ Bu eklerin bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

Teklik

1. Şahıs: -°m,- °n,
2. Şahıs: -, -siñ, -sıñ, -suñ, süñ; -ñ; (nadir) -sın, -sin, -sun, -sün; -ñ.
3. Şahıs: (yoktur)

Çokluk

1. Şahıs: - °z ,- °s
2. Şahıs: -siñiz, -sıñız, -suñuz, -süñüz; - °ñız, -°ñiz, -°ñuz, -°ñüz.
3. Şahıs: -lar, -ler, -lā, -lē, -la, -le

Kullanılışları:

1. Şahıs Teklik:

-°m:

verecem (< ver-ecek-im) (7/5)

örgencem (< öğren-ecek-im) (52/105)

bilërim (< bil-ir-im) (31/20)

bilmüüm (< bilme-yor-um) (1/40; 6/10, 7/10; 31/90; 32/25; 35/95)

hurüüm (< vur-u-yor-um) (49/245)

bilmiyâm (< bilme-yor-um) (28/1)

bilmiyom (< bilme-yor-um) (43/50-75)

geşmişim (< geç-miş-im) (51/65)

¹⁶ ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 283.

cezalımişim (< cezal-y-mış-ım) (49/220)

fekil etmişim (< vekil et-miş-im) (5/120)

yatmışım (24/140)

-°n:

ğonuşturcen (< konuştur-acak-ım) (17/1)

gitcen (< git-ecek-im) (46/65; 41/130; 13/30; 2/50)

koparım (< kopar-ır-ım) (2/85)

çalārın (< çal-ar-ım) (7/25)

götürün (< götür-ür-üm) (2/50; 49/195)

görün (< gör-ür-üm) (28/40)

2. Şahıs Teklik:

- sıñ, -siñ, -suñ, -süñ:

gitceksiñ (< gid-ecek-sin) (1/10)

yarāsıñ (<yar-ar-sın) (1/80)

üşürsüñ (<üşü-r-sün) (7/115)

-sın, -sın, -sun, -sun:

götürceksin (< götür-ecek-sin) (2/40)

biliyusun (< bil-i-yor-sun) (49/10)

silkelēsın (< silkele-r-sin) (45/40)

öldürüsün (< öldür-ü-r-sün) (44/60)

çıkāsın (<çık-ar-sın) (26/80)

-ñ, -°ñ:

huşdumiceñ “ses çıkarmayaksın, konuşmayacaksın, bir şey söylemeyeceksin” (< huşduma- y-acak-sın) (13/20)

diceñ (<de-y-ecek-sin) (27/1)

etceñ (< et-ecek-sin) (35/2; 30/15)

bulcāñ alcāñ (< bul-acak-sın al-acak-sın) (24/80)

duyuñ mu? (< duy-u-yor musun?) (41/220)

açūñ (< aç-ı-yor-sun) (27/100)

seviyumuşuñ (< sev-i-yor i-miş-sin) (49/40)

1. Şahıs Çokluk:

-°z:

uyuyağalmışız (< uyuya kal-mış-ız) (35/185)

ğonuşmuşuzdur (< konuş-muş-uz-dur) (43/110)

durārız (< dur-u-r-uz) (1/35; 34/65)

dikiuz (< dik-i-yor-uz) (9/10)

bilmiz (< bilme-y-iz) (9/145)

vimiz (< verme-y-iz) (27/5)

patlatTırız (< patlattır-ı-r-ız) (9/170)

-°s:

dikeris (< dik-er-iz) (1/65)

dèris (< de-r-iz) (5/55)

dağarıs (< tak-ar-ız) (45/15)

dokurus (< doku-r-uz) (30/65)

Ayrıca, 1. tip şahıs eki kullanılması gerekirken:

tutmuşuk (< tut-muş-uz) (49/40)

çıkcamışık (< çık-acak i-miş-iz) (24/30)

2. Şahıs Çokluk:

-siñiz, -siñiz, -suñuz, -süñüz:

bilisiñiz (< bil-i-r-siniz) (35/5)

gönderiümüsuñuz (< gönder-i-yor i-miş-siniz) (41/175)

afedersiñiz (< afed-er-siniz) (7/100)

biləsiñiz (< bil-i-r-siniz) (24/5)

gönderemessiñiz (<) (41/180)

bilmessiñiz (< bilmez-siniz) (26/240)

-°ñiz, -°ñiz, -°ñuz, -°ñüz:

pincēñiz (< bineceğiniz) (24/5)

çāirmışiñiz (< çağımışsınız) (6/35)

oynadiuñuz (< oynatıyorsunuz) (6/45)

duriuñuz (< duruyorsunuz) (14/30)

görüñuzdur (< görüyorsunuz) (49/120)

3. Şahıs Çokluk:

-lar, -ler:

gidiyolar (< gidiyorlar) (52/20)

atarlar (28/70)

giderler (<) (28/130)

döcekler (< dövecekler) (7/65)

üreşmişler (< uğraşmışlar) (1/35)

-lā, -lē:

atarlā (< atarlar) (25/95; 27/125; 31/135; 34/5)

dimişlē (< demişler) (27/75)

demişlē (< demişler) (49/165)

çekerlē (< çekerler) (49/120)

2. İkinci Tip Şahıs Ekleri: İkinci tip şahıs ekleri, aslında iyelik eki kökenli olup, zamanla fiil çekimlerinde kullanılan şahıs ekleri haline gelmişlerdir. Bölgemiz ağızlarında da görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılanlardır. Bu ekler şunlardır:

Teklik

1. Şahıs: -m,

2. Şahıs: -ñ, -n.

3. Şahıs: (yoktur)

Çokluk

1. Şahıs: -k, -k

2. Şahıs: -ñüz, -ñüz, -ñüz, -ñüz

3. Şahıs: -lar, -ler, -lā, -lē, -la, -le

Kullanılışları:

1. Şahıs Teklik:

-m:

geldimdi (< geldi idim) (35/190)

endimdi (< indi idim) (51/80)

azsındım (7/10)

ĩrasladım (< rastladım) (7/15)
 d̄ödüm (< d̄ögdüm) (40/35; 41/165)
 gidiudum (<gidiyordum) (49/105; 53/40)
 göst̄ersem (< göstersem) (35/35)
 olusam (< olursam) (7/135)
 vasam (< varsam) (49/200)

2. Şahıs Teklik:

pişirdiñ (46/70)
 bulamazdıñ (5/50)
 vurduñ (7/80)
 náptıñ (< ne yaptın) (7/80)
 gelseñ (28/70; 37/70)
 gitsen (49/60; 52/120)
 õrendiñ (< õğrendin) (1/25)

3. Şahıs Teklik : Yazı dilimizde olduğu gibi eksizdir. Ancak, görülen geçmiş zaman 3. tekil şahıs çekimlerinde sones olarak, gramer görevi olmasa da bir $-n$ türeme ünsüzü bölgemiz ağızlarında görölmektedir:

darĩnılmazdın (< darılınmazdı) (19/10)
 boncuğ dağılıdın (< takılırdı) (20/40)
 ğurtarıdın (< kurtarırdın) (25/20)
 girel̄edine (< girerlerdi) (38/1)
 getTi/getti (< getirdi) (24/100; 25/10)

1. Şahıs Çokluk:

çevrildük (< çevrildik) (16/5)
 al̄adık (< alırdık) (19/15)
 ğoduğ (< koyduk) (7/110; 21/10; 28/150; 37/45)
 dokıuduk (< dokuyorduk) (9/95)
 ḡeyoduğ (< giyiyorduk) (9/115)
 gid̄edik (< giderdik) (9/120; 15/1; 16/15; 23/5; 25/25; 30/1...)
 s̄orsak (< sorsak) (46/5-15)
 açarsak (26/150)

sölēsek (< söylersek) (9/75)

hursek (< vursak) (52/110)

sıkışırsak (26/40)

2. Şahıs Çokluk:

görüŕseñiz (< görürseniz) (27/85)

seviyoseñiz (< seviyorsanız) (51/55)

toplandıñız geldiñiz mi (13/20)

güdēdiñiz (< güderdiniz) (41/160)

3. Şahıs çokluk:

oynadılar (6/40)

hurdular (< vurdular) (41/80)

dēdiler (< dediler) (6/40; 7-95; 28/175; 33/25; 51/5)

gelivüdüle (< geliverdiler) (24/145)

bōdulā (< boğdular) (7/125)

sārdılā (< sardılar) (1/45)

istemēdilē (7/30)

baksalā (2/15)

giremezselē (< giremezlerse) (26/95)

bulsalar (7/65)

Şekil ve Zaman Ekleri:

Geniş Zaman Ekleri:

Bölgemiz ağızlarında geniş zamanın şahıslara göre kullanılışı şöyledir:

Teklik

1. Şahıs: -r-ım, -r-im, -r-um, -r-üm; -ı-r-ım, i-r-im, u-r-um, -ü-rüm;

-ar-ım, -er-im, ār-ım, -ēr-im¹⁷.

2. Şahıs: -ı-r-sıñ, -i-r-siñ, -u-r-suñ, -ü-r-süñ; -ı-sıñ (< ır-sıñ), -i-siñ

(<ir- siñ), -u-suñ (< -ur-suñ), -ü-süñ (< ür-süñ),

-ar-sıñ, -er-siñ; ā-sıñ (< -ar-sıñ), -ē-siñ (-er-siñ); -a-sıñ, e-siñ¹⁸;

¹⁷ Geniş zamanın 1. Teklik şahıs çekiminde, 1. Teklik şahıs eki olarak, örneklerde de görüleceği üzere, -ın de oldukça yaygındır.

Ayrıca bir örnekte hece kaynaşması sonucu :-Ø-ñ (< ar-sın);

ğöñ (< koy-ar-sın)

3. Şahıs: -r ; -i-r, -i-r, -u-r, -ü-r ; -ı (< -ır), -i (< -ir), -u (< -ur), -ü (< -ür) ;
-ar, -er ; -ā (< -ar), -ē (< -er)

Çokluk

1. Şahıs: -r-ız, -r-iz, -r-uz, -r-üz ; -ı-r-ız, -i-r-iz, -u-r-uz, -ü-r-üz ;
-Ø-ız (< -ır-ız), -Ø-iz (< -ir-iz), -Ø-uz (< ur-uz), -Ø-üz (< ür-üz);
-ār-ız, -ēr-iz, ar-ız, -er-iz.

Ayrıca -s'li şekillere de rastlanır: -ar-ıs, -er-is, -ı-r-ıs v.b.

Ayrıca ünlü ile biten fiil tabanları üzerine -r-(ı,i,u,ü)z yerine "y" türemesi ile; -y-ár-ız¹⁹.

2. Şahıs: ā-sıñız (< ar-sıñız), er-siñiz, ēsiñiz (< ir-siñiz),
i-siñiz (< -ir-siñiz), i-siniz (ir-siniz)

3. Şahıs: -r-lē (< -r-ler), -r-lā (< -r-lar); -l-lē (< -r-ler); -ı-r-lā (-ır-lar),
-ir-lē (ir-iler), -u-r-lā (< -ur-lar), -ü-r-lē (< -ür-ler) ;
-l-lā (< -ır-lar), -Ø-lē (< ir-ler); -ı-lā (< -ır-lar);
-ar-lā (< ar-lar), -er-lē (< er-ler);

Kullanılışları:

1. Şahıs teklik:

bulurum (2/115)

ğörun (< koyarım) (29/20)

çıkartırım (< çıkarttırırım) (5/125)

götürün (< götürürüm) (2/50; 49/195)

bilirim (1/25; 49/120)

derim (5/110; 29/25; 35/65)

getiririm (7/5)

goyverin (< koyuveririm, "salıveririm, bırakırım") (2/125)

yaparım (29/5)

¹⁸ Geniş zamanın 2. Teklik şahıs çekiminde 2. Teklik şahıs eki olarak nazal fi'li şekli hakimdir. 2. Teklik şahıs eki olarak -sın, -sin şekli çok fazla görülmez.

¹⁹ bāliyāriz (< bağlarız) Ø, yemliyāriz (< yemleriz) Ø, samanliyāriz (< samanlarız) Ø

dutarım (7/135)
 bilerim (< bilirim) (26/100)
 beklerim (49/80)
 vurārım (vururum) (49/180)
 giderin (< giderim) (9/70; 25/20)
 görün (< görürüm) (26/40)

2. Şahıs teklik:

yirsiñ (< yersin) (23/10; 34/60)
 dērsiñ (17/10; 26/135, 31/130)
 kuşanırsiñ (28/145)
 gelirsiñ (7/70; 14/5; 40/1)
 ğurudursuñ (< kurutursun) (31/55)
 yörürsüñ (< yürürsün) (27/20)
 çalārsiñ (29/190)
 delērsiñ (28/20)
 hurāsiñ (< vurursun) (18/5)
 ğeyēsiñ (< giyersin) (20/55)
 ğursuñ (< koyarsın) (27/15-25)
 götürüsüñ (< götürürsün) (23/25; 27/110)
 olusuñ (< olursun) (7/70, 25/70)
 sarınıverisiñ (< sarınıverirsin) (23/15)
 şılasıñ (< ı-şılarsın, "parıldarsın") (28/145)
 dōkesiñ (< dōkersin)(20/15)
 ğōñ (< koyarsın) (10/15)
 yazdırısiñ (27/135)
 fındırısıñ (18/1)

3. Şahıs teklik:

toplanır (5/90; 34/15; 36/30; 44/55)
 götürebilir (35/55)
 tutulur (34/15)
 dövülür (38/125)

raslar (< rastlar) (47/10)
 gider (28/100; 35/25; 44/30)
 bakılı (< bakılır) (14/9)
 eberip geli (< eberip gelir, "toplayıp gelir") (46/30)
 koşturu (28/160; 42/25)
 divürü (< deyiverir) (46/10)
 daḳā (< takar) (9/115; 48/45)
 biṣē (< pişer) (25/85; 31/85)

1. Şahıs çokluk:

yıyḳārız (< yıkarız) (9/140)
 peslērız (< besleriz) (30/25)
 diriz (< deriz) (24/65; 46/85; 48/25)
 dolduruz (< doldururuz) (31/80)
 dōdürüz (< döğdürürüz) (28/125)
 yidiriz (< yediririz) (30/105)
 ğavırız (< kavururuz) (27/25)
 geliz (geliriz) (mdd)
 geçiniz (< geçiniriz) (11/35)
 duruz (<dururuz) (13/10)
 görü müz (< görür müyüz) (43/55)
 görüz (< görürüz) (43/55)
 bālİYārız (< bağlarız) (30/25)
 ğıvıradırız (5/28)
 ēleniriz (< eğleniriz) (38/1)
 oluruz (27/90)
 görürüz (2/50)
 dikūrüz (< dikiveririz) (24/85)
 durārız (< dururuz) (1/35; 34/65)
 hurārız (< vururuz) (9/135)
 ğuyarız (< koyarız) (9/170; 27/30; 45/70, 48/30)
 atarız (9/175, 27/30; 28/25; 51/35)
 sereriz (27/35; 45/55)

kesēriz (48/35)
 dēris (< deriz) (5/55)
 dakarıs (< takarız) (45/15)
 doḡurus (< dokuruz) (30/65)

2. Şahıs çokluk:

bilēsiñiz (< bilirsiniz) (24/5)
 sorāsınız (< sorarsınız) (49/290)
 geberisiniz (< geberirisiniz) (46/80)
 bilisiñiz (< bilirsiniz) (35/5)
 afedersiñiz (7/100)

3. Şahıs çokluk:

gellē (< gelirler) (48/35)
 dēlle-di (derler-di) (45/20)
 allā (< alırlar) (48/100)

Bölgemiz ağızları, geniş zaman çekimlerinde ya hece düşmesi ile geniş zaman ekini tamamen düşürmekte ya da ünsüzle biten fiil tabanları üzerinde geniş zaman ekinin *r* ünsüzünü düşürmektedir. *r* düşmesi özellikle *-ar*, *-er* şeklindeki geniş zaman eklerinin *-ā*, *-ē* şeklinde ünlüsünün uzamasını sağlamaktadır. Ünsüzle biten fiillere *-ı* (*i*, *u*, *ü*)-*r* şeklinde bir yardımcı ünlü ile eklenen geniş zaman eki *-r* düştüğünde ise bu dar ünlüler genel olarak uzun ünlü olmamaktadır: gellē (< gelirler) (48/35), bilisiñiz (< bilirsiniz) (35/5), olusuñ (7/70; 25/70), bölünüsüñ (18/10), görüz (< görürüz) (43/55), alısıñ (18/5; 20/20; 28/5; 42/30), sorāsıñ (26/145), sölēsiñ (17/10) gibi.

Ayrıca, yazı dilimizde dar ünlülü geniş zaman ekinin kullanıldığı bazı fiillere bölgemiz ağızlarında geniş zaman ekinin *-ar*, *-er* ya da *-ā*, *-ē* şeklinin gelmesi²⁰, *-ya* da geniş zaman ekine bağlı ünlülerde görülen *a < ı*, *e < i*, *a < u*, *e < ü* değişimleri²¹-dikkat çekicidir. Ancak aynı fiillerin yazı dilimizde olduğu gibi dar ünlülü olarak çekimlendiği de görülür: hurārız (vururuz) (9/135), durarlā-dı (< dururlar-dı) (39/20), bulāsıñ (< bulursun) (27/155), bilērim (< bilirim) (31/20) gibi.

²⁰ bkz.: ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 292.

²¹ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 102.

Yine bölgemiz ağızlarında geniş zaman ile çekimlenen fiillerin tek heceli olanlarındaki düz-geniş ünlüler ve gövde halinde bulunan fiillerin düz-geniş sones ünlüleri, herhangi bir hece düşmesi, ünsüz güşmesi olmadığı halde uzun olarak söylenebilmektedir: dēriz (9/20-95; 36/1), peslērız (30/25), çıkılārız (9/180), yıyķārız (9/140) gibi.

Bir örnekte ise ünsüz erimesi sonucu hece kaynaşması ve hece düşmesine bağlı olarak geniş zaman çekimi şu şekilde görünür: gōñ (< koyarsın) (10/15).

Geniş zamanın menfisinde ise yazı dilimize göre şu farklı şekiller görülür:

1. Şahıs çokluk: vim̄ız (< vermeyiz) (27/5), bilm̄ız (< bilmeyiz) (9/145)
2. Şahıs teklik: gitmēñ (< gitmezsin) (26/260)
2. Şahıs çokluk: gönderemessiñız (41/180)

Şimdiki Zaman Eki:

Hem şekil, hem zaman tanımlayan eklerden birisi olan şimdiki zaman eki, bölgemiz ağızlarında çok fazla değişik örnekler vermekte ve ekin hangi şeklinin hangi durumlarda kullanılacağı konusunda tam bir kararsızlık görülmektedir. Şimdiki zaman eki genel olarak ünlü uyumuna uymamakla birlikte, erime ve düşmelere bağlı olarak ekin ikiz ünlü haline dönüşmesiyle nadir de olsa ünlü uyumuna içinde görülebilmektedir. Ancak bu durum hiçbir yerde hatta aynı fiilin çekiminde bile bir standart halinde değildir. Bir fiilde şimdiki zaman ekini ikiz ünlü haline getirip ünlü uyumuna uydurarak söyleyen bir kişi, aynı fiili bir sonraki tekrarında uyum dışı kullanabilmektedir.

Şimdiki zaman —*yor* ekinin bölgemiz ağızlarındaki genel görünümü şöyledir:

1. Şahıs teklik:

-yom, -yon:

- götürüyon (< götürüyorum) (2/55),
- bilivëremiyom (< biliveremiyorum) (28/35),
- gidiyom (< gidiyorum) (35/10),
- eyleniyon (< eğleniyorum) (46/20),
- istiyon (< istiyorum) (45/90) ...

-yum, -yun :

- diyun (< diyorum) (15/5; 53/15),
- daşiyun (< taşıyorum) (53/40),

yazıyım (< yazıyorum) (49/70),
yırtıyım (< yırtıyorum) (49/155) ...

-yâm:

biliyâm (< biliyorum) (28/195),
bilmiyâm (< bilmiyorum) (28/1-95) ...

-yân:

bilemiyân (< bilmiyorum) (28/55).

-yem:

geliyem (< geliyorum) (29/10),
bilmiyem (< bilmiyorum) (29/15) ...
-yorun: arıyörün (< arıyorum) (7/95),
gelmiyörün (< gelmiyorum) (18/25) ...

-ium, -iun:

bilmium (< bilmiyorum) (1/40; 6/10; 7/10; 31/90; 32/25; 51/75),
verium (< veriyorum) (7/55),
huriun (< vuruyorum) (49/245),
kõrkũveriun (< korkuyorum) (7/155),
duriun (< duruyorum) (9/5; 13/25) ...

-üun:

sõlüun (< söylüyorum) (1/80),
gõrüun (< görüyorum) (2/20; 24/15),
bilmüun (< bilmiyorum) (7/55),
gõtürüun (< götürüyorum) (23/20; 49/195) ...

-ün:

bilmün (< bilmiyorum) (10/1; 50/20).

-iun:

bakiun (< bakıyorum) (7/60),
variun (< varıyorum) (1/9) ...

-ion:

bilmion (< bilmiyorum) (7/140).

2. Şahıs teklik:

- yosuñ:

- diyosuñ (< diyorsun) (35/5),
- yoñ:
- arıyoñ (< arıyorsun) (7/170),
- gèyiyoyñ (< giyiyorsun) (30/45),
- biliyoyñ (< biliyorsun) (35/85; 41/15; 52/75) ...
- yon:
- istiyon (< istiyorsun) (45/90).
- yuñ:
- ğuyyuñ (< koyuyorsun) (27/95),
- açıyuñ (< açıyorsun) (37/55),
- duyuñ mu (< duyuyor musun) (41/220) ...
- iñ:
- èdiñ (< ediyorsun) (27/95).
- iun, -iuñ:
- yıkıun (< yıkıyorsun) (25/50),
- paklıun (< paklıyorsun) (25/50),
- añıştıruñ (*hatırlatıyorsun*) (16/15),
- varıuñ (<) (27/105).
- iuñ:
- ğılıuñ (< kılıyorsun) (14/5),
- atıuñ (< atıyorsun) (24/15) ...
- iuñ:
- biliuñ mu (< biliyor musun) (2/55; 40/5; 53/115),
- çalıuñ (< çalıyorsun) (7/30),
- diuñ (< diyorsun) (7/45; 24/50)...
- iusuñ:
- alıusuñ (< alıyorsun) (49/40),
- üuñ:
- görüuñ (< görüyorsun) (49/260),
- üusuñ:
- götürüusuñ (< götürüyorsun) (49/40),
- üusuñ :

görüsuñ (< görüyorsun) (53/45)

- ioñ:

gidioñ (< gidiyorsun) (24/10),

bilioñ (< biliyorsun) (35/85; 52/40),

- ūñ :

açūñ (< açıyorsun) (27/100),

3. Şahıs teklik:

- yor:

uçuruyor (2/120),

yanmıyor (< yanmıyor) (41/205),

ötüyor (46/120),

geliyor (48/55),

-yo:

alıyo (< alıyor) (2/5; 28/70),

istiyo (< istiyor) (2/80),

gėyiyo (< giyiyor) (30/45),

ediyo (< ediyor) (30/125),

ğoyuyo (< koyuyor) (49/45),

-yu:

çalışıyu mu (< çalışıyor mu) (5/45),

oynúyu (< oynuyor) (6/20),

çıkıyu (< çıkıyor) (34/25),

diyu (< diyor) (2/10; 41/140-145-150; 49/5),

uymuyu (< uymuyor) (44/10),

yiyo (< yiyor) (49/150),

varıyu (< varıyor) (52/20),

-iu:

diu (< diyor) (2/1; 35/105; 41/155; 46/65; 49/15),

geliu (< geliyor) (2/50; 15/15; 24/50; 25/30; 27/45; 34/70, 48/5),

afalliu (< afallıyor) (2/55),

yetişıu (< yetişiyor) (2/60),

-ü:

ba \dot{q} ı \acute{u} (< bakıyor) (2/25; 9/5),

çı \dot{q} ı \acute{u} (< çıkıyor) (2/30; 5/125; 9/160; 27/60; 36/25, 39/35),

yapı \acute{u} (< yapıyor) (2/95; 21/10; 24/115),

-úu:

kör \dot{q} ú \acute{u} (< korkuyor) (13/25)

-üu:

dökü \acute{u} (< döküyor) (9/190),

dünü \acute{u} (< dönüyor) (34/60),

götürü \acute{u} (< götürüyor) (44/35),

-yi:

yāyi (< yağıyor) (24/35),

sa \dot{q} liyi (< saklıyor) (43/40),

-i :

gēmi gēmi (< gelmiyor) (24/55),

ōmi (< olmuyor) (25/5),

tutī (< tutuyor) (24/145),

bilmī (< bilmiyor) (24/95/105; 46/60),

da \dot{q} ilī (< dakılıyor) (11/5),

-ü:

bükü (< büküyor) (34/90),

yaşamü (< yaşamıyor) (27/95),

ülü (< ölüyor) (27/95),

-y:

götiriy (< götürüyor) (5/29),

duriy (< duruyor) (30/55),

gidiy (< gidiyor) (30/80),

unuduliy (< unutuluyor) (41/50),

olmiy (< olmuyor) (43/75),

azsıniy (< azsınıyor) (50/20)

-yuru:

geliyoru (< geliyor) (20/60),

-yâ:

çağırılıyâ (< çağırılıyor) (28/180),
 oluyâ (< oluyor) (29/30),
 ğılıyâ (< kılıyor) (45/115),
 atıveriyâ (< atıveriyor) (45/120),

-ye:

göriye (< görüyor) (28/60),
 biğeniye (< beğeniyor) (28/60),

-yı:

alığı (< alıyor) (45/115)

1. Şahıs çokluk:

-yoruz:

deliyoruz (52/55),
 geliyoruz (52/55),

-yoz:

bilebiliyoz (< bilebiliyoruz) (1/5),
 ğuruyoz (< kuruyoruz) (1/55),
 ğaynadiyoz (< kaynatıyoruz) (30/75),
 gömülüyoz (< gömülüyoruz) (30/75),
 doqıyoz (< dokuyoruz) (30/55),
 oturüyoz (< oturuyoruz) (6/1),

-yuz:

sarıyuz (< sarıyoruz) (1/60),
 ediyuz (< ediyoruz) (30/55, 45/115),
 tanımiyuz (< tanımıyoruz) (43/95), annadiyuz (< anlatıyoruz) (51/5),

-iuz:

duriuz (< duruyoruz) (13/15; 49/200),
 giuz (< giyiyoruz) (24/65;),
 başaramiuz (< başaramıyoruz) (16/10),
 okidiuz (< okutuyoruz) (30/90),

-iuz:

doqıuz (< dokuyoruz) (9/10),
 yatıuz (< yatıyoruz) (24/35),

alıuz (< alıyoruz) (25/10),
 ğazıuz (< kazıyoruz) (30/25),
 çıkıuz (< çıkıyoruz) (37/1),

-ıuz:

ıslıuz (< ısıyoruz) (30/80),
 okıuz (< okuyoruz) (30/95),
 çıkıuz (< çıkıyoruz) (49/145),

-ioz:

ekiöz (< ekiyoruz) (30/35),

-üz:

vürüvürüz (< veriveriyoruz) (25/10),
 terlüz (< terliyoruz) (30/75),
 gidüz (< gidiyoruz) (30/75),
 sürüz (< sürüyoruz) (30/80),
 bilmüz (< bilmiyoruz) (31/35)

-üz:

kalküz (< kalkıyoruz) (30/80),
 sayüz (< sayıyoruz) (30/130),
 doküz (< dokuyoruz) (48/30)

-üuz:

sölüz (< söylüyoruz) (7/175; 48/50),

-üüz:

biçüz (< biçiyoruz) (35/180),
 sürdürüz (< sürdürüyoruz) (51/30),

-yaz:

yollıyaz (< yolluyoruz) (29/15),

-yez:

ediyez (< ediyoruz) (28/10; 29/15),
 çöziyez (< çözüyoruz) (28/10),
 ediyez (< ediyoruz) (29/10),

2. Şahıs çokluk:

-yuñuz:

duruyunuz (< duruyorsunuz) (1/75)

-iunuz:

biliunuz (< biliyorsunuz) (1/5),

oynadiunuz (< oynatıyorsunuz) (6/45),

duriunuz (< duruyorsunuz) (14/30),

gönderiunuz (< gönderiyorsunuz) (41/180),

istiunuz (< istiyorsunuz) (48/40),

-ünüz :

görüünüz-dür (< görüyorsunuzdur) (49/120),

3. Şahıs çokluk:

-yor:

buluşuyorlar (1/5),

-yolar:

ediyorlar (< ediyorlar) (1/5),

oynuyorlar (< oynuyorlar) (6/5),

dönüyorlar (< dönüyorlar) (6/5),

çıkıyorlar (< çıkıyorlar) (6/15),

-yular:

yapıyorlar (< yapıyorlar) (1/5),

diyorlar (< diyorlar) (26/45; 49/10),

-yolā:

geliyolā (< geliyorlar) (2/75; 6/5),

atıyolā (< atıyorlar) (7/155),

biliyolā (< biliyorlar) (6/5),

-yulā:

diyulā (< diyorlar) (26/45),

duyulā (< duyuyorlar) (27/65),

-iulā / -iular:

geliulā (< geliyorlar) (2/1; 9/160; 26/225; 31/55; 49/210),

çeviriulā (< çeviriyorlar) (2/145),

çıkıular (< çıkıyorlar) (2/15),

atiular (< atıyorlar) (26/175),

-iulā :

- var*ı*ulā (< varıyorlar) (55/2),
 barı*ş*ulā (< barışıyorlar) (2/70),
 yap*ı*ulā (< yapıyorlar) (2/75; 26/90; 27/90),
 kalk*ı*ulā (< kalkıyorlar) (2/115),

-ulā:

- yollulā (< yolluyorlar) (41/175),
 yiyulā (< yiyorlar) (46/90),

-üulā:

- söülüulā (< söylüyorlar) (2/95),
 sürülüulā (< sürüyorlar) (9/155),
 dökülüulā (< döküyorlar) (24/150),
 tüllülüulā (< tüllüyorlar) (25/40),

-ylā:

- variylā (< varıyorlar) (46/30-75),

-yâlar:

- çalı*ş*yâlar (< çalışıyorlar) (28/115),

-yollā:

- diyollā (< diyorlar) (36/25),
 durdurüyollā (< duruduruyorlar) (36/25),
 dāıdıyollā (< dağıtıyorlar) (41/125),
 güdüyollādı (< güdüyorlardı) (41/145),
 gidiyollā (< gidiyorlar) (53/45)

Şimdiki zaman çekiminde *dur-* < *-tur* < *turur* tasvir fiili:

dur- < *-tur* tasvir fiili, birleşik fiil içerisinde süreklilik gösteren bir yardımcı fiildir²². Bölgemiz ağızlarında -^op zarf-fiilinden sonra gelerek şimdiki zaman kipi kurmaya yarayan bir yardımcı fiil niteliği de taşımaktadır:

- yeykip durulā (< yıkayıp dururlar, “*yıkıyorlar*”) (13/1)
 durup durulāmiş (< durup dururlarmış, “*duruyorlarmış*”) (46/50)
 durup duru (< durup durur, “*duruyor*”) (21/1; 46/70)
 görüp duruz (< görüp dururuz, “*görüyoruz*”) (13/10)

²² GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 105.

oturup duru (< oturup durur, “*oturuyor*”) (6/1; 27/65)

sürüp duru (< sürüp durur, “*sürüyor*”) (7/65)

Şimdiki zaman kurulmasında -^op batı fiili:

Sadece Bağtepe Köyünde yaptığımız derlemelerde (Şakir ALTAY, 80) tespit ettiğimiz bu yapı ilgi çekicidir.

Zeynep KORKMAZ, bu yapının -^op *yatır* – şeklinden, *y*- ünlüleşmesi sonucu (*deyip yat- > deyi-pat- > deyi- bat-*) oluştuğunu, hatta *b > v* değişimine bağlı olarak da *deyvati-dıK, yazıvati-diñ* gibi şekillerin ortaya çıktığı ya da bu yapının ünsüz benzeşimi ile (*yiyp- yat- > yiyp-bat- > yiyib-bat-* ve ardından ünsüz tekleşmesi > *yiyi-bat-*) izah edilebileceği düşüncesinde olduğunu belirtir.²³

Bu yapı ile ilgili “I. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu”nda “*Manisa-Gördes Ağzında Şimdiki Zaman İşlevli -ıp batır Birleşik Fiili Hakkında*” adlı bir bildiri sunan Ayşe İLKER, bu yapı ile ilgili görüşleri sıraladıktan sonra, “*barıp yatır- > barı yatır- > baryatır- > bayatır- > batır-*” şeklinde ileri bir hece yutumu ile oluştuğu kanaatinde olduğunu belirtir.²⁴

-^op batı yapısı ile ilgili örneklerimiz şunlardır:

“kümü köroğlu çalıp batı, kümüsü bilmam zeybek çalıp batı, ... ğari urdan çalgı çalınıp batı.” (<) (7/20)

“uri ayılā dolmuş Ta, çıkıp batı, çıkıp batı. ... sabāla dermenci gelmiş. ayāımı hurup batı.” (<) (7/40)

Görülen Geçmiş Zaman:

Görülen geçmiş zaman eki bölgemiz ağızlarında yazı dilimizde olduğu gibi, -*di, -di, -du, -dü*; ve -*ti, -ti, -tu, -tü* ekleridir. Ekin hem tonlu, hem tonsuz şeklinin kullanımına rastlansa da, tonlu şeklinin kullanımı daha yaygındır. Tonsuz ünsüzlerin ardından tam olarak tonlulaşamayıp, yarı tonlu kalmış, -*Ti, -Ti, -Tu, -Tü* şekilleri bolca duyulur.

Ekin bölgemiz ağızlarındaki durumu şöyledir:

Teklik

1. Şahıs: -*dım, -dim, -dum, -düm*; -*Tım, -Tim, -Tum, -Tüm*; -*tum, -tim,*

²³ KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 64-65.

²⁴ İLKER, Ayşe, “*Manisa-Gördes Ağzında Şimdiki Zaman İşlevli -ıp batır Birleşik Fiili Hakkında*”, I. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Balıkesir Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Yay. 3, Balıkesir 1999, s. 79-82.

-tum, -tüm

2. Şahıs: -diñ, -diñ, -duñ, -düñ; -Tiñ, -Tiñ, -Tuñ, -Tüñ; -tiñ, -tiñ, -tuñ, -tüñ

3. Şahıs: -dı, -di, -du, -dü; -Tı, -Ti, -Tu, -Tü; -tı, -ti, -tu, -tü

Ancak 3. Teklik şahıs çekiminde bir sones türemesi olarak *-n* sesi de sık sık görülür: -dı-n, -di-n, -du-n ...gibi.

Çokluk

1. Şahıs: -dık, -dik, -duk, -dük; -Tık, -Tik, -Tuk, -Tük; -tık, -tik, -tuk, -tük

2. Şahıs: -dıñız, -diñiz, -duñuz, -düñüz; -Tıñız, -Tiñiz, -Tuñuz, -Tüñüz;
-tıñız, -tiñiz, -tuñuz, -tüñüz

3. Şahıs: -dılā, -dilē, -dulā, -dülē; -Tılā, -Tilē, -Tulā, -Tülē; -tılā, -tilē, -tulā,
-tülē

3. şahıs çokluk çekiminde, normal bir konuşmada *-lar, -ler* eki çok nadir duyulur.

Kullanılışları:

Teklik

1. Şahıs:

azsındım (7/10), diñelivedim (13/15), terhis oldum (1/50), bürüdüm (7/120), acıktım (7/5), çektim (7/185; 35/150; 49/210), kırktım (25/135), bötüm (31/120), ektim (46/110), sıkıştım (46/65), göttüm (< götür-dü-m) (31/120),

2. Şahıs:

deyvedin (15/15), gittin/gitTin (2/110; 50/1), oynattin mi (6/40), gettin mi (45/35), naptin (7/80), koştun mu (10/1),

3. Şahıs:

yaşladı (1/40), doldurdu (2/25), ellie düşdü (24/35), düşdü (11/40), uştu (26/125), yanaşdı (28/170), yıkdı (49/75), düşTü (2/130; 10/10), ürkTü (7/75),

Çokluk

1. Şahıs:

dedik (1/60; 5/75; 11/45; 26/165), satTık (1/75), geldik (1/85, 6/15; 17/30; 33/20), çıkTık (2/120; 24/35; 33/20; 49/185), selâm çakdık (41/160), ekdik bişdik (26/105), görüştük (17/1; 26/25), gonuştuk (17/1)

2. Şahıs:

toplandıñız geldiñiz mi (13/20), ğıldıñız mı (13/30), k̄orkmadıñız mı (27/80), güdēdiñiz (41/160), vēmediñiz (49/255), vēdiniz (49/260), deldiniz (52/60), yapTıñız (6/40; 52/70), unuTıñız (2/145)

3. Şahıs:

gelivūdüle (24/145), sārđılā (1/45), bıraķTılā (1/50; 9/190), bōdulā (7/125), duTulā, sirkTilē (< ... silktiler) (24/95), istemedilē (7/30), bōūtTülē (8/1), götdülē (< götördüler) (11/45), götTülē (24/105), küstülē (24/120)

Öğrenilen Geçmiş Zaman:

Görülen geçmiş zaman eki yazı dilimizle aynıdır. Sadece 2. Teklik ve çokluk şahısta, şahıs eki başındaki -s- ünsüzü düşmektedir. İki örnekte ise 1. Çokluk şahıs eki -mişik, -muşuk şeklinde gelmiştir.

Ekin bölgemiz ağızlarındaki durumu şöyledir:

Teklik

1. Şahıs: -mişim, -mişim, -mişin
2. Şahıs: -mişin, -mişin, -muşuñ
3. Şahıs: -miş, -miş, -muş, -müş

Çokluk

1. Şahıs: -mişiz, mişiz, -muşuz, *-muşuk, *-mişik
2. Şahıs: -mişinüz
3. Şahıs: -mişlā, -mişlē, -muşlā, -müşlē; -mişlar, -mişler, -muşlar

Kullanılışları:

Teklik

1. Şahıs:

yatmışım (24/140), etmişim (5/120), şaşırıvemişin (7/40), çekemişin (50/20), ğalmışın (8/1)
2. Şahıs:

yakmışın (41/40), yatmışın (51/70), gelmişin (1/20), alımuşuñ (49/40)
3. Şahıs:

sevmiş de gēmiş (25/115), ğuymamış (21/1), aşmış okumuş (21/1), kalkmış gitmiş (15/10), oturmuş (3/1; 41/195), bozulmuş (2/80), ütTürmüş (24/130)

Çokluk

1. Şahıs:

uyüyağalmışız (35/185), gitmişiz (51/45), geçmişiz (51/45), ğonuşmuşuzdur (43/110); tutmuşuk (49/40), çıkcāmışık (24/30)

2. Şahıs:

çāırmışınız (6/35), toplanmışınız (52/65)

3. Şahıs:

bakmışlar (2/15), ğurmuşlar (1/30), buluşmuşlar (41/225), vermişlē (26/15), āmişlē (24/110), soymuşlē soykalamışlē (24/110), dutmuşlē (15/20; 25/130; 39/15), götmüşlē (24/120), yaPmişlē/ yapmışlē (15/15; 26/50;), dökmişlē (15/10)

Gelecek Zaman Ekleri:

Bölgemiz ağızlarında görülen gelecek zaman ekleri de dil açısından bölgenin dikkati çeken eklerindedir. Bölgemiz ağızlarında gelecek zaman ekinin görünüşü şöyledir:

1. Teklik ve çokluk birinci şahısta genellikle hece kaynaşmasına veya hece yutumuna uğramış şekiller görülür.

2. Teklik birinci şahıs eki olarak –m'nin yanında, eski kullanılışı gibi –n de sık olarak kullanılır.

3. Bazı durumlarda teklik birinci ve ikinci şahıs ekleri aynı ses yapısındadır.²⁵

4. Bu ekin ünlü uyumuna pek uymadığı görülür. Uyum bozukluğu daha çok kalın ünlüye sahip fiillere ince ünlülü gelecek zaman eki gelmesi yönündedir. Ancak özellikle yörede “*Manav*” tabir edilen köylerde (Nusrat, Akçakertil, Mezitler, İsaalanı, Tekke Işıklar gibi.) ince ünlüye sahip fiiller üzerine kalın ünlülü olarak geldiği de görülür.

5. Teklik ve çokluk ikinci şahıslardaki şahıs eki büyük oranda Osmanlıcadaki gibi *nasal n* (ñ)'lidir.

²⁵ krş.: GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 107.

Bu açıklamalardan sonra, gelecek zaman ekinin çekim tablosunu şöyle gösterebiliriz:

1. Şahıs teklik:

-cam:

varcam (26/190),

-cem:

vacem (< varacağım) (17/25),

nışannıcam (< nişanlayacağım) (35/5),

alcem (< alacağım) (44/10),

tavsiy_üetcem (< tavsiye edeceğim) (1/30),

-cēm:

dicēm (< diyeceğim) (34/95),

-ecem:

gönderecem (49/305)

-icem:

alicem (< alacağım) (35/5),

-icem :

dönicem (< döneceğim) (49/170),

-can:

ğoyuucan (< koyuvereceğim) (46/65),

oynacan (< oynayacağım) (46/35),

yakcan (< yakacağım) (25/120),

-cān:

yaşatcān (< yaşatacağım) (25/10),

yarıvücān (< yarıvereceğim) (25/25),

-cen:

nāpcen (< ne yapacağım) (41/140),

götcen (< götüreceğim) (25/125),

gitcen (< gideceğim) (2/50; 13/30;41/130),

ğonuşturcen (< konuşturacağım) (17/1)

-cēn:

yumurta mı vecen para mı vecēn (< ... vereceğim ... vereceğim) (30/120),

-y-icin:

söliyicin (< söyleyeceğim) (7/135)

2. Şahıs teklik:

-caksıñ:

ğalcaksıñ (33/25),

-ceksıñ:

gitceksıñ (1/10; 7/175),

durceksıñ (2/105),

alceksıñ (27/100),

-ceksin:

götürceksin (2/40),

diceksin (< diyeceksin) (2/75),

ğoyceksin (< koyacaksın) (2/85),

-eceksin:

gideceksin (2/40-125),

-áceksin:

aláceksin (2/30),

-ıceksıñ:

yapıceksıñ (49/10)

-iceksıñ:

getiriceksıñ (1/65)

-uceksıñ:

tutuceksıñ (49/10),

-cāñ:

bulcāñ alcāñ (< bulacaksın alacaksın) (24/80),

napcāñ (< ne yapacaksın) (25/20),

-ceñ:

yapceñ (< yapacaksın) (23/10),

alceñ (< alacaksın) (18/5),

görceñ (< göreceksin) (26/135; 43/100),

ķırķlanceñ (< kırklanacaksın) (9/145),

getirebilceñ mi (< getirebilecek misin) (2/140),

-eceñ:

geçineceñ (<) (28/190),

-iceñ:

kesiceñ (< keseceksin) (5/80),

-cen:

ni yapcen (< ne yapacaksın) (53/10),

sen olcen (< sen olacaksın) (42/15),

ğazcen (< kazacaksın) (50/1)

3. Şahıs teklik:

-ecek:

yapabilecek (<) (2/75)

-cak:

alcağ (< alacak) (26/270),

yapcağ (< yapacak) (26/175; 33/25),

-ıcak:

bakıcağ (34/20),

-cek:

olcek (< olacak) (1/55; 16/1; 21/1; 35/5; 42/15),

çalcek (< çalacak) (7/25),

ğaşcek (<) (26/180),

düzelcek (< düzelecek) (11/35),

bitcek (< bitecek) (23/10),

yeykencek (< yıkanacak) (28/130),

uyutcek (< uyutacak) (35/160),

irkilcek (*birikecek, toplanacak*) (26/130),

-ácek:

olácek (51/20),

-ıcek:

olıcek (1/65-70),

-ícek:

yapícek (5/65),

çıkícek (35/60),

-icek:

kesilicek (5/80),

çekicek (5/115),

-ücek:

ğoyücek (< koyacak) (5/75),

-y-cek:

istiycek (< isteyecek) (10/35),

1. Şahıs çokluk:

-caz:

yapcaz (< yapacağız) (26/25; 31/105; 49/235),

bulamıcaz (< bulamayacağız) (24/40),

-cāz:

ğurcāz (< kuracağız) (34/55), duycāz (< duyacağız) (26/255),

-cez :

alcez (< alacağız) (2/40),

sölicez (< söyleyeceğiz) (7/1),

dicez (< diyeceğiz) (26/260),

-cēz:

vecēz (< vereceğiz) (41/115),

İliştircēz (< iyileştireceğiz) (40/1),

taksim etcēz (< ... edeceğiz) (7/30),

gitecēz (< gideceğiz) (33/15)

-acez:

yapacez (< yapacağız) (49/35),

-icez:

alıcez (< alacağız) (41/150),

-icēz:

gidicēz (< gideceğiz) (28/55; 44/60),

-y-cez:

diycez (< diyeceğiz) (26/260),

-cēz:

yatcēz (< yatacağız) (27/40),

-ciz:

kesciz (< keseceğiz) (49/255).

2. Şahıs çokluk: Metinlerimizde iki örnek geçmiştir:

-ceñiz:

gelmiceñiz (< gelmeyeceksiniz) (24/5),

şetmiceñiz (< şey etmeyeceksiniz) (24/5),

3. Şahıs çokluk:

-cakla:

ğarcaçla (< karacaklar) (31/75),

-cekler:

döcekler (< dövecekler) (7/65),

-ceklē:

hurceklē (< vuracaklar) (13/10),

deceklē (< diyecekler) (18/10),

götceklē (< götürecekler) (25/130),

dinliceklē (< dinleyecekler) (26/255)

Emir Ekleri:

Bölgemiz ağızlarında emir eklerinin durumu şöyledir:

1. Şahıs:

göreyim (5/10),

gideyin (1/30),

uzatmiyin (2/80),

bakíyım (24/100),

annadiyem (< anlatayım) (37/15)

çekil baçalım (35/70),

hucum edelim (5/10)

allah allah diyelim (5/10)

2. Şahıs:

sabanı düz (sabanı *hazırla*) (33/1),

yörü (< yürü) (34/45-50),

bāleīñ (< bağlayın) (2/10),
 götürüñ b (2/10),
 bindiriñ (2/10),
 etmīñ (< etmeyin) (25/35; 49/155),
 yapıñ (5/110; 26/220),

3. Şahıs:

ossuñ (< olsun) (10/125; 13/30; 16/10; 42/20)
 gelsiñ (6/35; 28/105; 34/25),
 uyusuñ (25/35; 35/160),
 gemesiñ (< gelmesin) (24/135),
 buyursuñlā (26/40),
 sağolsuñnā (9/125)

Şart Eki:

Bölgemiz ağızlarındaki şart eki, yazı dilimizde olduğu gibi *-sa, -se* şeklindedir:

Teklik

1. Şahıs: sa-m, -se-m
 olusam (< olursam) (7/135)
 doḡusam (24/15)
 vasam (< varsam) (49/200)
 götsem (< götürsem) (24/60)
 göstërsem (35/135)
 varıverisem (7/60)
2. Şahıs: -sa-ñ, -sá-ñ, -se-ñ, -se-n,
 alısañ (< alırsan) (28/115)
 sevmiyōsañ (< sevmiyorsan) (43/95)
 durseñ (< dursan) (7/70)
 veseñ (7/5)
 gēyseñ (30/45)
 gitsen (49/60; 52/120)
 verisen (51/90)

3. Şahıs: -sa, -se
 ğorsa (< koyarsa) (28/90)
 ōsa (< olsa) (46/65; 53/25)
 olsa (23/15; 24/15; 26/150; 28/80; 30/10; 41/15; 46/5)
 bıraksa (41/20)
 baķsa (49/70)
 zaPTetse (9/165-170)
 ğazılsa (5/25)

Çokluk

1. Şahıs: sa-k, -se-k
 sōrsak (46/10-15)
 getsek (< getirsek) (1-55)
 alsek (< alsak) (41/150-155)
 göndersek (41/170)
 hursek (< vursak) (52/110)
 uzlaşabilisek (2/45)
2. Şahıs: -sa-ñız, -se-ñız
 görüseñiz (< görürseniz) (27/85)
 seviyoseñiz (51/55)
3. Şahıs: -sa-lar, -sa-lā, -se-lē
 bulsalar (7/65)
 vasalā baksalā (< varsalar baksalar) (2/15)
 gelselē (<) (16/1)
 giremezelē (< giremezler ise) (26/95)
 çalıverselē (26/160)

İstek Eki: Bölgemiz ağızlarında kullanılan istek eki, özellikle istek kipinin hikâye çekimlerinde belirgindir. İstek kipi 1. şahıs tekil çekimi, 1. şahıs emir çekimi ile karışmış görünür²⁶:

²⁶ bkz.: ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 310-312.

Teklik

1. Şahıs:

ğazanēn (< kazanam “kazanayım”) (6/15)

baḫam (< bakayım) (1/25; 6/10...)

yapTırin (< yaptırayım) (9/125)

ḫāḫin (< kalkayım) (24/40)

déyim (< de-y-e-m “diyeyim”) (26/140)

diin (< de-y-e-m) (9/25; 14/5)

göreyim (5/10)

alaydım (< al-a idim) (4/5)

geleydim (< gel-e idim) (4/5)

2. Şahıs: Metinlerimizde ikinci şahıs çekimine örnek olacak bir kullanışa rastlamadık. Tuncer GÜLENSOY da *Kütahya ve Yöresi Ağızları*'nda, günümüzde bu ekin çekiminin yazı dilimizde de nazari olduğunu ve 2. ve 3. şahıslar da çok az kullanıldığını, yerlerine emir bazen de şart eki getirildiğini, istek şeklinin yerini emir şeklinin almış görüldüğünü belirtir.²⁷

3. Şahıs: Metinlerimizde üçüncü şahıs çekimine istek kipinin hikayesi olarak kullanılan iki örnek dışında rastlamadık.

oluverēdi (< oluver-e idi) (28/55)

göreydi (< gör-e idi) (4/5)

Çokluk

1. Şahıs:

öldürmēm (< öldürmeyelim) (7/175)

sürdür̄idik (< sürdür̄e idik) (24/1)

diñnenem (< dinlenelim) (41/55)

imtiān edem (< imtihan edelim) (6/10)

2. Şahıs: Metinlerimizde örnek yoktur.

3. Şahıs: Metinlerimizde örnek yoktur.

²⁷ GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 109-110.

Gereklilik eki:

Metinlerimizde yalnızca dört örneği bulunan gereklilik kipi eki yazı dilimizde olduğu gibi *-malı, -meli* şeklindedir:

götmeli (< götürmeli) (24/60)

aşmalıdır (5/35)

canavarlaşmalıdır (5/35)

çıkarmalı (24/60)

Bir ernekte de gereklilik *lâzım* kelimesi ile anlatılmıştır:

ēlenmememiz ilâzım (< eğlenmemiz lâzım, *vakit geçirmeliyiz*) (7/135)

EK-FİİL (Cevher Fiili)

İsim soyundan kelimelerin fiilleştirilmesinde, Kepsut ve yöresi ağızlarında da *er- > ir- > i-* değişimine uğramış olan *i-* yardımcı fiili kullanılmaktadır.

1. *i-* ek fiilinin, bölgemiz ağızlarında şimdiki zaman (geniş zaman) çekimine örneklerimiz şöyledir:

1. Şahıs Teklik:

acın ya ben (< acım ya ben) (7/25)

ben vārın (< ben varım) (13/40)

ben vārım (33/25)

halamıñ gelin̄in (< halamın geliniyim) (9/90)

güçcün (< küçüğüm) (13/15)

atmış ikiliyin (< ... ikiliyim) (43/1)

2. Şahıs Teklik:

nerelisiñ (41/1)

ğaPPesiñ (25/25)

ıraspısıñ (25/25)

dana çobanısiñ (36/20)

cezalısıñ (49/220)

òraniñ òretmenisiñ (5/100)

ölumsuñ (7/50)

yörgunsuñ (35/175)

mecubursuñ (43/95)

3. Şahıs Teklik:

meşurdur (26/240)

yapılmadır (1/60; 43/70)

tuncun sesi azdır (5/35)

ğalabadır (1/55)

yaz belli (33/1)

vādır (< vardır) (1/30-35; 5/40-65; 32/10; 36/10)

hürdür millet seninleñ (51/15)

1. Şahıs Çokluk:

çadırdíz (< çadırdayız) (1/50)

bir ırkın aḥfatıyız (51/10)

tarihlerin yadıyız (51/10)

ikimiz eltiüz (< ikimiz eltiyiz) (28/8)

altı kişüz bi evde (< altı kişiyiz ...) (27/35)

biz yürüz tamam (< biz yürüz tamam) (37/30)

Bir örnekte ise:

... u işimize göre çok şükür biñ şükür iyimiz. (< ... iyiyiz.) (24/45)

2. Şahıs Çokluk:

böyüksüñüz (5/120)

güçüksüñüz (5/120)

3. Şahıs Çokluk: Metinlerimizde örnek tespit edemedik.

Olumsuzluk çekimi *değil* kelimesinden yararlanılarak yapılır:

öle dñil ortalık. (< öyle değil ortalık) (31/130)

öle dñil (< öyle değil) (28/60; 35/10-15)

satılık dñil (< satılık değil) (1/75)

satılık dñil (< satılık değil) (1/75)

mesele dñil (< mesele değil) (7/125)

emme d̄eil öle (< ama değil öyle) (35/120)

öluñ diilin (< oğlun değilim) (7/50)

alığın diilim (< alığkın değilim) (26/10)

2. Ek- fiilin görölen geçmiş zaman çekimi örneklere bölgemizde şöyledir:

didi ki (< değildi ki) (25/30)

benim de ayılamdı (41/30)

ennidin (< enliydi) (24/20)

öledin (< öyleydi) (5/120)

öledik (9/35)

öledi (< öyle idi) (9/100)

dışdandı (28/180)

yokluduk (25/120)

dışdeidik (37/75)

çadırdēidik (37/75)

3. Ek-fiilin Öğrenilen geçmiş zaman çekimi: Tek örnek tespit ettik.

icellimiş (49/95-100)

4. Ek-fiilin şart kipi çekimi:

halbiyse (< halı bu ise) (35/125)

seniñ anneñise (41/30)

unuñ anasısa (41/45)

yoksa (2/20; 27/105; 31/155; 36/45)

eyise (34/45)

nise (1/20; 26/125; 42/30, 45/25)

i- ek-fiili, yuvarlak ünlölü kelimedenden sonra iki örnekte yuvarlaklaşmıştır:

çoğusa (28/95)

çöcöklüise (35/160)

SIFAT-FİLLER

Sıfat-fiiler, zaman ve hareket mefhumunu muhafaza eden, ancak isim gibi kullanılan, isim dibi çekilen fiil şeklidir. Sıfat-fiiller için nesnelere hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir de diyebiliriz. Bölgemizde kullanılan sıfat-fiil ekleri, bâzı fonetik değişikliklere uğramış olmakla birlikte, esas yapıları ve fonksiyonları bakımından yazı dilimizde kullanılan biçimlere büyük ölçüde uygunluk gösterir.

-dık, -dik, -duk, -dük; -tık, -tik, -tuk, -tük: Geçmiş zaman sıfat-fiileri kuran bu ek, bölgemiz ağızlarında şu şekillerde kullanılmaktadır:

1. tekil ve çoğul şahıs iyelik ekleri ile: -dim, -diim, -dım, -dūum, - tiim, -Tim, -diğim, -tığım, - dımız, -dimiz, -timiz, -tiimiz, - Tiimiz, -dūmuz, ...v.b.
2. tekil ve çoğul şahıs iyelik ekleri ile: -dīñ, -diñ, -dūñ, -Tiñ, -diñ, -Tiñiz ..v.b.
3. tekil ve çoğul şahıs iyelik ekleri ile: -di, -dii, -dū, -dūu, -duğu, -tī, -ti, - Tī, -Ti, -tūū, -diklēni (< dik-leri-n-i), - dıkları, -dukları, -Tikleri... v.b.

Fiil kök ya da gövdelerinden geçmiş zaman sıfat fiili kurar:

oğudamadīm goca ğız (9/130)

bildīim yeri (52/110)

davulu aldım zaman (49/85)

benim oldūum tala (7/155)

atTīim kurşun (49/25)

u giydimiz gömlekleri (26/85)

doğidimiz göyni (24/65)

ayrıldūımız zaman (35/150)

davet ettimiz köleden (44/30)

yeriştīimiz nesillē (36/5)

gitTīimiz zaman (37/5),

aldīñ şey (37/90)

atdīñ zamanda (27/10)

gördūñ oviya (51/95)

getTīñ hayvan (2/20)

bildīñ ilastık ayakğabı (7/165)

bi yere gitTīñiz zaman (52/70)

davullā geldī gün (25/45)
 doḡudii kilimi (17/10)
 oldūu günneri (37/90)
 yatTī yerde (9/40)
 el öptüü gün (28/120)
 ḡoyduḡları zaman (12/1)
 çakdıḡları zaman (12/5)
 gitTikleri yerde (5/120)

Bu ekle türetilmiş geçmiş zaman sıfat-fiili, iyelik ekleri ile birleşerek ve sıfat veya ad görevinde kullanılan kelimeler kurar:

olmáđij için (26/95)
 küçük oldiim için (32/20)
 yer yurt bilmediimiz için (51/75)
 öküzüñ koşulđiine (34/45)
 duydūmuza göre (11/1)
 çıktıımız biliyon (37/80)
 allāñ ḡorudūuna (37/25)
 çadırlāñ oldūunu (41/10)
 anamñ sölediklēni (27/80)
 nōldūunu (6/35)
 bobama ettikleñizi unuttuñuz ya (2/145)
 fakir oldūundan (43/35)
 kendi bildiine yoktu (48/10)
 bilebildiinden (31/115)
 aldıklannan giderlē (48/95)
 bindij gibi (2/95)

Bu ekle türetilmiş geçmiş zaman sıfat-fiili, ayrılma (çıkma, uzaklaşma) hâli ekiyle birleşerek zaman zarfı kurar:

yapTıḡTan sōna (26/240)
 dāıldıḡTan sōna (6/35)
 kurtardıktan sōna (39/230)
 çēzdükTen sōna (31/150)

satTıkTan sōna (7/140)
 bi zaman geştikten sōna (49/205)
 mecisi bittikcen sōna (28/20)
 gün endikcen sōna (29/25) ... v.b.

Ayrıca bu sıfat-fiil eki üzerine yükleme hali eki getirilerek de *-diktan sonra* yapısı ile aynı fonksiyonda zaman zarfı kurulur:

ben gelin old̄ini sōna (9/100)
 ben geld̄ini sōna (9/170) ... v.b.

Ayrıca *-dik*, *-dik* sıfat-fiilinin *-an*, *-en* sıfat fiili yerine kullanıldığı da olur:

taқан takā, taқmadıқ ğavramnan biçē (< takan takar, takmayan kavramla – el ile- biçer) (43/10)

-an, -en: Bu sıfat-fiil eki ile, fiil kök ya da gövdesinden geniş zaman kavramı veren, sıfat ve ad olarak kullanılan kelimeler kurulur:

Sıfat olarak:

... bāl̄fen geceye (< bağlayan geceye) (5/90)
 gelen misafir (5/110; 25/80)
 geçen gün (1/70; 6/1)
 ğarşidan gelen daşı (36/10)
 dedemden giden at (52/25)
 alıceğ̄ olan ala mıratmış (41/230)
 keklik öten yere (26/15)
 saz biten yer (26/15)
 sürülmeyen bi yere (26/75)
 pamıқdan yapılan bi şe (26/90)
 ğadın olan yire (26/210)
 şimşek huran daşları (21/10)
 yapan yerlē (9/190)
 ğocūuñ ğurt derisi olan yerini (7/120)
 seyisl̄ini yapan adam (2/15)

İsim olarak:

çalğıları yönedən (5/115)
 uykusu gelen (26/250)

eline bi çanağ un alan (17/20)
 ösüren, tisiren, ğaçan, kusan dāla ğalırdı. (19/10)
 altını çoğ olanlā (20/35)
 yağışana (20/35)
 gelene gidene (30/125)
 gelene geçene (30/105)

-ası, -esi: Gelecek zaman ifade eden bir sıfat fiil ekidir. -a, -e (< -ğa, -ge) gelecek zaman ekinin zamanla gereklilik, dilek ve gelecek zaman gösterme bakımından uğradığı aşınma ve zayıflamanın bu eke aynı görevde kullanılan -sı, -si (< -sığ, -sig) ekinin eklenerek giderilmeye çalışılmasının sonucu oluşmuştur.²⁸ Bölgemizde daha çok dua ve beddualarda rastlanır. Ek ünsüzü pek çok kere ikizleşir:

gözü kör olassılā! (16/1)
 alğın ölüm tutasıca (50/30)
 alğın ölüm ciğer bālanı tutası (50/30)
 ciğerinden yanasıca (50/30)

Şu örneklerde ise *-ınca, -ince* zarf-fiilinin görevini üstlenir:

öressie ğadar (26/60)
 evlenessie ğada (43/100)
 ödese ğada (25/20)
 orak çıkassıa ğada (37/10)

-acak, -ecek: Bu sıfat-fiil eki ile, fiil kök ya da gövdesinden gelecek zaman kavramı veren sıfat-fiiller kurulur.

Bölgemizde iyelik eklerini ve adlaştığında ünlü ile başlayan hâl eklerini aldığı anda önemli ses değişmelerine uğrar. Yazı dilimizdeki şeklinin yanında:

-cak, -cák (-acak), -cek, -ci (< ecek-i), -cim (< -ecek-i-m), -ciim (< ecek-i-m), -cā (< acak-a), -ècek, -ácek (< acak), -ciiñ (< acak-ı-n), -cini (< -acak-ı-n-ı, -ecek-i-n-ı), -cei (< ecek-i), -cáı (< ecek-i), -cēñ (< -ecek-i-n), -cē (-ecek), -cımızı (< -acak-ı-mız-ı), -cāmız (< -acak-ı-mız) ...v.b.

²⁸ KORKMAZ, Zeynep, *-ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-Fill (participium) Ekinin Yapısı Üzerine*, TDAY-B 1968, Ankara 1989, s. 31-38.

Gelecek zaman kipinin çekiminde olduğu gibi, bölgemizde sıfat-fiil eki –acak, -ecek ünlü uyumuna uymayabilmektedir. Bu durum özellikle kalın ünlülü fiilere, ekin ince ünlülü gelmesi yönünde daha belirgindir:

- gelin encek yere (42/25)
 gēyecek elbiselēmiz (44/25)
 ekilcek darlalāñ (33/1)
 gelin olcāk gıza (35/25)
 buri gelicek miseFirlēmize (35/30)
 başına gelcē işi (27/265)
 gözlēne yaricek düzenleri (15/1)
 çirağ durcek yer (7/95)
 ğaburğa kemikleri sayılēcek ğadar zayıf bir at (2/5)
 arĝadeş olācek bir çocuk (2/35)
 õle halt ēdecek bi ğadın (5/65)
 daĝcīni daĝā, vicīni viri (45/48)
 ğızın bilcei iş (34/1)
 bobanın bilcāi iş (34/1)
 çivt sürcēñ yer (34/45)
 bazara gitcīim zaman (39/20)
 alcīmızı alırdık, satcımızı satardık (41/25)
 ni ğada melzeme vāsa yeykencek (27/130)
 gelin olıcāmız gün (28/25)
 düün yapcāi zaman (31/80)
 okula gitcī zaman (9/35)
 bekci olcā (13/25)
 kaşık goyciñ asmāñ (5/80)

ZARF-FİLLER

Hareket hâli ifade eden fiil şekillerine zarf-fiil adı verilir. Zarf-fiiller ne fiil çekimleri gibi şekle, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareket, ne sıfat-fiiller gibi bir nesne ifade ederler. Şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret bir hâli karşılarlar. Bunu için zarf-fiillere, fiillerin zarf şekilleridir diyebiliriz. İsim zarfları vasıf mahiyetinde

bir hâl, zarf-fiiller ise hareket şeklinde bir hâl ifade ederler.²⁹ Zarf-fiiller ya tek başlarına zarf şeklinde kullanılırlar veya yardımcı fiillerin önüne gelerek birleşik fiil yaparlar.

Bölgemiz ağızlarında zarf-fiil ekleri şunlardır:

-a, -e; -ı, -i, -u, -ü: İkileme biçiminde ve birleşik fiiller kurmada kullanılırlar:

İkilemelerde:

gide gele, devam edē ede (39/10)

davul çala çala götürüle (17/10)

deiş dēye dēye (45/20)

sallē sallē elēsiñ (45/45)

salına salına (28/30; 48/55)

çökTüre çökTüre oynarlādı (52/45)

tüngiē tüngie oynādık (30/10)

hura hura aşdırmā ūraşırlā (31/25)

sa'lē sa'lē gücün kırtardım (9/90)

türkü çāri çāri gidēdik (33/15)

ösüre tisire (19/10)

bana bana yiyuz (13/20)

Birleşik fiil kurmada:

dēye düştü (7/80)

dutuluveriu (2/115)

toplanıveriz (30/110; 50/5)

geçi geçiveriu (2/55; 7/155)

ķörķu ķörķuveriun (7/155)

-°p, -°P: Eski türkçeden beri çok yaygın bir şekilde kullanılan bu ek, bölgemiz ağızlarında da bol örnek vermektedir:

oturup durulā (46/25)

oynıp durulā (46/40)

nerde yatıp (49/10)

paramı alıp dönecem (49/170)

²⁹ ERGİN, Muharrem, a.g.e., s. 338.

öteberi getirip götürüün (49/190)
 yalpalıp gelirlē (49/215)
 gelip gidip durun (49/240)
 alıP alıP yiyiuz (31/95)
 açıP örtüñ (28/190)
 bi vurup iki eiriz (11/5)
 bi kafa çevirip vāsa bi çay söliip dönüülā (26/35)
 getirip harman yere (26/80)
 dōup büyümeın (1/20)
 gidip de getiriceksiñ (1/65)
 şehid olup galmağa (5/1)
 köroğlu çalıp batı (7/20)
 çalgı çalınıp batı (7/20)
 ölüb ölünce (41/55)

–arak, –arağ, –erek, –alak, –elek, elenk: Bir kaç örnekte –arak, –erek zarf-fiilinde $r > l$ değişmesi ilgi çekicidir³⁰.

dökelek gidē, dökelek geli (9/190)
 dökelekTen doru eve (48/120)
 löbetci olarak yazmışlā (49/205)
 mafız olalekTen ayırcez (51/20)
 ana boba olalekTen gördüm (51/1)
 yatarak, oturarak, çömerek (51/80)
 ana baba terkederek (5/5)
 izin alarak (5/15)

–kan, –ken (< i-ken): yalnız i- ekfiilinin zarf-fiil eki olan bu ek, yazı dilinde ünlü uyumunun dışında kalırken bölgemiz ağızlarında genellikle ünlü uymuna uyar. –kana, –kene, –kának gibi genişletilmiş şekilleri yanında son ünsüzü düşmüş –ka, –ke şekillerine de sık rastlanır

³⁰ krş.: GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e., s. 113; KALAY, Emin, Edirne İli Ağızları, TDK Yay. 694, Ankara 1998, s. 114; KORKMAZ, Zeynep, Güney-Batı..., a.g.e., s. 70; DALLI, Hüseyin, Kuzey-Doğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar, TDK Yay. 450, Ankara 1991, s. 136.

duruḫan (<duruken) (7/40)
 sallāḫan (< salarken) (27/40)
 çalışırḫan (31/45)
 bāīrīḫan çūrīḫan (<bağırırken çığırırken) (41/225)
 ğızḫan (< kız iken) (43/55)
 evdiken (< evdeyken) (24/35)
 döneken (< dönerken) (25/105)
 girēken (< girerken) (7/45, 27/125)
 gidēken (< giderken) (7/65, 9/190, 35/145)
 ūdeken (<üğüdürken) (38/10)
 kırıklıḫana (9/45, 24/125)
 nişannıḫana (9/90)
 çıkakana (48/105)
 ğaçakana (46/75)
 ğızḫana (30/45, 43/20)
 genşkene (17/45)
 gelikene (23/20, 48/40)
 güdekene (1/25)
 süpürükene (24/25)
 köreşirkene (46/75)
 ğazāḫa (17/45)
 ğızḫa (17/45)
 ğurulurḫa (1/15)
 duruḫa (7/10)
 okurḫa (9/55)
 gidēke (5/60, 41/50)
 çekēke (17/20)
 gelirke (16/10)
 dönēke (14/15)
 giderke (7/15)

Şu örneklerde ise uyum bozukluğuna rastladık:

dérḫan (<der iken)(34/15)

terliyākana (< terliyorken) (30/75)
 ğızķānek (< kız iken) (17/45)
 oluķānek (< olur iken) (20/25)
 yatakānek (< yatarken) (45/110)

–**ınca, -ince, -unca, -ünce** (< ğınça, -ğinçe): Türkçede eskiden beri kullanılan bu ek, bölgemiz ağızlarında da ünlü uyumuna uymuştur. Kepsut ve yöresinde –**ınca, -ince** ekinin *kadar* edatı ile kullanılmasında yazı dilimizde olduğunun aksine genelde eksiz bir bağlanma söz konusudur ve bu kullanımların pek çoğunda bir *kadarlık* ifadesi bulunmamaktadır:

izine gidince ğada (41/135)
 gelince ğada (41/140)
 emir elini alınca ğada (< emir erini) (41/140)
 bilemince ğada (51/85)
 yayladan gelincē ğada (39/15)
 ölüb ölünce millet duysuñ (41/55)
 getimince ğalkmazlā (48/45)
 teslim olunca (49/10)
 bu görünce, koķurtumu görünce (49/165)
 istambola varınca (49/180)
 böyle durunca (49/235)
 hurunca ķafa daıldı (52/100)
 mecübura daķılmünce (27/10)
 kırk gün dence kırķlanmıceñ (9/145)
 köve girince (16/5)
 Takırtı olunca (7/125)

–**dı mı, -di mi, -du mu, -dü mü ve l'li şekilleri**: Böldemiz ağızlarında –**ınca, -ince** zarf-fiil eki görevinde, –*diğı zaman* anlamıyla çok sık kullanılan bir şekildir. Bu şeklin kullanımında şahıs ekleri de kullanılır. –*du-ñ mu, -di-k mi, -tı-lā mı ...* v.b.

–**ınca, -ince** ve –*diğı zaman* görevinde zarf-fiiller kuran bu şeklin kullanılışı ile ilgili örnekler şunlardır:

bölene uyuduñ mu (37/60)

āyşam oldu mu (41/10)
 zamanı geldi mi heralda gidēdi (41/20)
 atlara bindik mi (41/20)
 uçuştan geldilē mi (41/130)
 ikindin oldu mu (27/5)
 horaz öttü mü kalkā (35/145)
 kırk günü doldurduñ mu (9/145)
 yimek yidik mi (11/20)
 oraqlā çıkıvedi mi (23/15)
 sabāh kalktıñ mı (23/1)
 añdıq mı şe yapıu (21/15)
 yüzümüzü eykedik mi (24/10)
 asgere gitcek olduñ mu (33/10)

-dıkça, -dikce, -dukça, -çıkça, -cikce, -cikçe: Bölgemiz ağızlarında *ince* zarf-fiil eki yerine, ısrar, tekrar ve devamlılık taşıyan bir hareket hâlini karşılamakta *-dıkça, -dikçe* eki kullanılır. Bu ekteki d, t > c, ç değişmesi ilgi çekicidir.

kalçıkça huriun (< kalktıkça ...) (49/145)
 isanna ürecikçe (< üredikçe) (27/45)
 çoluğ çöcuğ erişcikce (< ... eriştikçe) (27/45)
 ārı dutTuğca (24/95)
 zamanı geldikce (33/1)
 u ğurudukça (50/25)

Ayrıca bir örnekte:

zamannā gitTiki deişiu (< zamanlar gittikçe değişiyor) (35/110)

-alı, -eli: -den beri anlamında kullanılır.

kō yerine ev yapıralı (37/75)
 öleli, on altı sene oliu (49/95)
 bunu dokuyalı on sene velen oldu (9/25)
 kalkalı kırk yedi sene oldu (37/85)

Zarf-fiil olarak kullanılan diğer yapılar:

-**dūuni**, -**dīni**, -**dūini**, -**dīni**, -**diinin**: Metinlerimizde genelde *sonra* zarfına bağlanarak kullanılan örnekler vermiş olsa da bölgede, bu zarfa bağlanmadan da kullanılır:

gelin oldūuni sōna yapmadım (*gelin olduktan sonra*) (9/100)

ben geldīni sōna (*ben gelidikten sonra*) (9/170)

evlendīni sōna (*evlendikten sonra*) (43/20)

gün endjīnin sōna (*gün indikten sonra*) (45/110)

ayıtlāñ içine sıfınenđjini (*saklanınca*) (13/15)

gocaman oldjini (*kocaman olunca*) (30/15)

-**ini**: Bir örnekte.

aşşā enini (< aşığı inince) (7/185)

EDATLAR

Arapça bir kelime olan edat “alet” ve “vasıta” demektir. Bir gramer unsuru olarak da “edatlar tek başlarına anlamları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan” alet sözlerdir, vasitalardır. Görevi itibarı ile isim çekim eklerine benzerler.

Dilin bütünü içinde mücerret bir unsur olarak ele alındığında taktirde ise, edatlar çekime gelmeyen “donmuş” ve “kalıplaşmış” sözlerdir.

Edatları gerek dilin bütünü içinde, gerekse gramer unsuru olarak cümle içinde isim ve fiillerden ayıran iki mühim hususiyet vardır: 1. Tek başlarına anlam taşımamaları; 2. Çekime girmemeleri.³¹

Kepsut ve yöresi ağızlarında kullanılan edatlar görevlerine göre şunlardır:

Ünlem edatları:

Duygu ve heyecanları; beğenme, sevinç, öfke, acı, korku, coşku, üzüntü gibi ruh hâllerini; yansımaları, seslenmeleri; onaylama, reddetme, sorma, işaret gibi hususları anlatmak için kullanılırlar.³²

Bunlar da beş grupta toplanırlar:

³¹ HACIEMİNOĞLU, Necmettin, a.g.e., s. V.

³² ÖZKAN, Nevzat, *Gagauz Türkçesi Grameri*, TDK Yay. 657, Ankara 1996, s. 178.

Ünlemler:

- aman, aman efem! (2/90)
 tü allah beläsını vesîñ (7/170)
 eyvâh! dedik (11/45)
 lēey! dēye düştüm (7/165)
 èöfl, yandık of! (19/10)
 zırāñ! zırāñ! (16/5)
 hadi ana! hadi ana! (13/10-15)
 akırabāñe ver ha! (5/115)
 çekiliñ lan burdan, hadi! (5/115)
 le le le le! gözü kör olaasılā! (16/1)
 hah! sen deyvediñ bunnarı (15/15)
 sakın ha! (7/75)
 davulu al be! (7/30)
 anā! demiş (13/20)
 alla alla! (24/35)
 eme şimdi. tiv! bak şindiki ğadınlā (35/160)
 öuf! Kenşliyim eyvâh! (41/85-90)

Seslenme edatları:

- yā! aylam ğaziu (23/5)
 ey ya (< iyi ya) (2/45)
 a yaraPPim (20/55)
 ni ğonuşuverin ay olum (49/85)
 zalāā! (< salih ağa!) (46/25)
 hēy! demiş, türk! demiş (41/100)
 ülen ölüm (7/110)
 ülen geçen gün yine (6/1)
 len, ben alt şeyi bi çoban (35/120)
 marı gelmiyorun, marı gelmiyorun (13/25)
 yā neler işTe (26/250)
 bilader! (46/1-50, 49/220)
 e canım işTe (17/40)

deymenci dayī! (7/105)

Sorma edatları:

ni len (49/220)

ni vā ġī? (24/35-40)

acaba ni var? (7/35)

acaba gündelik ni? (35/180)

hanı metire? (31/145)

hanı seniñ nazlı yariñ? (45/95)

hanı ölüm (< hani oğlum ...) (7/10)

eh! ni! (6/25)

hanım dei de demir midı le? (< hanım değildi de demir miydi len?) (35/165)

Gösterme edatları:

na alaçama (37/75)

öle dē urdan (5/120)

dē aṣṣā doğru (7/15)

dēe halı da vā emme (9/15)

ğırañlāñ tē ütüzleri (23/15)

şindi odalar aha böle (34/85)

dey şurda kenáre oturu (44/30)

ört enki kapı bakam (6/35)

işTe böle böle (2/15)

biz işte ġocinnen ikimiz (6/15)

tā hacilā miñarı yanlānda (23/15)

tā deymen yannandan (20/15)

Cevap edatları:

peki ölüm (35/10)

pekiy dēdiñiz emme (49/225)

yok tēze ben seniñ oluñ djiñlin (7/45)

yok, olmaz dēdim (28/185)

a ā, seysene òrdan gelir (< hayır, ...) (28/135)

hinci öle düil (9/80)
 hēe! burda bezdirme bişiriü (13/20)
 he he! bunnarı kendimiz yapıuz canım (48/25)
 peki! göbele gidem bilader (46/1)
 hē! sopennen eñere huramadiseñ (36/20)
 sen unu biliüñ mu? hayır. (2/55)
 ha tamam ölüm, dedı. (7/100)

Bağlama edatları:

Türkçede sonradan ve yabancı dillerin etkisi ile ortaya çıkmış olan bu edatların bölgemizde kullanılan başlıca şekilleri şunlardır:

Sıralama edatları:

tavşanı yöresinde ve dursunbey yöresinde (5/40)
 yünden ve kıldan dokumadır (5/55)
 oruş tutuldu ve çalışıldı yani (35/175)

Denkleştirme edatları:

vezir veyahut Ta ... (26/5)
 seni üzmeğ için veya seni yormag için (26/215)
 haziran ayı onbeş yirmi yaut temmüz geldi mi (1/35)
 burda evlenmiş yaut Ta bi işgüveline gitmiş (26/120)
 dana derisi yahut öküz derissi (5/50)
 musğa vèri sene dağ dir, yahutgım içecek vèri içir dir (27/135)

Karşılaştırma edatları:

ya seniñ eve gitcek, ya benim eve gelecek (36/35)
 ya demir ya Pıçak (43/90)
 ya doñuz, ya tilki, ya gurt (44/60)
 ya gümüştendir, ya altındandır (52/75)
 ni görüştük, ni gonuştuk (17/1)
 ni gelen vā, ni giden vā (24/115)
 hem sındı hem süleyman (5/25)
 hem kürkü, hem tazii bōdulā (7/125)

hem ğızı viriyo, hem ğonuşdurmiyo (28/80)
 hem işini görüülâ, hem paralânı aliülâ (26/65)
 hem ölüm de hem ayrılık gitmez başımdan (41/60)
 kenen da şaşıu ayvaz da şaşıu (2/110)
 ğız da güzel gelin de güzel (7/160)

Cümle başı edatları:

eñere, eñer, eñerēa: Bölgemizde yaygın kullanılan bir edat olup, hem cümle başında, hem de cümle içinde kullanılabilmekte ve kullanımına göre *eğer, şayet, yine de, herhalde, ihtimal ki* gibi değişik anlamlar kazandırabilmektedir:

eñere undan evelea geli de yerini kapāseñ (*şayet ondan önce gelir de ...*)
 (36/30)

eñer allah muhaza, böle (49/120)
 eñere ğuydurmiu da (*yine de koyduruyor*) (36/25)
 sopennen eñere huramadiseñ (*sopan ile şayet vuramadıysan*) (36/20)
 hinci bıraktılâ mı? eñere bilmiun ben (*herhâlde bilmiyorum*) (9/190)
 eñer bereket yāmimiş (*şayet yağmur yağmasa imiş*) (35/195)
 eñere öle ğaldı yalım (*herhâlde öle kaldı galiba*) (23/20)
 eñerē çocüklüüse (*eğer çocuklu ise*) (35/160)
 hinciki ğenşleri ğötü, eñere o tipde dursuñlâ (37/25)
 çünkü şindi burlâda (26/55)
 yalan söledik çunķu orda (49/170)
 yani bunna bizim duyduķlāmız (2/25)
 yani böle elnen (26/80)
 ille dēdim ğitcen de ğörcen (13/30)
 ille alaçama çıkādı (41/20)
 Faķat dini ķabul edenler (1/5)
 emme ōlan ğızı, ğız ōlanı (35/15)
 emme isanatlık vādı (35/130)
 hatta ğeçenlerde birisi ğelmiş (1/70)
 belki bir bölücük dumandır (41/80)
 yoksa, ı th (31/125)

yalıñız bizde esgiden (5/80)
 vāmiş mēerim (24/40)
 satı eski vilayatımız bursa (49/315)
 satın bi tāta pençere dī mi? (24/25)
 zaten öressie ğādar (26/60)
 bāri vatan Ƙurtulsuñ (5/15)
 bulamamışlā hele (13/10)
 al baķam hele (7/25)
 halbuķısam direksiyon senin elinde (11/10)
 halbuķsa emme (24/110)
 halbuķı bigāştē elli tane (26/215)
 saykı annesi hanı bi nenni çārıveri ya (37/60)
 ğuya oğrama oğramasıñ (24/135)

Sona gelen edatlar:

ğaz feneri dahi (1/80)
 buranıñ yörükleri dahi (5/60)
 uçakñan dahi (26/125)
 bir kısmı da (1/5)
 unnar da (1/30)
 gidip de getiriceksiñ (1/65)
 bene de körölunuñ ölu (2/105)
 ğēmiöz kı (< giymiyoruz ki) (30/55)
 yok kı dedim (49/300)
 öle bi şey kin (< öyle bir şey ki) (43/45)
 diu ku (< diyor ki) (2/15-68-80; 49/40-45-70)
 yok ku (< yok ki) (49/175)
 bilmüz kü (< bilmiyoruz ki) (15/1)
 bi baķ kim (< bir bak ki) (49/160)
 olmasa bile (9/120)
 zorla bile (28/55)

Son çekim edatları:

yalım: Bölgemizde son çekim edatı olarak kullanılan bu kelime daha çok *galiba*, *herhâlde* anlamında kullanılır ve *ihtimal* ifade eder. Metinlerimizde tek örnekte geçmiştir:

öle galdı *yalım* (< öle kaldı herhalde) (23/20)

bu daha güzel *yalım* (< daha güzel galiba) (mdd)

çok pahalı *yalım* (< çok pahalı herhalde) (mdd)

bahçe sulama sırası bana geldi *yalım* (< ... bana geldi galiba) (mdd)

yarın kızı istemeye *gelcekle yalım* (< ... gelecekler galiba) (mdd)

ile: Bölgemiz ağızlarında çok kullanılan edatlardan biridir. Daha çok $l > n$ değişimi sonucu ortaya çıkan ve yine n ile genişletilmiş şekli kullanılır. En çok kullanılan şekiller olarak *-nan*, *-nen*; *-ına*, *-ine*; *-inna*, *-inne*; *-innan*, *-innen* şekilleridir. Bunlarla birlikte *-na*, *-na*; *-la*, *-le* ve *ile* şekillerine az da olsa rastlanır. Büyük ölçüde ekleşmiş şekli kullanılır ve daima ünlü uymuna uyar. *İle* edatının ekleşerek kullanımında ünsüz ikişleşmesi yaygındır.

suyunan (< su ile) (30/135)

çivtçinen (< çifçilik ile) (1/50)

kişinen (< kişi ile) (2/75)

birbirimizin (< birbirimiz ile) (16/25)

gazzellen (< Gazelli ile) (20/65)

elinen (< el ile) (24/80; 26/265; 34/70)

eşşinen (< eşek ile) (24/100)

işinen (< iş ile) (26/30; 30/25)

mecinen (< imece ile) (26/185)

gavasıninan (< kafası ile) (27/150)

şapınan (< şap ile) (30/90)

dovayınan (< dua ile) (38/5)

tutamınan (< tutam ile) (43/10)

gaşşınan (< kaşık ile) (46/5)

damatınna (< damat ile) (8/1)

atınna (< at ile) (9/185)

- analınna (< analığı ile) (41/30)
 şeyinnen (< şey ile) (2/90)
 cumartesinnen (< cumartesi ile) (5/90)
 birinnen (< biri ile) (22/5; 42/30)
 kirkidinnen (< kirkit ile) (30/65)
 ilinnen ulunlan (< eli "eşı dostu" ile oğlu ile) (27/45)
 arebecisinnen (<)arabacısı ile (44/20)
 niyinne (<ne ile) (1/75)
 cizmeyile (< çizme ile) (5/5)
 hızın ile (< hızın ile) (51/20)
 senle (< seninle) (2/70)
 eşşekle (< eşşekle) (26/25)

için: (< içün < üçün < uç+u-n) "hakkında, hususunda, dolayısıyla, sebebiyle, yüzünden, maksadıyla" manaları ile sebep ve gaye bildiren bir çekim edatıdır³³.

- bir oğlancık için (2/65)
 vatan üçü (< vatan için) (5/5)
 seni üzmeğ için (< seni üzmeğ için) (26/215)
 unnañ urfı için (< onların ruhu için) (27/50)
 u gün için (< o gün için) (35/185)
 şehitler için (41/90)
 unuñ için (< onun için) (35/35; 51/85)
 unuñ içi (< onun için) (6/15)
 öldii için (< öldüğü için) (52/1)

kadar: Anlatıma karşılaştırma, ölçü, nitelikte benzerlik, aşağı yukarı, şöyle böyle anlamlarını katar. Bölgemizde neredeyse bütün örneklerde önses ünsüzü tonlulaşmış ve ğ olmuştur. Ayrıca sonses ünsüzü düşmüş ğadā/ ğadā şekli çok yaygın olarak kullanılır.

- çayıra ğadā (< çayıra kadar) (2/40)
 evlenene ğadā (< evlenene kadar) (5/105)

³³ bkz.:HACIEMİNOĞLU, Necmettin, a.g.e., s. 98-104; KORKMAZ, Zeynep, "uçun ~ üçün ~ için v.b. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine", TDAY-B 1961, Ankara 1988, s. 31-35.

- u ğādā (< o kadar) (7/90; 25/5, 26/205; 27/85)
 burnumuñ ucuna ğādā (< burnumun ucuna kadar) (7/180)
 dırnaç ğādā (< tırnak kadar) (17/5)
 bu ğız ğāda anca (< bu kız kadar ancak) (24/115)
 buri ğāda (< buraya kadar) (30/40)
 bu ğādar (< bu kadar) (31/65; 52/120)
 on ğādar (< on kadar) (28/160)
 dize ğādar (< dize kadar) (52/40)

Ayrıca:

- bu ğānmışın (< bu kadarmışım) (53/1)

ki edatı: *ki* edatı Farsça asıllı olup Türkçeye çok eskiden geçmiştir. *ki* edatının yanında, Eski Türkçe *erki* edatından gelen *ki* soru ve kuvvetlendirme eki de yaygın olarak kullanılır. Yazı dilimizde daima ince şekliyle kullanılır. Tipik bir bağlama ve kuvvetlendirme edatı olan *ki*'nin bölgemiz ağızlarındaki kullanılışı dikkati çekecek kadar değişiktir. *ki* edatı bölgemiz ağızlarında dil benzeşmesine uymuştur. Bu uyumla beraber, *ki* bağının genişletilmiş *kin*, *kın*, *kun*, *gın* gibi şekillerine sıkça rastlanır. Bir yerde de *ki* bağlacı *gın* şeklinde geçmektedir:

- diu kın (< diyor ki) (35/105; 48/40)
 yahut ğın (< yahut ki) (27/135)
 veyāut ğu (< veyahut ki) (37/20)
 varıyo ku (< varıyor ki) (41/140)
 bilmum ku (< bilmiyorum ki) (49/55)
 diyo ku (< diyor ki) (2/130)
 bilmiuz ku (< bilmiyoruz ki) (49/35)
 halbuķı (< halbuki) (26/220)
 öle bi şey kin (< öyle bir şey ki) (43/45)
 bakmışlar ki (2/15)
 birbirlerini sevcek ki (26/185)
 diyelim ki (35/5)

SONUÇ

SES BİLGİSİ

Ünlülerde:

1. Bölge ağızlarında kullanılan çeşitli ses olaylarına bağlı olarak ortaya çıkmış şu ünlüler bulunmaktadır: *á, à, â, é, ê, í, î, ó, ò, ô, ú.*

2. En eski Türkçede ve bazı Türk lehçelerinde var olduğu kanıtlanmış olan aslı uzun ünlülerin dışında, hece kaynaşması ve genellikle *r, l, h, y, ğ* ünsüzlerinin düşmesiyle ortaya çıkmış uzun ünlüler çok yaygındır: *ā, ē, ī, i, ō, ö, ū, ū.*

3. Ünlü yuvarlaklaşması sadece belli kelimelerde görülür. Bunların da çoğu yarım yuvarlaklaşmalardır.

4. İlk hece dışındaki dudak ünsüzleri yanında bulunan yuvarlak ünlüler çoğunlukla düz ünlü olmuştur.

5. Yine ünsüz erimesi ve düşmelerine bağlı ikiz ünlüler boldur.

6. Ünlü uyumu bölgede kuvvetlidir. *-ken* zarf-fiil eki, *ki* bağlacı ve aitlik eki *-ki, -leyin* eki (büyük ölçüde), *hani* ve *hangi* kelimeleri ünlü uyumuna uyar. Pek çok yabancı kelime de ünlü uyumuna girer. Ancak ünlüler üzerinde inceltici etki gösteren özellikle *y, c, ç, ş, l* ünsüzleri uyum bozukluğuna sebep olabilmektedir.

7. Ünlü türemesi olayı da bölgemiz ağızlarının diğer bir özelliğidir. *a, o* ve *ö* ünlüleri dışında diğer bütün ünlüler öntüreme olarak kelimeye eklenmektedir. İçtüremede dar ünlüler görülür.

Ünsüzlerde

1. Ökseste özellikle art damak *k*'si *ğ*'ye dönmüştür. Aynı değişim ön damak *k*'si için de geçerlidir. Ancak bu *k > g* tonlulaşması daha az görülür. Türkiye Türkçesi yazı dilinde *g* ile yazılıp eski şekline koruyan kelimelere rastlanır. *kümüş, keyik* gibi.

3. Ökseste bazı kelimelerde kurallı bir *ç > c* değişmesi vardır. *ceyiz, cızğı.*

4. Ökseste *t/d* ünsüzleri bakımından pek çok kelime Türkiye Türkçesi yazı diline göre tam tersi söyleyişler vardır. Yazı dilimizde *t-*, bölge ağızında *d-* ya da yazı dilimizde *d-*, bölge ağızında *t-*.

5. Nazal *ñ* korunmaktadır.

6. *k*, *k*, *l* ve *t* ünsüzlerinin yazı dilimizde bulunmayan ve Arapçadaki *ayın* ya da hemzenin okunuşuna benzeyen, (') işareti ile gösterdiğimiz tonsuz gırtlak sesine dönüştüğü sıkça görülür.

7. İçseste *f* ünsüzünün bazı kelimelerde kurallı bir şekilde *v*'ye dönüşmesi, başka kelimelerde de *ya* yine *v*'ye kuralsız dönüşmeler *ya* da yarı tonlulaşma yaygındır.

8. İçseste ve sonseste *ç* > *ş* değişmesi yaygındır.

9. İçseste *ğ*, *h*, *l*, *r*, *y*, ünsüzlerini düşmesi yaygındır.

10. Şimdiki zaman ve gelecek zaman 1. ve 2. şahıs çekimlerinde; çokluk eki üzerine *ilgi hâli* veya 1. ve 2. şahıs *iyelik ekleri* geldiğinde; *-acağ/-ecek* ve *-dik/-dik* partisipleri üzerine 1. ve 2. şahıs *iyelik ekleri* ve 3. tekil şahıs *iyelik eki* geldiğinde hece kaynaşması çok yaygındır.

11. *r*'li hecelerin üst üste gelmesi ve özellikle geniş zaman çekiminde hece yutumu yaygındır.

12. Özellikle *gayrı*, *şimdi* kelimelerinde *k* sontüremesi; isimlerde bildirme görülen geçmiş zaman çekimi ile hikaye birleşik çekimlerinin 3. tekil şahıs çekiminde *n* sontüremesi yaygındır.

ŞEKİL BİLGİSİ

1. Yapım eklerinde bazı farklı kullanımların dışında Türkiye Türkçesi yazı dilinden farklı değildir.

2. İlgi hâli eki büyük ölçüde nazal *n* iledir. Çokluk eki üzerine geldiğinde hece kaynaşmasına uğrayarak *-lāñ* (-lar-ın) şeklini alır.

3. Yükleme hâli eki ünlü ile biten bir isme *-y-* yardımcı ünsüzü ile bağlandığında *-y-* çoklukla düşmekte, böylece *ya* ikiz ünlü oluşmakta *ya* da yükleme hâli eki kelimesin sones ünlüsü ile kaynaşmaktadır. Aynı durum yönelme hâli eki için de geçerlidir. Bölgede hâl eklerinin birbiri yerine kullanılması da yönelme ve yükleme hâlleri arasında görülür.

4. Vasıta hali eki olarak kullanılan *ile* edatı çoklukla ekleşmiş olarak ve *l* > *n* değişmesine uğramış şekli ile kullanılır. *l*'li şeklinin kullanımı çok daha azdır.

5. Zamirler standart Türkçeden farklı değildir. Ben ve sen zamirleri yönelme hâli çekiminde daima ince ünlüye sahiptir. *ben-e*, *sen-e*

6. 3. tekil şahıs zamiri ve *o* işaret zamiri çoğunlukla dar ünlülü olarak söylenir.

7. Belirsizlik zamirlerinden *kimi*, *kimisi* zamirlerinin yuvarlak ünlülü söylenişleri (*kümü*, *kümüsi*) sık duyulur.

8. 1. tip şahıs eklerinde; 1. Tekil şahıs eki olarak *-n* kullanılması çok yaygındır. 1. Çoğul şahıs eki ise bazen *-s* olarak görülür.

9. 2. tekil ve çoğul şahıs ekleri ise hem 1. tip, hem ikinci tipte nazal n iledir. Normal n ile söylenişi daha azdır.

10 Geniş zaman ekinde *r* düşmesi çok yaygındır. Hatta hece yutumu ile ekin hiç söylenmediği de olur. Yine geniş zaman ekinin, yazı dilimizde dar ünlülü olarak kullanıldığı fiiller üzerine bölgemizde düz-geniş ünlü ile geldiği de sıkça görülür.

11. Şimdiki zaman ekinde bölgemizde tam bir kararsızlık vardır. Metinlere dikkat edildiğinde *-yor* şeklinin neredeyse, sadece manzum olan bölümlerde geçtiği görülecektir. Bunun yanında şimdiki zaman eki, *-yo*, *-yu*, *-yâ*, *-yá*, *-ye*, *-yi* bağlantı veya darlaşmış sones ünlüsü ile birlikte ikiz ünlü oluşturarak *-iu*, *-üü*, *-üü*, *-io*; bağlantı ya da sones ünlüsü ile tamamen kaynaşarak *-i*, *-i*, *-ü*, *-ü*, 3. Teklik şahısta sadece *-y* şeklinde görülebilmektedir.

12. Şimdiki zaman çekiminde kullanılan "*-p batı*" şekli bir metinde karşımıza çıksa da dikkate değer.

13. Görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde aydın konuşma diline göre önemli bir fark yoktur. Sadece görülen geçmiş zamanda sert ünsüzlerden sonra *d*'li şeklinin ya da yarı tonlu olarak kullanılması dikkat çeker.

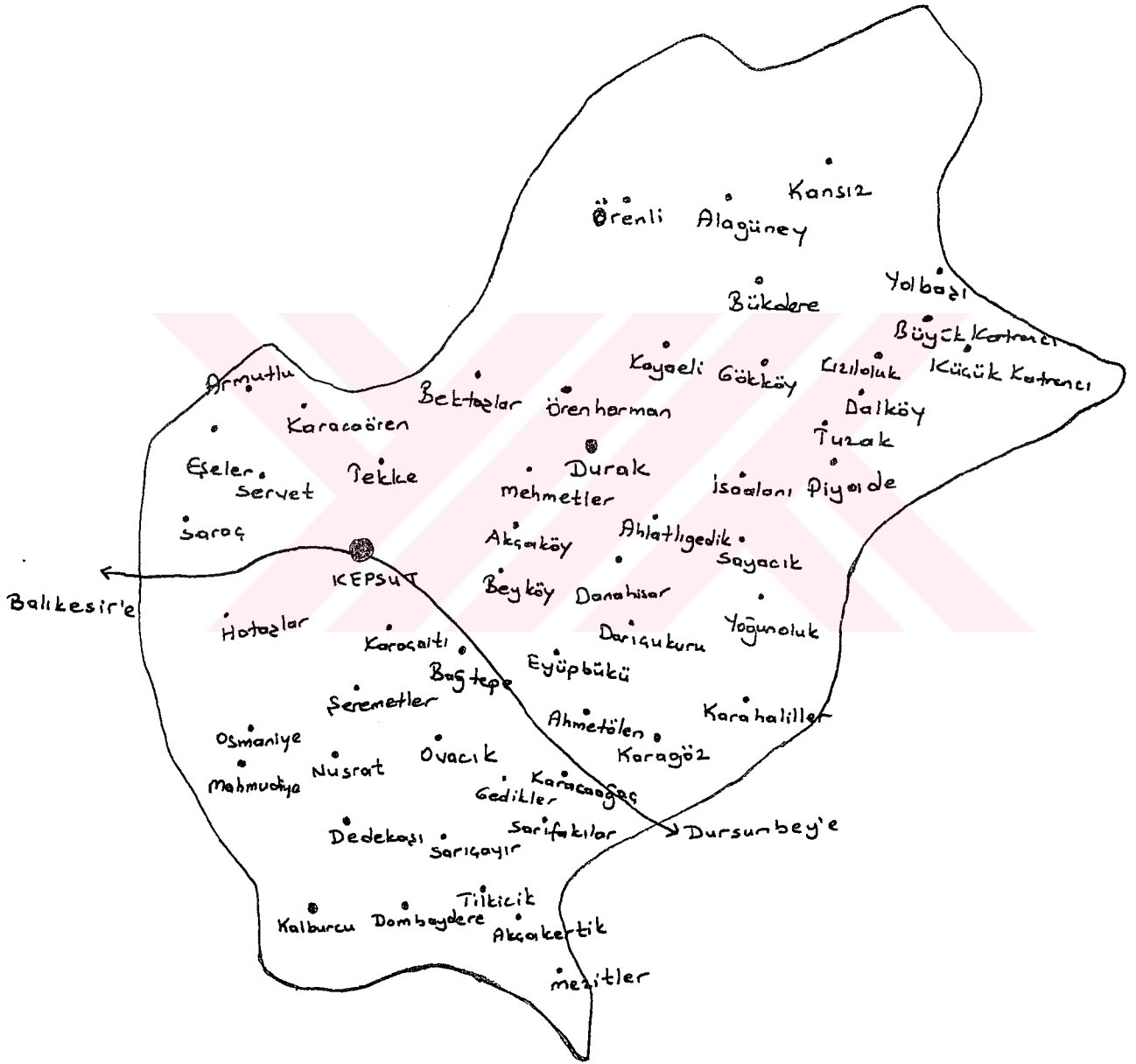
14. Bölgemizde gelecek zaman eki 3. Şahıslar dışında genellikle *k>ğ>Ø* şeklinde sonesi düşüp hece kaynaşmasına uğramış olarak kullanılır. Bazen, 1. tekil şahıs eki olarak *-n* kullanılması sebebiyle 2. tekil şahıs çekimi ile karışır görünür. *al-cen* (*alacağım*); *al-cen* (*alacaksın*) gibi.

15. *-arak*/*-erek* zarf-fiil eki nadir de olsa *-alak*/*-elek* olarak; *-ken* zarf-fiil eki *-kana*, *-ken*, *-kanák*, *-ka*, *-ke* şeklinde kullanılmaktadır.

16. Yine *-ınca*/*-ince*/*-dığı* zaman zarf-fiilleri yerine *-dı mı*, *-di mi*, *-du mu...* şekilleri çok yaygın olarak kullanılır.

17. *dıkça*/*dikçe* zarf-fiilinde görülen *-cikçe* / *çikçe* şekli ilgi çekicidir.

18. Yörede edat gibi kullanılan *eñere*, *eñer* ve *yalım* kelimeleri dikkate değer.



KEPSUT İLÇESİ HARİTASI

III. BÖLÜM
METİNLER



Anlatan: **Şakir ALTAY**

Yaş: 80

Mesleği: Hayvancılık, rençberlik

Bağtepe Köyü

Konusu: **I.** Yörükler ve Yörük hayatı **II.** Köroğlu Hikayesinden Bir Parça **III.-IV.** İki Manzum Metin **V.**Muhtelif **VI.** Hatıra **VII.** Masal

1

- şakir altay, binüçyüzotuzyedı dōumliim. okumij asgerde õrendim. şındı efendim, bizim aslımız, kökümüz meselâ oğuz türklerinden gelme. Kayhan aşıratından. tabi bunnar bi zaman bõle tabi, daha din gâbul edilmezden evel. undan sõna bunnarın arasına bi, şındı ortaasyede seyhun
- 5 ceyhun var mı? ha! ceyhun nehriniñ yanında islam araplarından sefte (ilk defa) buluşuyorlar. òrdan bunnar dini Kabul ediyolar bir kısmı. bir kısmı da dini Kabul etmiyo. burda tabi siz unnarı az çok, tarih kitaplarından daha güzelini biliñuz, oradan ayrılık yapıyular. FaKat dini Kabul edenler gâlip geliyo. tabi öbürleri gitmicez. biz bu gâdarlık, buralarını bilebiliyoz
- 10 tabi. sõna meselâ söğütTe ğuruluş olmuş, bilmam ni, şunnâ bunnâ. aslında òraya eyluluñ yedisinde gitceksiñ. dokuzunda bitiumuş zaten urda. òranın manzarısını ve yörüklüñ nêrden geldiini, esas orada tabi annadılıdur bu. benim kaFamda ğaldij bir kısım bi şeyler var. orda işTe;
- 15 ğurulurka söğütte yıllar eveli
yüceltmektir yurdunu her türkün emeli
yıldırımlar çakan osmanlının osmanı
ezip geşTi õñünde ordusuyla duşmanı
iman dolu gögsü siper ider duşmana ...
- 20 yapamıuz yav. fağat u da ilázım olı ya. unnarı bırak, nise de. biz, bende tahsil yok. ben çadırda dōup büyümēin. (dinleyicilerden biri) bizim ikimizde pınarlı mektebinden mezunuz. (Şakir Altay) şındı efendim, senden almış almışım bi yazı, bayırda, burda köde otumiun ben. hâ, sen gelmişñ senden işte yazı, meraklıın, yazı senden, undan, bundan. undan

25 bundan çatma derme, cunğu oğul moğul yok. ē nerden örendiñ u yazı
 yav? ya uşak pıynarlı mektebinden, urda hayvan güdeke, göyun güdekene
 işte. pıynarlı mektebi demek bu. şindi ěfendim, çadır günlerini fevgâlâde
 bilirim. bugün çadırıñ ālāsını yapabilirim bu muhitta. bugün bene meselâ
 30 desinlê, bi çadır ġuruve baķam. nitekim siz unu, size urêyi tavsiy_{et}ccem.
 şindi bigadıcıñ dongurlâ köyü var. urada bi çeñesiz musa vâdir. motur
 çarptı bunuñ çeñesine de, ġırıldı çeñe. unna kaş seneden beri ureya
 gidiyolâmiş geliyolâmiş. ve sötütten de gelmişlê, sındırġe bi çadır
 ġurmuşlar adamlâ. unnar da bi çadır ġurmaya gideyin demişler. bizim
 şindi Talad ġoçyit dêye bi, anġara bilmam ni üniverste hocası var. unuñ
 35 yazısında da sekiz türlü çadır yazmış u adam. hatta bizde alêcik vâdir,
 yörük çadırı. bu aleycik, bunnâ bu aleycij ġurin dêye üreşmişler. aleycik
 çadır iskeleti. dört parçadan yapılır. şöle kemer halinde olur u. biz
 burada, kışın burada durâriz. yaz geldi mi, ġün dönümü meselâ haziran
 ayı onbeş yirmi yaut temmüz geldi mi, dursunbeyiñ ġüneyinde alaçama
 40 yaylâya giderdik. sōna unu yasaqladı devlet. şindi oreya gitmemiziñ
 şeyisi, şöle bişiy gidilimuş. unu yalnız hinci ben bilemiun. otlak
 ülüşümü, yirmi sarı lire. ōle gidilirmiş o yaylalara. oradan beri tarafı
 ġaraveli yayılası. öbür tarafı durna yaylası varmış bi. o ilerisini bilmium
 ben. oreya ġadar yirmi sari lire. dursunbeyiñ maliyesine yatırılımuş
 45 heralda. sōna atatürk tabi yeni medeni ķanunu çıkarınca otlak ülüşümünü
 kaldırmış. biz otlak ülüşümünü kaldırdiini biliuz ve bizi çıkarmadı ġâri.
 o şekil, u zamandan berisini, hatta baķ şu ġadarını bilirin ben. ben ufak
 bi çöcuğtum. beni beygiriñ üzerine keçeniñ arasına sârdılâ. keçeniñ
 arasında gittiimi bu ġadarlık bilirim. yaylâya giderken gelirken bu şekil.
 50 bırakılâ, alaçama çıkılmış. gine de haycancılık, hayvancılık, hayvancılık.
 bin dokuz yüz kırkbeş senesiniñ mart ayınıñ yirmikisinde ben asgerden
 terhis oldum. undan sōñuna ġâri, ileşberlie, undan çiftcilik yapmaya
 başladık. biz çiftçinen hic alâķamız yokTu. gine az çok tarlalarımız vardı
 emme burda kōde de, evimiz yokTu. binâ olarak. çadırdiz, bütün çadırdâ
 55 oturuz. ve ġalabadır bu bayırda u zaman çadır. unnar rasgele ġurulur.
 şindi bureya çadır ġuruyoz. ġuruyoz emme, böle getsek kapı olmiu. nası

olcek? yeriñ durumuna göre kapı olur. emme kapı dediiñ zaman, bu zamanıñ böyle tãta kapı bilmam ni deil. geçi kılından dokuma kapısı vãdır. kadınlar dokur unu. alt tarafına böyle bi metre yússeklii olan, biz 60 ona dolama dëriz. o da gene geçi kılından yapılmadır. yúzerine, böyle bu keçe gibi yapılır, una turluk dëriz, böyüg olur, unnarı örteriz. bunnar yazlık çadırlar. kışın u edirafına hanı dolama dëdik, sarıyuz dëdik. bu sefer oreya örgü goruz. gazalı. şurası ocaklık olur. arka tarafı boştur. urda çadırıñ burada delik var a, una tütünlük dëriz biz. arķaya yetmiş 65 seksen santimlik daş dikeris. sãına soluna da dikeriz. bu şekil bi çadırımız orada olur. bizim çadırlamızıñ döşşemesi, bu keçe, şindi u günüñ behrinde, u zamanlara şöle bişi. biz gız nişannandı mı, şindiki gibi öle hazırdan gidip de getiriceksiñ yok. başarılı bir gızsa, herkez yedi tene sãde kilim olıcek. çuval, sandık yerine. yük çuvalı dërler. batırdık 70 unnarı biz. hatta geçenlerde birisi gelmiş şindi. benim bi kilim var da. bi de bi hëybe var. u hëybe olıcek, halı hëybe olıcek. bu şindi bendeki hëybee ardı hëybe dërle. üzeri düsküllüdü, şöle şöle boncukludur. u gızıñ ceyizi seysenesi unnardı. şindi pazara döndü. şindi bunnã antıka yerine. baķ u hëybë geçen gün birisi geldi, malatyalyıymış adam kendisi, 75 sãda u hëybë üçyüz millon vedi. satılık deil dëdim. biz satTık, satTık bunnarı, elde para galmıu, gidıu. bunnar hatıra hic olmassa dëdim, çoluumuz çocūumuza. hã, ninemden galmış, ninemiñ anasından galmış bi de gine u. sili dëdiimiz kilim var. ona da üç yüz millon vedi. gardaşım satılık di, satmıun. şindi çadırda evelã, niyinne duriyuñuz. cereyan yok. 80 gaz feneri dahi yok. efendime sölüun, çırpı yakar orda, eh, alaçama gidiyoz dëdik ya, şu şekil, guru çamlarıñ, yıkıntıcak, o zaman alaçamıñ içerisinde gezemessiñ yıkıntıdan. hiş daha devlet doķanmadı. bu şekil çıraları kesësiñ. beygiri bãlã getirisiñ. unu yarãsiñ, çıra. bizim alattirimiz bilmam niyimiz bütün çıra. undan sōna gaz lambaları çıkTı. tabi burãya 85 gadar geldik.

goca yusuf, bolu beyiniñ seyisi bu. sünbürlü çayırı dëye bir yer varmış bolu beyiniñ. òraya atcılar, o gün, at çayrılmaya gelirlermiş. Faķat, o

çayır kirası olarak, o atlarıñ içinden en birinci bir atı almış. bir sene
 gine atcılar geliulā. göca yusuFa diu ku; git bakam yusuf, bizim ŝecilē
 5 gelmişTir, geldi tābi, bi at seç gel. varıyo, en iyisini alıyo òrdan.
 sünbürlü bıñarı varmış bi. sünbürlü bıñarından atı geçiremiu. onu bırakiu,
 başka birini alıyo, velāsılı lafi uzatmıyalım, yüzlerce atı böle seçTi,
 olmadı. kaburğa kemikleri sayılēcek ğadar zayıf bir at, o hiş diñnememiŝ,
 geŝmiŝ. ondan sōna geliu, zor zelāmet, tabi kōrkiu. bolu beyleri, astī astık,
 10 keŝti keŝtik. mesele böle oldu, böle oldu, anlatıu. (Bolu Beyi) bāleññ
 ellēni, diyu. götürüñ şu cenabet herifi, diyu. o getirdi tayñ üstüne
 bindiriñ de, gözleñi çıkarıñ da saliveriñ şunu, diyu. gözleñi çıkarıp
 saliveriulā. ölu da neredise, tabi o tay onu götürü nerelere götürüsa.
 şimdi efendim, köroğlu da, u zaman tabi bi nāmı māmı yok ku, onnā da
 15 arkādeŝlenen bi yere ava çikiular da, orlarda gezerken bakmışlar ki
 meydānlıkTa bi adam bi beygiriñ üzerinde bayılıp bi yere gidıu. hayvan
 yayılıu, o da üstünde, le bu né biçim iş. variulā, bi de vasalā baksalā
 bobası. bolu beyññ seyislēni yapan adam. le boba nōldu, işTe böle böle
 oldu. eyi. geliulā, getiriu. hinci eve geldikten sōna diu ku; ölüm, ben tabi
 20 evime gelmek arzu ediudum. şimdi ben hayal mı görüün, yoksa
 hağığatan da burda evde miz, diu. baba seni filan yerde, işTe, biz
 aldīdik, orda işTe bu hayvanıñ üstündeydiñ. nērde o getTiñ hayvan.
 burada. o hayvanı çek bakım dama, diyu. kısa birāz geçiün ben. dama
 çekiu. bir sene ölüm, u hayvanı ordan çıkarmıceksin, baķıceksin. bi sene
 25 urda baķıp besliu. bobā, bi seniñ doldurdu, diu. eviñ avılisını balçık
 haline getir, ısla. balçık haline getiriu, ıslıu. yani bunnā bizim
 duyduğlāmız. getTikTen sōna, çek bakım sen o tayı, beygiri o çamırıñ
 içerisine. çekiu, gezdiriu, arka yaklāna hafif çamır bulāŝivimiŝ. ölüm,
 kemāle gelmemiş, bi sene dā bak, diu. bi sene dā baķıu, aynı balçı
 30 yapıu, bu sefer hēç bir şey, çamır bellememiŝ. o adamdan benim
 intikāmımı alāceksin. bu at seniñ altıñdēken hēç kōrkma. bölelikle çıkıu.
 tabi tek başına kimsecikle tanımiu bunu. bu genç ya... şimdi bi yaylāya,
 o zamanlā yörüklē çıkıu. yörüñ bi ğızı vāmıŝ emme, köroğlu vuruluu

buna, almē ƙalkıu. ò da ğurnaz bi yörükmüş. ölüm, ben seniñ gibi adamı
 35 zata arip Tá bulamiun. veririm emme, Fakat seniñ zamanıñ dā diil. ē ni
 vā. sen baƙ bobeniñ intıƙamını almadiñ daha. ben sene ğızı vericem,
 nerde mahfazā etceñ. benim yanımda zatı durdurmazlā, bolu beyi, işTe
 şöle böle. sene bi arƙadeş olácek bir çocuk var emme, sen istambolda
 40 ƙasapbaşınıñ ölu ayvaz vā, diu. bu çöcü aliseñ, bu çöcuk seni ..., şeyiñ
 ölu, çok cesur bi çöcuk, şöle böle... bu çöcü nası alcez yav? ğoláy o,
 diu. buna bi bölük ğoç ayıriveriu. bunları götürceksin, diu. istambola
 sokma, gideceksin, ƙasap başını sör, ören. oráya, işTe né çayırımış, o
 çayıra ğadā getirdim dersiñ. bi pilaninnan çöcü da ordan alırsıñ, diu.
 getirisiñ, orasını ğari kendiñ cizesiñ filán, eyi. gidiu, varıu, aleykúmselám,
 45 aleykúmselám, ƙasap başınıñ dükkeni nérde, burda istambolda filán yerde,
 varıu, ā! işTe ben filán yere ğoyun getTim, bunnā satılık, gidelim baƙ,
 pazarlıkTa uzlaşabilisek al, diu. ey ya. urlāda bi de bi çocuk geziu. on-
 onbeş yaşlanda, ƙasap atını hazırlamá gidiu. u çöcua diu, seniñ adıñ né,
 benim adım ayvaz, diu. len bi ğoç getTim emme ayvaz, diu, dört
 50 boynuzlu, bi görseñ, işTe şöle böle... e bobam alınca görürüz baƙam
 burda dört boynuzlu ğoçu. ya aldı, ya almadı, diu. ben seni atımıñ
 gücüynen götürün, diu. atımıñ arƙasına alrın, götürün, diu. sevdim seni
 be olan, diu. geliu adam, hadi baƙam ayvaz da gitcimiş, diu. boba ben
 de gitcen, işTe ğoç vāmiş, binnam ni. üle ölüm sen gelme, fēlán. elleme
 55 canım çöcüa, sene ni zararı vā, işTe ben atımınnan götürüyon, görsün
 çöcuk. hadi derken varıulā, çoban tābi ğoyunuñ başında, ƙasapbaşı atTan
 aşşā eniu, körölu gelip geçiveriu. adam afalliu ğasapbaşı, bu ni yāv, ē
 bu neri gidiu, diu. çoban bu seFer de, sen onu biliñ mu? diu. hayır.
 körölu ò, çöcüñu çaldı, bu ğoyunla unuñ yanında fısırık. hemen geri
 60 geliu, habár veriu. geliulā. u ğünüñ behrinde de tanınmış bir adam,
 timurlenk oğlu kenan diye birisi varımiş. cesur, hemen ona diulā, bagidi,
 o arƙadan, daha geriden tabi yardımlar gelecek emme, evelē onu
 salmışlā. yetişiu köroğluna işTe birbirilerine māni atmē başliulā;
 bene derler istambolda timurlenk oğlu kenan
 65 dünyayı ğaplamışTır ismim, cihānı yenen

erkeksen yalvarma, çık meydáne hemen
 diu şimdi kenan köroğluna. u da şimdi diu ku;
 gururlanma ağam, değilim korkak
 bir oğlancık için değmez çarpışmak
 70 kahramanlık saçan gözlerime gel bak
 ver eliñi senle olalım ehbaP
 diu. barışfulā bunlā. emme şimdi nasī olcek. geriden guvvet geliu. sen en
 atTan aşşā, diu. eniu. hemen u kenanı bālīu elini, golunu; atımı da
 başucuna bālīu. şimdi gelenlere diceksiñ ki; elli kişiye bedel bir adam
 75 bu, elli kişinen cenk yapabilecek biri, dersin. masal bu ya. diceksin,
 arkasından gitmē gerek yok arkadaş, bi çöcuğ için. adam, bak ben elli
 kişiye bedelim, beni gışgıvrak bāladı, atımı da başucuma bāladı...
 geçTikTen sōna, kenan irdan hadi bakam o da geçiu, istambola geliyolā
 bunnā, tabi oralara köşk yapıulā kendilerine... şimdi köroğlu çalgı
 80 çalmasını bilmiyumuşmuş. eline köhne bi saz geçmiş. başlamış ununna
 saz çalmē. işTe, bozulmuş saz. gidiu tamire, tamircie. orda bi gızınnan
 anlaşıyo. atımı da unlarıñ evine bālīyo. emme köroğlu olduğunu bilmiyo
 onlā. sazıcı da bilmiyo. orda bi gün iki gün kalıyo. gızı istiyoo
 bobasından. nese uzatmiyin, gızınnan evleniyo bu sonunda. gıza diu ku;
 85 benim ismimi ve. bene çamlıbelde köroğlu derlē. at, kısırāñuz benim
 atTan gebe. sen de hamile olurseñ, olan olursa adına hasan goyceksin.
 gız olusa ğarışmam, demiş, ğarısına. sazçıya varıyo, yav dā bitmedi mi
 bu? len defol git şurdan, işTe yapāriz bakam. defol git mi, demiş, bene
 derler çamlıbelde köroğlu. seniñ, demiş, şimdi burda kafēñi koparın,
 90 demiş. aman, aman efem! nāmı var unun. hemen sazi veriu. emme
 unnāñ beriki şeyinnen, gızınnan evlendiklēnden kimsenin haberi yok.
 aradan zaman geçiyo, hasan ondört yaşına giriü. bobasız, bobasız dēye
 çöcüunnan ēlenirlēmiş. bi gün anasınıñ ğırtlāna çökmüş; benim bobam
 kim ya! ben piçmişim, bene böyle diulā. ōul seniñ bobēñ köroğlu, demiş.
 95 bolunuñ dağlarında efelik yapıu. bobasınıñ atından ğalan taya, o ğari
 yetişmiş, una bindii gibi hadi bakam çamlıbele dırmanıü. ayvaz da orlāda
 kuş avlin dēumuş. bakmış aşşādan birisi atıñ üzerinde geliu emme

- dimdik. böyle gelmiş, e işTe birbirlêne māni sölüülā. köroğlunuñ ayvazı
diu ku;
- 100 bene dërler köroğlunuñ ayvazı
yolar her gördüğü gazi
uysallara yokdur garazı
ver altıñdēi atı git buradan
diu. o körölunu deyince, e ben de körölunuñ ōulın ya, diu;
- 105 aslanıñ ōluna aslan dërler
ğaplaniñ ōluna ğaplan dërler
bene de körölunuñ ōlu hasan dërler
diu. ayvaz bu sefer temelli afalliu. biz bunnan ārkedeşiz. senelēden beri
biz bunuñ evli oldini bilmiuz. hemen, burda durceksiñ, diu. söz mü,
110 söz. peki. hemen geliu, köröluna diu; yau, böyle böyle. hah, gelsin o buri.
kenan da şaşiu, ayvaz da şaşiu. ben demiş, bi zamanında saz tamirine
gittim mi?, gittiñ, u zaman evlendim. ē nē sa'liun. şimdi demiş, benim
nāmım var, köroğlu. sürüntü bi ölüm olsıdi, benim nāmıma hael gelidi.
şimdi bobayit bi deliğanlı o, şimdi cesūr. ē bunnā, ōlan ürüyesinde bi ğız
115 görmüş. una gidiyolā. velhasılı, köroğlu, ölüm, başıñ sıkıya geldi mi,
başından iki tene tel vemiş, bunnarı, demiş, ateşlive. bunnar yandı mı
benim ciğerim yanā ben seni bulurum. ōlan bi sıkışıu, u ğızıñ başında bi
sıkışıulā bunnā. hadi bakam, körölu yangına dutuluveriu. hadi bakam
bunnā kalkıulā, ba gidi davranıñ atlara;
- 120 işTe çıktık yola bir sürü atla
atlarımız uçuruyor sanki kanatla...
dēye māni sölüyo bunnā, nise. şimdi büyük bolu beyini alt etmek. şimdi
u kenaninan ayvaza diyo. bolu beyinin bahçasındeyki çiçeklerden
getirebilir misin? gidip bunu başarabilir misin? gidiveriulā unlā. bi
125 yaçalaniula mı ayvazınnan kenan. ē, gelmemişle. köroğlu, bu iş saqat.
bolu beyi diyo ku; sen gideceksin ayvaz, diyo. köroğlu atı verirse,
kenana da ğoyverin, vermesse ğoyvemem. ayvaz geliyo, köroğluna diyo,
böyle, böyle. bolu beyi atı istiu. bi düşünmüş köroğlu, at bulunur emme
yit bulunmaz, demiş. götür ölüm atı, demiş. atı götürüyo, veriyo; kenanı

130 da alıp geliyo. tamam, köroğlu öldü, dēulā, bu sefer. atıñ üstünde nāmi
vādı, şimdi artık onun atı alındı, onun işi bitTi. evet, éyerini alamamışlā
kırk gün. kimseyi yanástirmezmiş at. unu hurā, bunu ısırı, unu hurā.
yemini bi şeyinnen verilēmiş, filen, filen. şimdi köroğlu tabi, siz burda
çok dikgātli oluñ. bu görev bene düşTü, gāri ben gidü bu, kendini
135 takdim edü gārik. işTe lafinı edü lā bolu beyiniñ. ğıratı, köroğlunuñ atını
bile aldı emme at nērdese ölcek yau. atıñ sırtından égerini bile
alamadılā. kimsi soǵmiu at. orda köroğlu diu ku; nērde bu at bē? işTe
bolu beyiniñ ahırında. söliñ una, bak ben ata nası bakārın, diu. sölüülā,
urda işTe birisi şöle diu, böle diu. çāiriñ unı buri. sen hırçın atları yola
140 getirin diumuşuñ, diu. nası, sen atı getirebilceñ mi? köroğlunuñ atı
emme sen bilüñ mü unu, diu. köroğlunuñ atı u. olsun, diyo. hırçın atları
da, hırçın adamları bile yola getirin ben, diu. nise... götürüñ len bunu,
diu. atıñ yanına, diu. bakıu, şey olursa, bak kafasını kopatTırın, bunun
bakamassa. varıu. bi bakısalā, at köroğlunuñ sesini duyunca apışivēmiş.
145 hemen éyerini alıp, şēidēken, hemen işTe bagidi atıñ yularını alıyo, işTe
atını huruvedı, şöle oldu, böle oldu. köroğlu u, déyu, yakalēiñ. hemen bi
çeviriülā uráya. emme köroğlu da atıñ üzerine çıkmış. başka yerden
geçmeniñ gölayı yo, duvar vāmiş. dōvardan yavrum dōvardan, demiş. at
bi şahliu, dōvardan, bobama etTikleñizi unutTuñuz ya, benē etTikleñizi
150 unutmiñ gāri, diu. undan sona işTe velhasılı köroğlu ilāyiniñ hāyatTa bolu
beyiniñ gözleni çıkātTırıu. bitmez bunnā hoca. beni yokuşa yokuşa sürme.

3

ermenı ğızınıñ türküsünü hiç duymıun, var mı, yok mu artık unnā. bir
ermenı ğızınnan tabi türk delıganlısı şey oliu da;
indim kiler sesine lambaları yanar
oturmuş ğıral ğızı zülfünü darar...
5 emme unutTum tābi ben bunnarı. ğarşılıklı bunnā emme. hinci hiç
oǵunmiu. aqlımızda ğaldı bu ğadar. aslında bi ğız, bi olan;
ēndim kiler sesine halı sermeler
..... dönen olur mu ermeni
imana gel imana, top zülüflüm imana

- 10 diye bōle ilānihayatTa ğızı yola getiriu:
 a ğız sene diyelim bundan sōna ěmine
 siva ğollarıñı diz çök öñüme
 hak muhammet dinidir, imana gel imana.
 bu seFer de ğız ğāri;
- 15 benim adıma bundan sōna dēyiñ ěmine
 ōlan nē çok düşdüñ sen benim zemime
 hak muhammet dinidir
 döndüm ōlan döndüm seniñ diniñe
 diyū.

4

- sovucak dağlarından aşdım ellerim, ğollarım bağlı
 izmir ğonağında urğanım yağlı
 yörük musā ōlundan ciĝerim dağlı
 şu işTen bir ilmim olaydı
- 5 incicik bıçağıma elim ıreydi
 izmir efeleri siziñ de ğöynlünüz bir zeybek ğöreydi
 ah şu ince ğulaniñ üstüne bi geleydim
 ince ğılıcımı elime alaydım
 izmir efeleri sizi de böyle bi ğöreydim

5

Muhtelif

- “italyanlılar göz dikmişler vatanımı almağa
 işte geldim vatan için şehid olup ğalmağa
 asgerim ben küçücükTen yüce dağları aşarak
- 5 ana baba terkederek vatan üçü can vermeĝe koşarak
 geldim bugün düşman ... topıraĝa basTırmam
 unuñ kirlı bayraĝını vatanıma asTırmam
 allah allah bu ni gündür ata evlat kesilir
 çocuklarıñ kaFaları cizmeyile ezilir
- 10 izin ver komutanım ben öñ saFa geçeyim
 baş tarafTa sancaĝdarlık vazifasını ğöreyim

- geç aslanım geş tosunum haydi hucum edelim
 hep bir ağızdan allah allah diyelim
 ben vuruldum hain gürşun ciğerimi yakıyor
 15 aç göñüsünü bak gızıl ğan ırmağ gibi akıyor
 ben ölürsem al sancağ tapıdım örtülsün
 ben vuruldum allahıma ğavuştum, bāri vatan Kurtulsun
 bir yudum su verin de içeyim
 allahımdan izin alarağ cennetine geçeyim
- 20 bu şiiri efendim ben, asgerde kilisli mēmet özpolat dēye bir astsubay
 vardı. u zaman unnara erbaş dēnirdi. benim, vazinem (hafıza, hazine) u
 ğadar şeyidi ki, netTi ki, şindi u adam unu bi seFer söledi, bi dēa ırıcā
 etTim adama. komtanum dēdim, bunu bi deā söyle. iki şiirde ben unu not
 etTim. ğarakōde şe ğalmış, tabi şindi u, barborosuñ ğabiri. evendim ben
 25 dokğuzyüzkırkdörtte unu buldular. ... u yazıi bi mecmūada gördüm. unda
 da bi şiirini yazmış;
 cizgi şeklinde alıp mermeriñ ölmez sesini
 hem sınıandı hem süleyman, yapan türbesini
 öle dikTi bugün neslim onuñ heykelini
- 30 yeniden gördüm ufuklārda atlarımıñ izini
 yeniden almışa döndüm u güzel aKdeñizi
 hey suyuñ halkalanan dalgalanan bin bir atı
 deñiziñ dört asır evel ğazā saltanatı
 dıšta nihayat adı var barborosuñ
- 35 varmaz abideleri lākin maşsātına unuñ
 mermeriñ narası tuncun sesi azdır
 unu haykırmak içi bin bir ufuğ aşmalıdır
 yeleleri dakıp ses canavarlaşmalıdır.
 efendim beylik, şindi meselā osman beyliiñ olan ğarageçili aşıratından.
- 40 unuñ arkasından biz geliyoğ. yaycıbedir gelir. efendime söliin, şehitli
 yürüğü vardır şu yörede. dursunbeyiñ kölüklerinde şehitli yürüğü vardır.
 gızılgeçili yürüğü vardır. egseriyātla tavşannı yöresinde ve dursunbey
 yöresinde. ğubeş yürüü kebsüdüñ kölüklerinde, şurda eşeler vādir,

45 ğaracäören vādır, örenli vādır, alagüney vādır, bükdere, ğansız vādır, şapla vādır. unnā da ğubaş yörüü. meselā şe taraFına geştiñ mi, saveştepe taraFına, orda hardal yörüü vā, kılaz yörüü vādır. yine ğubeş yörüü de vā ğarageçili yörüü de vā. bergemee ileri gidēsiñ, urda da yācıbedir yörüü vā, yüncü yörüü de vā.

bu çalışıyu mu şindi? şindi efendim, cizme geyerlēdi. ben biliun. emizde
50 öle şindiki gibi herkeziñ gidij fele ayakğabı bulamazdıñ. bi cizme giyer o. undan sōna ewinde bi çivd, iki çivt ayakğabı, digeri çarıkTır. ham deriden yapılma. şu şekil dikilir. bu çarık, bu dana derisi yahut öküz derissi. bunu bu şekil burun tarafını böle dikeris. böle olur. undan sōna urla delikTır. bu böle kesilir, bu da kesilir. burları ipinne yahu
55 sıırımınnan şe olur. undan sona burdan kemend şuriā geçirili. burdan bi de şurıa. u da bu taraFa. undan sōna dolak dēris. şu ğadarlık yünden ve kıldan dokumadır, işTe bu ğadar, dolāris ayāmıza. undan sōna çarūñ içine soğarız ayāimızı. çarūñ gelcii yer şure ğadar... undan sōna af buyūruñ, don dēyiverin, şurēe ğadar. bilassa deliğanlılāñ, şurē ğadar. Fağat uzattıñ mı ta kapie erer. şu ğadar, bacāñña ğadar urda şeisi vādır. unū uşğurladıñ mı, ğaraman ğoyunnu bilisiñ meselā. böyük dalışlı ğoyunlar var. aslında itceñ, bizim buranıñ yörükleri dahi bu ğoyunları daşır. şindi u deliğanlınıñ u geri, u adamıñ arkasında aynı dalıç hālinde unūñ āı gidēke böle. fes, hā deliğanlınıñ efendime sölüün, elde dikilidi unnā. entāri
60 vādır. entariniñ üzerine işleme. şindi yog öle halt ēdecek bi ğadın. unnā nakışlı olu. unnara işte öküz sidii dēiveriler, ğızğardan deyveriler, yedibala deyveriler. isimleri vādır unnāñ, işilēniñ. hatta şindi çovallarda felen esgi parçalāda filen vādır. unnarı bu ğız yapıcek. başarılı mı başarısız mı? şindi efendim, şindi irāçcin diye beyāz patiskadan, aynısından ise irāccin isimli bi şe yapılır. külak. testereniñ dişi gibi bu
70 annına böle unūñ şeini, una ilik dērlē, doker böle yapar. undan sōna ipekli bi çekgi dērlē, ipekdir u, u çekgi buri çeker kadın. altından u ilik şurdan yapTı destere dişi gibi olan ilik dışTa ğalır. u görölür. u kadınıñ süsüdü. böle ğadın unu çekē, undan sōna yüzerine yazma, yazma dēriz
75 biz, esgiden yazma denilirdi. u yazmey çeker. ha sene ğara yazma

yaşıTı, bene işTe bilmam hanķı. unnā birbirlēni, toplanılı, hepimis de
 olurus. hinci ğari ayşam toplandılā mı, ğızın sadışları toplanırđı. unnar
 ğari ğızın düün ... dışa serilir. urğanlā gerili, ni ceyizi varsa işTe ğari
 dedik ya. şindi efendim kaşık ğoyücek. una asmak dērlē. duz ğoyücek.,
 80 torbası vādır. kaşık ğoycün asmān iki tarafında da ğulaķ dērlē, ũfucik
 ũfucik gözleri vādır. bissürüdür. hepsini bureā çıkarılā. u düüne gelenner,
 aKşamdan, şindi, memedin düününün okuntusu var. ni zamanmış le?
 cuma günü başlı, cumā gün sığır kesilicek. mutlaķa ya bi dana ya bi
 inek kesiceñ düünde. yalnız bizde esgiden işki diye bişey yokTu. zinār
 85 öle, işki? kadının oyununa bakmak yokTu. ğadınlar bi evde oynar. u
 şekil terbiyeli bi halimiz varđı. sōna sōna deşti. şindi düüne geldik.
 beni şu eve ğonak, ğonak dērlēdi. ğonāa felen beni işte, ōretmenin evine.
 öleşme olurdu. düün adamın emme, unuñ misafirine ben bakarın. urdan
 yimeğ alırım, bakarın. u gün urda ğalır, yine urda ğalır. dovak gün
 90 dēyveriz ğari geliniñ, gelin bazar günü gelir. bazarınnan Pazaritesii bālīen
 geceye gelin geli. sabāla da düüncülē dāılır. tabi burda envayi çeşit
 oyunlā çıkarılā. şindi şeyi günü meselā , cumartesinnen bazarı bālīyān
 aKşam, biz una maşālen dēriz. dērnek yeri dērlēdi. unnarı orāya toplanır
 millet, herkez gelirdi. elinde marıfatı olan oyununu yapā, ğadınla evlerde
 95 oyunlarını yapardı. evet evet. seveli dērlēdi, sōlerlēdi. meselā;
 haranısı haranısı
 ocakTadır tarānası
 āl bu da dombeydere hocasınıñ baranası
 de ha lēy!...
 100 öñde sen vāsın diyem kım. biz seniñ adıña sōleriz u sevelii düün
 sahibına gelike. barana, yani unuñ topluluk. siziñle barebā gelen
 dombaydereniñ, geliu ya, Fağat öñde sen. sen değerli bi adam görüyoz
 seni biz. oranın ōretmenisiñ ya. işTe unuñ baranası bunnā da. barana bu.
 bayrakTarlara seymen dērlē. şindi burda bizde bayrakTar meselā köyde,
 105 ben yirmisekiz yaşımda evlendim. benim emirimdiidi buranıñ, ben
 evlenēne ğadā buranıñ deliğanlısı benim emirimde. şindi sadışlar, bu
 simenler içine girmez. bunnā güvēiniñ sadışları ya. Fağat beni

bırakmazladı gene. sen gel. biz yimek bişiriveriz unnara, işTe şunu
 yapāriz, bunu yapāriz, ben una söliē. gelin geldii gün aKşamı unnara
 110 düün sahibi et verir, para verir; müabbetiñizi yapıñ siz dēr. gelen
 misafirlē de, diğēr kōlēden gelen misafirlē de o gün aKşam ġari uraniñ
 deliğanlısınıñ misafiridir. şindi bunnar ġaKtı. unnara biz baKādık işTe bu
 şekil. şindi bayrakTar, ben derim Kı, al sen şu bayrā. ben bu
 deliğanlılāñ hebsiniñ başiyim emme. Fağat ben sene dedim sen çek bayrā
 115 arkādeş. sen çekēsiñ u bayrā. şindi bi de bi çeşit işlē çıkardılā; yok,
 aKırabāsı çekicek. ben deliğanlıñıñ, kōüñ ben deliğanlısı olım de, sen
 aKırabāñe ver ha. çekiliñ len burdan! hadi! o çeksiñ bayrāmı gitsiñ. ta
 urda ġalır. o misafiri yönedē, çalgıları yönedē bayrakdārdır. tabi gine
 acık bi şē. ben seniñ koltūñña girer miyim urda yāvū. gine. Az çok
 120 daşiyebilecek u bayrā, şeidebilecek. ōledi. ben unu fekil etmişim, ureya
 ōle dē urdan lanāttayniñ birini, olu mu? şindi, bak hocam! siz tabi yaşda
 güççüksüñüz emme tahsilde tabi böyüksüñüz. şindi gitTikleri yēde ġavġa
 çıkariyulā şindi bizim genşlēmiz. urdan gelsiñ u köden burāya birisi
 gelsiñ, hemen ġavġa çıkariu. yāut orāa gitsiñ, ben orda ġavġa mı
 125 çıkartTırım arslanı. ōraniñ deliğanlısınıñ, bayrakTarınıñ emirine girerim
 ben uri vadım mı. selāmūñ aleykum, aleykūmselām. nası yönedirse ben
 una uyārim. o da burāa geldi mi, ben unı. āa bizin burāya uyúceksiñ.
 ben nası sen de uydum, sen de burāa uy. ġavġa çıkmas. kattiyen. şindi
 bir ġavġa çıkıu, hanı terbiyesizlik başlıu.

6

şindi efendim, ülen geçēn gün gine, ġalāġaşına vadım. ġız evine de
 varam, tabi ġınadanda var ya oKuntu. uri vadık. hinci biz salonda
 oturūyoz. içērde başladılar kadınlar çalgı çalmāya ġızlā tabi, u ġızıñ
 sadışları işTe. ġızıñ bobası da benim ġıyımında oturup duru. tabi unnā
 5 biliyolā hep. şakir dayı dedi. ey. ġapçık ġapçık ġapçık diu dedi. ulāñ bi
 dañıma gitTi. şindi isalanı tabi yörük dēildir, yerli köyüdür. isalañından
 bi tarihte, esgi tarihTa, iki arkādeş āmetölene düüne geliyolā, hanımlanna
 beraber. hinci urda tabi oynuyolar, çāġıryolar felen, hadi. ertesi günü
 ġari, pazarertesi günü ġarik kōlēne dönüyolar. şindi ikisi itTah ēdiyolar.

10 seniñ hanım mı éyi oynadıdı, benim hanım mı éyi oynadıdı. yok
 benimki, yok seniñki. danasarında ğara zeybek déye birisi varmış. biz
 tabi ērdik u adama emme, bizim çocuklūumuzda. kendini bilmiyim ben.
 ōlu felen vā. nēse. ğarıları bi imtīan edem. ğara zeybēe böğün ayşam
 misafir ğalam, ğarıları bi imtīan, hanķıñız éyi oynicek bakam. nēyse,
 15 gidiyūlar orē. vāriyolar. selāmūñaleyķum, aleyķumselām. zēbek dayı! ē!
 niye geldik biz? niye geldiñiz? biz işte ğocinnen ikimiz, hanımları bōle
 bōle dēdik, unuñ içi geldik. ey ya ōlum. kemanayı alıyo ğara zeybek,
 başlıyo çalmāa. hindi Kadınlar ikisi bir çıkıveriyolar emme, o ben
 ğazanēm, ōteki ben ğazanēn déye. hinci kaşıklañ sesi hiş deĝişmezmiş.
 20 ğapçık ğapçık, ğapçık ğapçık velen. hindi unu sōlūu bene u ğāri. işte
 unu ben ōle sōliyeverin. hinci urdan bunnā, hanı demin dēdik ya
 kadınlarıñ oyununa bakılmas. erkekler şey olmazdı esgiden. unnā urda u
 işi bitiriū. hā! orda dāa oyunu oynarkān, birisi geçiyomuş soķakTan. bu
 ni yav. pençereden bi dinliū. kadın oynūyu içerde, ğara zeybek Te türkū
 25 çağırıyo, kemāná çalıū. urdan cāmi odasına geliū. esgiden cāmi odaları
 meşşurdu. cāmi odasına geliū, ğara zeybēiñ āĝabeysine de arif ā
 dērlermiş. arif ā tereziniñ bi gözünde, danasarı bi gözünde. u ğadar tabi
 salāyatlı, hōkümlü bi ā. arif ā diū. siziñ ğara zeybēiñ evinde Kadın
 oynadıū ya. ğara zeybek çalıū. eh! ni! kalkıyolar beriden vāriyolar. unnā
 30 da kapıları sürgülemişlē. şindi vāriyolar beriden. ğara zebēk! kemāná
 kapanıveriū. nēyse bunnā urdan işi bitiriyolā. ğara zeybek, nası gittilēse
 heriflē gitmişlēr. isalannıdı ya, isalanına vāriyolar. aradan pek bi müddet
 geşmeden bu mesele ēysalañına duyuluyo. ğara zeybek isalañından iki
 tene kadın oynatmış déye. urdan gönderiū. git memed ā. ğara zeybēe
 35 sōle, tüfeĝini, köpeĝini, kemānāsını alsıñ, bure gelsiñ. alıyo vāriyo emme
 esgi muhabbet yok. odada bi herkezde bi küslük var. nōldūunu bilmiyo
 ğara zeybek. işTe millet dāliū, odalā dāıldıkTan sōna acık ğalbur üstü
 olannā ğalmış orda. ört enki kapıı bakam. örtülüū. ğara zeybek biz seni
 niye çāırdık. ni bilim ben, çāırmışıñız geldim ben. sen bizim köden iki
 40 dene ğarı oynatTıñ mı? evet. nası oldu? e işTe filan filanına geldilē.
 āmetōlenden düünden geliulāmış. geldilē uri, ğarıları imtīan etceklēmiş.

orada bene çaliver dödiler, ben de çalivedim. oynadılar. nasî oldu? işte şöle oldu, bōle oldu. esas mı u? esas. çāiriñ bağam u mēmedinne şakiri. siz bōle bōle mi yapTıñız? bōle yapTık. yarıñ len şunnarı falakāe. ğarı mı oynadiuñuz siz orda bōrda. bu, bu.

7

şind efendim, çocuklūumda, bi de hikāya sōlicez ya şindi. şindi bu esas olan şe, bi de hikāya sōlicez tabi. hinci bobam beni bi gün döğdü, ğovdu evden. gittim. gide gide bi köve éndim. vadım, emme aşlıkTan birez, hikāya, vadım urda Kadınıñ birisi hurun yaqıp duru. teyze be, ben 5 çoğ acıktım dödüm bene birez ekmek veseñ ya. ölüm şurda dur, işte ekmek çıkTı mı sene ekmek verecem ben. ğarıñı doyururum dēdi. yumırta da getiririm. işte şurda yi. seniñki bi yumırta getmiş, acık Ta sāda yā getmiş, tereyāi getmiş. oreya ğoydu. sen yalnız hurunuñ ocāını ğarıştırıve ölüm burda dēdi. ben evden daha minetleri getcen, ekmek 10 getcen, şölölu bölölu. oldu tēze dödüm. baqtım bunnarı azsındım. bende bi külak vārdın. şöle yumurtıi külāiñ içine ğodum. yā da bi kāıda sārdım. unu da şöle belime soqtım. duruka geldi kadın. hanı olum burdaki yumırta dēdi. bilmium. azsındım ya, acibā dāa başğa getiri de ... ölurmiin gibilēden filen bakiun ben. ē yā ne oldu? yok. hinci ben 15 hurunu ğarıştırıka yā erimiş, bōle dē aşşā doğru, benim bilgim yok. ülen dēdi, yā dēdiñdi, yā diziñe enmiş dēdi. şöle kafamı bi hurdu. hādi yumırta da ğırıldı. yüzüme bi aqtı. biz urdan geldik geçivedik. yalnız hocam, burda bunu biraqam, çok uzundur bu. peki. giderke giderken bi köve daha iraslādım. orda çalgılā çalınıyo. düün var. ēy seveliler çekilip 20 duru. deliğanlılar düün eviniñ öñünde. envayı çeşit, kümü köroğlu çalıp batı, kümüsü bilmam zeybek çalıp batı, kümüsü işte ağır hava diü, kümüsü efendim bahriya çivtetellisi çalıu felen. ğarı urdan çalgı çalınıp batı. ülen burda düün va galiba dedim ben şindi. beriden vadım; le düün mü vā. düün vā. ülen orada olıcek ya, davulcu bi hastalanmasıñ mı! 25 davulcu hastalandı dēdilē. davulcu gidiu, ğalb ğirizinden gidiu davulcu. davulcu ğalb ğirizinden kaydı urda. şindi kayınca, e davulu kim çalcek, kim çalcek? ben dēdim, acım ya ben. ben çalārın davulu dēdim ben

şindi. şöle baQTılā bene. al baqam hele şu davulu. biz aldık davulu, güm
 güm güm vuriuz. hā, yapıcek bu bunu dēdilē. emme dēdim benim
 30 ğārnım aş dēdim ben şindi. eyya! sen ğarnıñı doyürusuñ. bizim ğarnımız
 doyurdulā bunnā. biz nēse düünü çaldık, düün bitTi. Pazar ertesi günü
 sabāla, paraları taqsım etcēz. nēyse bunnā dēdilē, bene parı vemek
 istemedilē. üle sen dēdilē, davulu al be! sene biz unu verem, sen güzel
 davul çaliuñ, davul seniñ olsuñ, paralā bizim olsuñ dēdilē. olur dēdim
 35 ben. bu davul bendeyken biz de elbetTe bi yēde bi şey buluruz. nēyse
 urdan bi dēe çıkıvedik biz. ha bakam de bakam, akşam oldu bi ğaranlık
 dereyā girdim ben şindi. girdik oreya bi dēirmen. emme kimse yok.
 dēimeniñ içinde bi gürültü vā. şindi acaba ni var? dēdim. şöle kapınıñ
 gıyına durdum, davula güm! güm! güm! balkan oldu emme. uri aylā
 40 dolmuş Ta çıkıp batı, çıkıp batı. hincik şaşırıvemişin, ben de boyūna,
 hur şakir! hur şakir! güm! güm! güm! aylā ğaQTılā. girdim ben u
 deymene. otTuq emme, deyirmeniñ ederafinı, kasnaqlānı filen aylā
 dāıtmış aylā. daş meydende ğalmış. bi şey ğalmamış. biz durukan sabāh
 olmuş. sabāla dermenci gelmiş. ayāımı hurup batı. kalk len! bu irezillik
 45 bu kepezalılık ni dēdi. i bu daşı, bu memleketi ni yapTiñ sen yav. üle
 amca dēdim ben, bōle bōle oldu. ha öle mi? nēse ordan, ordan da çıkTık
 biz sabāla. ha baqam de baqam, bi köve vadım. köve girēken bi, yaşlı
 bi kadıncāız bene; ō hoş geldiñ ölüm dēdi. hoş bulduk tēze dēdim. nē
 tēze diuñ ölüm dēdi. sen benim ölüm di misiñ dēdi. yok tēze ben seniñ
 50 öluñ diilin. yok, gel sen, sen benim ölumsuñ dēdi. nēā eleniñ benne.
 eve gitTik, vadiq mecūbur. e bilemedim, boyūna bene ölüm diu. nēyse,
 ğocası dermene gitmiş. ayşam yatTık. beni bi odeā yatırdı. kendisi mutfāa
 gitTi. kapı çalmeā başladı aşşādan. kadın, habi gel bakam, şu hayvanı
 endirem, eşji endirem, unnarı endirem filen dēdi. nēse kadın endi aşşā.
 55 benim tabi habarım oluyo gine. unnarı ğulaq vērium ben. bu nası iş,
 başımıza bi iş mi gelecek felen filen derken, nēse. üle ölümüz geldi ya
 bōün dēdi. öle mi be. nerdēmiş yā. e işTe bilmüün daha sōrmadım
 nerden geldiñ. bi de dēdi davul getmiş dēdi. ülen ben dedi, ben cingen
 min yoğsa dēdi. davul ni olicēmiş. çalgıcılık mı ōrenmiş gelmiş, dēdi.

60 unuñ işTe bilmam yanına varıverisem şöle ediverim, böle ediverim. ādam
 sert davrandı. hemen pençere vādı, biz pençereden şıprt, pırladım gitTik.
 hadi bakam davul mavul ğaldı urda bizim ğāri. biz ğaşTık. şindi ben
 kendi donum dēye orda kadınıñ şalvarını çekmişim. ğoca nineniñ
 şalvarını çekmişim. emme dē gitTikTen sōna, bi müttet sōna bi baķıun,
 65 geri gelcēz emme kōrkuyun, adam sert. ben gidince ni yapTılāsa
 bilmiun. belki aradılār. bulsalar dōcekler. öle gidēken, ğalañ şöle yoluñ
 kenarında birisi çivt sürüp duru. selāmúñ aleykúm, aleykúm selām. ğoley
 gelsiñ çivtci dayı dēdim. allā ĩrazi olsuñ dēdi. ge baķam ölum, nērden
 gelip neri giduñ dēdi. nēse e işTe ben bahsız badıksız biri, iş aramēā
 70 gidıun şöle. e ölese bi çivtci durseñ ya dēdi. e durin dēdim ben. nēse
 adamıñ öküzü, sen dēdi, ben işTe şu kōdenim. şindi şu evlei ol, bu
 öküzlennen sür. ayşam mandaları ğoyverisiñ, mandalā seniñ öñünden dōru
 eve gelirlē. sen de uri gelirsıñ, orda işTe benim çivcim olusuñ sen
 bundan sōna dēdi. yalnız birden eve giriveme, orda köpek vādır, bi de
 75 dalanıñ evde dēdi. köpēe dalanma saķın hā! olur dēdim ben. şindi
 beriden, bizim ārkada bambaşğa bi don vā ya, mandalā ürkdü. üle dayı
 bunnā ürkTü dēdim ben, bunnā olmicek. hemen pāntulu sıyırđı bu. de
 onuñ iş donu vā. sen bu pontulu geyolum dēdi. biz o pontulu ğēdik.
 mandalanna çivti sürdük. hadi bakam çivti olduk bitirdik, mandaları
 80 ğoyvedik, arkasından biz de. mandalā vādı, ğoca kapı açıldı, mandalā
 içeri girdi. orda ğara bişey yatıp duru. ben unu, unuñ dēdi köpek
 sandım. şuna dēdim kendimi tanidein. biz buna bi sopa patlatTık, māā!
 dēye düştü. e manda malāımış. malakmış. herifiñ malāını ğıvırağoduk
 orda. üle sen náptiñ, malāa vurduñ. usulce ben urdan geri ğırvıvedim
 85 ğaşTım ordan da. gidēken gidēken bi yere vadım. orda birisi bi çoban
 dutçümiş. ölum sen bene bi çoban duru musuñ dēdi. dururun. eyya.
 benim olaķları sen ğütēdi. olur, bi de tırpan vedi bene. çalılādan dēdi,
 talladan çalı endiriverisiñ, olaķlā işTe unnarı yirlē doyunurlā. hayvanlara
 ēyi baķ, olaķlara dēdi. olur dēdim ben. gittik. bir ki ğün orlāda şēdēken,
 90 bi ğün orda gene biz çalı kesēken tırpanı düşürdüim ben. şindi ot Ta
 çok u bayırda. öte aradım beri aradım yok. tırpan bulamadım. bi kipirit

çaldım da, tırpan meydende galsıñ dēye. deirivedik. ürüzger bi salivedi
 mi! u gādā gobalağ orda. yangına ūramasıñ mı! e tırpanı bulduk emme
 olağ ğırıldı geşti. e napıcēz? ordan da geçivedim ben. nēse gidēke bi
 95 şehir yere vadık. vadım şehir yerimiş orası da. orda işTe dēdiler ölüm
 sen ni arıyoñ burda? sen perişan bi hālin var. ni böle bu, felen dēdiler.
 ben dēdim işTe, çırak durcek yer arıyorun.. işTe bi çobanlık yahu bi
 hizmet felen. ūlen nasif ānıñ yanna git sen dēdilē. nasif ā öle bi çocuğ
 arıyo dēdilē. gittik vadık oreyá, nasif ābi, böle biri, kimse ilázım mı
 100 sene? ha tamam ölüm, dēdi. sen işTe urda evde develere bakasıñ,
 develeri suleyiverisiñ, şunu yapasıñ, bunu yapasıñ felen filen. eyya, nēse
 oreyá girdik. hurda duruğa bi gün bu dēdi, sene ölüm, şu deveyi birez
 yük saralm, git deymende ūüt gel. olur nafis ābi. deveye birez yük
 sardı. hadi bağam, bi de öñünde tabi afedersiñiz eşşek vā. una bindik
 105 deymene vadık. deymenci dayī, deymenci dayī! ey! şū unnara ūüdelim.
 ūdelim ölüm. deveyi dışarı ıhırdık, endirdik. deve urda ğaldı, biz içeri
 girdik. şindi urdan ben eşşii deveniñ hamıdına bālēvedim.e şeleri
 ūüdürlen, dērmenci dışarı çıkTıidi. ulen buri gel, buri gel! berden vadık
 biz, deve diñelivemiş, eşşek asılmış ğalmış, eşşek bōulmuş. nēse biz
 110 ordan şindi, eyvāh! hadi bağam. eşşiiñ semerini de deveniñ ortasına
 ğoduk. vadık nasif ānıñ uri. bizim suçumuz böle böle. ūlen ölüm eşşek
 dī mi, birini dā alırız. hadi boşve sen eşşī felen dēdi. nēse, tabi emme
 zengin adam. bunnar hizmetci, çırak çok bunda. nēse derken şindi
 efendime sölin, bi gün bunnar dēdilē ki; hadi bağalım dāa, ğari odun
 115 gelicek. kış geliyo. oduna gitcek. beni de ğötTüler. hinci ānıñ bi ğürt
 derisinden bi ğocūu vā. sen ölüm dēdi, urlāda ūşürsüñ, şu ğocūu al. nēse
 ğocūu aldık biz. hadi bağam dāa vadık. unnā, tabi biz develere bağun
 diuz. unnā odunları kesTiler, topladılar oreyá. hadi bağalım sardılar
 develeri. hadi gidem. havā da bi ıscak emme, ıscaklaşTi ortalık. bi tazisi
 120 vā ānıñ. tazı da tabi devedeñ yanda duriu. i bene u ğocūu ğötmek zor
 geldi. tazie ben terslemeē ğocūuñ ğurt derisi olan yerini dışına gettim,
 beri yannı da tazıya gettim de tazıñ sırtına bürüdüm. dūmesin de
 şurdan bāzınıñ altından yine īsana dūmeler gibi ğarnī altından

düymeledim unnarı. göyvedim ben tazî. tazı şöle bi baQTı, gurt binip
 125 duru sırtında. bi gâçak bu, alt gıyda göyun köpekleri vâdı. hadi göyun
 köpeklēniñ yanına varivedi. köpeklē hem kürkü hem tazî bōdulā. hadi
 baqam çıraklā bize bi girdi. geldik eve geri. mesele dēil ölüm, bi dē
 alıruz, dēdi āa. bi gün de damda gine bi TaQTı oldu. TaQTı olunca
 hadi baqam aşşā, endim ben. bi balta vardı, baltî elime aldım dama
 130 girdim. tabi şindik gidi lamba, bilmam mum nola. bi şey şöle öteden
 beri yörievedi gibi geldi. baltî bi tene verivedik. balta saqar mandanıñ
 annına otura galdı. manda bi bāırdı emme. ordan bi dē gâçak, ni oldu ni
 geldi bilmam işTe urdan gāri geldik gerisine geri bobamızıñ yanına gine.
 - Bunun devamı var herhalde?

135 hocam bunnā, biz yirmidört sāt ēlenmemiz ilāzım. ben hikāya sōliceK
 olusam, şārkı türkü sōliceK olusam, birini tekirārlamadan burda kırk
 sekiz sāt seni ben dutarım. bir daha sōliyicin de undan sōna pes edēcin.
 hindi birisi burda olaQT sattı. olāı satınca aPTilaziz isminde bi adamcāız
 aldı. hadi baqalım, çoban. bobamdan beni çoban istedi. olaQT çobanı istedi.
 140 olāı susurlūa gādā götürüceñ, uri gādā götüricen ben bu çöcüü dēdi.
 ücūretini verin, şöle olu bōle olu. eyya, gidivedik, gidivedik susurlūa
 vadık. olāı satTı adam. nēse satTıQTan sōna bene bu bi para vedi. ben
 paranıñ kaş gūruş oldūunu bilmion ya, beyāz bi para. al ölüm seniñ
 haQTıñ bu dēdi. hadi köüñe. ūlen susurluQTan burē yayān nası gelceñ.
 145 çıkıvedik biz ordan. hadi baqam dērken, bi han deresi deyilen bi yere
 geldim emme, āşlık, balkanlık, aylar gurtlar ulū hep, beni yir! gārañlıQT
 oldu, orda bi meydenlık vā, meydānluñ gıyına bi tala çıkTım. ure
 kendimi saqladım. ayāmda da ilasTıQT ayakgāpları vardı. unnāna
 çıkılmicek dēye yere bıraQTım unnarı ben. nēse ben urda talıñ tepesinde
 150 baygış gibi dūnerken, bissürü atlı geldilē o alana. unnā eşgiyāmış. nēse
 orē bi ateş yaQTılā bunnā. bi de hayvan kesdilē, göyun getmişlē.
 başladılā bunnā orda çalıp çārmē filen. başladılā bunnā türkü çārmē
 orda;

155 garacāoġlān duruşuñ melindir melin

bir tarafıña gız bir tarafıña gelin

- gelin de der benim adım fatma
 ğız mı güzel gelin mi yalan ğatma ...
 filen. ğırāv! ğırāv! boyūna silāh atıyolā. hindi ben kōrku kōrkuveriun.
 benim oldūum tala mermilē, şıpırrt! şıpırrt! geçi geçiveriu. ğaracāolan da
 160 der ki;
 ğız da gözel gelin de gözel
 ikisi de ğonca güle beñizer
 gelin tasTa şeker şerbeti süzer
 ğız tapakTa bala beñizer ...
- 165 nēse böle şē ederken merminiñ biri ēyce yakın şapırrt! dēye düştü.
 ‘lēey! dēye düştüm ben şindi. bi bairdım. hēmnen orası, bi dālıvedi
 bunnā. silāh baş! dēdilē. nērde, nērde, nērde?! areiñ, areiñ! orlāda
 gezeken bunnā, ulen burda taliñ dibinde bi çivt ilastık ayakğabı vā!
 dēdilē. tomafıl tekerleklerinden, esgi, evendim öle, şindiki bildiñ ilastık
 170 ayakğabı diñ. üle burda taliñ tepesinde bi adam vā! dēdilē. nēse. en ilen
 aşşā. endik. sen ne arıyoñ burda? işte şöle böle. gel len sen burē. vadık.
 hanı seniñ, vediñ para, āanıñ parası baķam. çıkārdık, işTe! tü allah
 belāsını vesin! üle yirmibeş ğuruşmuş ya u, dēdilē. ülen bu çöcúe böle
 para mı verilir filen. nēse, topleiñ birez para. birez para topladılā, vedilē.
- 175 bi de ğarnını doyurun. bal, ğoyun eti. sen de söle baķam türkü! biz de
 sölüüz, unnā da sölüü. nēse, sabāa ğarşı oldu, biz gidüüz dēdilē. sen
 dēdilē nerē gitceksiñ. hinci bunnā kümüsü dēdilē, üle bu bizi söler.
 öldürem biz bunu. işTe ele geçer. buri eşğıyalā geldidi, şöle oldidi, böle
 oldidi. öldürem bunu. kümüsü öldürem, kümüsü öldürmēm derken bunnā
 180 dēdilē; üle arı ğovanınıñ içine ğoyam da buri bunu kapıvèrem. arı
 ğuvanınıñ içine bunnā ğoydulā bizi. ardımızı öñümüzü, ğuvanıñ kapadılā,
 ğaldık. şindi ordan bunnā dāıldılā hePsi. ben, öle urda ğuvanıñ delinden
 bakākan bi ğurt geldi. o ğoyunuñ kemiklenden başladı orlāda yēmēe.
 ğurduñ ğuylüü tam benim burnumuñ ucuna ğadā geldi. şöle edēken
 185 edēken ben ğurduñ ğuylünu bi dutdum. bi çekTim, ğurt beni dutan vā
 dēye bi tarttı mı? hinci ordan ğuvan yokārdan aşşā, alt yanı yamāmuş, bi
 gidivedi ğuvan. taķır tuķur, taķır tuķur aşşā enini bi daşa çarpTı. iki

şarğ oldu. işTe kafam böyle daşa geldi, burası derisi yolundu aldı. bi de
bakTım şöle sallanmış yüzüme dōru deri. hemen şöle gözümü yumdum
190 da derij şöle cārt, bi kopardım da atıvedim. undan sōna çıkTım geldim
memileketime işte.



Adı Soyadı: Ayşe ÇAKIR

Yaş: 80

Okur-yazarlık yok

Bağtepe Köyü

Konu: Konuşmasından kelime ve cümleler

8

omarlañ ismie / sekizeni geşTi / anamdan bi yaşımda ğalmışın, uvicik
ğalmışın. / tēzelēm vādın, unnā böütTülē / genşlē, sādışlā / damatınna /
damātı görē (görür) / āhırátlık / terbē, terbē vādı o zaman (terbiye) /
oğur yazarım yok da /



Anlatan: **Fatma İPEK**

Yaş: 68

Mesleği: Ev Kadını

Eğitim Durumu: Okur-yazar değil

Gedikler Köyü (Sarıfakılar Köyü'ne bağlı mahalle)

Konusu: Çeşitli (dokumacılık, düğünler, inanışlar, oyunlar, giyim-kuşam,

9

- Teyze kaç yaşındasınız? Okuma yazma biliyor musunuz?

ben atmış sekiz yaşlānda felen. atmış sekiz, atmış dokuz. biz ilerden bir okul görmedik, okumasını bilmiüz. ilerden, bobalā, analā, nē zaman canı isTēse, o zaman yazdırmışlā. işTe yetmişe varın, orlādin.

5 - Allah uzun ömürler versin.

inşallah, inşallah, allah sālık datlılık vesif. allah kelimesini, ibādatları bıraqdırmasıñ allahım. ben işde böle ellēm de büzülüvedi, hiş bişi yapamım. bōle oturup duriun. on dört sene oldu ğāri bōle oturaq ğalalı. işte torunanan, evlātlemizinne burda geçim sālıuz. unla baqıu bize.

10 - Teyze bu dokumalarda kullandığınız renkler? Ve bunları nasıl yapıyorsunuz?

bunnā hinci, bu ğoyu ğırmızı, bu lecivert gök, şu beyāz, şu sarı; hortakal sarısı, bunnā böle, bu da açık ğırmızı. bunnā ğoyun yūñünden, yapā, ğoyun yūñünden ēiriyoz, doqıuz, kendimiz el işi yapııuz. doqıuz, undan sōna bunnarı sūs için. kıldan, geçiliñ kılından yapııula, ireng ireng alıula, boyıula. bunnarı. ğız yapvedi bene.

15 - Peki bu dokumalardaki nakışların adları nedir?

buna asmaq dērlē. asmaq yañışı. bu da, asmaq yañışından namazlā etdirdim ben, zeccádā. bak bunuñ, bunnañ hepsi aynı. bi de sili vā, zeccádā. dēe halı da vā emme, unnā, sili namazlā unuñ altında mı medine? sandiā ğoduñ mu? çıkarivesiñ mi? bu taviğ ayā, şu da aynı. bu yedi bala, yedi bala dēriz. biri de kēyiñ ayā, u ayrı. u da vā. sili yañışı, u da ayrı. unuñ ğıysuyu vā, u da ayrı. bunnā böle. bu da alaçul. buna alaçul denir. bunu ben kendim dokudum. buna alaçul yañışı denir. bunnā da sili ğıysuyu, siliniñ ğıysuyu, ğıysuyunu etmiñce bunu satın almiıula

25 bile bunnarı. bunu dođuyalı on sene velen oldu. on sene oldu da ğullaniuz biz bōle. bunnañ bōyū de oliu.

- Teyze dūğūnlerinizi anlatır mısınız? Nasıl yaparsınız, kaç gün sürer?

25 eñere ne diin. çalgı dutarlā. cūme, cūmertesi, bazar, bazartesi, dört gün. bazar gün, duvađ günü, bazartesi evde duvā olur, dört günde dāılır dūūn
30 eviniñ şeyi. undan sōna unuñ ceyizi serilir, ğızıñ, undan sōña olan evi, ğız evine ceyiz götürü, goñumu, goñşusunu, taraFını toplā, una gide, unna urda una yemek veri, çay veri, unnā geri gelir. hinci undan sōña kına yakılci gün de olan evi ğız evine kına yakmē gidiu. kına yakarlā.

Kıza kınayı kim yakar? Gelinin eline para vs. koyarlar mı?

35 yengesi vāsa yengesi yakā. valla bilmiun hinciki adātları. bizde o adāt yok. benim ğızlā öle gelin olmadı, benim ğızlā allı gelin oldu, kapalı gelin. ğızlāmıñ hepsi eski gelinlikleri gedilē. biz kendimiz de öledik. kendi ğızlām da öle oldu. altı Tana ğız. salma yaparlā, ondan sona sūs yaparlā, başına para dađarlā. undan sōna hepsini bōle şe yapā, gelini alır.
40 unuñ yengesi olur. sabāla herkesiñ elini öpē. hediýasını ni vecise unnarı ayırır verir. ālem undan sōna dāğılır.

-Yeni doğum yapmış olanlara ne yaparsınız? Onu ve çocuğunu kötülüklerden korumak için.

45 Kūrān ğoyabiliriz, başucuna, bōle yatTī yerde. Piçcak da ğoyabili yalıñız ğalcī zaman. bōle yapāız biz. kırıklıkana. u zaman seytānlā ilişirmiş derlēdi bize atalāmız. biz öle duyduğ, biz de öle yapTık, yapTırdık. evelē kendim ğaynanamızıninan bi yerdedik. sōna iki olan satTıkerti. bi dee elti alınca biz ayrıldık. unnā da bir arada durdu.

-Peki teyze, çocukluğunuzda oynadığınız oyunları hatırlıyormusunuz? Hangi oyunları oynardınız?

50 toplanıdık. biz daşTan evcik yapādıđ. ordan bōle yassı daşlādan toplā, unnarı yemek Pişiridik toprağTan. dışardan ot getirdik unnañ yemini yapādıđ. unnarı bişiri, unnarı ğorduk. birbirimize misēvir varır, unnarı yidiridik. başTan evcik yapādıđ. biz çöcuğlümüzde oğumekleri de çok
55 oğuduk. bizim zamanımızda hocalā oğudamiudu, sōliemiudu. ğaça ğaça oğuduk namaz sıralānı. sōna kümünü burda elemterekeyfē ğadā namaz

sırası okudum. undan sōna burlāda okıyan hocalara dayımlā ğaynanamız, şe, görümcemiz vādı, ğaynımız. unna oğurka unnādan örendim vedduaya ğādā. hepsini ezberle bilirin. namazımı öle ğıların. otuz iki farzı unnarı
60 her an da okıyabilirin.

- *Oyunları anlatacaktınız teyze*

saklambeç oynādık. sıramane kestenkele dērdik biz. öle oynıyadık. u da işte saklanbeç oyunu. sıramane kestenkele unu yatırız, unuñ üstüne yumruklāmızı ğoruz. eli elinde kimiñ eli vā? dēe. u bilirse u yatā,
65 bilemesse unı gümbürgüp edē, ğaçā sıñedik.u areā buludu bizi. başka hinci vā mı bilmiun.

- *Torunlarına masal anlatır mısın?*

masal bildim yerleri annadabiliriz. demin söliuveriun da, ilāhilē vā, unnarı söliuveriun da, ebe unnarı sen söliuñ ya dēyu, ebe dēriz bizlē, sen
70 söledin ya türkü mü u? türkü dī ğızım. ilāhi unnā dium ben de. unnā da gülişulā.

- *Masal bilir misin?*

bilmiun, bilmiun. ben giderin u da gider, para gibi iz eder. ğuylukluca ğumbara, ekim çeker anbara. ben bunu bilirin. kaşık. alçacık tepe,
75 cıngıllica küpe. hatırlıemiuz işte. biz böyle bak bu tezgāa ottimiz zaman sölebilirdik, söleşek. türkü söylenme mi? öle yapıdık. kendimiz yalnız oldımız zaman, erkeklē bulunmadı zamanlāda. erkek oldı ğörildı zamanda söylemezdik. bölēdi. gizli saklı durādık.

- *Nişanlınlımla hiç konuşmadınız mı?*

hiç ğonuşmadım gelene ğādā. u ayıptı ilkin, hinci öle dējl. hinci ğöriz. yirmi yaşında evlendim ben. yirmi yaşlānda bişī. ğarşidan yamaçtan, bi düünde, bi bayırda ğörēdim. kölēmiz ayırıldı. ğarşidan ğörēdim, ğattıyan ğonuşmazdık bak.

- *Peki teyze eşkiyalar varmış eskiden?*

unnā vāmış unnā, bizim analāmız zamannānda, unnā annatmışlā, öle vāmış eşkiyālā

- *Size anlatır mıydı büyükleriniz?*

annaTırladı emme. bu da benim elti. biliusa u sölivesiñ kümünü de
 isTēse. unna birbirlēni çete-eşkiyalā birbirlēni gōumuş ya unnā hankı
 90 deüne hatırıma getiremiuverun ben. eşkiyalā baskına gelirlēmiş. unları
 analāmız, bobalāmız biliumuş. unlā sölerlēdi, biz gōrmedik. tamam,
 ğaynamız bizim, ben halamıñ gelinin, halam hem ğaynanam benim. unuñ
 böyle nışannıķana eşkiyalā gelmiş Te, evinde böyle nışan bōçası vāmiş.
 nışan bōçamı sa'lē sa'lē gücün kırtardım derdi.

95 - *Giyim- Kuşam*

beyaz yañışlı gömlek giyōduk. kendimiz dokııduk. beyaz yañışlı gömlek
 kendimiz yapııduk. undan sōna üsTüne üç guyluk kıaftan. undan sōna
 yañışlı peştemāl. böyle giyiıduk. üsTüne güccük süs, biz zıbın dēriz.
 henteri gēyēdik. undan sōna biz başımıza oya bulunusa oya, ben oya
 100 örmesini de bilmiın. oya benim günümde yokTu, sōna çıkTı. ben gelin
 oldıni sōna herkes örmēe başladı. hinci oyasız yok. öleidi. biz gōnekleri
 yapā, çeyiz yapādık bunları. dē yirmi tene, otuz tene olannā olurdu. unu
 çeyiz serēsiñ. u yakın tarafına, ğardeşine, yengesine daıdır. bizim
 zamanımızda öledi. kendimiz elde dikiıuz, yañışlııuz.

105 - *O nakışların adları var mıydı?*

vā, unlāın türlü adları vā. gōnek yañış, ğarageçili denir. gōnea, ğoca
 don denir, almalı denir, undan sōna acamaynası, tatarlık yañış, büyük
 topca, güccük topca. bunnā hep nakışları ayrı ayrı bunnā olurdu.

- *Dokumaları nasıl yapıyorsunuz?*

110 u, tezgâhta unuñ bi yüzünü böyle dokıııı da undan sōna unu böyle
 kesııuz, parça ediıuz, unna alt yannı böyle unuñ nakışını yapııuz. undan
 sōna kendimiz dikiııuz biz unu. sōna dokııduk. eveleá dokumiııduk.
 ceyizimizi başgasına dokıııı, nakışları öle yapııı, ceyizimizi öle
 serdik.

115 - *Peki ayağınıza ne giyerdiniz?*

çarıķgabi, çarıķ gēyoduk. bobamız dikiveriııdu, bobamız dikmesse
 kendimiz de dikēdik. inek gönünden yapıadı. unnā iri hayvan gönünden
 yaparlā. şöle hemen bi ğarış ğadā ēñi olu. unu böyle burnunu dikē, undan

sōna ip daḡā sıırımna böle, ayaklāmıza gēyedik biz. gelin oluḡā
120 ayakḡabı, babuḡ öle alındı bize.

- *Tarlalarda çok çalıştınız mı?*

yaptıḡ ya, yapdımız ḡādā. çok olmasa bile başḡalāna ediveridik. ekē
ḡaldırdıḡ. başḡasına da gidēdik, yömiyelenen çalışmē gidēdik. ileḡberlikTe
oraḡ biḡedik, ḡapa ḡazadık. ayfan ekilidi, ayfanıñ saḡızını alıdık. bunnā
125 satılıdı. bunnarı yapTık.

- *Bir gününüz nasıl geçirdi?*

erkenden kalkā sabah namazımızı ḡılādık. ana-bobalāmız bıraḡTırmazdı
bize. saḡolsuñnā, allarazı ossuñ, bize öretTilē. biz dēvletlēmizi gine
unnarı yapTırın dēye çalışTık. hepsini de az çok oḡutTum ben gine
130 oḡutTuḡ. hinci ḡuranlānı okuebiliulā. ḡoca ḡızları oḡudamadık. o zaman
oḡulla yoḡTu. iki denesini ḡocaman ḡızlāñ oḡudamadık. öteki geriden
gelenleri oḡutTuḡ. hepsine de ḡuran da oḡutTuḡ. hinci benim ilk, u
oḡudamadım ḡoca ḡız, ḡocaman ḡızım, hinci kırk yaşını, kırksekiz
yaşlarda felen hinci u ḡız. ḡalāḡaşında ḡocē vēdik. orda ḡocukları oldu.
135 üç dene ḡöcū oldu. unna okula ḡitci zaman balikesire ḡitTi. Balikesirde,
cōcuklānı orda oḡutTu. ordan olan öğretmenli ḡazandı, u ḡanakKalāda,
ḡızlā kendi yanında. ikisi ḡız, bi tek olan.

- *Kırklama nasıl yapılır? Biliyor musunuz?*

e biz ḡazanı hurārız. ḡazanıñ içine kırk daḡ sayārız. unu ḡıkılie unu
140 ḡōruz. unnan eviñ, ḡöcūñ ni ḡādā elbisesi eşyası vāsa, unna yıyḡārız. u
kırk daḡınna, suyunna ḡazanıñ dibinde durā. undan sōna yeñiden
kendimize kırklancim zaman gine kırk daḡ sayārız. unu da başḡa bi
ḡaba ḡōruz. kendimizi kırklārız, ḡöcū kırklārız. içine altın, bilezik şēleni
ḡōruz, u kendi kırklandimiziñ içine. altın, ḡümüş ḡoncimiş derlēdi. atadan
145 biz böle duyduk, böle ediuz, zebebiniñ ni oldini bilmiun tabi. unnarı
ḡorduk, unnarı kırklārız. undan sōna tamam. öle kırk uḡurma şēleni,
biz öle şēleri bilmedik, yapmadık. hiç öle bişi bilmiz. (dinleyicilerden
birisi) yā hinci kırk gün dence kırklanmiceñ. ya otuzsekiz, ya
otuzdaḡuzda kırklanceñ. kırk günü doldurduñ mu seni kırk basā. ya
150 ḡöcūñ hastalanı, ya sen hastalanısıñ derlē.

- Peki teyze, eskiden hastalanınca ne yapardınız? Doktora mı götürülürdü hastalar?

155 toktura götürülmüdü. burlada bilinen şelēde unu yapıldı. siğil, siğil çeviren olur. bi çeviren vāsa temiri unu çevittirili. biz unu biliuz. unu arpa tenesinne çeviren oliu. çeviriuladı. unu nápiudu ğari hacı yenge. arpī atulā, undan sōna çaltı ğatranı çıkarıulā. çaltı ğatranı sürüulā. unuñ ğatranında çıkarıdı hacı yenge. arpanıñ da arpanıñ da. çaltı evde olmadı zamanda u çaltı, arpaları aynı böle ğızgın demirinne yapıu. ğıyına şe yapıu, unu çaliveriu. böle etTi. bi de yılcıık hastalī vā. unu yılcıık çeviriu. 160 bizim buramızda vā. unu da biççanna çeviriu. ocağ oliumuş. hinci unda bi yara çıkıumuş. u yılcıık oliumuş unda. unuñ kemī çıkıu urdan. bizim ğaynatanıñ da oldu. bizim burda ğoñşumuzda da vā. hinci u çeviren halamıñ ölu olmuş, bizim hala sülálesimiş, biz hala dērdik. hinci u öldü. ölu ğızı çeviriu, ocağ dēye una geliulā.

165 - Teyze o kemik nerede çıkıyormuş?

bu hinci burdan (başparmağın el ayası ile birleştiği yeri göstererek), bu ğıvırık kemikTen, burdan yara çıkıu. emme neresindese u kemī ayırı, burdan kemik çıkıu. u zaman u yılcıık ocā oliumuş. u sülále çeviriu. çıkarıp atıu tābi. zaPTetse éyimiş emme, ğari zaPTetmemişlē heralde 170 unnā. zaPTetse éyimiş ya. bobamıñ da oldu, u da atTı. ben geldini sōna oldu u da.

- Peki teyze, nazra karşı neler yaparsınız?

tuz patlatırız biz. unu elti yapā. tavē ğuyarız. burda bağ, kendi anlatsıñ. dur, tava vā tava, böle saplı tavē ğuya... (kaynak şahsın eltisi) tavada 175 patladırız, böle üş deva (defa). bu çöcuñ üzerine burdan, başından başlırız, böle, buri, buri üş deva dökēriz. undan sōna çöcü ğaldırız. unuñ içine ĩne atarız. ĩne atıktan sōna burdan yedi tene köz atarız. evele şeytenlere atarız. undan sōna kaş Tana ĩsan gördü, şüpelendimiz isanlara köz atarız. u köz dibine çökēse "hıh" feleniñ gözüne gelmiş dēriz. mum 180 dökēriz, ğurşun dökēriz. bu şekilde erkek gözüne mi geldi, böle dökēriz bunnarı. mumu tavada eridiriz, öle dökēriz. ğadın gözüne geldise, böle ĩne olur, erkek gözüne geldise şapğa olur.

-Peki nazar değmesin diye ne yapılır?

185 daķārıız, çinine böle, buri çörotu çıķılārıız, çetmelikTen ğarafil yolārıız.
unna devamlı çöcuķlāmızda daķılıdır.

-Cümleler

bizlē öle gelin geldik. binē yengeleri atınna geli, gelin de atınna geli.
unu ğayınçusu çekē, getiri gelini. ōle gelir. ğolunu u tutā. damat tutmek
yoķ.

190 suya gidēken verilē. dovaķ ğün götürülē. i unu, arpī, buğdı ğarıřTırılā.
unuñ avcına verilē, u dökelek gidē, dökelek geli. geliken döküyü suyunu
da, gidēken buğdiy götürü. çeşmede şederlē, unu yapıulā. hinci hālā
yapan yerlē oliu heralda. hinci bırakTılā mı? eñere bilmiun ben.



Anlatan: **Emine KARACA**

Yaş: 52

Mesleği: Ev Kadını

Eğitim Durumu: Okur-yazar değil

Sarıçayır Köyü

Konusu: Çeşitli oyunlar, Konuşmasından cümleler

10

arakesme oynādık, dana oynādık, unnarı oynādık biz. biz bölene fazla bişi oyun oynadīmizi bilmün ben. arakesme hinci bölene biççok toplanısıñ bölene. öbürleri gelir hinci. sen bu yana koşasıñ. sen koştuñ mu medine
5 bölē gelir. burdan bölē bölē seniñ arīñi kesē. u zaman sen galırsıñ ilerde. u çıkā oyundan. bölene bi kişi galana ğādā, unuñ arasını keserle, unuñ arasını keserle. dana (oyun ismi) da uri bölene ğoca bi yalağ yapāsıñ. tabi beş dene bi yaçada, beş dene bi yaçada. herkes kendi, kim dani buri yalāa getirip ğoyabilise, u oyunu ğazanır.

10 - *Başka nasıl eğlenirdiniz?*

ğındırğāce çok bindik biz. ğıncırak, ğıncırak; emme oyun dī u. unu bölene zoba borusu gibi bölē bişi dikerlē. bizim hep bayramlāda ederlēdi kōmüzde. hinci etmiulā. yoğardan düşTü de orda biri, bölē kavası, bēni yere geldi, öldü. undan sōna muhtar ğurdurmadı bize. bizim ğızlīmızda u
15 çok ğurulūdu. hinci u bölene uzun, zoba borusu gibi uzun. bölē dört metre filān olur. bi de arabanıñ dūlini buri ğōñ (koyarsın), tepesine buri ğorlā unu çatal da yaparlā uri de, u ağacı mazaklarlā. hinci dēe uri medine enē, urdan u ayaklānañ ileri bölē bu şekil sekē, bu ğıya ben endim mi ben sekērin, medine enē u ğıya. ğıdır ğıdır, fir fir, fir fir, bu
20 eviñ yükseklinde bölē dönēsiñ.

Cümleler ve Kelimeler

işte ğali undan mı oldu. saten acık Ta gelgeşTi cōcuğ. düşTü de undan zebep dedi anaları. ğāri biz urasını bilmüz.

ardıçdibi mektebi, pıynarlı mektebi, ormanardı mektebi.

Anlatan: **Samettin GÜMÜŞ**

Yaş: 49

Mesleği: Çiftçi, bir süre şöförlük yapmış

Eğitim Durumu: İlkokul

Karagöz Köyü

Konusu: Çeşitli (düğün, çiftçilik, hatıra)

11

eski düğünlere büyüklümüzden duydumuza göre, düğünden bir havtâ evele eşşeklenen merkeplenen, atlanan katırlanan çıra getirilemiş. bu kö meydanında yakmak için. şimdi ise ceyeran geldi, teknoloji geldi. u günleri öldürdü yani.

5 tarlayı sabannan sürüydük. şimdi ise motura döndü işle. u günlē öldü. eskiden öküznen çift sürerken hanımları yörididik öñünden. saban daşadakıldi zaman, saban gırıldi anda öñde garıları dögidik. nē gırıldı, nē gırdırdım diye. öle. şimdi saban daşadakilē, gari eliñdeki üvendire, üvendire deriz biz sopalara, garınıñ kavasına bi vurup iki eğiriz. hadi 10 gari anasınıñ evine gitti. çift galdı. daşı nē görmediñ deye. halbuqısam direksiyon senin elinde. sabanın, ni diyüla unun, sabanın sapına? sapı vā unun. gūlp, gūlp. sabanıñ gūlpu senin eliñde. şimdi döndü motura, patusa döndü, işle bitti yav. şimdi biz iki gün çift süriz tıraktórnan. undan sōna aylak yat da yat, yat da yat. hükümetten yardım isdiüz, u da 15 vemiü. olay bu.

ben balıkesirdedim yav gençkene. istanbula yumurtacılığ yaptım dört buçuk sene. çağlayanda, unqapanında, bahçelievlede, zētinburnunda depolamız vādı. sındırğı, bıgadıç, susurluk, ivrindi kōperatiflēne bi buçuk millon, iki millon yumurta sayıydık havtada. yetmişdörtten yetmişsekize 20 gādā. urdan mideden amaliyat oldum, bori geldim. bi dā da şehre gitmedim. dört tene bedfort kamyon vādı. bi vosvogen araba vādı. bi takşi. birinci gıdağ, ikinci gıdağ, üçüncü gıdağ. akşam sekizde bi yöridük mü balıkesirden ... dōru orangazi yol çatırına. orda bi yimek yidik mi, sabā ezeninden önce istanbulda kartalda ondördüncü şube müdürlü mü ni

25 vā, urda yolda yatidik. ezennen beraber dükkânañ öñüne arabalā giridi.
geç ğaldık mı giremīdik. ordan in işi saat iki üçe ğadā, undan sōna
balikesir. havtada iki gün, üç gün. istē bāli. yumurtalā yani urdan istē.
kamyonlā inī, kamyonlāñ bir araba, kaç kamyon indirdik, üç kamyon. üç
kamyonuñ parası alinī, üç kamyon urda teslim olī. yani içerde bi
30 kamyon devamlı ğalīdi yumurta. ordan pazarcılara dağılīdi.
şimdi bak, bunnara kırpıt derlē. bunna ğoyun yününden, ğuzu yününüñ
ğarişimındandır. eskiden böle kısa vāmiş. ni diulā, unna kırpıt mı? kırpıt
dilamiş. şimdi unna yok. şöle baq, kölü işi. yetmiş seksen millona
çikī bu. on millon lere metresi, beş millona metresini aldīne göre elli
35 millon. yirmie de dikīlē, yetmiş millon. bi metre de astar gidu bunun
cebine, sağına soluna. yetmiş beş millona çikā bu pantolon.
hayvancılınan geçiniz orlāda. birē ikişē inek, ğoyun, keçi. başğa ni
ğonuşam. esgiden bi senede yetmiş ğoyundan kırk denesini kesip atidik.
ilācsızlığdan. bekmez atidik düzelcek dēye. bekmez düzetmīdu, kesip
40 kesip atīdik. şimdi veteriner hayvanı öldürmī. dakğada geliu veterinerlē.
alō dēdiñ mi burdalā. yüzde binde bire düşdü hayvan ölümü şimdi.
yüzde dil de binde.
köve ilk tīraktör bin doğuz yüz atmış doğuzda geldi. daha önce trağtör
geldi de kendi köyümüzden dēğildi. kendi köyümüzden olan şahıs atmış
45 doğuzda aldı tīraktörü. şöför olmadīnden dolayı beyköünden bi şöför
getdik. u da acemimiş. çalıştıramad tīraktörü. kakdırminān çalışcāmiş.
köcek ğāveden otuz kişi gitdik. kağdırdık, daşa çarpTık. adamın
tīraktörünün gödesini patlatdık. eyvāh dēdik. yāı ağdı, bilmem ne oldu.
elnen çeke çeke yola çıkardık. arabē atdilā ğötdülē. olay bu.

Anlatan: Nuri GÜMÜŞ

Yaş: 63

Mesleği: Çiftçi

Eğitim Durumu: okur-yazar değil

Karagöz Köyü

Konusu: Çadır (Turluk)

12

yā turluḡ, keçilē kırkilā, bunları güzelcē eyirilē. bōle šē vardı, eyi.
bunnarı eyirdikleri zaman, bunu doḡuma tezgāhları vardı. bunnarı
ḡoyduḡları zaman dokiulā beş altı ḡadın unnarı. undan sona ḡözel turluḡ
yaparlā. büyük, on kişilik, on beş kişilik. ... bayırdan kesilē. unnarı
5 çakdıḡları zaman üstüne çekiler. dā üstlēne laylon atālar. bunun altında
durarlā bina gibi.

Anlatan: Ayşe KUŞAKLI

Yaş: 87

Eğitim Durumu: okur-yazar değil

Domdaydere Köyü

Konusu: Muhtelif (Çocukluğunda köyü basan eşkiyalar, Mevsimlik İşler)

13

zehriyē, hatmā! dēdi. unnā dā ey dēdilē. derede burda derede. geldilē
 ğuzūm geldilē! dēdi anam, anam irehmetlik. urdan ğari, unnā da çınarlā
 yapırag aştı. unna da esgi yēykiulla, esgi yēykiullā. esgi yēykip durulā.
 geldilē ğuzum dēdi de, ūrdan çınarlañ işlene saklandılā ikisi barabā.
 5 bōlene ğari bōlene harman ğari bōlene harman yérinde bi tüfñiñ depñini
 huri anama. anam böle sürünüp gidi harman yérine. bul u ğızları,
 bulcisēñ bul. anam gine diñēli, üş atım atıu. hadi arkasından bi deha hurī
 tüfñiñ depcñini. anam yıkılıp gidiu. ben de ufāñ, geride bi ālıun, bi ālıun.
 nerde, diullā, u ğızları nerde bulciisēñ bul diulla. sakladıñ sen diulla.
 10 urdan ğari ğazanlara varivemiş, aşşā ğazanlara, dereniñ ğıyındıı ğazanlara
 hePsini ters çevirmişlē ğazanlañ. altınları bulmuşlā, almışla, suya
 girinmişlē girinmişlē, bulamamışlā hele. biz dulla (diyorlar) görüp duruz
 emme bizi bulamadılā diulla. i hurceklē çok görgülē gōrdük çok. anamıñ
 arkasına bindim bölene de, hadi ana! hadi ana! anam mençine böle duz
 15 ğuydu da, anamıñ arkasına ben de kuşāñ i böle diñelivedim. güçcün.
 urdan ğari kısıkyoldan ğaçıuz. hadi ana, hadi ana! gidem, ğaçam. ana
 hadi ğaç. anamıñ etiinde duz. urdan ğari suvanlıñ urda ayıtlān içine
 siñnendik. ayıtlāñ içine siñnendiini ğari, üş gün ğuzu ğulaqları toplıuz
 toplıuz, u duzunna bana bana yiyuz durıuz. şükür halımıza, şükür bu
 20 günümüze. çok, çok görgülē gōrdük çok. (Sebile Bıyıklı) ebem irēmetliñ
 başına gelmişlē de; anā! demiş. osmancıklılā, yeñkölülē toplandıñız
 geldiñiz mi? yēnge sen sus, sen sus demişlē. sene bi şey yapmicez
 demişlē. sen sus. yeñkölülē, osmancalılā deyip durma burda. huşdumuceñ,
 sen sus. evden dışa çıkma. (Ayşe Kuşaklı) hēe! burda bezdirme bişiriü,
 25 anam burda bezdirme bişiriü. kōkadan görüü unu. bekci olcā yoğarda.
 şēde hurda çaltdabanıñ yanda, urda. urda bekci vā. bi ters çeviriü, bi uñ

çeviriü. öteden beri geliumuş u herf. bekci herif. neri geliuñ, neri geliuñ?
 dèrdi anam irehmetlik. marı gelmiyorun, marı gelmiyorun, duriun yerimde
 dèrdi. kōrkūu anam eve gircek diye. bezdirme bişiriü anam bezdirme
 30 bişiriü. çok, çok, çok zahmatlā. namaz ğıldıñız mı? ben de ğilmadım da.
 ille dèdim gitcen de görçen, ni bilem emiriyāñıñ gelinini dèdim. ana
 dèdi, napceñ dèdi. dēa napceñ dèyip durma iminem dèdim. ğāri başğa
 yerlède mi duriuñuz siz. çoğ uzakda duriuñuz ya ğuzum. gine iyi mi
 urlāñ ĩsanları da. ēyi olduñ mu aylam da ēyi olu. allah ĩrazi ossuñ. bak
 35 gelmişlē de gördüm. hiş bıbamı görmedim ben. ğundağda ğalmışıñ. bi
 anacām vādı. anam vādı. beş dene ğızañınnan ğalağalmış anam. unnarĩ
 işTe āc susuz, yicek ekmeclē bulmamış bölene burlāda. işTe bunnā deve
 çekēdi bunnā. urdan devē ekmiini, ğuru, u ğuru ekmiü getiriledi de unu
 anam bi tekne islādı bölene eve. ayşam şeye gidēdi, bakla dōmē gidēdi.
 40 dē uzaklara başğa yere. eşşinnen. urdan baklıj düve gelidi. bi tekne
 ekmiü şōle bi tek ğomazlādı. hePsini yiverilēmiş beş dene ğızañ. zeren
 zebil, ac açık. hePisini bōütTü dātTı da. hinci bak evletlē ğardeşlēnde.
 üş tene ğardeş vādı, üçü de öldü yā. bi ğız ğardeşi vādı, u da öldü. bi
 ben vārın hinci. hincilik duriuz bağam. hincilik sā duriuz bağam. napceñ.
 45 ihi bunuñ bobaları, bunuñ bobası benim ğardeşimdi. ehem burda, ehem
 de benim ğardeşimdi. yoğarda ğoca ēfem vādı. mēmet, pelivan gibiydi.
 ali hem de pelivan gibi. hepisi de öldü. ben ğaldım. şükür halımıza.
 (efem)

14

- Sabah kalktınız. Neler yapardınız ondan sonra?

sabah olmadan hadi bakam bayıra. hadi bakam orağ biçmē, hadi bakam
 burçak yolmaa. niler gördük, niler geçirdik. çok şükür hinciki halimize.
 (dinleyicilerden biri; Sebile Bıyıklı) buri banda aliü hala. sōle gitsiñ. (Ayşe
 5 Kuşaklı) ē nāpīn ğızım, ni diñ ben hinci. (Sebile Bıyıklı) sabāla kalkTıñ
 mı, bi namazıñ ğılıuñ, bi tarāna aşı bişiriüñ, öküzlere bakıuñ erkenden.
 sabah ezeninde bi öküze bakılıdı. çivte gidilcek diye. hadi namazı ğıla
 gelirsiñ, adamlā namazı ğıla gelir, bi ğat dē bakılır. iki kere bakāsıñ
 sabāla çivte gitmeden öküze. (Ayşe Kuşaklı) iki táFa bakılı. (Sebile

10 *Bıyıklı*) hadi tohumuñu göz daşlasıñ, ğuyasıñ beygiriñe atasıñ, hadi tarláya. (*Ayşe Kuşaklı*) hadi tarláya. bölene öküzlere bölene urğan daķasıñ, birine birine, birine birine urğan dakasıñ. başına vadıñ mı, çek, hadi baķam dön, öküz, öte yanna vadıñ mı gine urğanı dakasıñ, hadi çek gine dön. sürci̇ yere.

15 - *Harmanı nasıl yapardınız?*

harmanı döne döne, döne döne kavalāmız... u hayvanla nōludu binnam, u hayvanla noludu. kendimiz azıķ döndük mü değiştiridik kendi kendimizi, birbirimizi. u dombilē bölene dönēke dönēke, güldürt hadi bakam derēye hepsi de. döveninne müveni küp dereniñ içine yatarlādı dombile. hadi gine getirisiñ gine harmana, koşasıñ, harman idesiñ. i az dē döndü mü hadi gine derēye. haķından gelemezdik, haķından gelemezdik.

- *Harmanı sürdükten sonra neler yapardınız?*

tınazları yığıyoz, urdan savurıuz. ekini bölene uzun uzadıe ayırıyoz.

- *Ne ile savuruyordunuz?*

25 yabinne. tāhta yaba oludu, barmaķlı yaba oludu. unnāna savürudük. bölene ayırıveridik ğari, bi buydiylē çıkādı ğari hadi ğızım hadi hadi.

- *Birde o zamanlar vergi almaya öşürcüler gelirmiş. ne yapardınız o zaman?*

saklādıķ, saklādıķ. samanlāñ içine saklādıķ, çuvallara ğuyādık ekinleri.

30 - *kimden saklıyordunuz?*

u oFizlē aldı, oFizlē. ölçerlēdi ekinleri de, urdan yarı yerini alı gidēdi. sene hiç ğalmiveridi. nāpceñ ğızım. alı gidēdi. çuvalla kümüsünü eve getiridik, kümüsünü samanıñ içine gömēdik. kendi ekiniñinne hırsız oliyuñ.

Adı Soyadı: Ümmü ÖZTÜRK, Sebile BIYIKLI, Hatice YILDIZ

Yaş: 59 / 57 / 57

Okur-yazarlık: Çok az. Okuma yazma kurslarında öğrenmişler

Dombaydere Köyü

Konu: Muhtelif

15

vāmiş yā. bilmüz kü ölüm işTe yakın kōleden, yakın kōlüle gelirmiş. bu
 yokardan enerlê gelirlêmiş ölüm. işte herifiñ eviniñ sandūnı sepedini
 boşaldırlāmış. gözlēne yaricek düzenleri boççalarlā götürēmiş. elleri
 5 yüzleri ğaralarlāmış bu yakın kōlüle. ebem irehmetlik dēmiş, diyun ya
 işte; anā! dēmiş, le sen, işte, yeñkölü mü iskeleli mi, dēmiş, işte bilmām
 kimceli tersayāñ olusuñ ya! dēmiş. yönü geri dönüvemmiş adam beni bildi
 diye. ebem öle dērdi. urdan dedem irehmetlie de, buna herşij sölettirin
 diye sıkıştırılāmış sıkıştırılāmış. söylemince burda ocağTa yāğı ğızdırmış.
 10 böle ēyce ğaynatmış yāyı. yatırmış yönü yokarı, göbinden dōkmüşlē.
 dōkmüşlē mi, dōkmemişlē mi, dēyvemiş mi, bu köden kākılmış gitmiş.
 molla amca. şēli bigadışlı, bigadışlı. i napıulāmış ölüm işte, kadinnara
 işkence, evleri soymek, yā işte, dō. herşi çıkātırmeK içi, deyvetmeK içi
 düverlēmiş, işkence yaparlāmış. ğaçarlāmış böle bayırlara kōlüle de.
 15 diyun ya işte ölüm, arkasına bindirmiş hadima nene irehmetlik Te ayşa
 billü, dere ğyındı çamşircilere vamiş da, a ğız, dāılıñ ğız dāılıñ! çetele
 geliu yokardan, çetele geliü, dēmiş. unnā da ha babam yaprak ya her
 yağa. küm aşşā kümü yokarı bi dāılmışlā. hāh! sen deyvedin bunnarı,
 neri gitti bunnā diye ğāri hadima neneme işkence yapmışlā. dutmuşlā
 20 ğazannarı ters çeviri çevirivemişlē. yā. bunnarı böle yaPmışlā. e ben,
 ebem çoğ añladırđı bizim. öle dērdin işte ni biliñ. biz kendimiz bilmijz,
 yoğ ölüm. ehTiyarlāñ añinatTūnı diyuz. kākılmış gitmiş bak bizim
 mollāmca, mollāmca diyullā işte. bu köden kākılmış gitmiş. ğızğın yādan
 ğaçışına işte. devesi vādın, develēnne gelirdi burlara.

16

nası olcek, u günnē gibi günnē yok saten hinci. tutkunluk. hadi yavrım,
 tilkiciklilē, tilkiciñ ğızlānnan ğavilleşirdik biz. bi bayram bize gelirdik,

gelirdi unnā. ramazan bayramı bize gelselē, ğurban bayramında biz uri
 gidēdik. uri köve vamağan, öteden davulunnan, tüfñinnen öñümüze ğarşı
 gelirledi. nāzi (Niyazi) dayımınnan hasan dayınıñ ismi (İsmail) vā ya,
 unnarı da götTük. le le le le! gözü kör olassilā, le davulla geliula le!
 5 pusuldulā unnā. köve vamağan bi çēvrildük, bi çālgı, bi öyun tarlālañ
 arasında. tam köve girince zīng! zīng! tüfeklē. ğadınlā, ğadınlā atıu. vallā
 zırāñ! zırāñ! tēzemiñ şekibe. iki gece üş gece birbirimizde öle durādık.
 vay vay vay! oyun ğari dolu. emme bunnarı inceleme, hinci bunnarı
 başaramıuz ğāri. (oyunları) mērcimek, binnam ni. aşşā yoldan yoğarı
 10 yoldan, dolu. köröğlü, dolu. mērcimek oynādık; mercimek kile kile / al
 canım sile sile / yar ğapıđān gelirke / ğalkalım güle güle... dērdik. hadi
 ğızım hadi. çāt çāt ellēmizi çatladırdık. vallā töbeler ossuñ hağğāttēn
 hincāğız biz de zoruna añıştıruñ bunnarı ya. bizim esgi genşliimiz çok
 bataktı bağ. çok delidik temmeli. bunnā bizden güccüktü emme bunnā
 15 da uyādı bize. yalıñız bak enbiyā billiili, hatca ğardāşinne unnā
 uymazlādı. bi de sarfađlārlılānna çok şe yapadığ ya. sarfađlarlılānan
 unnā bize gelirlēdi, biz uri gidēdik. gelirlēdi buri, gidēdik derelēde balığ
 tutādık. getiridik, ğızardırdık yirdik hepimiz baraba. olannā ğızlā hepimiz
 bir derelēde balığ tutādık. çok birbirlēmizinen muhabbet yapadığ unnānan.
 20 urdan selevátlamē gitTik mi eskidama ğādā geçıuduk. unnā da bizi okula
 ğādā getirilēdi.

17

ana boba ğarar veriyu. biz bi kere ğonuşmadan olduğ işte. ana boba ni
 dērse o olurdu. ni ğörüştük, ni ğonuştuk. bene, ğörcu durdu köe biri de,
 ille seni dedi, nāzinne ğonuşturcen dedi. ğonuşmıcen işte dedim ben.
 zoruna ğonuşturcen seni dedi. ğonuşmadım. dört beş sene nişannı durādık
 5 biz. hiş ğonuşmadan, gine oduğ gittig işte. isterlēdi, nişan getirilēdi işte.
 esKi zamanda ni ğādā éyi olcek işte. al, dē öle boçça, atıverilē, hadi.
 iki üç yazmıı çıkırlā, içine de güccük güccük, işte dırnaç ğādā altınnā.
 bi çıkınıñ içinde, ha boçça geldi. tamam, oldu mu? oldu.söz kesildi. işte
 düünne üş gün. davul geldii gün seysene götürülü. davul gelir sañğı çay
 10 içē davulcular şeğe. hadi ev başına söleşif. ğız evine gitcez hadi. seysenē

gitcez dersiñ. seysene, eşya götürülü, sandıkları umuzlana alırlā, davul
 çala çala götürüle sandıkları. urdan ğızıñ dokudı kilimi ortá yere ğızlā
 bōle yazarlā. seysenē gelen para atā, gelen para atā. ğaynana ğaynata da
 elinde altın mı vā ni vāsa atā ortá yere. ōle işte seysenē varılır. ayşam
 15 oldu mu da ğızıñ eline ayāna kafasına Kına yakarlā. Kına türküsü? yok
 yok bilinmiüdu, u zamanlara bilinmiüdu. hinci bilini, yapıula ğāri.
 (davetiye) mendil gönderilidi, yazma gönderilidi, şeker gönderilidi. kendi
 tarafıñı bilisiñ saten, una göre yollāsiñ, gelirlē. oğuntu oğuntu denirdi ilk.
 hinci davatiē deniliü, bastırılıyo. ikinci günde yemeklē yapılı, ayşama
 20 hazırlanır. iki yakadan davulculā düüncü getirir seveli çeke çeke. köyüñ
 ĩsanı varı ayşam oldu mu. ğāri bōle davulunnan sevelinnen dirāñ dirāñ
 tüfek ata ata varılā. urda bi yimek yirlē, hādi aylam geri evine. eline bi
 çanak un alan, yā alan düüne getiri, düün evine. ... seveli çekēke bāırlā;
 kiremitte duz musuñ
 25 gelin misıñ ğız mısıñ
 āl ayşam yannarına vacem
 evde yalnız mısıñ?
 dehalēy!
 dērlēdi.
 30 işte geldik kapıñıza
 mālum olsuñ hepiñize
 āl selamünaleyküm hepiñize
 dehalēy!
 öte yannı bilemiüz işte. sevelilē daha çokTun emme bulamiün ki yav.
 35 biz ğocamusalarlılara çekēdik çōcukқан, tarlalāda ēlenirdik;
 alaçamıñ yatırı
 bekmezçiniñ Katarı
 āl bu da ğoca musalāñ hatırı
 dērdik.
 40 dereleriñ bükleri
 ğarantınıñ kökleri
 al zıbını bayrak etmiş

musalarıñ itleri”

dêrdik. vallaha bölene hadi ğızım hadi. hêe! e canım işte tarlalâ olundu
 45 mu, birbiriñe seveli çekilimiş. “dolduruvedik hoppâ / ğocamusalân
 itlêne...” dēye öle seveli çekēdik. genşkene işte dē çapa ğazâka,
 ğızkânek, ğızka yapādık.

18

met oynādık. arakesme, essir, ğukdeñ oynādık. beşdaş, ev göşme
 oynādık. met, böle çomāñ iki tarafından böle metleme kesēsñ. birini bu
 yüzlü, birini bu yüzlü. ğorsuñ buri. bi çomak vurāsñ, firrt, böle tırlâ
 gidē. eliñde bi dene ğocaman çomak. bölene evelē findırısñ böle şē
 5 ğazāsñ da. böle kücücük, meti böle ğorsuñ buri ayķırı. atāsñ varı bi
 çomak hurāsñ, ileri ğoymassa, bi adımlığ oldu mu, u zaman sayılmazdı.
 u ğari berkiniñ oludu. sēykir oynādık işTe. yedi dene paçavrī ğorsuñ.
 alısñ eliñe, bi yüssük mü alceñ, boncuğ mu alceñ. sağlāsñ yedi tene.
 birini ğaldırı yok, birini ğaldırı yok. iki dene ğaldırđñ da çıkTı mı dellâ
 10 dēnir. on sayı mı olur u ğari o zaman. on sayı oludu. ğukdeñ, hinci bi
 bölük ğızañ toplanısñ. ikiye bölünüsüñ bölene. gece oynanı u. damlara
 sayalara saklanırsñ. ğukdeñ! ğukdeñ! i ğuk deceklē sağlananlâ. arēenlē
 de ğukdeñ. ğuğ dedilē mi, hah! şurda ğuğ dediñ, burda ğuğ dedin, area
 bulursuñ. hadi ğari bulannâ sağlanır, berikinnē arâ. oynādık ğızañlıkda.

19

oyun ğurādık. sıra, bölün bunuñ evinde, yarım bunuñ evinde, öbür gün
 benim evde. işte sııñnen toplanırdık. kış günlēnde böle çıkırıkları
 ğurādık. bi eve bi odēe topleşirdik. hem bedirig eiridik, hem türkü. ğari
 aliverisiñ öñüñe bi evlek türkü. çıkırık iniltisine böle ğari türkülē, inilē
 5 inilē ğalañ. hepimiz bi aızdan türkü çarırdık. ümmet amcam bağgaldı
 ğari, bi de u findık fıstık getiridin. öñümüzde ğari findıklar fıstıklar
 olanlara getittiri gelidik. ğari azıkcı bedirij eiridik eiridik bıraķıveridik. ha
 bâbam bunnāñ öteki eve. olanlâ urlâda ni yapıula. kimbili unnara tūsü
 ğurmēe gidēris. ğoru ğorsuñ kiremidiñ üsdüne. büberi de ğorsuñ, acı
 10 büber. kapınıñ āzına ğorsuñ kiremidi. kapı de bālasñ. ösüre, tisire ğari,
 eöf! yandıķ of! ösüren, tisiren, ğaçan, kusan dâla ğalıdı. işte zevķına öle

tüsü gurādık. ēlenti işte öle bi. saraylīlē yapādık. işte öle eylence. ilcek Tutgunluk vādı ğızım. öle darınılmazdın. hinci ğuruvedīñ mi hādi, ocağ ğaçırdıñ hā, çekişüñ hinci, ğalañ yapTırmiylā pek. çok yapādık biz
 15 önceden. hēe! biz nokmalā yapādık, dathlā yapādık da çalarlādı olanlā. unnā da hayvan keserlēdi, biz de unnañ hayvanlāñ etlenden alādık. öle birbirimize ēlenir durādık olanla ğızlā.

20

kendimiz hazırlādık, yañış yapādık öle dikēdik, öle ğeyēdik. bi de kavtan dikēdik. donlāmız helen hama olādı. bizi bunnā alıverilē üsdüne kavtan ğeyēdik işte öle hama ğōnek ğeyēdik. peşkir kuşak, peşkirlēmizi kuşāmızı hepsi elde dokuma ğeyēdik. böle yaķalāna kuş ayā, ejrice
 5 yapādık yapādık öle ğeyēdik. çok ğözel oludu. alt yanlāna yapıķlāmızı işte, kümüne almalınıñ yarımı dērdik, kümüne bütini dērdik. kümüne sūr bōri dērdik. ğoca yazı dērdik, ğarageçili, bütiniñ yarımı dērdik. dıķ çevrii, ğobaklı çevrii, ölene atları (isimleri) oludu yañışlāñ. irenkleri işte kümüsü narınc oludu şōle. ğök oludu, keneri siyāh, narınc, ğök unnāna yapādık.
 10 bi de beyāzıñ üsdüne yapādık. beyāz doķurduķ da üsdüne yapādık. yün ipleri kendimiz boyüyādık da yañışını öle yapādık. ta sarfaķlādan, sarfaķlā yannādan çamır getirilidin eşşeklēnen. boşşaplınnen, ğarabaş otunnan, ērinnen (erikle) ğaynadırdık seķinnen.. öle suvan ğabīnnan sekledik, ğüzelce boyādık. çamıra basādı, üş ğün böle çamırını içinde
 15 durdurūduķ. ğara, siyāhları. e narıncınnan ğōñ boyasını alırdık. gine unnarī da sekli ipimizi narınca ğūe boyüyādık. öle bi ğüzel ireng olurdu, hiş solmazdı. bittene solmazdı. esKir gine solmazdı. tā deymen yannandan aķdaşıñ yannandan sek getiridik de öle boyyadık. ğaynak (kaynamış) suyu dōkesiñ topırāñ üsTüne. u böle üsTüne geliveri. duz,
 20 buz gibi böle alısıñ da ipiñ üsTüne dōkēsiñ. ğaynadırsıñ ölene. sekli kirem irengi böle renķ yapā ip. undan sōna boyınnen boyyasıñ ğari. ğök boyınnen, narınc, satın alısıñ boyasını boyāsıñ. öle ğüzel ip olu. he içe hama ğōnek. unuñ üsTüne kıvtanı, üç etek kavtanı ğiyēdik. işte satın alınıdın u. alaca oludu, sarıvaķılā ğurtlusı, faķılā ğurtlusı dērdik önce.
 25 ğaragölmez dērdik. alaca oludun, bi de alaca barmaķ, barmağ alaca

oludun. ilkim unnarı dikēdik. gelin oluğa oludu u faķılā ğurtlusu. binnam
 altı barmak, ğaragülmez, unnā gelin oluķānek oludu. ipekli oludun unnā
 ipekli. ğalem ğalem böle irenK renK. eirece çekēsiñ, kuş ayāi dökēsiñ
 bölene, ğüzel oludu. bi de yaķalıķ yapāsiñ, yaķalıñ bölene şelēne, kuş
 30 ayāi yapā, yañış yapāsiñ. kavtanıñ üsTüne zıbın. u da böle yañışlı olu.
 eireceli, kuş ayā'lı bölene dörT dene ilĝi bölene dikēsiñ. kısa bi zıbın
 ğiyēsiñ üsTüne. alta don, büzmeli don. burrası büzmeli oludu aşşası. al
 basmadan don dikilidi. fes bizim de oludun önceden. areşķin dērdik.
 bēyāzdan dökēsiñ, humayinden bölene çekgi. çekgi de bölene yazmalādan
 35 ipek gibi olurdun unna. saşlā örülī, bi de bi ğüzel şaşlanı gösterisiñ
 bölene. hinci saç gösterme yok. çiçekle daķarladı, toķaları dizēsiñ. kılāi
 da ğiyesiñ. areşķini bālāsiñ üsTüne. iliklēni gösterisiñ bölene. pek ğüzel,
 yaķışana çok ğüzel yaķışırdı. öle ufıcık altını çoĝ olanlā daķarlāmış. he
 öle kışķı olurmuşmuş ya biz unnarı bilmiüz. eirim oya yapılırdın, harşlā
 40 geķirilidi yazmalān kenarlāna iki üş dene. böle ğurdele gibi. eirim
 geķirisiñ de örtünüsüñ. kemikli bā kuşanırdıķ. hadi ğızım hadi. pullu
 peşkirlē kuşanırdıķ. saşlāna böle tel yapādık, saşlāmıza. bi ğucak
 arkıñde tel olu. meliklēnen saşlanıñ uşlāna boncuķ daķılıdın. meliklēñ
 uşlāna, içine boncuķ daķılıdın. böle evelķi ğenşlē şıpır şıpır olurdu böle.
 45 her zaman saşlāmıza öle cıñıl cıñıl daķādık. boynulāmıza bölene kaş
 Katar boncuĝ oludun. hinci bi Katar bile dakmiüz. ikilik de dakādık,
 çereklē dakınırdıķ, altınıñ vāsa altın daķınır. ğümüşlē daķınılır. dakınırdık.
 ğırmızı, ğırmızı fērmanı örtēsiñ üsTüne. undan sōna küçücük bi tabaķ
 getirilē. u tabāi ğörlā, çorōtu ekin ğorlā, para ğorlā içine. urdan tabāñ
 50 kenarını dōne dōne böle doldurülā. undan sōna alı örterlē. salma dizilir
 böle on onbeş, böle salma dizilir bi yazmeā. undan sōna bālarlā burii.
 undan sōna eirim yapılıu ya, u eirimi de böle annına sarkıtırlā. çicek
 vāsa çiçekleri dizerle. gelin, böle gelin ğari parladır ğidē. küP gibi olu
 İsanıñ kavası. düşē düşē gide İsanıñ kavası. hinci. ğari aķ, aķ ğeyjulā. né
 55 vā. hama ğönij ğeyēsiñ, kavtanı ğeyēsiñ, zıbını. a yaraPPim bölene,
 paşķir, kuşşak pullu. küP gibi bölulu gelin. gelin kendi yükünü
 götüremezdi. ökceli topuķlu, parlaķ ayakğabı alınırdı. geliniñ ayakğabına

gardeşleri para atā. unu ğari yengeleri alır. tırağğa (gürültü/ şamata/ kalabalık) çokdun önceden canım.

60 ğarşıdan çıkdı bayrānıñ ucu
belinde sallanır çevriniñ ucu
elinde sallanır çevriniñ ucu
aşşa yoldan geliyoru hamazlar
a sevdiğim seni bene vemezler

65

ğazelliden çıkdı tiren yürüdü
üstümüzü ğara duman bürüdü
ğazellinen sirkeciniñ arası
çok mu deriñ şef tirenin yarası

21

(Sebile Bıyıklı) nası olcek a ğızım. ıramazan mubarek günñede işTe gitti. böyle ğurānı mençerede okumuş. saten bi günne ğurānı okumadan bırakmıudun. u gün ben vadım, öldiñ günü evde bölene ğurānı aşmış okumuş, torbasına bile ğuymamış. ölene mençerede durup duru. aKşam üstü oldu işTe, kindi sōna ğoñşunuñ birinnen gidem had demiş yaşar. ali dayı gelsēn ya buri demiş. gidem demiş küe demiş. kōde ğılārız namazlāmızı demiş. ge ğarı sen demiş. u arada işte hanı gelmemiş yaşar. daşdan enekene daş vāmiş yüssek daş. işTe urdan enēke tüfīni nası etTise, kendine ğaçırdı da, işTe ıramazan günñende öldü.

10 sarıçalı başları / ötüşüyo kuşarı

aldı gitTi ğardeşimi / şimşek huran daşları

çokdun emme unuTum ğızım. bize éyce ğoydu da, böyle saten unudamadık. daha içimizi añdık mı şē yapıu. e işTe çok ğeñş. bizde beş dene ğızıñ içinde bittek ölumuz vādı. yaşamadı, yaşar ğoduk. yaşamadı yaşamadı da adını yaşar ğoduğ. u da böyle oldu. çok içimizi deldi, çok üzüldük.

22

Konuşmalarından kelimeler: Kıravet; irpeden de pontulu dikerlē; eren, erene varılıu; ehTiyarları helen diñledilēdi; ben gitmedim, abılam gitti;

ġonuřma mı, ġonuřulu, ġonuřulu; hiş gelin diye ünlemezledin; demien
işTe; ġörümcesine bılla dërdi ilkim;



Adı Soyadı: **Havva ŞAHİN**

Yaşı: 63

Okur- yazar değil

Eşeler köyü

Konusu: Günlük işler

23

sabāh kalkTıñ mı, ha baķam eviñiñ işini ğaydını toplıuñ, hādi çöcūñu şeyiñi aliñ umuzuña. hādi çapa tarlasına. i bölene yorğan dikēdik, ihi böyle basmadan. yorğanıñ arasına sarādık. dēa altına da böyle minder götürüdük, ya tülü deri götürüdük. unu uyüdurduķ, yorğanıñ altında durādı çöcuk. kendimiz ğari çapa ğazādık. āladı mı gelidik emziridik. hādi gine gidēdik çapa ğazādık āyşama ğada. zehmeri gününde böyle kış gününde, kırklı ossuñ gine gidēdik. kırklı, üş günlük benim olanıñ birisi, ihi bunuñ ğocası, üş günlük vallā. dē esgidam yanlāna çapa ğazmē gidēdik. böyle zehmeri gününde. yā! aylam ğazi, Tükedi, seniñki ğalı. mecūbur bitcek. ayşāma ğādā urda u çöcūnnan işte çapa ğazādık. ayşam oldu mu, gelidiğ eve. hayvan sāceñ, ē yapabiliseñ yimek yapceñ de yiceñ. evde hadi ĩsanı olannā yapı yavrım. ĩsanı olmiyennā işte elinde avıcında sütüñ mü vā, yōurduñ mu vā, yumurtıñ mi vā, bişiri yirsiñ, yatāsıñ. çok, ğayıt çokTun canım çok. ayfanları ilk çapasını ğazādık, hādi bi de son çapasını ğazādık. hādi tutādık baķla ğazādık. dünyalāñ baķlasını ekerlēdi adamla. ğaz allahım, ğaz allahım. hadi hadi, ni çekTik biz. sarınıverisiñ çöcū arķiñe, tā ğırañlā yannana, ütüzleri (öte yüzleri), baķla ğazmeye. tē ğırañlā yannana. bi sāatlik yol yav. şu düz yer olsa gine eyi. oraķlā çıkıvedi mi tā hacılā miñarı yanlānda ayşam ezeni oludu valla. arkamızñ çöcūnnan gelikene ta hacılāñ miñarı yanlānda oludu ayşam ezenleri. uficicik ali bizim de, valla bir havtalıķ mı kim bili, arķama sarındım da, dē ğırañlara ğidim. kim vā yanımda bilmam. ğız baķ şu çöcūa, bi baķ. eñere öle ğaldı yalım. ğari baķdıTırdı da ğucāımıza aldık. uficicik götürüñ emme arķamda öle ğalcek yorğanıñ arasında. çok zahmatlā çekildi. çekdik emme, allah, hinciki halimize

şükür. hinci selāmata atTık kendimizi ğari emme, zamanında çok çekTik.
böle çöcüñu mu götürceñ, u çamaşırını mı götürceñ. böle çovalı vā, unuñ
altında tülü derisi vā. çarı çapıtı vā, nası götürüsüñ. az giduñ bi
diñeliuñ, ya oturiuñ. hadi, zahmatlā çekildi. hinci éyi, çok éyi canım.



Anlatan: Saniye ÖZCAN

Yaş: 66

Eğitim Durumu: okur-yazar değil

Akçakertil Köyü

Konusu: Muhtelif

24

- Teyze okuma-yazma biliyor musun? Okula gittin mi?

5 gitmedik. sōradan kere bi şē açıldı işte. u zaman ik aymışmış, bir ay gitTik, bayā şēttik, òrendik. tutturücādık, bıraḫTık. emme işte unu ben ğalan unu bi sürdürīdik, sürdürīdik de olcādın dēdi bizim òretmen. beni i şētmiceñiz gelmiceñiz ğalañ da dēdi, eñ iyisi harfleri òreniñ de pincēñiz arabaları bali bilēsiñiz dēdi. hādi unna da ğaldı işte. ğaldı ğaldı yoḫ bilmiuz ğızım.

- Teyze, genç kızlığınızda nasıl vakit geçiriyordunuz köyde?

10 işlēmiz çokTun çok. satın evelīā yerimizden kākTık, yüzümüzü eykedik mi suy aramāa. su yok. şurda bi şu çeşme vā ona varız bi çeşme, aşşāda vā bi çeşme una varız, urdan una varız. kaş dene, beş altı dene çeşme. geziuz, toziuz suyu bulamasıñ. ta sōna òle olu gelisiñ. yok, su yok. e bi işimiz bu evelīā. e öküzüñ vā, öküzüñe bakıoñ, çivte gidioñ. işte urasını burasını, sōnadan kere pamık atmaları çıkTı. sāt bir, uraz ğū 15 ğū ğuḫ ötdü mü, eliñe bi külte çıra, nērde pamık atıuñ, urāya pamık atmā gidēsifi. u pamıklā atılıdın, urdan u bedirikleri ēiridik. urdan bēz doḫıduḫ. ben u televizonda görüün da, hinci şōle olsa da diün, hemen dokusam diün. bacaklāmızdaki ārı marı ğāmaz diün. kireçleme oldu hinci diün, depinmī depinmī.

20 - Bedirikleri nasıl dokurdunuz? Kendiniz mi yoksa başkalarıyla beraber mi?

yoḫ kendimiz yapādık unu biz, kendimiz. göyneklē velīā, sōna da kilim doḫırdıḫ. di u kilimleri doḫıduḫ biz. òle, öle ennidin unnā. i anı u göneklē, şelēmiz ğaldı, unnā bediriklē ğaldı. diün ya çıkırık evindedik. burda da, şōrda da bi pençere vādın, bu yandaki evde. olanlā, şōrda 25 hurunumuz vādır. hurunuñ önünde toplanırlā, türkü söledik, bi ğalañ

yaḳādık, inilidik türkü. gelürülēdin bunlā. pençere satın bi tāta pençere di mi? iplen bālı. ipi bi kopardılā, külbürü bi atTılā içeri

- Külbür ne?

30 e hurun süpürükene böle çapıtTan külbür diuz ya, unun çapıtını. ğızlā beş altı tene ğız, burda çıkırık evindeniz. é sōnadān kere urdan altına büver ğuydulā, buri eviñ altına. damın altına ğuyulā büver, biz dışarı çıkçāmıřık da, ğúya ğız, ōlanlā ğızları götcēmiş.

35 - Bu biber ne? Biber koyunca niye dışarı çıkacakmışsınız ki? Özelliği ne? ğōrun üstüne, ğız acı büver, tabi tisirikTen duramıuñ evde ğalañ. urdan çıkTık dışarı. sōna urdan gene yāmır yāyi, zır zır zır yāmır yāyi. gene burda sözlüm evdiken aynı bedirik evinde yatıuz hinci hep bicimiz gece. ayāmıñ altında bişi böle ellie düşdü. anā! görümce vā, hinciki bu adamıñ ğardeşi vādı irāmetlik. ğıyımda yatı ya. fadime! fadime! ni vā ğı. ğız kāk bi. gene elledi böle ayāmdān bi ĩsan. alla alla! ğız fatma bi ĩsan 40 girmiş, ayaklāmızı ellip duru. hemen, valla billa ađzınā ediverin ben unuñ bi kākın dedi. hemmen ğōru yārdı. lapbadāḳ pençereden çıkTı gitti herif. ē urdan yāmır zır zır yāyi. biz hinci gene unun ayak izlēni başka türlü bulamıcaz. ayakğabı bile yok u vağıt. unuñ ayānda lastik ayakğabı vamiş mēerim. üstüne (ayakkabı izinin) teneke basTırdık. unuñ izinden 45 bulduḳ u ōlanı. izinden buldulā u ōlanı işTe, dōdülē, mōdülē. işte nie girdiñ? işTe böle böle bedirik ēridik. unnarı bēz doḳurduḳ, işi edirdik. bizim işler çok zōr geşdi ğızım. hadi ğalañ hadi. çok zorluḳlā. hinci gene u işimize göre çok şükür biñ şükür iyimiz. hincikilē tāa dertli.

- Bedirik evinde mani türkü söylemez miydiniz?

50 ğız sōlēmiz mi, sōlēmiz mi? ni diuñ sen. bedirik evinde ōsun, ayfan çapalāna gidēdik, ayfan ğazaḳana, aşaş diuñ ya sen. anam çekēdik türkī ya, ni türküle sōlēdik, ni türküle

- Bu türkülerden aklınızda var mı şimdi?

55 nilē sōlūduḳ emme, aklına geliu mu, ğēmiu iřTe. ğara ğara ğazanlā ğara yazı yazanlā cennet yüzleri ğōmesiñ

aramızı bozanlā...

başka aqıla gēmi, gēmi. dōllu, dolu türkölē emme. işi türkücü ğarınıñ
60 yanına götmeli sizi. şurda bi sarınıñ ğarısı dēriz. dēē kilim dokıulā, tā
urı götsem ya.

- Peki teyze, eski kıyafetleri anlatır mısın?

eski ğıyavetlemiz, işilēmiz dēdī gibi çıkarmalı sandıklar emmē, saten bi
gelnlīm vādın, onu kesTim, çekedim vādır şurda. gönek giyēdik, don
65 giyeğdik, yañışlı donlāmız olu, peşkirlēmiz olu, i unnarı giyēdik biz.
sōnadan kere bu şalvar adátı çıkardık. unu işēdirdik. ōle şilē giyeēdik. eñ
içi saten dokıdımız göyni ğıuz. üstüne delme giyēriz. tā üstüne entere
giyēriz. böyle bel enteresi diriz. işTe unnarı giyēdik. kuşak, peşkir, taa
altına don. işTe üstünde de böyle kuşamız olu, peşkirimiz olu. üste bi
70 yaşmak tartınısıñ aq. işTe.

- Bunları elde mi dokurdunuz?

unnar heP elde yapııduğ. u donumuz, peşkirimiz, kuşşamız heP eldedir.
unnādan hep vādır gene kendimiñ. bi ğatını işTe bu aşıyanıñ ğızı şıye
girdi, oyunlara girdi de una virüvedim de, hadi götü de giyēse dēdim
75 ğisiñ gelin dēdim. beş altı ğatınıda satTim. ē beş ğuruşa. yok, bi şıe de
üzeniuz, hadi āmak istiuz. işte öle öle unnādan aldım. bi ot yastı. hinci
di urlāda, dışarlāda sürünī emme, u zaman özendik aldık. kaş Tene
göynimi satTim vallā. bi tenesini hinci veremesiñ. ē, kimine bēzden
pontul doğudum, kesüüdüm, unnan bilmem ni aldım? işTe öle öle. para
80 bulcāñ alcāñ. benim bu adam marangozdur emme, satan geliri gideri yok
her işe. işte biz de böyle heP elimiziñ işinnen, hep elişinnen adamlāñ
ğöymlekleri de elinen doğumadı. başlānıñ külakları da elnen dokumadı.
hepbici.

- Erkeklerin giyimi nasıldı?

i unnāda gömlek giyerlē. dot ğurusu alaca, alaca entārileri. bunna ğīmedi,
bu gimezledi bunnā, incedir acıq Ta. hep üteki isanna, hep doğuma
giyerledin, entārileri doğuma, dikerlē. pontul, bēzleden, doğuruz, dikTirilē
yaz geliken birē ikişē pontul. işTe unnarı giyerlē. işlene de, başları başı
ğabaq kimisiniñ, kimisine bēzden külak dikürüz.

90 - *İçlerine ne giyerlerdi?*

işleri de aynı göynek, aynı dokuma gömlek, aynı dokumadan bēaz iş donu dikēriz adamlara da. işTe böyle.

- *Peki burada, köyde doğum olacağı zaman ...*

ah ğalañ bi dōumlā çıkadın ğardeşim. ben bi dōum yapTım, kendicēzim.
 95 böyle ğar nè dēdini bilmī. bi ğar, bi ğar. ārı bōle dutTu. ārı dutTuķca
 beni sirkdilē, bacaklāmdan dutTulā sirkTilē, iki üç sever. bu sever çōcuķ
 iki ğatlı ğıvırılmış, çōcun ğarın boku geli, soñu geşTi öñe, soñu barsısı
 çıkTı eveliā. burda bēndiklēden bi ğarı vā ebe dērle, ebe mebe yok u
 yanlāda işTe. u ğarı biliu az çok, gitTi, u ğārda allarazı osun u ğarı
 100 geldi. eşşinen getTi, u ğarī getTi. ğariĵ getTi emme, ē sen nè işceñ, çay
 may yok da, bi boş yaprāı yapıram da, yok dēdi, evelā bi hastanıñ
 durumuna baķıyım ben dēdi, undan sōna dēdi. e bi bakTı. punu
 dōumāná paķlā dēdi. çōcuķ iki ğatlı ğıvırılmış dedi. çōcūñ içinden ğarın
 boķu geli dēdi. ölü çōcuķ dēdi, sabāa ğādā şişē bu ğarı ölē dēdi. e ğar
 105 ni dēdini bilmī. ni yāar ğar ni ğar. çıkTılā hemen gene, hanı ölüm de
 ğoñşu dirim de ğoñşu, sal yapTılā. u sala hemen ğarıñ içinde topladı
 ğomşulā, allarazı ossun, trene de ötekim ğara tren geşTi emme, moturlie
 de ēyere ya onbeş dākge vā ya yirmi dākge vā. yetiştirebililēse yetişceklē,
 yetiştiremezlēse yok ğaldıñ, ölüseñ ölceñ. burdan sallanıp götTülē. ğalañ
 110 tirene, moturlie hemen vādıķ. moturlu da geldi. hemen atTılā, hastānē,
 dōumānē. ğalañ dōumānáda çōcūu aldılā. başımda da çok isán gitTi
 bunnā halbuķsa emme, urda beni soyutmuşlā tabi uri dōumāniñ düzenlēni
 ğēdiriulā. i urdan soymuşlā soyķalamışlā, düzenleri āmışlā, bi de öldü
 dēye ğalañ heral uri gitTilē. iki üç gün durdum ben urda, taburcu
 115 yapTılā. e taburcu yapTılā emme, ni gelen vā ni giden vā. kışTan
 bunnā gelemiulāmiş. e urdan gelen giden yok, işiden yok. u zamanlāda
 cūce haniFe vādın. ufcicik bişi emme, bu ğız ğāda anca işTe, gebe u
 da dōum yapıu. bu ğādā da yok. urdan unuñ yanna ziyarāte gelilēdin.
 bizim akırabaladan da birisi unuñ ziyarātine ğēmiş. uri ziyarāt ediu da
 120 una bakmāa geliula. ufcicik kişi gebe, nası dōucāķ dēye. ğalañ una ben,
 una bōle bōle dedim. ğız gelin dēdim, benim burda düzenlēmi götmüşlē,

beni taburcu ediulā kimse gelen giden yok. ğalañ u benim akırabalā vā
 ūrda, gidin alīn gelīn dēdi allarazı ossun, aldı geldi de burdan ğalañ
 beni çıkardı hastāneden. dōum da bōle bōle. bizim dōumānāle de ōledi.
 125 sōnadan kere moturla oldu, moturlanan gōtūrülē, yollāda dōum yaparlā
 gelilē. taksi maksı yok. hinci hePici bol. nē vā. bi çōcuk ğaldı mı, satān
 ğarı ğayıt görmī. bi çōcuk oldu mı, tamam iş bitTi. biz u çōcuk
 kırklıkana dāa, pindirip dōumānādan dōudum geldim, benim ğız ğoca ğız
 almanyada, tāa kırklının sırtıma pindirdim anason ğazmāa gitTik tarlāa.
 130 ıscak bōle yanī. varanīa ğādā yüzlē ütTürmüş bōle, kırklı çōcuk nēolu.
 ğabarmış bōle, dūrmaz ıscakTa. ē yok, köve vasāk bi yoğurt çalsāk
 yüzlēne ēyi olcağ.

- Kadın doğum yaptıktan sonra yanına, yatağına birşeyler koyar mısınız?

valla, öle mushaf ğorlā, süpürge ğorlā, işTe kırklı ğarı çōcūn olu da
 135 şeytān değiştiri çōcūnu dērle. urdan olu da şeytān gelmesin dērlē. ğuran
 mushaf ğorlā, süpürke ğorla, ekmek ğorla, işTe undan ğuya oğrama
 oğramasıñ, bişi gemesiñ başına dēye. hı şeytān gēmesiñ dēye. ben
 kendim, gene ben kendim çok bi şelē gördüm. birinde kırklınan yatıun.
 bōle gece çōcūmu alıulā bōle, ben de kıştırıun, vēmeme çōcūmu diyon
 140 vēmeme çōcūmu. dē gōtūrülā ğoca daşıñ yanına. işTe ossam ğōya
 bismillahsız mı yatmışım, kırklının ya tabi. işTe onuñ başına, işTe
 süpürge ğuyamadık da, işTe ekmek ğuyamadıkda, sen ıramazan ğünü de bi
 de. işTe felān olmadan, unnarı da gördüm ben. allah beterinden saklasıñ.
 çok şükür biñ şükür yaradanıma.

145 Cümleler

eşkiyala gelivüdüle bunun buriye dērdi. bōle, atlannan, kimi huraz tutī,
 kimi tāvuk tuti. u baştannarı da elleme, bakam bi ellemēñ dērlēmiş gene.
 ... gēmişlē. sandī dōkekene, altın kıskıslī eline gelmiş de sandiñ arkasına
 atıvumış. gōmezlē mi hiç uri atTiñi. çıkā. çıkattırmışlē. dağı dağivurıla
 150 ğırbacı. gōtūrülā adamlāna. yā, ğızgın yāvı dōküülā. urdan ğırbışlıulā.
 saçayā geçirıula ğoca ğarınıñ başına. gözlēni oymuşlē. ğalañ almışla
 gitmişle altınlānı işileni işTe. paraları nileri vāsa.

Anlatan: **Macide SÜMER**

Yaş: 60

Eğitim Durumu: okur-yazar değil

Akçakertil Köyü

Konusu: Muhtelif

25

- *Teyze gençliğinizde ne işler görürdünüz? Bize anlatır mısın?*

genşlimizde nası görcēñ ğuzum işTe. gidiyoduğ ayfan ğazıyoduğ, anasol ğazıyoduğ, çapa yapıyoduğ. öle, bakla ğazıyoduğ. ē dar olūdu. ğocca tarla darı ekēdik, mısır, unnarı ğazādık, susam ekiyoduğ. ē hinci ekilmī, ğazılmī. ğazılssa da acıķ ekē biraz göklük ğatā başķa yok. işte hinci de hayvan yapıula genşle, inek, ğoyun parē yakın gidiulā emme, u da ya bi kışlık ya bi dostluk. işTe u ğadā. ōmi işTe. esgiden biz iyi çalışıyoduğ gene. böyle ğoca ğoca tarlalara bir iki ay çıvt sürēdik. i ğazādık, oraķ biçēdik, demet getiridik. urdan bi sürdük harman, altı yedi araba sap atādık altımıza. i hinci hepsi ēfen (ehven) işe ğaştı. hükümet bizi yaşatcān dēye ceyrān getti, yol getti, su getti, telefon getti. i hinci unnara bakiuz, unna çalışımiu diuz ğülü oynā cıplak. i şey biz mi çalışcāz. unda aylī alıuz geliuz, hadi ceyrāna, hadi telefona, hadi suya vürüvürüz. gene çalışmā ğalıuz işTe.

15 - *Peki bu işleri yaparken herkes kendi başına mı çalışırdı, yoksa yardımlaşılır mıydı?*

meci yapādık ğızım esgiden. kendi yapan çok seyrekten. bunuñ gaynanası vādi. u hemen şōle kuşānıñ elini şōle beline ğötüne vėridi. bi suy ğabı alıdın. u kendi gidēdin. yakındın tarlaları, kendi görēdi bu şey derdi. çaycı māmuduñ ğaydı derdi. tarlalāñ aTlāna. kendim giderin dērdi, acıķ çalışın acıķ yatarın ğelirin dērdi. biz meci yapādık, tarlalāmız ğocaman. om beş kişi, yirmi kişi meci yapādık. i u yirmi dene kişi de ödēse ğada ālem kaç tarla ğurtarındın. gene öle böyle yapadık ğızım napcāñ.

- *Teyze bahçeleriniz vardır her halde. Sulamak için su sırası alıyor muydunuz?*

25 vādı, vādı. gece gidēdik, iki kere üç kere su bellemēe. ikide gidesiñ, birde gidesiñ, sabāzeninde gidesiñ. kapabiliseñ kapāsıñ, kapamasán ertesi gün gene.

- *Su sırası yüzünden kavga olur muydu? Neler derdi insanlar birbirine?*

30 ğız ōmaz mı? işte böyle, ıraspısıñ, ğaPPesiñ. kavoñu yarıvücān, bacaqlāñı ğırıvücān, kesme suyu ben kescen. işTe öle öle çekişirdik. ğalañ bene cahillik geliu.

- *Çocuklara kızarken neler söylediniz?*

valla ğızım biz çöcuqlara, öle hincikinlēñ çöcuqları gibi terbiysiz şumarık dīdi ki bizim çöcuklāmız. bende dört dene ğız bi olan beş dene. iki de 35 ğayınçınıñ vādı olan, anaları delidin. unnara da ben, biz bağıduk. ēyre bunnarıñ hePsini hinci ōsun, hinci iki ğızañ iki evde geçindiremiuz. ötekinne, bizimkinnē ben hemen ğızları böyle cimcikliverin, depinmiñ, bi odanıñ içinde böyütTük ònnarı biz ğızım, bovaları madene gidi. şamata etmiñ, uyusuñ bovañ şamata etmiñ. denk otu, dellenne isan geli, ğınarlā 40 sizi. hemen böyle oturdu. hinci sen öle yap da başıña gelcē bak. tepeñe tepeñe tüllüülā böyle ğızañlā. satān anadan döduğ mu biz ilkin dē öle alla, yéykemē yatırılādı, yéykerledin, çöcuk öle başlādı āğla. hinci çıkā çıkamaz yırtTırılā.

- *Düğünlerinizi anlatır mısın teyze?*

45 bir havta, onbeş gün fēlen sürē düünlē. dāa odun kesmē, çırā getmē gidē adamlā. ğarılā toplanırlā yuğa pişiriz. yuka böri yaparlā bi gün, davullā geldi gün. toplanırlā ğāve gene ğomşılā, hinci bağan yokda, yuka böri yaparlā. ekmek, teknelere yığarlā. gelene bi tepsi börek, et ğuyursuñ, unu ğuyursuñ, bunu ğuyursuñ. ē keşkek döüülü, keşkek etlēni. unna işTe öle, 50 evel zamanıñ düünleri çok süri, hinci bi günde bitī salonda, oldu bitTi.

- *Keşkek nasıl yapılıyor?*

keşki etlerlē, ğızlā toplanırlā, toplanırdık evelā keşki etlēdik. u keşkek etlienlere kına yapıvurulādı. ekini etliuñ. unū urdan yıkuun, pakluun. urdan götürülē düverlē, ğavızını ayırlā. u keşkek, u en çok ğayıt, en 55 çok da unu severlē. ğaydı çok ya. olanlā odun kesmē gidē. unnara ayrı sarıyli yaparlā, sarıylī yukadan yapāriz, datlı. böyle börek yapāriz,

susamnan, orada susam ğatasıñ. unnara, ōlanlara sarıylı yapılı. tāvuk kesili. unnāñ ayrı ōlē işisi olur. ğızlā da sepi sererlē. çefiz sererlē. toplanırlā urāya. urda türkü sölerle, oynarlā, bakır çalarlā. hinci ğoyılā bi tēyip. dön dön dön aynı oyun. ni türlü oyunla vādı bizim ni türlü. allān gel nēriman

sallān gel nēriman
çantā elinde nēriman
sobey ğolundā nēriman

65 işler yolundā
gel efēdim gel, gel aman
dur efēdim dur dur.

işTe böyle böyle ni türkölēmiz vādın. akıla ğēmi işTe, döllu emme;
bizim bāhça otlanmış
70 gel āhretlik ğazalım
oturalım da diz dize
yare mektup yazalım.

- Ahretlik ne oluyor? Türküde geçti.

ahretlik oliu. ahiret olusuñ. ōleniye ğadā ğardeş. aynı sādış dēriz, ahret dēriz. ōleniye ğadā bir biriñe iş bırakmaz. aynı kendi ğardeşiñden ileridir u. ğidesiñ uri, köüne de ğidēsen, āhretliñ u götürü seni eve, bakā, yıkā, yatır, kaldırı. u gelise sen una bakāsıñ. ōle işidirsin.

- Peki bir kızın kaç ahretliği olur?

80 kaç dāne olusān olusuñ. her köden olü. mezitlēden de olurum, balikesirde de vādır, turlāda da vādır, alabardada da vādır. vādıñ mı unuñ urıya sene sahip çıkā. sen de unnara çıkāsın.

- Düğünleri anlatıyordunuz.

çıraları işTe maşelen ğurarla burda. iki dene aşçı olu, üş dene olu. bulāşıkci olu. u ğarılā Pişirilē, gelen misevirlere verilē, dağıdırlā, adamlā işki içē, bağırılā, çığırılā, dāvullāñ önünde oynarlā, ğarılā da işTe unnara yimek dağıdır. işTe burda iki ğarı yimek bişiri ōle. ikincisi ğünde düüncülē geli. misevirlē geli işTe. gene aynı yimekcilē gene yimek bişiri. ertesı ğün gene bişirilē, üş ğün yimek bişē. dāvul olu, gelini getirilē,

90 işidirlē, āyşama herkes dāılı. dailmıyánlá durā, ertesı günü durā. undan sōna herkes yiyē, içē daılı.

- *Dışardan gelen gelen misafirler nerde kalıyor?*

herkez evine ğonak ğötürüz dedik ya. hinci ben, ğardeşim vā di mi. ğardeşimin de muakkağ yanında ğārdeşi vādır, ağırabası vādır. kaş kişise, bi sōralık on kişi Felen, getirisiñ, eviñde yidirisiñ, içirisiñ. düvün evinden
95 yimek getirisiñ, eviñde yidirisiñ. u ğün de öle bakāsiñ, ertesı ğün bakāsiñ, bazartesi ğün giderlē o vağıt.

-*Gelini nasıl getiriyorlar?*

arabīnen öküź arabalannan. üstüne kilim yazarlā. taha üstüne de çarşaf örterlē. oumuş peşkirlē, yañış peşkirleri Tikerlē, yālıqlā olu, unnarı atarlā
100 yañışlı. unnarı şēderlē arabaniñ içinde iki yenge olu. öküź arabasınnañ gelini alılā gelile.

-*Gelin oğlan evine girerken neler yapılır?*

urdan gelin ğirēkene damat olan merdimene çıkā, tüvek atā. gelini indirilē. urdan eve geli. ğoca çırpı alı geli. hoş geldiñ āşe hanım dēr.
105 urda elini öpī mi be. çırpıları atıp da dōneken öpüüla. gelini içerden düünde ğutlākāná gelini işi yaparlā, eline yā vērerlē, tereyā vāsa, kapī üş seFer açā örtē, yā çalā, içerden geçē kapiya. atladım eşik, yılında beşik dērlē. gelin urdan işidir. ğayınası da urdan bi bēz dağıdivuru, benim huya beñizesiñ huyu dēye. urdan bi urğanı kirişe bāarlādı, dursuñ burda dēye.
110 burda bālı dursuñ gitmesiñ dēye. işTe u adātle u ğünde öle oludu.

- *Siz kaç sene nişanlı kaldınız?*

ben uzun ğalmadım. (Saniye Özcan) ğaldım ben. nişannıdık ya ğara hasanna. nişannıdık da biz ğız değış yapTık, unda işTe u olan ğaldı da ben bu adama ğaştım. u ğaçırdı beni.

115 - *Peki kaçarak evlenmeye hoş bakılır mıydı? Düğün yapılır mıydı?*

yapılmaz mı? āylām taha alāsını yaparlā. ni istiıusa unu aynı yaparla. (Saniye Özcan) ğız bizim olanı sevmiş de ğēmiş dēye taha yavuz yaparladı. (Macide Sümer) tabi, anasını bābasını sirkmiş ğēmiş. unna iyi bakā. öle yanmıyam, bunu yıkmıyam demezle.

120 - *Kaçtınız diye ailenizle sorunlarınız oldu mu?*

āh, o'maz mı? küstülē, darıldılā, işitTilē. bovam dēdi rāhmetlik, sen dēdi sürgünlücān da ğızım dēdi, ğarşı taraf da kendi evimizdin. e saniye, ge pençerēe, yaqcan düzenlēni hep. yaqasāñ yakāsıñ. yaqabili mi? işTe néye ğaşTıñ, nēden ğaşTın. işTe biz yoqluduk, birisinen ğız deışdidik...

125 *Cümleler*

nē geş geldiñiz siz. benim ğaynata savraqlāda. yokluqdan buri işğüiline gēmiş. hadi ğızım hadi hadi. unnarı unnā diyvürula. biz bilmüiz eşkiā günlēmizi de. ... buri gēmiş de ğayınanagilleri götcen dēye. bizim de dērdi ğayınana bi tavıqlā vā dērdi tepelikli tepelikli, paçalı paçalı dērdi. ukarı eve çıķıulā, ğayınanagilleri götceklē. unū da bakmışla bu merdimeniñ üstü bōle tavıķ dizili. Küneşliula. hemen dutmuşlā da tavı bōle boynunu ğanadınıñ altına sokmuş, yorumuş geri, eve çıkmamış. urdan ğayınanagillē ōle tāhtalañ yarıklandan baqarlāmış kapılāñ. anam hele dērdi gelin, u tavıķla bizi kurtardı ya dērdi...

135 *Bilmeceler*

bacilikden sarķıtTım, hacı āmedi kōrķutTum, ni bu? yeraltında yālı ğayış, yılān. yeraltında allı gelin, paņçar.

Maniler

ayfan ğobā lālede
140 gel ğonuşam tarlāde
böyle yarlē mi olu
selāmı bi senede

ayfan ğobā dik duru
145 dibinde geyik duru
kıskanma ğız yariñi
selāmı gelip duru

sarı beziñ dürgüsü
150 başlarımıñ bürgüsü
arıyıp da bulma dēğil
bu da allah vērgisi

armut talda bürüdü
günden yanı çürüdü
155 dālarıñ bile ardı vā...



Anlatan: İsmail ÖZCAN

Yaş: 73

Eğitim Durumu: okur-yazar (kendi öğrenmiş)

Akçakertil Köyü

Konusu: Muhtelif (Köy İşleri, Köy Hayatı, Gelenek ve Görenekler, vb.)

26

-Kaç yaşındasınız?

bindoküzyüzyirmidokuz doğumlu, yaş yetmişüç işTe aşşā yukarı. işTe orlāda.

-Sizin köye "manav" köyü diyorlar. Manavlık nedir, bu isim nereden geliyor?

- 5 manavlık biz de bunuñ meselâ şindi diyer meselâ şindi göşmen diyolar. başka bulğaristandan gelen şelere fālan. e burda öle bi şe olmamış. burası bi āmed irefik zamanında burda ik āne fālanmış. o zamanķı vezir veyahut Ta herhangi şindi böyle başbakan vesayire dīl de, buri gelirken çok bi yorulmuş yani, hep yoķuş. yani bu kövü burāya
- 10 yapan demiş, hiç bi şey yok yani eziyet demiş. burada akşam galınca bi bakmış sağa sola, e her taraf ayānuñ altında, deniz gibi. hoşuna gitmiş. yani iyimiş düşüncesi demiş. yani o beyenmiş yani. unu biz yaşlılādan duydīmiz, meselā yaşadīmiz bi şe dīl. e ondan sōna işte burda genelde çiftcilik. bi sanātkār şu bu yoķ. hatTa ben ellide asgerdim. burāya
- 15 bulğaristandan göşmenlē gelmiş. iki tane ev vermişlē, bu orāya bakmışlē, bu burāya beğenmemişlē. ordan da onlara itiyarları yaşlıları demişlē ki, sakın demişlē böyle keklik öten yere gitmeñ, saz biten yere gidīñ. tabi saz nerde olur, ovada suluķ yerde olur. keklik nerde olur, ğırda bayırda. yani bunnā burda hiç eve yatmadan gitmiş, kimi manısada, kimisi
- 20 izmirde yer bulmuşlē. bunları aldılā götürdülē. yani bu elli şesinde olan bişē. e ondan sōna köde zaten oķul yoķTu. elektirik malūmuñuz yoķ. su yoķ. bunnā işTe elliden sōna. e birez bi asgerden geldik biz işte. sağı solu görünce, e hadi bi mūrācat ettik oķul yapam diye. oķul yaptık emme şindiki gibi dī. mutlaķa kölünüñ bi ğatķısı olcaķ, yardım olcaķ. e
- 25 görüştük ilgililēnen. ben de u sene mūtar seçildim, altmışdörtTe. e dedilē, şindi burāya bi oķul yapcaz ama, yol yoķ. bunuñ meselā bi

nakil şesi vā. çimento vesāyresi. gāzma küreknen iyi kötü bi yol yapTık
 şu bigadış tarafından. ondan sōna su yok. ē çōcuqlā eşşekle yapabilir.
 olmadı, birine gānı arabasınnan bidonnan şurdan çeşmeden çekdirdik.
 30 pazarlık yapTık, biñsekizyüz lire. bi okuluñ suyunu biñsekizyüz lirē
 getirdik. yani şindiki işinen gıyaslıcek olusağ. e ondan sōnası kölü de
 mereklidi bu işe. onbeş yirmi kişie burda altıay baKTık. adam buraya
 nerden meselâ yimek şesini, loğantası yok, kıantini yok, şunu yok, bunu
 yok. ama köyüñ buna bi susamışlı bi gāyreti vardı. yani canla başla,
 35 şindiki gibi diildi. yani her şeyi devletTen beklemek diildi. e okulu
 yapTık. undan sōna işTe ni, sırinen yol, yolları yapTık. gene köyüñ
 gatkısıylē elektiriği getirdik. e şindi unnā bitTi zaten. yani dea urdan bi
 gelip gidene bile bi kafa çevirip gāve vāsa bi çay söliip dönüülā. u
 zaman dī. u zaman mutlağa odalāmız düzgün. yani misāfir gelip bakılı.
 40 köyüñ bekçisi vā. biz hocāa kendi şeyimizinnen imkânımızinnan tutiuz.
 yani böle böle. şindi u zamanları dāa meselâ böle bi sayğı sevgi vardı.
 e şindi çōcū ben meselâ görün. i şelik yapıu. şe e şurdan bi su getir
 diverceñ. biz böle bakar dururduk. yani bize bi iş buyursuñlā. sōna birāz
 hali vakti olanlara yakın dururduk. yarın bi sıkışırısak bize bi iş görürlē,
 45 yardım iderlē diye. şindi yok öle bi şe yok. ē velāsılı şindi bu diğēr
 şelē de, bizim manav didik ya, şindi balıkesirden bu tarafā yörük diyulā.
 tilkiçie yörük diyulā, akçakertile de. ankaradan ilersine de kürt diyular.
 meselâ nereli olusa ossuñ. yani bunnā bi işTe biri söylemiş. öle gidī.

-Peki yörüklerle manavlar arsındaki fark neymiş? Bunlarla ilgili bir şeyler
 50 duydunuz mu?

şindi esgilēden tabi bu genelde böle. dışda göçebe halinde olanlara yörük
 dēnmiş benim şeime göre de. gene de böle. meselâ bunnā, şindi bunnāñ
 kövü. tilkiçik dedimiz yerin, bizim bilenle vā sürildini, öldü unnā şindi
 de, bizim zamannamızda sōlerledi, unnā gelmişlē uri. bi yatağ yapmışlā.
 55 hayvanı mayvan galmış gitmiş. burası da öle beliki de. çünkü şindi
 burlāda, burda yok da, bazı yerlēde müsāit, böle su olan yerlēde tūğla
 şeleri var. yani bi yaşamış bi şe. urlāda var yani. bu dıřlāda felen. şindi
 gāzılāda felen belli olī. yani belli olī dēyince fazla bi antiķa dī de, tūğla

kerpiş gibi bina olarak urlâda yaşamışlâ yani. e sindi burda bizim zaten
60 dâdim bazı yaşlılara ben sorâdım. emme o zaman şindiki merağ olsadı
bu köyüñ tarihini de yazar iderdik. hep duydîmize göre, e biri bilmem
dê dursunbeyden gelmiş, biri urdan gēmiş, yerleşmişlê burlâda. burda üş
beş, meselâ şey vâmiş. kırtlâ, kızılıâ, yuslâ falan diye. onlâdan öremiş.
zaten öressie gâdar kırkbeş elli hane yok, yani şu anda. e vardı, fağat
65 işTe bu şeyir akını, bunnâ madene gitTilê. madene, babasınıñ göyun
sürüsünü bırakTı, keçi sürüsünü bırakTı, dinlemedi. şindi bazı yerde
babayı dinlemek iyi bişey ama, işte burda dinlemiyenlê kârlı çıktı. bunnâ
kısa zamanda emekli oldulâ. şindi hem işini görüülâ, hem paralâni aliula.
almanyâ gidenlê zaten almanyâ gitTi. urda üş beş gurus, çalışan yani,
70 bunuñ da hep tamamı dîl de tutumlu olanlâ, işini kafasını çalıştıranlâ.
bunlâ da zaten balıkesirde bilmem belirli yani şeyir yerlêde bişê sahibi
oldulâr. benim iki tane bilâder. bu evde biz üş, üçümüz burda büyüdük.
fağat bi tanesi şindi gâldı. şindi ben ölüsem belki burâya hiş de gelen
olmaz. ağabeyim vâ dēye gelilâr. ana baba unna gitTi zaten. velasılı işTe
75 bu şeē geelim. geçim gelenek görenek işTe. çivt gara sabannan. yani bi
çivt öküz. şindi tarlâa, meselâ sürülmeyen bi yere çî derlêdi. unı sürdiñ
zaman nadas oliu, ekdiñ zaman ekin oliu. e bunuñ işTe mevsimlêne göre
ekim, buğday, arpa gibi şeleri bu ekim aylânda, diğēr u yazlık mäsülli,ri,
meselâ nohut, misir olur, işTe gāvun, karpuz gibi bunnâ da yaz, nisan
80 mayıs aylânda. ondan sōna biz bu buğdayları oraqla biçēdik. yani böyle
elnen. demet, yığın, ondan sōna getirip harman yere dövennen sürēdik.
yani gece demet getiri gündüz sürēdik. emme şindi görme, genşlê bilmez
çoğu bun da. undan sōna yavaş yavaş tirektörlê çıkTı. unnâ çivt
sürüümüş dedilê, sürdülê. ē arkasından biçer bağlar gibi bişê çıktı. hadi
85 undan sōna şimdi döverbiçer çıkTı. unlara da bi şey gâlmadı. sindi
döverbiçernen yani ekinleri unnan bi şe yapıuz. diğēr işTe çapa, dâa
esgiden meselâ çok bişeleri gadınlâ kendileri yaparlâdı. pamuk ekēdik,
onu bedirik eğirilēdi böyle. çuvallıklâ vâdı evlêde. önnâdan meselâ böyle
pântulluk, gömlek arkamızda u giydimiz gömlekleri felen hep kendileri
90 dokurlâdı. u bedirik, u pamıkdan yapılan bişê. pamık meselâ gidip

taratTiriuñ, unu burda bedirek yapıulā ince, unu ěgirip ip yapıulā. ipten
 sōna dođıulā, yani çuvallık. çıkırıklā falan vardı. gece viñ viñ viñ. biz
 çōcuklūumuzda meselā dinlēdik. anamız unu çeviridi. onu da yaparlā
 95 canım. ŗimdi gençlē ğızlā toplanırlādı bi eve. ŗimdi kōde meselā üş beş
 kişi. çıkırık evi dērlēdi. orda ğaz maz çırinen. yani ateşleri de çıra. u
 çıkırını burāa ğor, bōle ŗēde. urda işTe unnā yatā kalkā. gece erken
 kalkar. kendi aralānda türkū sōlerlē. tabi ğız olunca urlara kim dolāşcak.
 genşle, unnā da giremezsēle bile, bōle dolaşırlādı sağında solunda.
 sōlemezlē mi canım sōlerlē. ŗimdi u zaman oğul fālan olmādıı için pek
 100 bi ŗelē dēildi meselā . ōle u da anadan babadan duydıı bi ŗeleri. canım
 nē sōlenir. ben alışğım diilim una kı, ben de sōlemedim. (kaynak şahsın
 eşi) tam adamını bulduñ. ben bilerim de, āsla bunuñ ni oyun oynadıını
 bilerin, ni türkū sōlediini. (İsmail Özcān) ōle bi ŗey yapmadı da. canım
 unnā işTe bōle ŗē çalarlādı, bağır diulā meselā . dangur dungur. ŗimdi
 105 tabi ŗiden başladık, yani ekdik bişdik falan diye de. yani bunnā da
 ğarnımızı doyuramazdık. zaten eşşeknen dēirmenlere gidēdik. bi yük
 öğüdür gelir, onu artık ekmek yapar yērdik. ŗimdi ōle di. ŗimdi tirektōre
 doldurup fabrikiye. urda kaş çuval un alcañ. unu urda istē tamamını
 getir, istē itiyacıñ oldıı zaman getir. e bōledi. yani bu yoğsulluğ, çok
 110 çekdik. biz dēdim ya üş biraderiz. bobamız çok merāklıdı her ŗeye. yani
 başğa bi kōve burdan ŗē yazardı, ğötürüdü, urda okutdurudu, una
 yazdırıdı buri getiridi, burda yok bişi. var, ben bi senede diploma aldım.
 merāđdan. dēdim ya bobam merāklıdi. bizim ŗēde de meselā bōle
 oğumasını sever. benim ōlān vā bi tane ŗimdi yüksek müendis. birāderiñ
 115 ōlanları vā, ikisi de doğtur. ē bi birader tāa vādı halit, unuñ ōlu vādır
 fārittin, biliñuz mu siz? emekli oldu bu sene albay oldu. yani ben sindi
 dōdini biliun, büyüğini biliun. bunnā emekli oldu. yani oğumasını
 severlē. ŗimdi çōcuklara bazı okumiü falan diyolar. ē oğumak ğolay iş
 dēil. sōna bi de bu okuma i ŗesini takip edē dirlēdi, sülāleden gelecek.
 120 burie bizim dedelēmiz dursınbeñiñ kōlenden ğaliba da, ni kōvü bilmem,
 urdan gelmiş. ē mülāzim dirlēmiş, hacı mülāzim. u zamankı askeri bōle
 bi tēmen mi? ğızılöz, ğızılözden gelmiş, işTe burda evlenmiş yaut Ta bi

işgüveline girmiş. bunnarı bâbam sölēdi de biz ğulağ v̄rmedik. ondan
 sōna ondan imamōlu, bâbamiñ bâbasına imamōlu ismayıl d̄erl̄emiş. unnā
 125 hicaza falan gitmişl̄e u zaman yayan mayan ama, şimdi biz uçağnan dahi
 gidemiuz. bizim en küçük birader gitti n̄ise bu sene de, almanyadadı,
 urdan uştu gitti. çok işilik çekdik. yani bizden d̄āğ çekenl̄e vardı. fağat
 şindi herşē bollaşdı. imkânla esgiden gece suya giderl̄edi köyüñi d̄ışlāna.
 suy ararl̄adı. ē unadan sōna köye çeşme getirdik. şindik evlere istedil̄e,
 130 evlere getirdik bu sefer. yani u da bi i şē ğalmadı. ē gece erken
 k̄ağarl̄adı, su irkilcek te böyle urdan bi bağır su alıp gelceñi. yok su yok.
 ama şindi esgiden suy hep böyle başaşşā geliyodu, şindi nerden isteseñi d̄ē
 ğarşıda ulu m̄āğra v̄ā, unuñ suyunu aldık geldik burāya. meselā inişli
 yoğuşlu. nise. velāsılı ē şindi gene burda birez, otuz senesinde f̄alan, dur
 135 bak̄im, yirmidoğuz, bu kütāya, balıkesir-kütāya demiryolu. bâbam d̄erdi,
 yirmidoğuzda başlamış, bu bilmez de unu başğaları bilirdi. yani benim
 dünyaya geldim zaman başlamış. dört senede bitirmişl̄e. şindi gitceñi
 görceñi url̄anı, bu dört sene d̄ediği dört yüz senede bitmez d̄ersiñi. daş
 ğaya nasıl yapmışl̄ā, yani dört senede burdan i şē geçirmişl̄e. şindi unuñ
 140 burdan geçmesi bu sağına soluna da birez bi sē s̄alamış yani, bi
 medeniyet d̄eyim. çay bişirmesini ōrenmişl̄e burlāda, meselā
 ğaradeñizliden. şundan bundan yemek yapmasını ōrenmişl̄e. yani bayā bi
 şelik, bu demiryolunuñ geçmesi burlara bi şē yapmış yani. benim i
 şelimde bu taraTa çay may bilmiulardı. meselā şindi bu iskele taraFı var
 145 ya, s̄adık hoca f̄alan çok ĩ bilir. bu taraFlāda bilmezl̄edi evl̄ede çay
 nasıl old̄ini. d̄āa yeni yeni şindi tabi her taraFda, ğāve, ocā mocā her
 taraf bir oldu başğa. burlara da bi şē geldi yani bu m̄āden şileri velāsılı.
 siz bi bene z̄āmet etmeñi de, yā evelā bu ğāv̄ij bi sorāsıñi da tok ĩsana
 ğave teklif edilir. su, su getir. (kaynak şahsın eşi) çetlemik topl̄adık
 150 ğızım bayırlādan biz. un da olmazdı bayırlāda. ğübre olusa olu ayfan. (İsmail Özcan)
 şindi afyon ōle kök yerinde olur. ğübre yolmadığı için ē
 ormandan birez yer falan açarsak e olurdu. e o da çapası işi zor olur,
 onun. kışın, yaza olsa. e ondan sōna yetişTi mi sağızını alırdık. onuñ şisi
 gelir meselā, böyle belli tüccarı veyāut Ta şie götürüdük, ofise balıkesire.

155 urda beklēdik üş günde sıra gelmezdi. herkes gelmiş, her kōlüe, e bu da
 resmi iş, hemen al bunu da, almī. beklēdik yani urda pişman olurduk.
 sōna bu afyondan nası oldu yekTirmedilē, yasak etTilē yani. bu şi
 döneminde, kaçTı bilmem, ecevit döneminde falan. amarıkanıñ işesinden.
 afyon ekdirmedilē ya biz afyon ekdirmezleşe, nası, susam yağı
 160 yiyemeyiz, zaten tereyāı falan kim yapcek unu. e işTe bu günebakan
 yağı şōle oliu bōle oliu. bi zamanlā alışamadılā. yani afyon yaina
 alışmışlā. günebakan yaina alışamadılā. kokiu dērlēdi. mengele vādı
 burlāda. kōde iki tane. onu güzel, tavada ğavurulā, işTe sıkırlā. öle
 bakādık çöçukķāne. urda bize bi dilim ekmiş çalıverselē dünyala zaten
 165 bizim. unu biz evde bulamayız. bu kaçta geldise burāya, bu günebakan,
 ayçiçii sōnadan geldi. (kaynak şahsın eşi) evelā ayfan ekilidi. sonadan
 kere ayfandan sōna aspir ekildi. (İsmail Özcan) bi de tikenli bi şi vardı
 yani. (kaynak şahsın eşi) undan sōna günebakan ekildi. (İsmail Özcan) u
 da batardı. unu da işçilii zordu. bu günebakan iyi dēdik. un da ekTik.
 170 şindi u da bitTi artık. u da bi hastalık yapıu yani. kökünde bi baklaotu
 diulā, yani baklaları falan ğurutiu bu. u ot çıkTı mı günebakan artık işi
 yapıu, yani toum diyem artık. evin diyveriulā ya. evin dirlē. bizdemeselā
 bu evini yokmuş. afyonunda evin dirlē meselā. evin tanesi, içiniñ tanesi
 oli. e neolcak. yazın iş gününde kōlülē meselā ki bōle işe gidē. kışın ne
 175 yapcak. ğave yok gitcek. İsanlā o zaman çok gırılırlādı, çalışırlādı.
 akşamları odalāda mısır toplādık evlēden, mısır ğavırdık. ondan sōna
 helva. kimi yağ getirir, hanı diyulā ya şindi bōle hōkūmete şey atıular,
 yani un var şeker var helva ğarçak şē yok diyerek. onuñ gibi helva
 ğarādık. ondan sōna işTe sokaklāda gezē gezē yorulur yatasıñ, başğa
 180 çareñ yok. para harcıcak yēr yok, para olsa dahi, para zatān yok Ta.
 harcicek yēr de yok. ğāve yok, bi şey yok. e işTe bu arada düün. ğız
 bulmak çok zordur. asla asla. ğız oğūlan birbirleni gene çık bōle (kaynak
 şahsın eşi) ğaçādın ğaçā. eveli ğızlā olanlā ğaçadı. (İsmail Özcan)
 ğaçmadan evel şindi birbirleni sevcek ki öle ğaşcek. sevmeden felen
 185 ğaçılı mı? unnā meselā tarlada genelde iş meci yaparlā. her şi mecinen
 olurdu. meselā imece diyular ya, meci, bizde de meci. şindi çalışğannı

aradı. olan da gız da. şindi süslüsünü. meselâ şesini arıulâ. orda
 biendilē mi, ama bâbası anası da eğer unun unu sevdiğini annadı mı, öle
 gonusTini annadı mı undan tarafa baktırmaz da yani. yani bi dēe işe
 190 felen diil de, unnan sokanı dahi geçirmez. yani bu gādā bi şilik vardı. e
 genelde gızın bâbası anasından dünür, böyle görücü diyulâ, dünür
 giderlēdi. gızmeselâ öle olanı şe olup Ta ben buna varcam veyāut Ta
 alcan diye hiş gızın olanı habâri olmadan nişannarlâ. yani böyle olurdi.
 işTe urdan bi yalık dērledi, öle bişi getirilēdi. olan da unu buri asardı,
 195 urlâda gösterirdi. bak bak yani nişannanmış Ta kendi. yalı buri, u zatân
 gız hazırlamıştır unı. böyle i şe halinde pullu mullu da. e bu felen
 nişannanmışlâ. unuñ haftasına vayaut Ta anlaşımalâna göre, heybe dērlē,
 gitceklē, hēybe, yani, ni dicēz una şindi. heybēe, bu niye, u alınan şilē,
 giderlē balıkesire, nerēse meselâ en yakın gaza. alırlâ işTe nise. tabi
 200 nasıl memnun itceklēse. öle, durumuna göre, onnarı alırlâ gelirlē. hēbii
 düzdüle mi, şindi hēbe diulâ. ha, u da düün yaparkene. aynı urba, u da
 var. önce hēbe düzmē gidiula. hēbii getirile. u gızın yapcağı işilēden
 nise, u düün zamanları dāa unnarı hazırlâ. ni meselâ gereklise. yalık
 dokurlâ, yalık dirlēmeselâ çuvallıklâda. e iplere dirlēdi unnarı, sepi dirlē.
 205 yani şindi ni diulâ bi şie. çeyiz felân diyular ya. una sepi dirlēdi. şindi
 u tabi hēbe geldikTen sōna u nişanı yaparlâ, nişan daıkarlâ. işTe hısım
 akrabası, gonu gomsusu uráyá davet edilir. nise şindi tabi şilēden, takı
 takıula ya, u zaman da bir yaşmak götüri nise. ben de bilmem yani u
 gādā da. işTe öle annēbiliun. şindi merakli olurlâ bazıları böyle şie de
 210 giderle. ben pek gādın olan yire soıulmazdım yani. ondan sōna kendi
 anlaşmalarına göre bi düün tarihi bellolur. undan sōna işTe sen didiñ
 urba görmēe giderlē. urba görmēe, gız olan hePsi giderlē. artık u elbise
 dedikleri şeyi, urba, yani hePsi unuñ içine girēdi urba diince. niē
 itiyacları vāsa gelirlē, düün şisi bellolur. şindi bizim birisi, balıkesirden
 215 ali, yani tamamlıamıu, bigādıcá geliula. orda da gene istediñi bulamıla, e
 hadi sındırğıá balı geçem demiş yani. halbuki bigādişTē elli tane düün
 yapcák işi bulunur. ama işTe gız evleniu, biráz de şi taraFına düştüñ
 mü, artık işTe böyle şi taraFına gitmez. yani biráz de isteksisse, artık hep

böyle yokuşa sarā seni üzmeğ için veya seni yormag için. halbuķı seniñ
 220 orāya yardım etmeñ ilāzım. seniñ esas urāya yardım, gidip yarım başa
 kaçmaca yani böyle. velāsılı ondan sōna işTe, gelirlē, nise hazırlıklānı
 yaparlā. e hazırsa,meselā ğız tarafı giderlē unuñ içinde bi görüşme olur
 gene. şu gün hadi yapıñ, çalıñ davuluñuzu. davul meşhurdu ya esgiden.
 ondan sōna yakın köüne, ğomşusūna, aķrabasına okuntu dirlē, şindi
 225 davetiye diyular ya, öle oķuntu gönderlē. düğün günü belli mi? tamam,
 belli. şindi unuñ bi listesi vādır elinde, düün sābiniñ. kaş kövü oķumuş?
 meselā dombaydere, ğaraçayır, tilkicik, derekō. meselā u misafirlere
 göre burda ev ayarlanır. şindiki gibi arabasına binip de gelip gidemezdi.
 düüncü unnā artık, düüne geliulā. ğonaķ, e şindi ğonā geliular. burası
 230 bizim,meselā dombayderelilē burda yazılı. şindi iki tane, bayrektār felan
 diular ikisine. bu davulcunuñ yanda. unnarı, u işleri unnā bilirlē. giderlē,
 dē urdan getirdilē dombayderelileri. kimiñ evindemiş bunnāñ ğonā. şu,
 götürülē ureyā unnarı teslim ēderlē. ama u evi de iki kişi, üş kişi uri
 ateşini yaķarlā, yayğısını hizmetini unnar yapar. onların ismi işte aynı
 235 kōde meselā ki ğonaķ sahibi diyem artık. öle dirlē. felen adamın ğonaķ
 sahibi. yani gidē yimīni de unnā getirir, u ordaķı burdaķı misafirlēñ. yatā
 kalkā yani bütün işi unnara aittir. u da, başğa biri gelip de ureyā
 ğarışmaz, ilgilenmez. tabi dūn evinde dise u zaman dana işi keserlēdi.
 işTe siz bilmessiñiz unu, siğiriñ boğazlandı gün dirlēdi. burda da keçi,
 240 erkeş nise düğün sahibi kesē. keşkek döđerlē. zaten dūñuñ keşki
 meşurdur. keşkeksiz düün olmaz. ũndan sōna missafirlē geldi. davulcu
 çıkā, unnarı hePsini dañ dañ dañ hep urda kendi ğonānda muabbet
 yapā. nise unnarı yapTıktan sōna meydene bi ateş yaķarlā. valla meydēn
 ateşi işTe. sarfaķlā taravında māsālān dirle. māsālān ğurarlā.
 245 (dinleyicilerden birisi) dombayderede çırakman. (İsmail Özcan) ha
 çirekman, aynı baķ. şindi çirekman, biz, çırakmā ay āşamdan dōdu dirle
 meselā ki. bi çirāķmancı olam didik, uda bi görevnen yapılıumuş da
 undan dēmişle. velāsılı ureyā u çirāķman yandı mı dāvulculā unnarı,
 genşlenen misáfirleri toplarlā ureyā. urda sırinen oynadirlā. meselā urada
 250 iyi kötü bi liste gibi. işTe mezitle, veyāut Ta tilkicik diye. çıksıñlā.

unnarñ genşleri oynā. tāa marifeti olan vāsa, gide bōle şile yapā gelir.
 yani uranınñ işisini canlandırmag için. uyķusu gelen olusa gitmesiñ bezen
 diye. deve gibi çiv süre urda, yani kimisi öküz olur bōle. yā neler işTe.
 deve yaparlā, zaten ben u oyunlañ içine girmedīmden bilmiun. onlara
 255 merāklı olanlā, belber yaparlā, tırāş yaparlā, dē kireşTen mireşTen
 çalarlā. arı açarlā. tabi o zaman televizyon yok, radyo yok. dört gözle,
 bi davul sesi gelecek de onu dinlicele. ōle ya. sabahlara ğādā dāvul
 çalsın, sabahlara ğādā u ğoca ğarılā Felen bekle orda. yav gitTi mi nerde
 çalgı duycāz, bilmez. ama şindi kapadıulā, yani dāvuluñ sesini
 260 duymamag için evlēde. başga yere gitmeñ u gün. herkes elinden geldī
 ğādā unuñ şesini yapā. ōle neri gitceñ sen. şindi biri düün yapākan
 deāurda gidip bi iş görmek, çok yani ayıp mı diycez, günah mı dicez.
 olmaz yani, ğınanırdı. u ğārik sabāleñ ğalañ, damat bōle kaķķaķ.
 davulculā kaldırı unu. kendi kaķmaz. dāvulcu sabālan kaldırı. o da işTe
 265 oynadırlā urdā emme. unuñ artık bōle ğazanlāda işi bırakmazlā unu
 ğaralamadıķ yirini bırakmazlā. ortā yere alırlā, ğaçamaz da u. kimisi
 elinen, kimi ayānnan bōle sürterle. yani taniyemeziñ, tanımıcaķ hale,
 zaten u da şēleri deñiştiri, elbiseyi. ureyā bili başına gelcē işi. bu çeşit
 çeşit bunna bōle. yok ōle başlık yok da şē var. ni u be? aķırlıķ, bizde
 270 aķırlıķ dirlēdi. şindi bu aķırlıķ o ōulan tarafınıñ işisine ğöre. yani unuñ
 birāz heli vakti iyise, ōteki de zayıfsa, aķırlıķTan ni alısa, unnan bi
 sermāye felan diye dil. unna kendine işTe bi öküz mü alcaķ, efendim ni
 ev mi yaptıracak. aķırlıķ, bu aķırlıķ parası yani. u da ya iki puçuk lirā
 olur, ya beş lirā olur. una aķırlıķ dirlēdi.

Anlatan: **Fatma GÜVEN**

Yaş: 61

Okur-Yazarlık: yok

Sayacık Köyü

Konusu: Muhtelif (İnanışlar ile İlgili Uygulamalar, Gelenek Görenekler, Düğünler)

27

tabi canım tabi. niler diceñi, bilmediñi öredir. yimek yapabilemessiñ, örenen örenir, öğrenmeni öredirle. gızım şunu yap, gızım bunu yap dirle. maldan annamassıñ, annadır.

hinci uğursuzluk dèye bi şiy yok.

5 canım hinci eşikte durāsañ, tabi orası şeytān çarpā dēnilir. öle ya şeytān uleşir dēnilir. urāya otumassıñ, kendiñ bilirsıñ unu otumassıñ. tabi başga ni olur.

vimiz. vinmez. bişi vimessiñ. yaramaz, āşam olan oldu mu, ikindin oldu mu evden bi şi çıkmaz. ya malıñ bi şi olur. acı gibi, duz gibi öle bi şilē vimeñ dir. ikindin olmadan götmesi lazım gelen isan.

10 u vakit gıyına kömür gurlā. kömür gurlā bi zararī olmasıñ dèye, ha ateş gurlā. hadi u vakit götü dēriz, mecübura daķılmıñce, mecübura daķılısa, u vakit gıyına kömür gūruz, hadi götü dēriz.

aynı, eskiden ni olur? tarāna yapāsiñ. harmandan kalkāsiñ, oraķ biçēsiñ harmanı ğaldırısıñ, eve ğursuñ. undan sōna ekin yeykedik, elēdik.

15 deymene ğara deymene götürüdük. ekmek yapādıķ. tarāna yapādıķ. bulğur yapāriz. unnarı hazırlıķ ğūruz. bağımızda bağçamızda üzümümüz vāsa zamanı geldi mi ğaynadır ğūruz. bağçamızda ni olu? büber. unu getiriz, dizē ğūruz ğışlık diye. fasüllemizi ekē ğaldırız, ğışlık dèye ğūruz. bōle ğışlīmizi hazırlāriz. yaķıcimizi de dālara gideriz, eşşimizinnen getiriz.

20 hinci moturlāmız va, moturnan getiriz. tarlalāmızdan keseriz, bayırdan keseriz, getiriz. ğışlīmizi bōle ğūruz. zamanı geldi mi, öküzümüzü alıriz, toūmumuzu alıriz, eşşimize ğūruz, dōru tarlamıza. önünden yürürsiñ, eFenim öküz vādı. unnanan çivt sürēsiñ, toūmu saçāsiñ. āşama ğadā üç evlek sürēsiñ gelisiñ eviñe.

25

du, baq ğari. hinci tarānā, üş şinik un ğursuñ. bi şinik ğuyāsıñ, bi baqır
 su ğuyāsıñ içine. duz atāsıñ, biber atāsıñ, süd atāsıñ, unu ğarāsıñ. üş
 sever ğuya ğuya, ayrı ayrı ğarāsıñ. huri de ğuyāsıñ. yarım şinik de yourt
 yapāsıñ. yourduñ içine de poy deñilen bi ot vādır, unu döveriz, ğavırız,
 30 unu atarız. ayşamdan alıvırız emiziñ üsTüne, tekneniñ içine ğuyarız. örte
 bastırız. sabahın oldu mu? çul yayarız, üsdüne çarşaf yayarız. geliriz beş
 altı ğarı, İsanımız, kendi İsanımız, duyan geli gören geli. unu dökeriz
 çarşafa. undan sōna bi ovalā yayarız. bazı günlē bi dehā ovalarız. üçüncü
 ovāleışTe gözer getiriz. gözernen iki ğarı geçiri, üş ğarı da ovālā. bi ğarı
 35 da yimek yapā evde. meci ya. undan sōna tarāñi getiriz sereriz. hāmancı
 dirlē yani. unu mecileriniñ ğarını doyuruz. tarānamızı da sereriz. hadi
 güle güle yiyiñ dirlē. hadi saılcinen gidiñ, geçiri geliriz. tarāñi yapıdık.
 vā iki tane çōcūum vā. biri ğız, biri olan. iki de torunum vā. olanıñ vā.
 bi ğız bi olan da unuñ. e işTe bi dedem vā, altı kişijiz bi evde.
 40 nenni çekceñ. sañgeç ğurcez. sañgāce yatcez. ikisine de ğurcez. nenni de
 yavrım nenni. ğoca ğarılā ni sōle. uyusuñ da böyüsüñ ğuzum dēe
 sallākan sallākan uyiye ğalır.
 u dedelē esgiden, tā bizim dedelēmiziñ dedeleri, tā ilerden gelenne, yani
 hayır yapılamışmış bunnara. yatır, bi yatır urda vā işTe, bi yatır da bu
 45 yanda vā. evel bi kişi yapımuşmuş bunu. sōna İsanna ürecikçe yani bōle
 çoluğ çōcuğ erişcikce, e u çıkıū. bi posta aqırabasınnan, ilinnen olunnan,
 çolınnen çōcinnen, ilinen güninen una yapū, bi posta buna yapū hayır.
 yani bu dedelēñ urfi (ruhu) için, yani çıkılū her sene. çıkmamē çare
 yok. u ilerden geliu ğari. biz ilerisini bilmiüz yani.
 50 yok, yok, yok. işTe aynı bi hıdırellez bir dēdi mi, biz unnañ urfi için
 hıdırellez hayırında, ğari u zamana denk geliu u. iki dene hayır olur.
 diğēr kölē de yapā emme, unnā köyceğ yaparlā.
 çāırılır. hep telefon çekilir, her kō gelir.
 onbeş onaltı kişi çıkā, yirmi kişi bi çıkā. bōle unnanan yani bi u dedēe,
 55 bi bu dedēe. yani bol olur hepsi boldur. yapıliu, yapıliu ikişē ğazan üçe
 ğazan, bōle her yimekten ikişē üçe ğazan. pilāv olur, et olur, undan
 sōnacāzım şı alınır aşşādan hōşmelim alırız. yani altı yedi çanāmız olur.

60 orda da yapılmış mı unnañ dedeleri? emme unnañ dedeleri böyle bizim gibi belli dede diji ki. unnā hayır yapı, köcek toplanıu, hıdırellez hayırı gibi bi hayır yapılä. bizim öle di. bizim u dedeniñ urfi çıkıu. bi posta İsan, eskiden dedeleri yapımımuş, undan sōna çoluqları çöcuqları, ilderden beri geliü. hā yalınız bu dede, bu, ğaracaāmet dērdi ebem buna, ğaracaāmet dērdi, yatāğıñ yandan geçēkene ikisi buluşurlamışmış u dedinnen. (dinleyicilerden biri) yok, bu geçiümüş una. (kaynak şahıs) umuş mu?

65 ya birine ğaracaāmet dirledi, unnā da dimek dedelēnden ebelēnden duyulā unu. öteki, çomak dede deñilir. hinci böyle avlısı vā daşTan, işlēnde mezer vā ayırı. übür mezerlē gine ayırı. u çevrili ayrı. aynı İsan oturu gibi daşñ biri böyle öñ tarafda oturup duru. aynı İsan diz çökē 70 böyle ya, bu dedeniñki. aynı böyle sivri, ta benim bora gibi daş. bu yandaki dedeniñ uzun. u tek, bi boy vā, bi isan boyu ğadā. unuñ da çevirgili avlısı. unuñ dış mezerleri ayırı, avlınıñ içindekinne ayırı u mezeriñ.

75 bak hinci bu eviñ içi vā ya. böyle daşTan duvar yapmışlä. göşmüşlē, çok esgiden olmuş. unuñ içinde üşlü

hinci bunnara irişmişlē diulā. bunnā seferberlik zamanında, ğavur hücum etmiş buri, buri köve gelmiş. dimişlēdi, atatürk yedi dāğın tepesine uçak yakmış, ha geliü, deñize yani böyle ğavur çekilmiş bōrdan. deñize yakınlanmış. emir sarıklı, elinde kımçınne, ğavurlara bi kımçı. böyle balık gibi dōşşemiş ğari bu. balık dōşe gibi böyle. hā, anamıñ sölediklēni 80 diüvirün. anam dirdi, görümcesi vāmışmış, gitTik, dēdi, bulamadık, dēdi. āzı açık, bi ğarınç āzı açık, ğavur böyle balık gibi dōşenmiş ğızım. adımladık ğızım dērdi. ana kōrkmadıñız mı? dirdik. anam annadıviridi bize. kōrkmadık ğızım, dērdi. bu emir sarıklı irişmişlē irişmiş kımçinen 85 ğavurları öldürmüşlē yani. irişmiş unnā. hē, u dedelerden mi? öle ya. biz u ğadā biliüz, yaşıımız u ğadā. undan sōna anamıñ iki seferberlik gōmüş, iki sefer, undan sōna gōmemiş. ğızım siz görüseñiz ödünüz patlä siziñ dirdi. bize öykünüvürüdü böyle.

- 90 bizim bõrda, yatırñ, avılınıñ içinden üş daş alırlā yatakcılāmız. bi miñara ıslarlā. üş gün durā orda. üş gündən sõna daşları alırlā, aldıkları yire ğurlā. ğoyun, yani sayalıu oluruz, bayırda ğoyun için şı yapıulā ya, u yakın olanla ıslivirilē. alırlā daşı yakın olanlara ıslarlā, üş gün durdu mū undan sõna aynı daşı yirine ğurlā. yirine ğumadıñ mı geli sene çatā. uyutmaz seni.
- 95 şinci seniñ çõciñ yaşamū, ũlū ya ihmıu, nēapiuñ bunu. bunu üç memet adlı evde üş bıçak getiriula bizim bõrda. cumanıñ, selānıñ ezeniñ arasında suyuñ içine ğuyyuñ. belli ēdiñ emme. birini bu dedēe ğuyyuñ, birini bu dedēe ğuyyuñ, birini eseleñ dedesine ğuyyuñ. Pıçakları belli ediuñ. unnā cumanıñ, selānıñ şeyiñ ezeniñ arasında suyuñ içine ğuyyuñ,
- 100 āızını örtiüñ. ertesı gün aynı atdıñ zamanda Pıçakları açuñ, bi bakiuñ. hangısı çok küflenmiş. bu dede mi, bu dede mi, eseleñ mi? ütekinñe çok az küflenir. u zır küfüñ içinde ğalır. bõle sarı küf yapā. hā, demek adāı una gõtceñ. sen una bi huraz alceksiñ, undan sõna, çõcuksa, arkaña çõci de sarınciüñ. çõci dolaştırıuñ üş seFer dedeye. hurazı da alıuñ
- 105 varıuñ ori. kim vā orda, ğoyun çobanı vā. ha! una üş sever ğulluvallā ātını (ayetini) okutdurıuñ. kes bakam, kesiu, al ölum, una vürüñ. urda īsan yoksa kendiñ, kendiñ dolāştırıuñ. çõcū dolaştırıuñ, horazı dolāştırıuñ, kesiuñ horazı, yolda geliuñ, õñüñe kim denk geldi, una vürüvürüñ. undan sõna geçivürüñ köve.
- 110 u vakıt her sene, hayvana da aynı. hayvanıñ yularını gõtürüsüñ, sincirini (zincir). un da atāsıñ aynı çõcie adadıñ gibi. sinciri dolāştiri gelisiñ, daķasıñ boynuna. her sene u adā virisiñ yalıñız. her sene. emme bıydiy, emme un, emme bişi. her sene u adā, dedelemiziñ şisine hayırı yapan yapınca hayırı işTe orāya vürüñ. her sene getceñ. taa benim dede vā ya,
- 115 taa dedeniñ adānı vürüñ biz. dede ğayınamız bi adamış, ben öliñ dedi, bu õlanıñ adānı bırakma dedi. kendi hayırımıza da, üteki hayırsa hanķına şise una bi ırıp, yarım şinik bıydiy ğuyā ēliteriz.
- bi ğarı doğurdu. kırkın çıkmadı, de urdan da köñ içinde bi gelin geliñ. u ğarı çõcū ğucaķlā, de uri kaçie ğada çıkā kırķ basmasıñ dēye. hinci

- 120 çıkmassa gelin kırkı basāmuş unu. u çōcuk ileri gitmes. vizildie vizildie vizildie ileri gitmez.
iki ğarı dōdu. ikisi de kırklı. biri üteden geliü, biri beriden gelir. ikisi sarılırla, òlansa ğıssa biribirilēna boncuk vērile. u da òle geçē. u vakıt basmas.
- 125 ğonur. çorotu ğurlā, çorotu olur ya. ha u şu bildiın ğara çorotunu kapie dağarlā, geline dağarlā, çōcuc dağılır. şeyten üreşmesiñ gibilēden. kendine de dağtırılā. kırk daş sayarlā, u kırk daşı bi çıkie çıkılāsıñ. içine bi kümüş para ğoyarlā, bardağıñ içine atarlā, her ğün suya girēken çōcuunnan girinir. hiş bişi olmaz.
- 130 bayā. anasınan işTe tekire sayāsa, úteki daşları da bırakır da tekire sayāsa, bi deá sayā. ğarı girinir banyā yapā. çōcū da yapā. eviñ içinde ni ğāda melzeme vāsa yeykencek, gide yeyke. bi bakır da su getiri, eviñ içine sepē. òlansa da, ğızsa da yiñi elbise ğeyē. ğüzel düzen ğeyē sırtına. ha, kırkı çıkıdı.
- 135 hinci nazar oldu mu hocāe varısıñ. nazar, musğa yazdırısıñ. nazar duvası yazıvırı, musğa vėri sene, dağ dir. yahutğın ićecek vėri, ićir dir. yahutğın duz gavırılā. tava olurdı eskiden, duz gavıtdırılā. nazar oldu mu, yürüñden Tuta titirėsiñ, kayā gidėsiñ. ğöz dāları aşşāı yasāmuş. dā yasılı mı? hayvana gelsiñ bi nazar, ödü şişē. dağgede kayā ĩsana gelsiñ nazar.
- 140 ĩsannañ ğözü fena olur. her isanıñ ermes.
duzu paTlatdığ mı, içine üş dene ğor atāsıñ. çanağı ğoruñ buğunda çanağı çōcūñ burnuna dutāsıñ. böyle ğitsiñ diye. birini dutā kapie atāsıñ, birini bölmeniñ atāsıñ, undan sōnacazım suyu da dırnağlāna çalāsıñ. buri kemie çalāsıñ. üç yudum da ićirisiñ. ğalañında ya bi kedie yahut
- 145 ğülbacāna bi sepėsiñ. çanağı kapāsıñ. vėrisiñ beş ğuruş on ğuruş arasına üstüne kaymasıñ diye. hercēzine virivirisiñ. bi ğarı yapā unu. bi ğişi yapıvırı.
unu da tavē ğuyāsıñ. demir tavee. ucāñ üstüne ğuyāsıñ. u orda erir. eridi mi, hemen langırt suyuñ içine. u ğarısa (nazarı değen) böyle sivri
- 150 olumuş. adamsa şakbalı olurmuş, adam nazarı. ĩne gibi olumuş, bu ğarı olumuş.

- u ğocağarı işi. hinci onunla ğocağarı eline bir baŝbıçāı olur. eskiden adamları bu ğavasınan ülülemiŝ bu ğocağarı. nasıl olıusa ilerisini bilmem ben. unu alır, diñeldir seni. okur okur çeviri. üş sever okur okur çeviri. undan sōna otutduru. nereñ āırı ğızım. kafam. Pıçaknañ seniñ alnıñavurā. biri bi nuşatur getiri, un da sürē. üş ğün varısın uri kestirisiñ. üş ğün geçmedi mi, yedi ğün dē kestirisiñ. geşcek olusa u belli olu, geçē. geçmēcek olusa başğa bi çāre bulāsıñ.
- şinci bori ğarıncālanı dērlē, geç bori ğırañyatak, arķāye geç tarlalara ğarabaltık, köyēri dērle. ğaradaŝ, ustağonāı, çakılık mevkisi, harman yērleri. gayeá ğavuŝur.
- manısanıñ ocağı
elimdedir nacağı
- harman ğünlerinde söndü
- amıcamıñ ocağı
diye ğızlā çāırıldı.

Anlatan: Fatma VASUT

Yaş: 63

Eğitim Durumu: okur-yazar değil

Eyüpbükü Köyü

Konusu: . Muhtelif, Konuşmasından Cümleler

28

ēski yazı da bilmiyâm. k̄orkumuza hocada biz zor okurduk. candarmalar o zaman basardı, okutmasdı.

bu zıbın, aynı bundan baķ. ğırmızı, aynı yeşili. sarı kertikli u da. bu da fistan, uzun fistan k̄ölü işi. bu da k̄avtan. ha üçettek, bu ğaralġumaş, bu kemikli bāġ. bu kemikli bāġ d̄erle buña.

bunu evelâ kesbütTen alısıñ. çözēsiñ. baķ, cızġı cızġı çözülye. undan sōna çulhalı olu bizim, çulhalı ġarşılāmız olu, darak olu, ġüz olur. geçiriz unda doķuruz. undan sōna baķ uşlanı ġıvıradırız. iki telden olusa sīrlan olu. bak bu baş örtüsü, tülbet. baķ ben bunu kendim ettim. ġaralı bez bu. bu ġarafilli. u ayrı örtünüye. u da aynı deminki ġırepdüşTüden bu, ihi. bu peşkir, öñüne, ġörıiñ mi ipini. bu da doķuma. kendim doķıyım, ihi. bun da aynı çöziyez, baķ bu iplēden. bunnara böle işleyer örneġine ġöre ediyez baķ.

nakişıñ adı yok da, ġög üstüne peşkir d̄enir.

oynardıķ. evcik yapādıķ. daştan böl evcik çeviridik. yimekler ġorduk. sacā atardıķ, yimek bişiridik. evlēden ekmek ġötürüdük. sōura atardıķ, muhabbet yapādıķ böle çōcuķlā. o zaman oķul yokTu. bizim ġünümüzde oķul yok. biz öle geçirdik ġünümüzü. bi de cıngıraca binēdik. böle direk çakasıñ, zobanıñ borusu ġibi. üstü böle ince olu. una da bi āġac atasıñ. unu delērsiñ burġuyna. iki kişi bir yanına biner, iki kişi bir yanına biner. ġörenek yokdu yavrım eveli. böle dönēdik, ġıcirt ġıcirt. kōmür bacada yakadıķ biz. bacadan kōmür ġörduk, ġıcırdatırdı bunu.

kendi kendimize kıl ēiridik, yapāi ēiridik yapāi mecisi bittikcen sōna. böġün sene ēiridik yirmi kişi, yarım bene ēiridik yirmi kişi yahut onbeş kişi. birez yemek yapādıķ, bu soura atarız. undan sōna ġuruverdik baķırı.

kendimiz çalā kendimiz oynādık. biz āaç kaşıqnanna oynādık. Bizim
 adetimiz bōledir. biz bōle kaşık çalāruz biz. şöle éderdik. oturuduk, ğarı
 gelin olcağ ğız. ta bōle kūs gibi duruduk. hiç ğonuşmassıñ. üç ğün oruc
 tutādık biz gelin olıcāmız ğün. ğāri ceyiz serilidi bōle eve. oturuduk bōle
 30 biz şı édedik. ğari gelin olucağ. at geldi mi dışardan meyi söledik;

eline almış alını
 geliye salna salna
 seni bāladım yenge yoluna
 35 néye gelmessiñ benim yengem

öte bakTım beri bağTım
 bi tutam çıralar yağTım
 ay işte öte yannı bilivèremiyom a yavrım. kaş sene oldu;
 40 şu ğarşıda yol ayrılır
 sarı saçTan tel ayrılır
 ana ğuzusundan bōle mi ayrılır
 gelseñe benim anam

45 bōle meyi söledik. biri bağır hurudu. gelin olcağ ğız da bōle dèrdi:

ēviziñ orta yeri direkli
 sourası ballı bōrekli
 50 benim anam demir yürekli
 néye gelmessiñ benim anam

bacamızdan dōman çıkar direk direk
 eridi ğalmadı dertli yürek
 55 işTe öte yannı gelivèrmiyo. meyi sölerdik hep zürālemize. çok emme
 ben bilemiyān. öteki ğardeşim oluverēdi, ğoyuna gitmiş. hebicini biliye
 deyişlerin. bilemiyom a yavrım, unuduvèriyom.

sorulu ya, gönül hatırı için soruludu. zorla bile veriliyo. hinci, ğız istemeye gidicēz. tamam. ğız istēse ōulan istēse oluyor. sözü yapıyolā,
 60 göriye biribirini. bizim ōle dēil ki. selāmünaleyküm, aleyküm selām, biz düñür gelecez. geliñ baķam. e sor baķam yengesi ğıza. sōrdu yengesi. e anam ney dese bubam ney dese ben urdayın. verilēse varı, vermezlēse duru. işte adet böledi eveli. hinci öle diil. hinci ğız biĝeniye, ōulan da biĝeniyo; üş tāne gelin aldım. üçü de gelinlerimiñ, istedi. üçü de
 65 ōulanlarıñ, istedi öle aldım. eveli hatır içi, ana baba hatırsı içi, istemesēñ bile veriliyodu.

yenge, amcası giderdi. böyüĝ amcası gidērdi. dayısı gidēdi. bizim öledi eveli. getmezdi, eveli ĝadınlār gitmezdi. hinci ĝāri i kırk sōuralık gidiya. hinci sözü yapıyalar. bene ğızı vermişsiñ, allahıñ emrine varıya.
 70 adetiniñine gel. on ilehen alva alıyo bizim satdım. tahan halvası olur, bizim adetimiz öledir. o halvayı omuzuna alıveriler. selāmünaleyküm aleyküm selām, bi sōūra atarlar. érkekler çıkar gidē. bi bakır ĝurarlar, bi baķır vurārlar. onbire, onikiye, bire ĝadar baķır çalārlar. sen bi sōletseñ de düün aralında bi gelseñ. bayram aralında. nasıl sōlērle bi gör.
 75 kendimiz sōler kendimiz oynārıız. kaşıķna. ben oynarın, öteki kaķkar, o oynar ben sōlerim. böyle adetimiz. ah yavrım türküleri birāz unuldu ya. ben iki sene ĝaldım. ĝardeşimiñ biri beş sene ĝaldı, ĝardeşimin biri altı sene ĝaldı nişannı. hē, esgere gitTi vadı, güçcük ĝardeşim, ortanca ĝardeşim beş sene bekledi. en böyük ĝardeşim beş sene bekledi. Biz
 80 ĝardeşimine, öteki ĝardeşimine iki sene bekledik. ikimiz eltiiz işTe, evel zamanıñ işi böyle.

ĝonuşdurmazdı bobam. bobam hiç ĝonuşdurmadı. ĝaçādık ya. u da ĝaçadı, ben de ĝaçadım. hēe, hem ğızı viriyo, hem ĝonuşdurmiyo. hinciki olsa né vā.

85 üç gün. üç gün sürēdi. cūmay gün davılı gelidi. u gün āyşam çıraķman yanar. genşler oynar. cumartesi gün gene aynı çıraķman yanar. gelin çıkTı gün sabāla gene gelini ĝaldırı, damatı ĝaldırı davılna sabāha ĝarşı. sabāa iki sāt varıķana, başla zıñ zıñ zıñ davıl ötmee zurnalar çalmeē, ōle ĝaldırı. āladır ĝarı. āladı āladı seni ĝaldırı. undan sōuna bi elini öptürü,

- 90 yimeğini yir, davılcılar gidē. kölü yimeğini yir, dereye gider bıçağ sağlar
geli, darağ sağlar. ğızı mı olıcek, öülü mu olıcek. bıçağ ğörsa öülü
olıcek, darağ ğörsa ğızı olıcek. sağlarla, hanğını bulusa, öle dēriz.
adetimiz öle. dereye gidērlē, yimek alırlar. sıfiek māı alırlar, bizim
adetimiz sinē ēderiz fırınlarda. yalı sinileri atarız. datlı ğuyarlar. orda bi
95 sōūra atarlār. ... gelin kafayı bozar o zaman. ğırmızı şeyi çıkarı ğarı.
hinci ağ gēyilī ya. ilkin ğırmızıydı. undan sōūna düün dalır. herkes
evine undan sōūna, bitTi.
kızın yanda ğız bekçileri olur. ğari ğıza bağıyo o. ğız çoğusa ombes de
ön da olur yedi de olur, üç de olur. ğızlara bağar, köün ğızına bağar u.
100 unnarı davátiyaná oğusuñ. ğız bekcisi diye oğusuñ. ötekinleri de
bayrağdar diye oğusuñ. unnar ğari düünci, geldi mi düünci urda bekler.
urdan davılı alırlar, bayrāğı alırlar bayrağdarlar gider oráya. òrdan
düünciyi alır. kimde? ğonağ vérilir. ev ev ğonağ vérilir. benim bi evim
var, ben on kişi alırım. on kišie bayrağdarlar yimek getiri, yidiri, götürü
105 gider. öle, adetimiz öle.
nazlanırlā. davıl gelsin ayāma dēr. gesin dērlē. gēsin, damat öülan gēsin.
dabancasını āsin gēsin, silahı alsın gēsin. silāh yasağ oldu. sağatlık çok
oluyo ya. ölüm olı diye hinci atılmi. içki ēletir. biráz cāara. hadi, öle
ya, adetimiz öle. kapınıñ āızına varı. taksii ğuymazlar. birer cāara
110 virisiñ. içki dutāsıñ. undan sōūna gelin geđer buráya. gelni getdik buráya.
bini aşşadan aldı, bini yoğardan, çivt o gelinler benim. çivt aldım. çivt
düün ettim. ortá yerine ğoyunu ğuydum. ğoyunu ğurban kesdim ikisiniñ
arasında. undan sōūna alğış yapTık. gelinleri çıkardık. birini bi ğözüne
ğuyduk, birini bi ğözüne ğuyduk. kendimiz başğa evde yatdık. hinci
115 ğitTiler ğurbet memleketinā, çalışıyālar.
ni alısañ unu bişirilir. kēşgek olur, üzüm hoşafi olur, erikleden erik
ğaynadırız erik hoşafi olur, ordan patētiz olur, fasille olur, ni bişiriseñ o
olur. hamır olur, bulğur pilavı da bişiridik, ğazanda halva da ğarādık
yavrım. yuğadan tirit de ēdēdik. hayvan kesēdik, etli tirit de ēdēdik.
120 adetimiz böylēdi. üç ğün. el öptüü ğün öleye ğadar yimek véрили bizim.
üç ğün biz yümek vériz. hinci öle dēil. gelini aldıñ mı, aldıñ. hadi iş

bitiye çabuk. alıp da geldî ğıya geçivêri herif gelin geldi gün. durmiye ki, eve girmiyê satı gelin.

125 hinci keşgêe buydáyí çıkarız. buydáyí a'láriz. tâta sôurada pislîni a'larız. buydáyí dödürüz, dübekTe dövülür. başğa köve götürüz dövülür. bulguru ğaynadırız, ğuruduruz, a'láriz. unu kendimiz ğayada çekeriz. keşgê yürüz, yeykeriz, ğazana ğuruz ocâ. undan sôuna da ğattarıs. undan sôuna bişşer yarılır. yarılınca iki tokmâınna geçivêri şeler, bayrakdarlar. dövülür. biri bi yanna, biri bi yanna, bôle. bôle ğızardırız bi tava tereyâını, ğatarız

130 içine. et de ğattarıs. undan sôuna u, bi ğap olu, ğari undan da ğorsuñ. birer ğap tirid olu. yukayı gevrediriz, yûuruz, saşda gevrediriz dışarda odununa. unu da aynı siniye ğırarız gevrek yukayı. üstünê et ğoruz, ôle yaparız. adâtımız ôle. yimeklê de kekeriz, alır herif siniyle, ğonâ, sôura yâygısına yimêi de ğor, élettir. ğonak ğonak dağıdırlar. çay ğoruz, şeker

135 ğoruz. herif orda ev sâbı bişirivêri düüncülere.

hinci ôulan evine. esgi ğız emine (evine). kendi emize sêrdik biz, kendi emize (evimize) serdik. gelin alıcıla geliye dēdiñ mi, bi sâat ğala, gelin alıcılar gelmeden ceyizi toplarız. a ā (hayır), seysene ôrdan gelir. ôulan evinden geli. sandıkları sararlar, içine ğıyarlar ni ğocâsa herif, burâya getiriler atılır. ôulan evinden. evelâ ğız anası atar, soına ôulan evi atâ. adetimiz bôledir. undan sôuna serilir.

140 getmez (getirmez). ôle baqarlar giderler. ev dolu olu. kapıyı açar herif. şôle bi gözzedir. hadi.

evelâ altına paça, üstüne pıstan, üstüne kavtan. dáha üstüne zıbın. zıbınıñ üstüne şal. şalıñ üstüne şeleri geri edesiñ, u gök yerlêni. ğedirivêricem de işim sıkı. gök şeleri geri edesiñ, kemikli bā kuşanırsıñ. undan sôuna ağnıña bôle başğa yazma çekesiñ. üstüne de u ğarafillî örtünüsüñ. bôle döndükce şılasıñ. bâızında altın olusa dakılısıñ. he he, al al. tas ğonî ya. uFicik bi çanak ğonur. uFicik bi çanak ğonur, undan

150 sôuna unu bôle edesiñ. tası ğoduñ mu? bôle tası ğoduğ. undan sôuna bôle bôle éder, burâyâ dikesiñ. geri gitmemeñ için. ni ğadar gözel beziñ varısa, bôle arkaña salma yaparız. dikeriz orta orta yerlerinden bôle düreriz. bir havTa dedi mi gelin çıkTı gün giren gün, anaña gezmê gidilidi u zaman.

- iki üç sōuralık gidilidi. evelá ğız evi gelir. gelin evine, buráya ōulan
 155 evine geli. sōuna gelin varır. bizim günümüzde ōledi. hinci ben üç gelin
 aldım, üçü de aķ gēdi. bi ğız çıkardım, u da aķ gēdi.
 sandıķna gidē. sarāsıñ bi ata. ata sarılıyáđın. motur yoĝúdu bizim
 günümüzde, taksi de yoĝúdu. taksi dé de, ni ötekiniñ adı? cib, cib varıdı.
 bi cib ğaçar gelidi. ben beygire bindim. biz böyle fistan da gēmedik de
 160 aķ gōnek gēdik böyle yañıñlı. böyle bāızımıza yaķalıķ da gērdik, böyle
 görünmemeg için yaķalıķ gerēdik. adetimiz ōledi.
 yenge olu. beygire biner, çatır çatır çatır, on ğádar yenge geli. beygir
 koşturu geli. atına atına. hē, gemini duttu mu, koşturu bi de valla
 yēngeler. uçuru beygiri.
 165 gelini iki tene ōulan ğardeşi, gümüş kuşak kulanıdı ilkin. tel oludu böyle
 daķılıdı. hinci bi yazma dolayıveriyeler. gümüş kuřaıñ innesi geĉēdi böyle.
 şangır şangır her yanı cıñıllıydı. undan sōuna böyle ōulan ğardeşi dutar,
 bobası dutar. babıcını gēdiri. evelá sā ayānı gēdiri, sōna sol ayānı gēdiri.
 babıcına para atarlar. bizim günümüzde ōledi. bapıĉlāma para atdıā.
 170 bēgir geldi dē oráya. bēgir yanaşdı merdimen başına. ğazan ğodulār.
 ĉamařır ğazanını ğodular. ğazanı ğoñunca unuñ üstüne bi tülü namazlā
 atdılar. ğoyun namazlāası. una basTıķ. u zaman ōulān dutdu ğari beni.
 ğız taraFı bıraķdı. ğardeşiminen bobam bıraķdı. gē dēdi ayakğabılāñı,
 unnara teslim etTi. unnā da dutTu birer tarafımdan, atıñ üstüne a'latdılar,
 175 bismillāna. hadi ğızım güle güle dēdiler, uĝurladılar. uráya vardıķ. oráya
 da ğazan ğodulā, namazlāyı ğodulā, řēétTilē. vadiñ, āřsam ezeni oldu,
 orucumu aşTırdılar. orucu ařTıķ. bi apdās aldık, namaz ğıldık. yassı ezeni
 oldu. damatı oráya ğötTüler. ondan sōuna damat geldi. Kızım bizim
 günümüzde böyledi.
 180 olmi. husūsi geli doķurduķ. kendi kōñünüzde yoĝısa, benim dıřdandı.
 benim atım dışdandı. ğulaķlana filān, böyle şelene bāarlārđı. yazma
 bāarlādı. boncuķlu oludu böyle. sırtına iyeri olurdu. iyeriñ üstüne binerdik.
 bi halı hēbe atılırdı iyeriñ üstüne. hēbeniñ üstüne de ben binerdim.
 ğayınana ĉaĝırılıyā. gelsiñ bakam ğayınana, gelin enmiye. gelin enmiye
 185 né vėreceñ geline. e né vėreceñ? ne isTiyāsa verecem. bi ğara ğözlü

öulan véydim dēdi benim ğayınana. yok, olmaz dēdim, öulan olmaz. ē
hadi bi ğoyun véydim ölese. bi mal véydim. hadi ölese endiriñ.
mal işTe, geçi vē, sığır vē, nè veriseñ ve. gözüñden çıkar da. ona
özenkilik dēdir.

190 elleriñde yazma oliya ya, ikisinde de sarılı. sağ eliñē şuraya yağ ğurlār.
yağī da böle dış kapıya çalārsıñ. yağ gibi geçineceñ. ğapiyi üç kere açıP
örtüñ, bismillañna açıP örtüyēñ. undan soñna ğuyarlar içeri. oturusuñ
sanduñ üstüne. urda ayrı yenge olur ğari. gelinimiz sâir ğalmasıñ diye
bağır çalcáz. bağ emiziñ öñü ... / a'laza inne batmaz / bu gelin ğüveysüz
195 yatmaz / ... dēye böle meyid sōlerledin. emme bilmiyām, bu ğadarlık
bilmiyām. gelini üç kere döndürürlēdi, yengeleri de oynardı. undan soñna
ğari ekmēi dilerlerdi, yengeler öleştirdi.

29

Cümleler

ēyişi hamırını da dutuyalar işTe. una ekmeklēne ğatıyala.

yengelerden evele davıl varır bizim ğünümüzde, hincikini bilmiyen.
davılcıları gelir, davıl çalar, undan sōñna damat kākār.

5 derēe ğötiriy. derēye bıçak saklıya, darak saklıya, üç kere köprüden
geçiriyeler. köprüden alma atTıriyālar derēye.

boncuğ, nazar boncū, gök boncuğ, ortá yerindekinne çe'lemik, āaçTan
olma, bıçānna yapma çe'lemik. çe'lemik özü, nazara ğarşı.

siyāh Ta yaparım, sıkmaca da yaparım, hebicini yaparım. ebelik Te
10 yaparım. paralı parasız meremete geliyem ben, böle siyahlayıveriyēm.

ğolum geşti allā ĩrazı ossun dēye. ē ayşamın oliyā.

hayır ēdēdik. yā toplādık, un toplādık, gözleme ēdēdik. halva ğarādık,
böle dağdırdık. sōura atādık. hinci de loğma ēdiyez. un topliyáz, dē oraya
soğā. herkes odun ēletiyē, tavayı ēletiyē, yāını ēletiyē. ununu biri yuğuriye

15 hamırını böle iki ilehen böle. yamır duvasını öle ediyez. camiye yollıyaz
da camide hoca ediye. lokma ediyez.

iki yeñi gelin. unnarı bilmiyem. benim de oldu, abılamıñ da oldu.
ğardeşim dēdi, seniñ bitēcik çocūñ, benim üş tene dört tene dēdi. boncuğ
deişelim dēdi. yahut dikiş innesi deişivēriz ya. biz dikişi elde dikēdik,

- 20 evelé inne deşivēridik yaut şu boncuqlādan deşivēridik. kırk basmasıñ diye adetimiz budur. kırk basmasıñ diye, kırk günden evelâ otuz gün dedi mi yaut deha evelâ kırklanırız. kırk gâşşık su görün. kırk daş atārın suyuñ içine. öle kırklanırın. eviñ her yanan seperin. dışarıma içerime kırk basmasıñ dēye seperim.
- 25 ıscak su sate dōktürmem. şeyten üstüne filen dōkülü dēye dōktürmem. topal olu, şeri doğanır dēye. gün endikcen sōūna, kül öle, gızgın kül dōktürmem. şeyten filân yanā derim öle kendimce, göcağarı ağılı. acı biberne maya hamırı hiç vērmem, yout damızlı da vērmem. bene yaramaz. dutuya, hayvanım benim hasta oluyâ, bene yaramaz.
- 30



Anlatan: **Hanife GÜNER**

Yaş: 60

Eğitim Durumu: okur-yazar değil

Ahmetölen Köyü

Konusu: Muhtelif

30

yok yok, biz evel okúmek yazmek, oğul mu gördük. dāda bayırda işte, burlāda oğul satı yoğudı bizim günümüzde. cāhil.

e ni oyunu oynicez. evcik yapādıđ de urlara, dışlara gidēdik evcik çeviridik. gidēdik pınar kesē gelidik, odun toplıyá gelidik, urlāda ocağ yakādıđ. evcig idēdik. gidēdik urlādan ğobak toplıyadığ, unnarıñ adıñı bi
5 geçi ğoyun ēdēdik çocúklımızde. işte unnānan ayşamı ēdēdik. biriye arka odun sarınıdığ öteden gelike ayşam analāmızıñ yanına. orada çalı çırpı toplayadığ, arkamıza sarınıdığ, alı gelidik eviñ öñüne. dir siz nērdediñiz? işte evcik yapığ, deā dāğlarda oynadığ.

10 e canım böle şe oyunu da oynadıđ. tūvmece oyunu oynādık, böle tūvēdik, sekēdik. ğızañlıđ dī mi, ni türlü oyun olsa oynādık. işte böle tūngiē tūngiē oynādık.

i nābiz. u zaman nābicez. iş işlēdik hemen. u zaman yañış ēdēdik, kıl eirēdik, yapağı eiridik, kirmanda. u yañış ēdēdik, kıl sümeni eiridik,
15 yapağı sümeni eiridik. unnanan vakıt geçiridik işTe. doğorduğ, kıl doğorduğ ğocaman oldini.

i mercimeg oyunu, dört ğız böle çevriliveri. hinci böle ēdēriz, böle çevriliriz dört dene ğız. hadi mercimeg oynıam. hadi bāam. ellēmizi böle ēderiz. böle, sen de etceñ. böle, böle;

20 mercimēg kile kile

ölçelim sile sile

dōsd dōsd dosd

dōsd dōsd dosd

dēye oynādık.

25 e ni işinen geşcek işte. manına (mal ile). oğlak, ğoyun, ğuzu, sığır işti unnānan. boğ at, sidiğ at. unnana vakıt geçiriüdüğ. tarlāa gidiüz, oraK

biçüz, çapa ayfan gaziüz, bakla gaziüz. hergün gidiüz. ekini, öküzlenen.
 ğara şırdan öküzlēmiz vā, ğoca ğoca öküzlēmiz vā. dama bālîyâriz,
 yemliyâriz, samanliyâriz, peslêriz öküzleri. bi saban dakâriz, bi
 30 boyunduruğ dakâriz. adam arqasına geçē, ben önüne geçerin. urda adam
 tohum saçā, ben de öküzün önüne düşerin. deh, deh, deh, deh. ayşama
 ğada bir evlek iki evlek. bi şinik tohum gücün ekeriz. ayşam oldu mu,
 hadi ğoyveri geliriz. sabāla tekirā kalkeris, gideriz tarlāa. üş günde dōrt
 günde bi tarla ekeriz. hinciki gibi moturunnan bi saatTa dii. bi havtada
 35 bi tarla ekioz o zaman, öküzünnen. e zamanı geldi, vaqtı geldi mi
 biçsez ekim ayında, şe biçüm ayında. tābi biçüm ayı geldi mi, gideriz
 tarlêā ğadeñ, kendimiz varız biçeriz tarladan. meci götürüs kōden.
 toplîyâriz goñşulādan ğarı ğız adam ni varşsa. gideriz tarlêā. orrānan,
 elliK vādî, elli dakâriz ellēmize, orrā alırs. şıkıdık şıkıdık şıkıdık biçeris
 40 işTe unnanan tarlada. iki adam demet bāılıya, bi ğarı da bāıığ atā, beş
 altı kişi de biçē, meci ederiz de. ōle olmadı mı kendi kendimize biçēriz.
 sōlerlê genşlê sōlüye sōleme mi? genşlê gine genç olanna acığ şe edenle
 sōlüelerlê.
 hē kısa don kısa don. kısa don ğeyerlê, buri ğada tozluk, buri ğada
 45 çorab olu. burdan üst yanı buri ğada tozluk, yapādan örerlê. undan
 sona da buri üst yanına kısa don olu, yañış derlê u kısa donları unları
 ğeyēdi bizim dedelēmiz unu ğeyēdi. babalāmız ğeymezdi unnarı dedem
 ğeyēdi. biz yalıñız bōük ğızkana dedemiz ğeyēdi. dede sen unnarı nēye
 ğeyiyoñ dērdik. bobam e uzun don ğeyiyo ōle ğeyseñ ya dērdik. ben
 50 uzun don ğemem ğızım dērdi. ben ğavur dēilin dērdi unna ōle iki
 adamdı, biri sarıvağlādadı, biri de burdādı bi dā ğürliēn yanda vādî,
 unnā ōle aynı öldülê gitdile, u kısa donūnan öldülê işTe.
 üş metri, üş metriden kuşak hinci daha hala bende vā bile u kuşaklādan.
 kuşāını kuşanıdı dedem rehetli. ben adama doğıvedim de daha halā
 55 duriy, vā ğızım. ğadınlañ ğiimi nasî olcek. bizim ğadınlāmız u zaman
 basma yosma ğēmiōz kı biz. hamber doğuyoz, ōrdan alaca doğuyoz, bōle
 çulfalığda kendimiz doğuyoz unnarı cızgı cızgı ediyuz, unnādan paça
 dikiyoz, unnadan ğōnek dikiyoz, u adamlara henteri dikēdik unnadan.

- astarlıyadık, içine asTar görduk. dışına da gırcamıklı alacalādan
60 doğurduk, unnarı görduk. yeñileri büzmeli ededik, yeñileri kapağlı ededik.
yağaları eveli öleydine hinci nērede, hinci unnarı gēyen satı yok.
zıbın dikeriz, kıavtan dikeriz. unñadan vā canım daa duriyla.
doğudum, çok doğudum ben çok dokicen. kilimli, ācımız va böyle göca
ācımız gereriz. üş kişi oturuveriz, unda kilimleri doğuruz işTe kirkidinne,
65 öle kirkidinnen doğuruz. kıl da doğurus. kılınna, yapāyınna, kiliminne,
hebsini. biz işTe o işlenen oynadıđ hinciki gibi pulunnan boncūynan
oynamadığ. biz hep doğuma hep doğuma yapāıdan doğu, kıldan doğu,
yüzü ğara hēbelē dođurduk, yüzü ğara torbalā dođurduk. halı dođūrduk,
kilim doğurduk u işleri yapādıđ.
- 70 toğtur yüzü satı görmedik. bu yaşıma girdim ben toğtur yüzü daa şurda
iki seneden beri görñ hiş görmedik satı toğtur yüzü evel üş gün, dörT
gün ondā şı etmek gibi olmasñ, āırımı dutā da çocuklemiziñ, toğtur yok.
neri gitcek. üş gün dörT gün böyle bu evin içinde asđı asādıđ, urđan
asadığ da sallana sallana çocukumuz dünya gelidi ya toğtura gitmek yok.
- 75 işte boşapla içēle. terliyağana ilāđ ğarac ediyoz kendimiz gocağarı ilācı,
ni ētcez yavrım işTe, alıp geliyoz boşaplinen būu ēdiyoz, ğaynadiyoz
otlā da būa Tutuuz kendimizi būñ içine gömülüyoz, terlüz. işTe
unnannan geçip gidüz.
- unu da şē ediyoz. üş tāne nohudu alıp geliyoz. nohudu, unu burda
80 çanağda ıslıuz sabāa ğada. sabāli kāküz unu hurda bölene sürüz sürüz
şıile üçünde böyle avicımıza ğuyuz, urdan gidiyz de urda bi alatçırı va üş
kere ğulhufallayı oğudanı alatçırına böyle böyle zıplıyoz üç yere hiç
arđamıza bakmadan ğulhufallayı ođıyā ođıyā buri eve geliyoz u kendi
kendine ğuriu dökülüp gidiy. alhat vā ya canım alhat, çağal alhatları olür
85 unnādan çörlü alhatla oliy urlada unnara zıplıveriyz.
- unu da göcađarılā işTe ilāşli çeviriveridin. duzunnan, şapınnan. hinci
hurda bi göcağarı vā işTe, u bize hep bölene çeviriveridi, ğızañlıñdan
satı una, ölene örgenmişmiş u unu ölene u çeviriveridi. oğur oğurdu
duzu üş topağ duz, unu bölene oğur oğurdun edēdi urdan da kınea

90 basādı şapı şapınan da böle iki yannı çeviridi çeviridi hadi geçmiş olsuñ dērdi u ölene ğaybolu gidēdi öle evel toktur yüzü görmedik biz.

é nazar oldu mu napcen? hocalara okidiuz muska yazdırıuz, duz patladiuz. tavamız va ğari darı tavamız. unu ğadın ğibi alıbgeliyz, ocāmız har har har bacilikláda ocağ yanıu odunna. unu alıp geliuz üş
95 sever ğavırıuz tepesinden döküz bölene nazar oldumu. okiuz, urdan da suya okıuz, suyu da variuz yüzüne gözüne eline ayāına çaliuz. urdan hadi yatıu işTe ölene geçip gidıu.

iyice nazar oldu mu ğurşun dökēriz. unu da ğayfe tavasınıñ içine ğoruz, ocāñ üstüne ğoruz. urda u erir. eridi mi alı gelir, bi tane tülbentiñ içine
100 bi şey acığ su ğoruz u ğurşunu alı geli bunuñ üstüne bi döker u caz dēdi bölene tel tel ayrılı vēri ğurşun u göze gelmiş de bu göz olmuş. bu dişigalek gözüne gelmiş, bu erkek gözüne gelmiş unna da işTe öle bi filim alıdık.

i ni etceñ yāmır yāsıñ diğ hayır ēderiz. değ uri üş yoluñ çatına ocağ yağarız. urda ya ēletiriz, un ēletiriz. urda hamır ğararız noğma ēderiz.
105 gelene geçene daıdırız, ileri geri çöcuğları toplıarız yidiriz. yoldan geçenlere ünliarız veririz işTe unnarı ēderiz böle. yāmır duvası etdiriz. duva ēderiz, yamır duvası dēye çocuklāmız kepçe gelin ēderlē.

kepçe gelin, hinci bu, hinci benim bu ğız anasınıñ ilkidur u. bunu biz
110 hinci şeēderiz. bunu kepçe gelin ēderiz. toplanıveriz bissürü ğızlā olanna u ğıza bölene pışaq kuşandırız bi ördan şeleri, ısıranları dakāriz burlāna, kepçeleri dağāriz burlāna böle buri dizeriz, kaşıkları dağāriz ördan hadi bağam toplanıveri bi bölük ğız. hadiki ev ev gezdiri.

kepçe gelin ni isTē
115 bi kaşık ğayılu yourdu isTe

kepçe gelin ni isTē

bi kaşık ğaymaklığ isTe

kepçe gelin ni isTē

ğöyden yamır AllahTan bereket isTe

120 ğöden toprak iste

i böle böle söliá söliá çāirādıķ. hinci buri benim kapīa geldi mi, ben hemen evelā alıvarırım bi tas suyu tepesinden dökerin, çocııñ undan sōra yumurta mı vecem, para mı vecēn, yağ mı vecēn veriririn. her evden verilē topliyārla ğari ğızañ urda da ğarıverilē, yicek ēdiverilē u topladıķları herşinen. urda yirlē, içerlē çocuklā, daııverı gelene gidene verilē, dāıdırla.

Cümleler ve kelimeler:

işTe acıķ ğeñe yerıřkinlē ediyo canım. gücçük yaşı şeleden, sōna ēdē çocuklā da vazı canım.

130 cenāb allahım afatlādan ğorusuñ dērlē soyārla. bi tek ātlet ğeye. işTe çırçıplaķ durā. dükerlē suyu, çırar u. anam devirivedile suyu! dēr bārı. u benimķını alı, ben ununķını alırım. unda sōra işte kırķ basmas.

135 i kırķ nası çıkarceñ u zaman gidiuz çeşmelere, suya variuz. sözüüm, çamaşır yēkemē. urda kırķ daş sayüz bölene kırķ dana daş. gazanıñ içine atıuz. bi tülbete çıkılıuzda ğazanıñ içine atıuz. bu evde ni ğāda yayğımız vāsa, hebsini bıñarā endiriyāz. tabi hepsi kırķlandı. bıñarda çeşmede o suyunan, kırķlı suyunan hePsini yēkiyāz, ilānlāda, arabalā, daşlāda urdan yeykiuz urda da iki baķır su alıp geliuz. u eviñ içiniñ her yanna bi sepiuz u eve de. kırķlı eve, yērlere, merdimenlere, hayatlara, her yaķāa sepiuz. işTe ōle. evel zamanıñ işleri.

140 i hayvan, hayvan hastaladı mı, ilkim ğaracaot kökü oludu, urda deñiz köpiñ oludu. deñizden geçenlē köpük getirile Sōle, daş gibi. unnarı sürteriz, unnarı hayvanıñ gözüne eykeriz. urdancāzım hayvanlā şēttimi, unnara ilaç ēderiz. işTe ōle ōle geçıodu.

Anlatan: **Şahide ATAK**

Yaş: 60

Eğitim Durumu: eski ve yeni yazıyı biliyor.

Kalburcu Köyü

Konusu: Muhtelif

31

esgiden k̄müzde düvünle, cumayşamı gün, perşembe gün başlā, ceñizle serilir edráfa b̄le. eş dos gelir, ceñiz serilir. olan, evinden ceñiz getirilē. sererlē. esgiden ni vādı b̄le, gömlek; pallı (pahalı) bişi yoğıdı. sererlē, geliniñ başına kına yaqarla. ertesi gün, cumayı gün kına gēcesi olur. ğız

5 evinde oynarla, tünlerlē, geline kına yaqarlā, ālaşırlā, zırlaşırlā, u gün dālışırlā. daa ertesi gün, cumartesi gün olur. düüncü oqurlar k̄lere, k̄den çok ĩsanna gelir. bayrakla gelir çeşit çeşit, isannā gelir. çok ğalaba olurdu düünne esgiden, çok ğalaba oludu. unna gelirlē, aşcı tutarlā, aşcıla keşgek yaparlā noıt bişirile, çörba bişirilē siyisler

10 insannara. herkez ğunaq verlē, düün evleri. düüncü s̄ler bir ki gün evelā, sene ğonaq vercēz. felen yerin misavirlerini vercez felen yerin misavirlēni vercez. düşünürlē s̄lerlē. herkez unā göre misevirini alır. gidesiñ, misaviriñi aldıñ mı, düün evinden yemek getirisiñ. u misávirlēñi doyurusuñ. undan s̄ona çıkasıñ meydána. b̄lene, çıraqman ğurulur, u

15 zaman ışıqlā yokdu. ateş yaqarlā deliğanlılā. urda ğari herkez misávirini getdi mi, urda bütün ĩsanna oynā, tülle, dālışırlā. ōle gece yarısına ğada oynarlā. daa ertesi gün oldu mu, gelin almā gelirle ğari. gelini düzerlē, koşarlā, b̄le beyáz gelinniklē yokdu. e allı yeşilli bişilē alınıdu, unna ğeyiliüdu u zaman. unnarı ğēdirilē geline evde ōle, fistan düzmēe gelin

20 fele gelmezdi. gelin düzmēe ōle ĩsanna gelmezdi. k̄den kim biliusa, sen bilēsin, ben bilērim, yaparlā yaqıştırılā unu. arabıā, öküz arabası vādı. öküz arabazına b̄le güzel kilimlē vāsa kilimleri çaqarlā, dud āĝaşlarından b̄le ūi keserlē. güzēl arabanıñ üstünü süslerlē, u kilimleri ğoyarlā, öküz arabasında gelirle, gelini alırlā ğari ki, yenge gelir urdan.

25 kapı dayaklā ğızla. kapı dayakladılā mı yengelē, ğari urdan hura hura hura aşdırmā ūraşırlā kapı. beş on ğuruş para verilē, ni verilēse. açarla.

gelini olan ğardeşi bobasınnan olan ğardeşi ğollāna girē. undan sōna unu
 çıkarılā, arabē pindirile. örtülü arabada hiş bişi, bi taraFı görmī. davullā,
 bayraqlā, kaş dānā bayrağ oliu. bayraqlānan, davullānan çala çala, oynie
 30 oynie. ğari ğızlā da olana araba yaptırcaz diye bi u ezie қоşarlā, bi bu
 ezie қоşarlā. olanna eflene baĝırır. undan sōna gelini götürüle endirile.
 herkez ğari āşam çıksın, dē āşamcag ēnēdi gelin. undan sōna daĝılıu
 īsanna, āşam olu daĝılıu. ertesı ğün olur, gelin duvaķ zabāısı. gene ğızlā
 ğarılā toplaşır uri. oyun ğurarlā, oynarla tünlerle ölie ğada. öle sōna oldu
 35 mu, daılr īsannā. esgiden düünne böledi. şindi düünneri hiş bilmüz nası
 oldını de.

sōna biz ekinneri, darı saçādık. çivtnen, öküzne bobalāmız ekēdi. çivt,
 bir ay çivt sürēdik. kendimiz biçerdik, orakna, ekinneri. e demet bālāsıñ,
 daşırsıñ harmana. harmana getirisiñ, harmanda sürülür. düvende dōneke,
 40 bi uykuñ deliri gelir, uyuklāsıñ. savırıldık böle ürüzĝarda. elēsıñ,
 çovallāsıñ, getirisiñ hambarıña ğoyasıñ. işçilik de hep elimiznen. işçilik
 zēmatlı. işçilik böle ğolay işçilik yoķdu. evelki īsan, eveli öledi
 düünnemiz, işlēmiz, harmanlāmız. bakley ğazcın, nohut ekēsıñ, undan
 sōna susam ekēsıñ, pamık ekēsıñ, pañçar ekesiñ. unnarı biz hep
 45 ğaziuduk, deĝişiknen. sene gideriz, bene gideriz, una ğöre toplaşırız böle.
 hePsini ğazarız, elimiznen pañçar çıkarız. e böle ğolaylık bişi yoķdu.
 hePsini elimiznen kendimiz yapıduk. tohumu, toumu feli, ben kendim
 saşdıñ, ğübüre saşdıñ. benim beş dāne çōcüm vā. acıķ şētTi, çōcuķlā
 küçükkene benim beim almanyāa gitTi. u çalışırķan bütün işlē bize ğaldı.
 50 ğayınçım vādı, Küçük ğayınçım. şindi öldü, rahmetlig oldu. unnan biz
 motur aldık artık. u süriüdu. biz ekiüduk, biçüduk, toplüduk. beş dāne
 çōcuķ başımda. oĝraş allah oıraş. yalnız kendiñ. öle yapıduk. i şindi
 düünnere gitmiüz, düünneri görmüüz. işlē ğolaylık. bi bāçe ekiulā īsannā.
 ğünebakan yoķ, öle pamık yoķ, susam yoķ. hiş bişi ekilmü şindi. bi
 55 bāçe ekiulā, işTe bāçalanan ūraşıp geliulā.

esgiden düünlede, şindi böle būdayı ğüzel düverlē. biz, dibimiz olu, u
 būdayı ğüzel düverlē. unuñ ğabuñı ğavıladırlā. undan sōna unu sere
 ğurudursuñ. unu açılā düün evine getirilē. düün evinde, altına bölē

etlêden, bacağılâdan, hayvan kesili ya, unnadan goyarlâ ğazanıñ altına.
 60 güzel ğaleyli ğazanlâ olu. unuñ içine de u bûdayı goyarlâ. güzêl bişirilê
 unu. yaqarla bişirilê, sabâa ğarşı keşgekci oludu, siyisi. u hic uyumaz
 ğari, u keşgeknen ūraşır. bõle bişti mi, biştini annadı mı, güzel
 toqmaqlâmız vâdı, bõle uzun saplı. unnan unu iki deliğanlı gelir,
 deliğanlılâ dövê unu. ğazanlara bölerlê, hazırlârlâ. kõlü, u zaman keşgek
 65 çok mēşurdu. herkez keşgeğ almâa gelidi, düün evine. keşgeğ almâa geli,
 herkeziñ elinde birê ğap getirilê, unnara goyarlâ, herkez gidê. işTe
 düüncülere de u keşgekden goyarlâ. cumartesi gün aqşam. çõrba bişirilê,
 başğa patatis felen vâsa bişirilê. esgiden bu ğada herşilê yokTu. şindi
 çok herşî. patatis bişirilê, herkez düüncüsüne götürür. urdan hazırlar
 70 yimîni yidirir. sabalâ de düün, duvak zabâısı gün, zabâa ğada maĶarna
 haşlârlâ. çõrba bişirilê, ğara helva ğararlâ. zabalâ unnarı verili. esgiden
 dünnemiz bizim biz unnarı biliuz. bayraklanan, şelēnen, bāırış, çūrış, bõle
 pek de zevgli olıudu düünlemiz.
 ğara helva nası olur. unu, evelli unnan ğarādık. yāğı bõle güzêl yaqāsıñ.
 75 unu goyasıñ. ğarıştırısiñ, ğarıştırısiñ. bõle u yağ, un ğızarır. ğaşıa aldıñ
 mı bõle fişır fişır ötê u ğaşıñ içinde. undan sōna şerbetini hazırlāsıñ.
 şebetini dökēsıñ. õle ğari çok güzel olur ğara helva. heP dünnlêde ğara
 helva ğararladı. ik tava mı ğarcaqla, üç tava mı ğarcaqla. unnarı
 verilêdi. helva mēşurdu. keşgimiz mēşurdu, e çorbamız mēşurdu. patatis
 80 bişirilêdi. e başğa ni bişircek düünlêde. õle pek, bi de işTe yuqa bõri.
 düün yapcāı zaman bi gün yuqa yapāsıñ. kadınlâ toplaşır eve. aysama
 ğada uri yuka açarlâ. bi de ateşde bõle sacımız olu, altını yakarız.
 kadınıñ birisi devamlı u yuqaları bişirir. köhünleri dolduru, bõle
 köhünlēmiz vâdı dolduruz. düün oldu mu, düünde kadınlâ toplaşır gelirlê.
 85 ocaq yaqarlâ dışarlara. bõle ocaq başlânda dil. dışarda ateş yaqarlâ yaz
 günü olusa. herkez sinininne, sinilede bişirilê. seksen sini mi bişircek,
 yüz sini mi bişcek, börek bişê yuqa bõri. teknelēmiz olu, tekneleñ içine
 õle unnarı goyarız. undan gelen düüncülere, keşgek, bõrek, nahut yemii,
 patatis yimii, çõrba, unnarı her sofrâ, siniye birer sini börek yaparlâ.

- 90 maḡarna keserle işTe her hamır. unu da duvaḠ zabāısı günü bişiriulā. düünlemiz esgiden ʔlidi. şindi bilmiun, şindi nası. zabālē kalkıyoduḡ, nası tarlāa gidicez die düşünüüduḡ. işle çokTu. kāk baḡam, zabāhın, zabā ezenine. hinci zabā ezeninde kākıuñ. hadi git, bāça ekiuseñ, bāḡça ḡazāsıñ, sulāsıñ. hadi oraḡı zamanısa orāa gidēsıñ, çapa zamanısa çapee gidēsıñ. bizim genşliimizde çoḡ iş vardın. şindi iş yok. u zaman çoḡ iş, çalıılııdu. tarlaya, bāḡçaya, dama bostana herişi kendimiz yapııduḡ, kendimiz ekiıduḡ. kendimiz yetiştirııduḡ herşeyi. satından hiç satın bişi alıP da yimiıduḡ. herşī kendimizden çıkııyodu. şindi pazarlādan alıP alıP yiyiuz. şindi iraatımız eyi.
- 100 kış için niy azırlıḡ olcaḡ esgiden. kış geliu diye maḠarnamız meşurdu maḠarna çözēdig işTe. gene u yüykadan yapādıḡ. unna kışlık, ramazanlık. bi misaFır gelisē eviñe, hemen u maḠarnadan aşlāsıñ. bi sini börek yapāsıñ yuykadan. başḡa bişi vāsa unnadan ḡoyāsıñ. vāsa işte fasulla şidēsın. nohuduñ olu, şiin olu, kış için de undan hazırlııduḡ.
- 105 pēnir yapııuz ḡışlık, ḡatıklā yapııuz ḡışlık. işTe başḡa ni yapcaz ḡışlık, unnarı hazırlııduḡ. turşu da yapārdıḡ. u zaman bōle ḡoca ḡoca güple vādı topraḡdan. u topraḡdan güpleri getirııduḡ. bibēr, domatis, kelek ni vāsa içinde. bi gübünü doldurūsıñ. iki güp mü yapcān, bi güp mü? turşu meşur tatımızdı bizim. onu bōle ḡurādıḡ una. ḡari çıkarı çıkarı misavirlere, kendimize... bi çorba yapā, ni yapasaḡ hep unnādan yirdik. ḡışıklāmız unnādı. şindi, pēnir, zētın yokTu u zaman. zētın hic yokTu. almasın mı bilmiıduḡ, ḡörenek mi yokTu bilmiun ḡari işTe. şindi çok herşele.
- ḡoca ḡarı ilācı. ḡoca ḡarılā nēyi yapāsa. işTe ḡarnıñı çekiveri, ḡarnıñ
- 115 āriıu mu, ḡarnıñı çekiveri ḡoca ḡarı. mideñ āriıu mu, getiri ya bişi içiri, ni ilāc vāsa kendi bilebildiinden. bi yakañda yara vā mı, unna biliıdu ḡoca ḡarılā. melhem yapııulādı, zētın yāınnan bişilē işTe ʔle bişile melem yaparlādı. unnarı sürē, geçē geçē. tā esgiden beri sıtma vādı, buri sıtma tutııdu. u zaman bi sıhıyya geliıdu köve. u sıhıyya haP veriıdu. bōle sarı sarı kinin haPları. unnā da acı olurdu. unnādan içiıulādı. başḡa hiş doḡtur moḡtur hiş bişi bilmiıduḡ biz. beş Tane çöcuḡ böüttüm, allāa

şükür bi doğtur görmeden bağ hePsi böüdü. hiç bi doğtura götümedim.
 sade bicáziniñ cıbn (çıban) vardı gözünüñ tepesinde, böle göz yumāna,
 unu öle göttüm. başğa hiş götümedim. beş Tane çöcuğ böütTüm. beş
 125 çöcüuda köde köy ebeleri doım yapTırdı. biz başğa bişi görmedik işTe.
 doğtur böle bilir midin? hinci hemen bi yakañ aırdı mı doğtura. zate bi
 ġadın hamile ġaldı mı, tamam ġari, doğtura gide gide işi bitiyu. esgiden
 öledi, esgiden heP ilācı kendiñdendi. vāsa içēsiñ, yoksa ı ih. elleşirsin,
 anē, ateşi gökce. böle ateşini düşürmeg için bile bişi bilmüñ. vah
 130 yavrım çoġ ateşlenmiş, nolcağ bilmam dērsin. kendi kendine geçē gidē
 ateş. u ġada ilāşlı bişilē yimiüduğ, burda hasTalığTa yokdu esgiden. hiş
 doğtura gitmeden isanlā dünyadan geçiüdu. hinci öle dñil ortalığ.
 esgiden pamığ ekēdik. pamığları böle gozāı halinde toplādıĖ. pamūını
 içinden çıkarıdık, oturuduk saġadıĖ böle. unnarı götürüdüğ çıkırığlada
 135 çıkātTırdıĖ. unnarı bi ġaş ġarı, böle darağla yokTu. bir ġaş ġadın
 toplāşırılā, yayla olun böle, u yaylāda unnarı küt küt küt atarlā, bedirik
 yapāriz. bedirikleri çıkırığ olu, çıkırığTa bi güzel ēiriz unnarı, ince iplik
 yapāriz. herkeziniñ evinde, köşesinde bi çıkırığ vādı. bazı toplāşırđık beş altı
 ġadın bir ēiridik. böün sene, yarım bene öle ēiridik. bazı da kendi
 140 kendimize evde ēiridik. unnana biz acığ şı, ē şı yapādıĖ. çiriş, çiriş
 dērdik biz. acığ bi şēli su yapādıĖ. un çırpādıĖ içine. öle çiriş yapādıĖ.
 unū da unnan ıslādıĖ güzelcene bu ipleri biz. eġiriz sırçan yapāriz,
 sırçandan şıye sarāriz, ırbıza sararız. ırbızda böle gelen ārlıklı olur.
 ıslarız unnarı, ġuruduruz. ġurutTan sōna alemne dēriz biz, unnara
 145 ġoyarız. undan sōna güzēlcene ġalem alırız. ġalemlēmiz olu, ġalemlēde
 çırbız, tāta olur böle delikli tāta olu. yēre unu böle uzadırız. u tāntiyi,
 daġıda da böle tellē olur. tellere böle ġalemleri dizüduğ. unu böle
 çēziüz ġari. o ilere ġazıĖ çakiüz. bezi böle çēziüz yērde güzelcene. on
 arşın, yirmi arşın, hanı metire? u zaman arşındı hinci metire vā ya.
 150 çēzdükTen sōna darağ olu, büzü olu, ġı büzüden geçirisin, darağTan
 geçirisin. çuFallıklā olu, tezgahlāmız olu evlēmizde böle salunlāmızda.
 unnara unu geçirdikTen sōna uri böle büzē, uri geçiriz unnarı. gereriz
 böle çuFallı kendimiz. üstüne de māsırlā olu, çıkıp da sararız. ēiriz,

- 155 ğalan doğuruz unnarı. doğıduğTan sōna, beyez dokuruz, bōle renkli
 doğuruz. unnadan beylēmize işTe adamlāmıza işdon, gömlek dikēdik.
 elimizde, mağına yok. heP elimizde tikiōduđ. kendimize şalvar dikēdik.
 işlēde geymēe gōlek dikēdik. bōle masmalā (basma) fele yokdu. unnāda
 hep kendimiz ēiridik, kendimiz doğurduğ. ōle ōle işTe ğocalāmıza,
 kendilēmize. yoksa doğuman iki donuñ olu...
- 160 ğarşıda göründü bayrānıñ ucu aman
 belinden salınır çevrēñiñ ucu
 sen benimsin ben seniñ eñgücü
 aman aman fadimem, çemberi oyaladıñ mı
 oyaladıñ da örtünmeye ğıyamadıñ mı?
- 165 ōle çārıdıđ biz, gümbür gümbür bakırlāda. sesim, dıķanađaliu ğari seslē
 gitmiu.

Anlatan: **Fatma AVCI**

Yaş: 51

Eğitim Durumu: ilkokul

Kepsut

Konusu: Konuşmasından Kelime ve Cümleler

32

bişiriz, tavıg etinden, tavıg etini ğaynaTırız, divteriz. yımirtanan, yōurtnan
çırparız... ni bilim... ğalaba isanna gelir... sabahlara ğada urda oturuz,
bişiriz, mabbet yapāriz... köcek elbirli yapā, yaparız hayırımızı...

çōriiñ üstündeki... bi aqşam bi çalgı geli... oynilā...

5 esgiden pembe ğırmızı geyedik. ben ğırmızı ğēdim. pembe dubak (duvak)
oliıdu bōlene. ğadifeden elbise dikerlēdi. ğırmızı gelinlik, pembe duvağ
oliıdu.... ğūfere gidıu, esgiden ğūfere gitmezdi. geli bi ğomşu ğadını,
süslēdi gelini. kırkma kesēdi...gelin kınasında bi deñişiklik yok.

kaldırmazdan önce yıkanırđı. işTe bi ğazan su hurarlā, yıkarlā.

10 u helvayı ekmeklēñ üstüne ğoyup, öleştiriıdu urdağı ĩsannara.

ekmek yaparız. aQşamdan maya tutarız. sabālān ekmek yuñuruz. yani
kendimiz elimiznen yumuruz. oldikten sōna minetlēmize ğoyarız. undan
sōna avlilāmızda hurunlāmız vādır. unnarı hurunlāda bişiriz.

deymenlere ũütTürü yērdik kendimiz.

15 tıraska oynādık.

annem burda, babam mefat etTi.

pontul geyiulā... pontul ğemek, başığabak gezmek, ölene süslenmek, öle
bişi yokdu yani.

ben ondört yaşımı bitirdim, istemē geldilē. ğaynatam, beni halamıñ oluna
20 vērdilē. babānnenlen ğaynatam beni istemē geldile. ben istemıum dēdim,
babam vēdi. esgiden bobalañ sözü geçııdu, anneleñ sözü geçııdu. Söz
kesildi. bişilē kōndu bohçaya, verildi öle şerbet felen. şindiki gibi şilē
yoktu. aldı ğitTi bōçayı ğaynatam. birez de başlık diye para vēriledi.

şindi başlık yok ğaliba. bi sene nışannı durduk. ben küçük oldıim için bi

25 sene beklemek zorunda ğaldılā. bi sene sōna düünümüz oldu...

ālaşılı zırlaşılı... ğız tarafını seriliydu... ayrımcalı̇ yokTu yani... üş dene
aynalı dëriz, şindi ni diulā bilmium isimlëne. bilezik felen yokTu yani.
bi de yüssük yapıdılā.



Anlatan: **Halil** ?

Yaş: 72

Eğitim Durumu: Okur yazar (askerde öğrenmiş)

Nusret Köyü

Konusu: Konuşmasından Kelime ve Cümleler

33

yüzelli yaz belli. yüz sabanı düz meselâ. yüz oldu mu sabanı düzesiñ. tava gelen tarlaları sürésiñ. undan sōna ğari hıdréllize ğadâ, ekilcek darlalañ şileni hazırlasıñ, yerleni, sürmeleni. ondan sōna, zamanı geldikce hebsi ekilir. meselâ darı hıdréllize kırk gün ğalâ ekili dérlēdi. undan
5 sōna karpuz bostan. unna oliyu, ekilmē başlıdu.

Haftanın Günleri

giri (pazar)

yolcu (pazartesi)

salı

10 dabakbazarı (çarşamda)

cumayşamı (perşembe)

cuma

cumartesi.

asgere gitcek olduñ mu, bi kaç gelidi. işTe doküzyüzotuz dōumlulādan
15 kaç Kişi vāsa, kaç gelidi ğarağoldan. undan sōna bi ēlence mēlence yapıldı. tabi asgere gitcēz diye ğari. ondan sōna türkü çāri çāri gidēdik. esgiden pek ōle ūrlamak yokdu hinciki gibi. şimdi bölene toplanıu millet, güzelce ūrlanıu. vağat, u zamanları fazla yokdu. şimdi ōle mi, taksilēnen dē seni kıtaña ğada götürülā.

20 asgerlii iki sene yaptık. burdan çıkTık vādık istanbula. tirennen bandırmā ğada vādık. urdan papura bindik. papurnan istanbula çıkTık. urda bizi götürdülē. nerde asgerlik yapcāz. kemerburgaz. urda bir ay, ik ay ğaldık urda. undan sōna beri istanbul yaķie geldik. davutpaşa ğışlası vā. urda da bir ay ğada durduk. urdan bizi rāmie getTilē. rāmide beş ay
25 felen, altı ay felen ğurs gördük, acamı ğursu. undan sōna dēdiler, tamam. içiñizde yazıcılık yapcaķ vā mı? okur yazar olan. ben dēdim,

ben vārim dēdim, barmaq ğaldırdıq. bizi gōtürdülē bi çadıra. çadırdı bizi imtīan etTilē. yazımızı felen. tamam dēdi, sen burda ğalcaqsıñ. undan sōna iki sene urda ğaldıq.

30 dayıñgillē, sarı efegillē deñize gitTilē ya deñize unna papırnañ (varurla). e undan sōna da geliulā tabi. geldikten sōna da ğari ònnarı hocalā aliu, tekbir getire getire gōtürüdük bizim zamanımızda.

undan sōna buri geşTik, ev yaptıTırdıq. urdan buri geçince öle bi, böle evlē ğari apartuman gibi gelī bölene.

35 çuvalla çuvallāsıñ. çuvalnan çuvalladıñ mı, yicek şeleri, yicāñ ni ğada yicāsañ, unu derij gōtürü urda yıyķādıq. yıyķā paklā, serē ğurudur undan sōna hambara dōkēsıñ. zaman geldi mi, şinik şinik deymene. eşşeklēnen deymene. varısıñ urda ũüdürsüñ. ũüttükten sōna da aşşā yukarı bir ay, onbeş gün yite ĩsana.

sırinen bōle oynatırlādı. üçüncüsü günü ğari, pazar günü ƙalkā düüncülē,
 burda gene sabāh yimij yidikTen sōna, ōleden sōna davranırlā ğari gelin
 almāa. esgiden bōle taḫsi maḫsi yokTu. öküz arabalanıñ üzerine bişi
 30 ƙaċarlādı, bu āaċlāñ şileden. üzerine de yaygı örterlēdi. öküz arabasınnan
 gelidi gelinnē. giderle ğız evinden gelini alırlā, ōlan evine getirilēdi.
 bayraklā ƙekilir. bāırlā. unnara seymán mı dērlēdi be? urdan hinci unnā
 bāĝırırş ƙıĝırırş, avlı yıċmak, duvar göçürmek, ƙapı yıċmak meşurdu;
 ğolumu soċdum astarā
 35 elimi kesdi testerē
 mevlam bize de göstere
 dehālēy!
 alırlā ğız evinden, ğız eviniñkini de yıċarlā, ōlan eviniñkini de. habıra
 derelere girerlēdi. dere vā bōle, aċıudu, ƙanal, ƙanlıñ içine ƙaċdırılā,
 40 kimini bastırılā. damatı bastırılādı. alırlādı, getirilē aċşam güvii ğorlā.
 ertesı gün gene sabāle ğalktı mı, düüncülē yimij yir, biraz dāa oynarlā,
 güvii oynadırlā, ondan sōna aylam ğari sırinneñ daılır. esgi adetlē bōledi
 yav. şimdi bi balo, tamam. evelā bir havta, üş-dört gün düün olurdu
 yav.
 45 bōndirik dērlēdi, öküzüñ ƙoşuldiine. e ƙıvt sürceñ yer saban. öküze
 ğayışı vādı unuñ. ğayışı daċasıñ, saban urdadı, uri bi mazaċ. hadi olum
 bakam yörü. tōumu, evlii kese, tōumu saċasıñ. hadi ōlum dēye aċşama
 ğādā habıra habıra sür. öküz ēyise gene dört-beş evlek ƙıvt sürēsiñ.
 meselā kırċ-elli adım. öküzlēñ zayıfsa sürēsiñ iki evlek. harman gelir.
 50 ālem orāı biştikten sōna hazırlan bakam. bi gün öküz ƙayırda durā.
 baċam yarın öküz gelcāmış. oraċ bitTi mi, bitTi. ālām anĝıcını arabasını
 hazırlasıñ. anĝıċ, arabanıñ üstüne ğoyduñ mu, demet, demeti tutması için.
 iki tene bōle, yani şü ğādā olu ikisiniñ arası. dört metire, üş buċuk
 metire uzunlūunda. hayvanıñ ğuvetliliğine göre. arabii ğorsuñ oraċ bitTi
 55 mi, ālām arabasını hazırlā. ƙardak ğurcāz baċam harman yerlēne. gidē
 ƙalı kesē, ƙardāı ğurarız. undan sōna öküz geli. öküz geldi mi undan
 sōna ālām harmana başlādı. ƙek baċam demedi ayşama ğada. sür bakam
 öküzlenen. dön baċam. bir ay, kırċ gün harman sürēsiñ. sapına göre.

Anlatan: Mehmet Ali KIRGÖZ

Yaş: 71

Eğitim Durumu: okur yazar

Nusret Köyü

Konusu: Muhtelif

34

esgiden ğız istemesi, öle olanın ğızın bilcei iş diildi. ananın babanın
 bilcái iş. meselâ anan baba şu ğızı ölumuza alalım. hic, olan ğız, unlañ
 işi dî. öle dî mi canım. ğızimeselâ olan evi gide istē, ğız evi de
 verirse, tabi göynü olursa, hiç, ğızım baq, ben seni felenin öluna veriyum.
 5 bu ğada. nişanniuladı, altın, bilezik, küpe bişilē yapıuladı. bi nişan türeni
 yapıuladı. haline göre. esgiden helva basarladı. cemiyet uri ğız evinde
 yimek sohbetleri hazırladı. yimij yidikTen sōna nişanı daqarlā. elbise
 bişilē, düzen ni aldı, unnarı atarlā umuzuna. undan sōna bi ip gererledi.
 undan sōna âlem, hısım aqırabā, eşyaları ipin üzerine ârdarladı. yengenin
 10 biri çıkadı ortea felen tēzesinden, bu amcasından, bu dayısıñdan, allah
 una da göstersiñ. nişannā böle olu. zaman geli tabi düüne. bi sene iki
 sene nise. düünlē, şilēde bayramlā oldu mu, bi ğurbanlık götürülēdi ğıza.
 damat tarafından ğurbanlık. ramazan bayramında bi elbise, gene aynı böle
 öte beri bişilē alırlā. bayramlāda ziyarete giderlē ille. ğız tarafı da olan
 15 evine gönderir. esgi geleneklē böle idi. e zaman geldi düün yapam
 dērkan nikāh oldu mu davulculā tutulur. üş gün üş gece davul çalā.
 cumay gün geli davullā, ta pazartesi gün gidē. yahut salı gün geli, cuma
 gün gidē. birinci gün gelir davullā gelir. meselâ ğız evine çeyizlē serili.
 kına gēcesi dērlē. burāya toplanır, davullā çıkā, gençlik halkı bi halka
 20 toplār. ateş yakā. kışın oldu mu ateş yaqar. çırakman dērlēdi. millet ğari
 oynā, tūngē geş vaqıda ğadā. ičen sıçan bulunurdu. ikincisi günü
 düüncülē gelir. ğomşu kölēden. kimi bayrānnan gelirdi, kimi şisinnen.
 davulculā unnarı ğarşıla, gidē getiri düün evine teslim edē. düün evi de
 unnarı, kendiñ u ğada düüncü neri, nası bakıcaq, ğomşulara takşim edē.
 25 akşam oldu mu çırakman yanā ortea. bütün düüncülē, evelā gelsiñ bakam
 miâFirlē. evvelā gelen düüncü kim? unnā çıkıyu ortā yere oynamāa.

sabāla kalkTıñ mı, had bakam demede. hemen bi araba demet getirisiñ.
 60 undan sōna ekmiñ yirsiñ. undan sōna dön bakam dön. harmana yıkasıñ
 demedi, urda dağıtlı. koş bakam öküzleri düvene. dön bakam dön.
 uykuñ gelir düveniñ üstünde. ıscak başıña çökē. birassa mandasa ğari,
 amanın ğari, allah. ni çekilirdi yav. i şindi ğara sūr öküzü olusa gene
 65 şişē de şişē kafası. bi ğıya çıkā ıslasıñ unnarı, teKrā gene. bir ay, kırk
 gün harmanda durarız. undan sōna harman bitTi, āylām ekinini evine
 hambarına gör. saman çekilcek. sıfınen. on gün, on beş gün saman
 çekilidi. arabaniñ üzerine çitlē bālanı, ğanat yaparız büyük. bu akşam
 biriniñ, öbür aKşam biriniñ, bōle imece usūlü gibi. birbirine deĝişik
 70 yapā. undan sōna hadi bakam acık bi selāmed olur. susam yolmāa git,
 pamık toplamāa git. iş bōle heP elinen olan bi işTi. yok misir ğirmāa,
 sürmēa git. karpuz toplamāa git, ekmeē, bōle. işlē bōle esgiden. şindi öle
 mi canım, moturūnan gidī, on dakĝada varıp geliu, topliip geliun, alıp
 geliu. e sen öküz arabalānnan hem de. undan sōna hava ğüzsedi mi, hadi
 75 bakam odun. İtiyac yaparlā. onbeş gün odun çekēdik dādan. sarfaqlā
 urdan, u bayırlādan. unbeş araba odun getiridik. beş-altı araba çırpı
 getiridik. odun bitTi mi zaten bi yāmır yaĝā. hadi bakam tōuma gene.
 bir ay, kırk gün tōum. gidēsiñ yāmır yaĝā, hadi geri. iki evlek, bir evlek
 sürēsiñ, hadi geri. tarlea varısiñ, bi yāmır basTırı, geri. şindi her şi
 80 gölaylāştı. harmanı ğaldırıñ bi emme, yalnız urda bi tatlı yeri vā. bir ay
 dere ğıylāna. balık tutma, balık yime, bi de gezi yapmaK. bunnā çok
 zevklidi. heyecanlı oliudū unnā. urdan gelir, burdan gelir misafirlē,
 gezmeā gidilirdi. dereye balık boldu, u vaĝıt. Tā davşannıdan buri balık
 yimēe gelilēdi.
 85 şindi odalar aha bōle bak. bōle bura köy odasidi. buri toplanıp, büyüĝ
 ocaKlık vādı bak dē bōle. uri yaĝadı ucuna bi kör ğandil. ğazını
 dolduru, unuñ fitili vādı. yaĝdıñ mı işTe unuñ şavĝınna. dēa uri ğorlādı
 unu bişiyiñ üstüne, yāut asarlādı bōle. İtiyarlā toplanıdı odaya, evililē.
 gec vaĝıda ğādā muabbet. ihtiyarlāñ muabbeti çok hızlıdır yav. bakāsiñ
 90 bi şitTi hemen, bi teneke urdan daĝırdā. kalkıñ bakam. bi oyun, bi

oyun. kötü ali osman ā, ğāri ğaynatamı çıkarıvarılādı allah rāmed
eylesiñ. yıķdırılādı. saten Şu civarda nāmı vādı unnāñ. Biz çōcuķTuķ yav.
keklik gibi sekerlēdi yav. Şindi hic öle oynien yok, hic. Şindi dans.
götünü bükü, başını bükü. esgiden öle midi yav. bi kere ğaşık, zilleri
95 daķıp Ta bi çıkTılā mı orta yere. vay vay vay. keklik gibi sekerlēdi. Şu
muıtTe añılıdı unnā. eh, benim dicēm bu ğādā.



Anlatan: Ali KURU

Yaş: 74

Eğitim Durumu: kendi öğrenmiş

Dedekası Köyü

Konusu: Muhtelif (Evlilik, Düğünler, Köy Hayatı, Hatıralar, Rençberlik)

35

esas ali ğuru. nuhusta ali ğuru. aylama burda ismim devamlı ibrahim ğuru.

efendim bizim bilivedimiz, şindi olan ğızı ğız olanı görsün görmesiñ konu diil. atalā bilirdi.ana boba meselā. olanıñ anası bobası, ğızıñ anası

5 bobası. benim göñünüm almış çöcümü nişannıcem meselā, ölumu nişannıcem. diyelim ki dē urda ğonşunuñ biriniñ ğızını benim gözüm dağıldı. evlātım makamına. evlatıma alıcam ya, evlat makamına, evlet olcek bene. gelidim burda çocūuma sorārdım. ölüm, felenceniñ ğızını sene allahıñ emrinnen isticem. sen ni diyosuñ? siz bilisiñiz boba. benim

10 anam vā bobam var. anam bobam varıka biz hiş bişe bilmijiz. bizim görüvedijimiz. ama şindi öle diil. şindi olan ğızı istiycek, ğız olanı. şindi peki ölüm. ben allahıñ emrinneñ gidiyom bak. öñünde sonunda böle. boba siz bilisiñiz dedi mi, allahıñ emrinnen, peygamberiñ ğavlinnen ve resülüñ sünnetinne alırım. emme olan ğızı, ğız olanı dē urda görmüş,

15 ğattıyan daha ğaçarlādı öle. ğaçardı yön öte giderdi. olan da unu gördü mü çekilirdi. ni zaman ev-barğ olıcakler, bizim günümüzde, ancak gerdek gün birbirlerini görölēdi. bililēdi yani. evet ğarşidan bili emme, yakınlık kattıyen böle konuşma yok. şindi öle diil. koltuk koltūa ölüm. velāsılı, düñnemize bizim meselā, çalgıydım, davulnan zurnanan. şindi de çok

20 şükür, aminnen oliu yani. ekserietle. yüzde doqızanı bi kere aminna. buri dönüldü.amma ilēden, çalgı dimiş, aminnemiş, böle bişilē bizim zamanımızda, daha ileri meselā, bizim evlenivediklēmizde, böle böle aminne bilmem ni, böle bişi yok. şindi yüzde doqızanı aminne. onu belki çalgıinne. canım birinci gün şindi çalgıinne diyelim yani, çalgıinen

25 birincisi gün meselā seysene dēriz biz. burdan geline, gelin olcāk ğıza efendim, cüzdan tağan, bişeylē götürülēdi. yayğıdır yatakTır yorgandır

bişeylē. ādet bu, görenek, gider. u da gine geliniñ olmuş, bure gelice,
 aynı buri yıkılır, gine buri gelirdi. burdan götTüñ mü urda ğalmazdı.
 daha anası bobası òrdan da verir. görenek. burdan orē birkaç kat, iki ğat
 30 üç ğat yatağ efendim yorgandır. undan sōna, birinci ğünden başladım.
 çaldġinen götürülē ordan. efendim burda hayvan kesilir. ğız māiyyetiñ uri
 gider. bi kısmı meselā buri gelicek misaFirlēmize ayrılır. yetmedi
 meselā. iri hayvan kesildīse yeter. amma şindi eKseretneñ geçiden
 ğoyundan gidi. bir, iki, üç, beş gelene bakarız. tabıy mahçub olmeg
 35 istemessiñ. unuñ için, e ben de, benim düünlēmde, emme üş ğoyun
 kesTim, emme beş ğoyun kesTim. gelenim boldu, allah ğabil etsiñ.
 velāsılı, é ondan sōna urda birinci ğün bitTi. urdan tekirá burdan ğirē
 sekiz-on kişi, isyan, isyan idē. on-onbeş kişi ğidē, yirmi kişi gider.
 dıřardāse araba dutulur, arabinne gidilir. ama burda köüñ içinde.
 40 varıverisiñ gene, urda içēsiñ çaydan ğāveden. yimeklenisiñ. verilēse u da
 yērsiñ. yalnız ādettTir yimek vėrmek. ikinci ğünü gelelim. ikinci ğün, ē
 sādan soldan misaFirlēmiz gelir. yani öbür köleden, dış kölēmizden.
 Ğomşulamız gelir. ē bāşisini vėrsiñ vėrmesiñ. cemeetiñ mübārek, düünüñ
 mübāreg olsuñ. (dışardan gelenler) burāya ğādā gelmez. köüñ dışında
 45 sene bilgi verir. sene bilgi, orda ya dabanca atā, bizim zamanımızda
 dabancē idi. ben u birinci düünü ettiimde, ümmetiñ bobasınıñ düününü
 ettiimde, eviñ kiremidini ğaldırdılā böle ya. emme benim deġşTin. u
 benim deġş, unnā deġşi ödedilē. çünĶu ben unnara yapTim, unnā da bene
 yapıu yani. bizim ğünümüz böledi. e gider burdan çaldġlā meselā,
 50 bayraĶTar öñde. gider urda unnara bi eve. cemiýatiñ mübareĝ olsuñ.
 Şindi cemiýatiñ mübareĝ olsuñ dērse, mevlitse, mevlitse iner, cemiýatiñ
 mübareĝ olsuñ, düünse, yani çalı vāsa düünüñ mubarāĝ olsuñ, denirdi.
 emme şindi ayırdım yok. undan sōna burdan misavirlēmizi, bunnarı, bu
 misavirleri feleniñ evine götür. āmediñ evine, mēmediñ evine götür.
 55 Ğonak verilidi. burdan, düün evinden yimek gider. meselā ben düün
 etTim. burdan kaç dına misaFirim gelmiş. on sōuralıĶ, yirmi sōuralıĶ,
 devamlı burdan çıkā yimek. ğız evi ayrı eten kendi yapar u. unuñ da
 ayırı misāviri gelir. sōna ğız evi istēse, burdan da götürebilir. üçüncü

gün. ikinci gün geŖTi meselâ. üçüncü gün, alırsız burdan bayrakTarımız...
60 hâ! bura oyun çıkıcek, ikinci gün oyun çıkıcek ya. yakarız ori bi, bizim zamanımızı ğonuşuyon, Ŗindi ceyranlâ vâ, alántirik meselâ. her tarav gündüz gibi. gidēdik evelâ çamdan çıra getiridik. una maşalan. yakādık dē uri bōlene gür gür gür. bizim zamanımız böle geŖti. düün odununu, gene aynan bene ait. düün sâbına ait, emme unū da ğonum ğovşu
65 hazırlar. meselâ ben derim, âmat, mēmet bugün oduna gidicez bak. düün odununa gitcez. tamam, ihtiraz yok. moturu mu vâ, moturunu қоşâ, öküz arabası mı vâ, öküz arabasını. ormencie de bilgi verilir. bak cemiatımız düünümüz vâ kışmed olusa. selbes. aşânıñ habarı yok ğari. böle idâre altında. netice, maşalan dērdik tabi una, orda dışardan
70 gomşulâ gelmiş meselâ, gonşu kölēden misevirimiz gelmiş. siriinnen. bayrakdar, dombeydereniñ genşleri, çık. bizimginnē dur bakalım. unnâ çekilir yani. dombeydere oynâ. aқçakertil çık! dombeydere sen de çekil bakam. o da oynâ bi zaman. aқçakertil çekil bakalım. siriinnen. bayraktarıñ ğörevi bu. düzennen oynadiu. bayraқtara bir söz yani. düünüñ
75 üçüncü ğünü. burdan gelin alıcı giderdik. bizim zamanımızda atlandı. kelin alıcılâ on kiş, beş kişi, tabi atıñ olabilişine bakar. at varsa, on kişi, yirmi kişi, beş kişi, durumuna ğöre. atlan, devamlı atlan gidilirdi. üzerine kadınlâ binēdi. devamlı kadınlâ. hēy! bu bayırda böle beygirlen , aşşâ yoқarı, қоştur bakam ğari, қоşturabildiñ. gelin de gine u da ata binēdi.
80 amma dışardēmiş, dış kōden getcēmişiz, yine aynı. burda sēmenlē dērdik, bayrakTar öñde giden. sēmenlēnen barabâ burdan bayrak çekerek varilâdı. urda seveli çekē hēy ğari. bizim genşlēmiz bunnâ. bu da dâhil (yanındaki birini gösteriyor) vârdı, maniler vardı. hey yarabbi. diyom ya ben yavrım unuttum unları. vâ mı acaba bişeler. (dinleyicilerden biri)
85 valla bene sorarseñ, bende hiş bişi ğalmadı. şu an için, bizim ye'mişbeş yaşına ğireñlēn kavası sulanmıştır mutlaka. (Ali Kuru) ğız evine vardı ğiTe. böle sēmenlēñ sevelile, düşünüveriun emme. bak sen de duyduñ unnarı, sen biliyoñ az çok emme. hanı hoca biliyoñ emme demiş, sen unu bene niñe soriyon demiş çetminiñ hēsâbı;
90 un çuvalı unsuz ğaldı

duz çuvalı duzsuz ğaldī

ġız evi ġızsız ğaldī

haydi lēy!

- dabanca varsa dabanca atılırdı. meselā sōra, elimi sokTum astarā /
 95 ğolumu kesTi testerē /... işte öte yannı, bilmium yav, unuTuk ölüm.
 emme bunnā tezelēden kalktı da, esgi şey, nērdē esgi gelenek. yok. yani
 bu otuz seneden beri bu işi ğaybettik. şindi dombeyderesinden buri
 meselā genşlē geliu, dii mi? bizim genşlē bi yandan seveli, una seveli
 diuz ya. hadi unnā, böyle ğarşılıklı seveli. canım bi bambaşġa, bunnā
 100 bizim zamanımız yāni. iki köüñ genşleri ğarşileşirdi böyle, iki ğarşılı,
 unnā bi yandan. meselā hedev aliuz yāni. yok şindi öle bi şī yok. unnā
 bize ğarşı temsil ğonuşur, seveli çekē, dedeġaşınıñ genşleri de unnara
 ğarşı, unnarıñ cevabını verirlē. u unu severek, bizimki unu severek, böyle
 ni ġadar yani sevili ğonuşurlādı yāni. şindiki genşlēde yok ölene iş,
 105 ölene muhabbet yok. şindi şurēe dedim gibi bak, hanı, sırıinne de demiü.
 meselā bayrakdar dombeydereniñ genci çıksıñ, ġalāġaşınıñ genci çekil
 bakalım. unnā yoġ ölüm. dē uri iki kişi çıkTı mı tōüşmēe gidiulā hemen
 bak. diü kun, musalāda ġavġa çıkTı diün hanı. bizim zamanlāmızda vā
 mıdı? Kattıyan bişiy yokTu yani. oynıyan oynar, muhabbetini yapan beri
 110 yanda muhabbetini eder. u zaman böyle ni ġave vādı bizim zamanlāmızda.
 şindi çıkdı, ben unu yobazhāná diün ġāri, ġāvē de. allarazı olu, hele kāt
 bali oyun bali yok da. zamannā gitTiki deşiu ölüm, gitTikce. ē fakırlık
 dēseñ, haddini geçikTi. Faġat da, hatır- hasiyatta bizim zamanımızda
 yerindedi bak. öle sayġı varıdı yāni. benim yanımda burda benim yavrım
 115 ayānı uzatcak hā! emme şindi sen napiuñ dēyen yok. (Halil Kızmaz)
 dışdan bobası geliyo temsil, ben ġāvēe variun. benim olan kasilü şindi,
 tamam mı? yer göstermek yok. bak, esgi usülde öle dēildi. bölene geldii
 zaman dışdan bobası , evleti hemen kötünün üstüne hop oturudu. şindi
 bacak bacāa çeliyo şindiki genşlē, kim gelise gelsiñ. āh kimsēi tanımiü.
 120 hater hasiyat kalkmuş. (Ali Kuru) bobamıñ yanında ben böyle ayāmı
 uzattımı bilmem. (Halil Kızmaz) biz sarıvaqlāda ben yedi sene öküz
 çobencilī yapTım. öküz çobanı, kö çobanı yani. biz ġarda kışTa

geldiimiz zaman gāvea sarıvaķılāñ genci ayā kalkādı. len ben alt şeyi bi
 çoban, çoban parçası yā. emme dēil ōle. biy isanatlık, bi saygı vādı.
 125 hebisi, gült kalkādı, ō amca otu baķam. bi de çay sōlēdi. halbiyse genc
 bu çōcuklā emme ōle ēitilmiş, ōle görülmüş yani. i şindiki genşlē, allā
 mafaza, nē u le, seniñ olan da boķ, benim olan da boķ. hePsi aynı boķ.
 şindiki genşlē ōle. saygı yok. emme bizim zamanımızda ōle diildi. hatır-
 hasiyat vardı. tamam gittiñ yērde, nērde olursa osuñ. e biz kōlü parçası,
 130 çoban parçasız ya. emme İsanatlık vardı. şindi u yok. nerde, öküzlennen
 çivt sürmek, çarīnnan çivt sürmek. şindi nerde yav sende anasın satım.
 eFendi oldu, hePsi efendi oldu, valla efendi oldu. çarık vardı çarığ,
 arkadaşım, çarīnnan çivt sürdük biz. çobāncılık yapTık. şindiki gibi
 cizmiñnen, kepeniñnen dēil. kıl çuluñ altında yatTık, kıl çuluñ. yok
 135 işTe burda bi kıl çul, olsa da ben sene yörüg işi göstēsem. bunnā yok.
 (Ali Kuru) bizim zamanımızda çok, dōşşek nemiş, dōşşek Kattien
 bilmezdik biz. altımıza böle çırpı dōşēdik ölüm çırpı da, zerine bi yörük
 keçesi. aha böle aha bunuñ ğalınlında bi yörük keçesi, unuñ üzerine yat.
 nērde şindi nerde? bak şindi iki dene dōşşek vā bunuñ altında, urda iki
 140 dene dōşşek, urası öledir. Bizim zamanımız, biz yoĶlug içinde yēriştik.
 şindi bolluķ tokluķ oldu, hatır hasiyat yalnız elledi arama. bağ arkedeşte
 annatTı yani. (Halil Kızmaz) şindiki genşlē, ğēndirceñ, kuşatceñ, harşlı
 da eline vecceñ; hadi ölüm şōle git de anasını satēñ bi gez deceñ. şindiki
 genşlē ōle, ōle yien. Biz zamanında çivt, sabalē erKenden kalkdık mı,
 145 ezen vaktında, dōru tarlāa. toumu saç, undan sōna öküzünne çivt sür
 baķam. unnarı halledēdik. bu zamanlā oldu mu herkez öküzünü ğoyveri,
 dēh çüş gelir evine. öküzünü bālā, yēmini veri, samanını veri. undan
 sōna yatı gidēken de yine hayvanlara baķā, darar, ölene gidē. horaz ötdü
 mü kalkā, hemen hayvanlañ öküzlēñ yiyceñi verisiñ. öle gidēsiñ. ileşberiiñ
 150 bi ik ay üç ay bi istirātı vā kışın. undan sōna oraķ zamanı çıkdı mı,
 bir ay, bir ay biz esgiden oraķ biçēdik. tamam mı? oraķlan arkedeş,
 ellen ellen böle. ellik vā ellik, barmaķlāda ellik vā. unnannan orānnan
 bir ay biçēsiñ. ben çok çekTim. biz dört tenekēe bi kile dēriz. biz
 toumuna bölene üş kilelik, beş kilelik, ger ğarinen ayrıldımız zaman çok

155 tarla bişTük. dokuz kilē meselā. on kilē gāda bişTüm ben. ğarinne,
 tohumuna u da. orağda bu yani, bu orağda. ğarinne gece tarlada ğaldık
 da orağ bişTük biz ğarinnen. ayıñ aydınkını. u günneri yaşādık. hadi
 hinciki genşleri götü bakam. çócük de vā bi de çócük. çócüklē olmasa
 nise. arkāya sarınida ğarı çócüü, hadi bakam tarlāa. sañgeç vā ya.
 160 sañgeci de kıltū altına kıstır bakam. tarlāa gitceñ, tarlāa vāceñ, o
 sañgeci kıurceñ bi tala. undan sona çócü yatırceñ una. bi uFak çócük
 varısa, una, evletim salla bakam unu. uyusuñ salla! orda uyutcek, annesi
 iş görcek. eme şimdi, tiv!, bak şindiki kadınlā çócünnen tarlāa gideni
 bulamassıñ, bir! eñerē çócüklüüse, orāa gitmasıñ hā! hanımı gitmesiñ,
 165 evde ğalsıñ, evde evde. üzülcek yani. üle dērdine yandım, eskininne
 hanım dēi de demir midi lē! bunnā demir midi? bunnā da aynı kadındı,
 aynı isandı. unnā çoluğnan, çócüknen, hamile ya ğarı, gide tarlāa
 çalışıyodu. sadıç, şindi ölene yok. esgi zamanlā yok. şindi yaşama
 dēviri. aylam nē dērse desıñ, şindi yaşama dēvri. bizim zamanımızda
 170 vallahi (Ali Kuru) hasTalık da yoKdu. şindi eFendi dēviri, emme hastalık
 bol. niden, u pis ter çıkmıu vücüddan saten. ni olcek, oldūu gibi eniyo
 bi u aynı. böyle tepemizden dökēdik u suları biz. iramazan mubārek
 günlende, hem oruç dutduk, hem böyle allah ğabil etsıñ, orak bişdik böyle
 yanar yanğın. sahurda gidēdik yani bak, sahurda gidēdik orāa. dēa azık
 175 sāt dokuzza ona dōru geldi mi, azzık bi yat bakam, uyu. acık, satan
 yorgunsuñ, nere uyuceñ? işte bi azık uyur uyumazdık yani. netica hadi
 orđan, allah ğabil etsıñ, namazlā satan ebedi satan ğalmaz. dere yakınsa
 gidē bi dereā atā gelidik, yaniuz bi kere kendimiz, yaniu yani. hadi undan
 sōna bi dēe. öle ölüm derecesinde oruş tutuldu ve çalışıldı yani. iki sene
 180 mi tasaduf etTi halil be, biliuñdur. iki sene oldu. iki sene bizim
 genşliimizde böyle u yanar yanğınlāda oruş dutuldu, orağ biçüldü. (Halil
 Kızmaz) bi de biz o zaman uFakTık. (Ali Kuru) bi dağga. orağ biçüüz
 birine burda, yetim molla sali dērlē. işi de ğayāt serttir adamıñ. gündelie
 gidiyoz. acaba gündelik ni? yarım şinik buydiy mi acaba? tahmin, u
 185 arada. bi bereket, bi bereket, hadi bi tolu, bi tolu. aylam af buyuruñ,
 kadın da vā. tābi allāñ hikmetleri. ğōdeli. bıraktık, orāu bıraktık. burij

geliyoz. u gün için de aKşam bi bulgur pilavı. daha başğa bi şeimiz yok.
 bi bulgur pilavı. bişirdi, şurda bi göz evimiz vā. unu āyşam kapatTı.
 uyüyağalmışız, yorgunuz ölüm. uyuyagalmışız, sabāli sabah namazı belki
 190 olmuş, geçmiş bile. ayılam, mekānı cenned olsun, ben ben niyetlenmicēn
 dedim. çünkü orāa gitcez, u salih dedin mi, işi sertTir. ben niyetlencen
 dedi, allā mekānı cenned eylesin. o niyetlendi, ben niyetlenmedim. orāı
 bıraktık, ordan geri geliuz de ben burdan nusurata gittim. nusurattan
 aldım òrdan şeker, yolda gelike yidim geldim. buri geldimdi, benim
 195 ümmetin bobası dünyaya gelmiş. çalışmēya bak. bizim günümüz böyle
 geçti. o halda o kadın orāa gitTi bak. eñer bereket yāmimış, tarlada
 dünyaya getcemiş çocuğu. Biz bu günnere yaşadık. netice, e müjde öluñ
 oldu. asgere gitmedim. ğalañ bu günlēmiz hamd olsun da...



Anlatan: **Halil KIZMAZ**

Yaş: 75

Eğitim Durumu: kendi öğrenmiş

Dedekası Köyü

Konusu: Oyunlar, Muhtelif

36

oğur yazarlık kendimize gâdâ. Pıynarlı mektebinden çıkma.

Oyunlar

şindi bizim zamanlâımızda, çöcöklüümüzda, bizim yerıştiimiz zaman, emen dëriz, daş dikeriz bir, dana dëriz, oynâdık. çobannâ oynâdı böle, sopenne.

5 şindi bizim zamanımızda unnâ vardı. kağıd oynınameK yokdu bizim zamanımızda.sōna doğuz daş derlëdi, bölene daş, doğuzâdana daş. doğuz daş oynâdık. yani dört köşe cızâdık böle şeyi, ònnan, işTe çobanlıkTa. bizim yaptımız, yani yerıştiimiz nesillë, ilk yerıştiimizde bunnâ vâdı. sōna sōna işTe böüdü de ni oldu, ni oldu. emen, emen dëriz. şindi bak,

10 iki gârşılı, dëâ' oreâ daşı dikiuñ. şu kapınıñ oldüü yere. burda da vâ daş. bi dene orda o, üş dene, üç. hinci burdan ben atiun o daşı yıkmeg içi. tepesine de unun bi böle tepelik gōnurdu. hinci eline de böle bi daş aliuñ, unu çelceñ. maqsat unu kaydırtmiceñ urdan. bölene benim atTiiim daşı geri çeldirceñ. elinde bi daş vâdır, yassı bi daş. karşıdan gelen

15 daşı, bunnâ üş daşdı de mi? üş daş. ordan bunu düşürür. bun da düşürür. burda tepesi de bittek ā böle bi daş vâdır. güçücük bi daş vâdır. u üçüncüye yani unu düşürtmemeg için bu daşı elimize alırız. böle sōratlâımıza, daşı çeldiimiz zaman, vallâ sōratlâımıza gelirdi. unı düşürdük mü yeñildi. orda yeñildi sayılıu u gâlañ.

20 dana oynıyoñ meselâ. toparlak bi daş alıyoñ. bi yalağ gâziyoñ aynı bölene yere, alaña. unı şindi, sopennen, dana, dea' oreâ gōyuyoñ danii. burdan sopennen atiüñ. hë! sopennen eñere huramadiseñ bölene u daşı, tamam sen dana çobanıñ. sen hinci u danii alıyoñ, dana diyoğ una gâlañ, dana daşTan yahut çam gōbâı, guymâa çalışırsıñ sen. unnâ da

25 guydurmamáya çalışır. eñere guydurmiü da unuñ, danáya hurdu mu, gitTi

mi, ben seni hurdurmadan sene çomāi deirisem, tamam benden çıkıu, sen dana çobanı olıuñ.

şindi gecelere oynanırdı. ebelemec dèrlèdi. işTe kümü, galañ şindi nası diyollā bilmiun da. unu şindi buri oturuyo, yāut yönü öte durdurüyollā.
30 işTè ebelemec. hinci herkes sa'lanıyo. hinci orda sa'lanmāa gitTij zaman, hinci u seni aricek, beni aricek. eñere undan evelea geli de yerini kapāseñ, sen gāzaniuñ, öbürkü yatıyo. yani ebeleme işte bizim zamanımızda böleydi.

şindi o zamanıñ isanı, burda ihtiyarlā odalara toplanır. gāve yokudu, o
35 zaman için. genşlè de ya seniñ eve gitcek, ya benim eve gelecek, kümü unuñ evine. seykir oynarlādı. eskiden seykir vādı yani. bölene şindi, yedi dene bunnā. yedi dene şapğa. burēe sakliyoñ, orēe sakliyoñ. eliñe bi boncuk oliyoñ. bunu bire gādā seşceñ. üş dene galdı, birini aldıñ. ikisi mi, tamam orda seçiüñ. unu oynadık bir.

40 sōna dizilidik, bölene dizilidik. kaş kişi vārız? on kişi vā burda. ya bi de siviş oynıyam yā. len dèrdini siktim, on kişiniñ elinden sivişi almeK göley mi? hā şindi siviş. şindi şurda bi mendil vā. dur. şindi siviş şöle oliyo. bak bunu yaparlā, bölene bunu burārız (mendili). aynı bu şekil. hinci u boncūu almak, bi tek boncuğ vā emme hanķısında. unu bulup
45 gāvramek. unu ureā saliuñ, bi tene patladiu öteki sene. yaut bu sivişe gāvramiü. e òrdan una geçiu, una geçiu. hadi gārdeşim, durma işiñ gaydıñ yoksa valla bol bol sopa yi. öle oyunlā vardı. emme yine de millet alışķın gārdeşim.

37

şindi bunuñ şeyi, bahar, bölè mard_ayı geldi mi, öküzleri herkez çıkarı, çoban dutā, kō çobanı. öküz çobannımı üç ay yapādık. o zaman yanı martTa çıkıuz, orāa gādā. orağ çıkTı mı öküzleri teslim ederiz. u zamana gādā dışda yatıu. sabālèin kalkan, yani yaz çivtinde, gelir sabālèin çivte
5 gitceg olan çobanıñ elinden öküzleri alır. övendirei umuzlā, dōru tarlāa. varı çivtini sürè, nè zaman gelise gelsiñ, aKşam olsuñ, aKşamı yeni ösuñ, çobanıñ öñüne getiri, öküzü teslim edè. o kendi gidè. ben yedi sene öküz çobāncilii yapTım. hep üç ay. yalıñız sarvaķılā köü dèriz bi,

10 oreā gitTüimiz zaman öküz çobanına dörd ay baķā. unnā bir ay evel
 çıkarıdı. tam dörd ay urda öküz güdēdik biz. bu yaz mevsiminde yani.
 böyle martTa bi çıkTık mı, oraķ çıkassıā ğāda. hanı u zamanlā başğā idi
 ya. o zaman çarıķ vārdı bizde sadıç, çarıķ. çekēdik çarıķları, hadi
 baķam. köve bazı gelirdik. öküzleri bırakiveridik. yataķ dēriz biz, dea
 15 ölene bayıra meselā. birakiuz, unnañ belirli yatāi oliu. yattū yere elettik
 mi, baķTık eycene sōuk̄sa havā, kendimiz köve gidēdik. kō odasında
 yatādık. sabalein erkenden öküz kalkmadan yēne öküzüñ yanna. aylam
 gelmeden öküzüñ yanına varıdık. orda öküzleri alıdık. undan sōna
 otlatmeā. bayıra gidüñ. unuñ öküz ğorusu, mevkisi vā zatı. ordan
 çıkTüimiz yok yani. e sene nelē annadiyem. biz orda, öküzlere öküz
 20 çobanı şeedeke, mertekten bölene dirğaz yapTık biz. dirğaz, ğuraklık
 yani. yağıştan sōuk̄Tan kendimizi ğorurduk. unu biz merteklen yapādık.
 üstünü ardıcınnan dī de, çalinnen çırpınen bastırıdık. üstüne topırag
 atādık. yalıñız dik olurdu u böyle. diğ olu. iki kişilik. yāmırda veyāut ğu
 sōuk̄da unuñ içinde yatādık. öle öküze ğarşı yine. öñü açı olu, kapı
 25 mapı yok. satla öñü açık olur. ya u zamanlā, ğünnē. allañ ğorudūuna
 ölüm kimse ğorumaz. u zamanıñkı, hinciki baķ, hinciki ğenşleri ğötü,
 eñere o tipte dursuñlā, iki ğünü demeden doķtura gidērlē. niden gidē?
 alışğanlıķ, alışmamış. uvaķķan, zatı souğa bişmemiş. o zaman zaten şu
 ğadarlığdan biz çobanlıķTa, bayırda, ğar kış, heP bölene bayırda. esgiden,
 30 biz yörüüz tamam. bizim çadırlā vardı. sen unu hinci o'sa da bi ğörseñ.
 yörük yaşıntısı avrasatTım, gine şi ösuñ, ben gine meráklün bağ una.
 aynı u yörük çadırını, vallā meráklün. şindi esgiden yörük çadırı, ğayğan
 diiveriulā, ğürgen āacı vādı. alaçamdan biz beş metrū, altı metrū
 uzunlukTa bölene, çubuk dēriz biz unnara, aşāı yokarı elli atmış dene,
 35 yetmiş yüz dene olur, seniñ durumuña ğöre. biz alaçamdan unnarı
 getiridik. işte ğalıñıa, bi uş taraFı ince, öte taraFı az şölene bilek
 ğalınlında yok da az dāā ince. bu tip dielim. unnarı biz şindi ēdik mi?
 çadırı yapTık. bi o taraFTan bi bu taraFTan geliyo. unnarı bölene
 birbirine ulāriz. unnā da çiti ipi vardı bizde kıldan. bükēdik yani esgiden
 40 geçi kılından. kıl ipi. işTe şu ğüççük barmak ğalınlında felēn olurdu.

unnan çitēdik. on iki dene, ġarşı çubūu dērdik biz, şurāya ġarşıya
 ġōrduk. bōlene ġarşısını. on iki dene bu yanna. unnarı şindi ilg_evelia
 on ikisini de birbirine ēgedik, unnarı bālādık. yani çitmijp Te bālādık.
 sōna bu yanbaşlādan ġalañ her taraFından bōle şu aralıQda şu aralıQda
 45 hep çıbık dērdik biz unu. bōle ġoduġ mu. undan arı ēġ baġam. hinci on
 iki dene ġsan ilāzım_una. hinci her çıbık başına bi kişi. urdan çite çite
 çite ta burea gelidik yani. çitmek, u ġarşı çıbıklāniñ üstüne veriyoz,
 unnarı çitiyoz yani, unnarı bālyoz, bōle kıl ipinne. çittik, bitti. kıldan,
 çultar dēriz biz, kıldan dolama vā. aşşā yoġarı şu kilim enlilikTe. unu
 50 bōle purdolie dolādık. kenarını dolādık. u çultar. undan sōna üstünde
 yūñden, turluk dēriz biz, keçe gibi emme bōyuk. aşşā yoġarı u turluġ
 dediim de altı kiliu, yedi kiliüdan olu bi tenesi. unnarı üstü üstüne
 örtēdik. hinci bizim oca'lumız vardı. bi ocaklık daşı dikēdik. daş, herkez
 bulabilişine. bir metrū uzunluġTa, bi metri yū'sekte yassı daş. buriye
 55 dikēriz, arġa taraFı ocaklık arġası olu. öñünde bu çadırıñ yani. içine ateş
 yakūuz tabi. undan sōna baceylii de burda, ta dōrusunda. u turlu'lañ
 biriniñ ibij bacaylık ġalı. ucuna bi ip bālāriz unuñ, turlūuñ. yerden
 baceylii u sırunnan açiyuñ. geri kaġdırıuñ unu, ha duman çikiu. yatı
 gidēken çekēsiñ u ipi, baceylii ġapadırsıñ. undan sōna yatāsiñ. uyġusu da
 60 çok yeġni olu. hele bi irehmette denk gelsiñ. tamlamaz u. hiş tıp
 demez. vallā tıpr tıpr tıpr, yani çócük, sayġı annesi hanı bi nenni
 çāırıveri ya. aynı o şekile geli. öle de uyku uyuması olu. hem de öle de
 yeġni olu. bu binālā gibi dēi. bōlene uyuduñ mu kuş gibi kaġkāsıñ. baġ
 bugün ben yetmişbeş yaşındiin. bugün bene şindi, hadi gidem çadıra
 65 çıkam dēsiñ, ben valla hemen çıkārin. savā (safā) sürmesi ēyi, havāsı
 ēyi. temiz havā alır. sōna ġışın herkez, ġuytulāda bizim ġışlamız. yine
 aynı bu çadırı yapāriz. çalinnan bu, biz ġızıl pelit çalısı dēriz. ġobak
 çalısı olu, ġızıl pelit çalısı olu, tülü çalı olur meselā. şindikinle tülü çalı.
 bunnā tikenide çok. unnanda biz bi u çadırı hurda olie bi örsēz de
 70 undan sōna sende ördüümüz zaman bi denk gelseñ. yani bi denk gelseñ.
 ule amca, emme ēyyimiş yav dērsiñ yani. bizim esgiden geleni giden
 merak edēdi unu. dışTan şerden olsuñ, sādan soldan ġelennē. yav bunuñ

içinde kışın durulmaz yā sōukTan, dērsifī. vallaha burdan ıscag̃ olu. şindi
 u çadır işi, hemen hemen dēyem kırk sene oldu. u çadır kırk sene. biz
 75 buráa köve gireli elli sene oldu. olanı vardı, olmayanı yokTu. biz ozaman
 dışda çadırdēidik. biz burē girdiimiz, elli sene felen oldu yani burē kō
 yerine ev yapıralı. önceden bizim burda kimse yoktu. biz hep dışdeidik
 yav. yalnız kökümüz temelimiz, bu kölüyüzdük, yalnız buraya bālídik.
 yalnız malından dışdeidik. esgiden bi seFer biliun, na alaçama bi seFer
 80 çıkTumızı biliyon. bi seFer, iki diil. undan sōna eteklēnde ğaldık hep.
 yaylāa, yazın alaçama bi seFer çıkdık, u da soñmuş işte. o ğādā. bi dē
 de çıkamadık dāa. yalnız göbül, sāirlā, dursunbeye bālı, orlara mal
 olatmē gittik. orlāda bi zaman durduk. undan sōna burēe geldik. burēe
 geşdik. ğalañ burdan bi dēe dönüş olmadı. burda ev yaptırtTık. undan
 85 sōna ğalañ köve yerlendi bizim çadır. şindi kałkalı kırk yedi sene oldu.
 burda ğaldık ğalañ velāsılı. emme o zamannan bu zamanıñ arasında çok
 fark vā. yalnız farkı şu; şindi ölüm para bolardı. herkezde para vā
 şindi.esgiden para yokTu. her birinde para bulunmazdı. bugün biñ lere
 paree zatı sülālası görmüyodu adamıñ. esgiden ğuruşnandı. on para yirmi
 90 para oldūu günneri biliuz biz. burdan ölene bi lere, yüz lere oldu mu,
 hadi sen dünyayı çeviri geri gelisiñ. gine de pareyiñ dükenmez. aldıñ şey
 çunķu ğuruşunnan. bizim zamanımızda bunnādı emme şindi ğalañ nērde
 sadıcım.

Adı Soyadı: **Cemile KURU**

Yaş: 44

İlkokul mezunu

Dedekası Köyü

Konu: Konuşmasından Kelimeler

38

girelédine; mısafırları ğarşırlardı; undan sōna deve yaparlādına; ğadın
urbası; kına yakılıdın; bazartesi; ahıra darağ bıçak atādık; öküz arabasınıñ
üstüne böle çadır yaparladı. ēmeçli āaçları ēyerledi; e'mek; lo'ma,
ba'lavı; acık ēleniriz; hurunda; kelem; nofut; tomatıs; ğarık; ossa bile;
5 üšek vāmiş, mahlık; dübek; ğannı souruveriümüş. TaraFlāmız
(yakınlarımız, akrabalarımız); dovāyman (dua ile); buramızda (bizim
burada); her yeriñ bi genelēine göre (... geleneğine göre); seFte gidiuz
ya (siftah –ilk defa- gidiyoruz ya); muşuratTa (Nusrat'ta –bir köy-); ge
bakam, ehtiacı; dārdan (yoksulluktan, yokluktan); unuñ ğavcını ğabartmeg
10 için; ekserētnen; damad olciñ sadışlıandan; ürüzgēr; yokliceñ (kontrol
edeceksin); beneğāri (baştan savma); kevkir; ūdeken (üğüdürken);
deymencilīñ (değirmenciliğın)

Adı Soyadı: **Mehmet DEDEMOĞLU**

Yaşı: 77

Okur yazarlık: Eski yazıyı biliyor

Karacağağaç Köyü

Konusu: Yaylacılık, konuşmasından kelimeler ve cümleler

39

annadık da ben urlara gitmedim ki. dedelēm bobalām gitmiş bizim
 urlara. şindi efendim, unnā, bu doḠsan ikide, iki yüz doḠsan ikide bizim
 burası isken olmuş. u zaman kırkbeş hānā burası alaçama malnan gidip
 geliyolāmıŝ. āmed irefik denilen bi şahıs yöriyi isken etmeg için kanun
 5 çıkarmıŝ. ve buri de bize iki yüz doḠsan ikide, bizim bura isken olmuş.
 benim bobam iki yüz doḠsan yedi dōumlūidi. biz bunnādan duyādık.
 mallan uri giderlē, alaçamdan, burlāda kıŝlalā. burdan yazın alaçama
 giderlēmiŝ. orda yaylālā, yayla zamanı. isken olmuş ondan soñūra
 gitmemiŝle ğalmıŝlā. böyle buri iskān olmuşlā. bobalāmızdan unnarī
 10 duyādık. efendim yērleŝene ğādā, benim bobam burda on sene muhdarlık
 yapmış. benim bobam müderisTi. üş dene dil bilirdi. farsca, arapca,
 türkce bilirdi. unna işte buri isken olmuş emme, gide gele, gide gele,
 devam edē ede, aŝŝā yoḠarı on senede felen, e doḠsan ikiden, ücyüz,
 bin üç yüz felen şeyi ğaybetmiş. on senede, onbeş senede anca buri
 15 isken yapabilmişlē. daŝ evlē undan soñūra yapılu. evelā obáymiş. çadır
 obada oturiulāmıŝ. buri obaları ğurmuşlā unnā da soñūra daŝ ev
 yaparekten burasını isken dutmuşlā. biz soñ zamanlanı biliyuz çadırlāñ.
 unda gine bizim çocuklūumuzda yaylea giderlēdi. burda evleri vā.
 evlerini bırakırlā, yaylea giderlēdi. yayladan gelincē ğāda burda köden ...
 20 durādi. kendileri dıŝlāda, kıŝlada malınıñ yanında durarlādi. burları ekerlē,
 biçerlēdi.
 nası vaḠıt geçiu, işte bōle, ondört numaralı lamba camını yaḠardık,
 ğandil yaḠadık. evlēde böyle vaḠıt geçiriyoduḠ. kesbūde bazara gitciim
 zaman ben, burdan merkeplere binerdik zabālā, giderdik. ordan içimizi
 25 görürdük, üş sātTa gidē, dört sātTa gelirdik. işte bōle bōle hayat

geçirdik bu zamana ğada. çok bi müşğul vazıyatTa, vazıyatları zor geçirdik, allaha şükür.

Konuşmasında kelime ve cümleler:

30 bi şey yokdü emme, göñünümüz şendi, hasdalık yokdu. ... ben kırk yedide tēris oldum, alaman harbinde asgerdim ben. ... soñūra bi zaman gelicek bu millet ecinebi parasına koşcek dedı. ... seksenne doksan arasında ecinebi bizim işcilēmizi ğōmē başlıcek. ... atmış senesinde hiş kimseniñ habarı olmadan ōrdu ğabinī alcek eline dedı. ... amal itikat denen bişi ğalmicek. ... hinci her şe bolardı. ... ileşberlik yapıyoduk,

35 buydıy arpa ğaldırıyoduk. ... e her umur benim, on yedi nufuz bi sōrēe otduĝ biz. ... şindikinnē dahdidik. ... oynā tüñĝesiñ. ... érezillik meydana çıkıu. ... biládarlā. ... seç. ... gözer. ... otuz beş sene ben işetTe. ... ōretTim, etiştirdim. ... otuz beş sene daş dödüm, usTalık yapTım.

Adı Soyadı: **Emine ALA**

Yaş: 76

Okur yazar değil

Karacaagaç Köyü

Konu: Konuşmasından kelimeler

40

imine (emine). ... aınamam. ... ğızılır mı yā, yımırıĶ ğadarlıĶTan
 aylamıñ ekmiiniñ eline vēdik biz bunu. ... bize oraĶda ğayıtdēke. ... ğoca
 ğoca testelēsıñ, ğōrsuñ. ... yeykiĶ gelirsıñ. ... allah mavaza. ...
 ğavırtıdırız, içine saşma, ğurşun olu. ... ğavırtıññı. ... sıili nası ĩliştircēz
 5 biliuñ mu? ... çoĝ ōruştilē ěmme yıķamadılā. ... emiri olur bezlēñ. ...
 yılancık daşı olur deñizlēden gelme. ... bedenini yeyke ğuraĶlā.

Adı Soyadı: **Mustafa ALA**

Yaşı: 77

Okur yazarlık: Askerde öğrenmiş

Karacağaç Köyü

Konusu: Köyün ismi, Eski hayat tarzı; bir ağıt metni ve hikayesi; Çanakkale Savaşı? ile ilgili duydukları; askerlik hatıraları

41

hinci bizim esgiden yörükçülük vâmuş. alaçama gidiliymuş. alaçamda yazın urda durıymuş, kışın da buri gelinmiş. burda çadırlānnan baraba u ğaraācıñ dibine durulmuş. i sen nerelisiñ? ğaraāc. urdan ğaraāc öle ğalmış yani.

5 uri yaylāa gidilidin. malınnan yani. adam, yedi geçisi, sekiz geçisi deolan uri yaylāa gidēdi. allaçamıñ tepesiñde ğaraveli yaylası vādı. uri oturūdu, elli atmış yetmiş çadır. herkez urie çadırını yapādı. urda üş dörd ay yaşanıdı yani. undan sōña tekirā göşlennen beygirlere yüklē sarılıdı, geri gelinidi. kışında buri enilidi. burda herkezin bi ğonaç yeri vādı, merā yeri vādı, herkez uri gelirdi, çadırını yapādı. undan sōña çobanna malına gidēdi. āyşam oldu mu, böylelikle vakıt geçirilidi. böyle bi yapı bina yokdu uzamanda yani.

15 çadırlāñ oldūnu ben çok ey bilirin. şinci yedi sekiz beygir katarlanıdı yani. Katarlāni göç halinde yani. una yüklē sarılıdı, kadın tüfñ tersleme daķınırdı biliyoñ mu? yörük bi yerde ata binēdi, halıyı bi atādı. u da terkisine gine bi silāh daķınıdı yani. u artTan gidēdi, göçü öñden gidēdi. kadın öñden çekēdi. böyle gidilidi yayanı, yaylāa. ğonaç ğonaç alaçama çıkılıdı. yazın urda duruludu, kışın buri enilidi. malıñ dērdine bu, mal dērdine. adamıñ burda bi topal geçis de olsa ta alaçamıñ tepesini buludu 20 yani. zamanı geldi mi heralda gidēdi hayvancāz yani. bıraksa bile hayvan u topal bacānnan gidēdi, ille alaçama çıkādı yani.

ha hēy! biz dāa düne gelenē ğada meselā atcīdik. hepimiziñ beygiri vādı. yol nerdedi, burda iz nerdedi? kuş uşmaz ğolun yörümesdi bu memileketTe. atlara bindik mi, bazara gitcek olduk mu, cumā ertesini

25 bazarımızdı. herkez atına binēdi, ũndan sōā at yarışı yapādık. çetir çutur
kebsuda.alcımızı alırdık, satcımızı satardık, ũndan sōā giná atlāmıza
binēdik, sıra sıra gelidik böle bazar yerlēnden.

hinci bir adam vārdı burda. unuñ bobası vādı, u adamıñ bobası vardı. u
adamıñ annesi öldü. annesi ölünce ğada, bobası evlendi yanı. şu ğaragöz
30 köünden bi ğadın getirdi, unnan evlendi. annesinininde kilimleri varımış.
olan dēmiş ki, benim annemiñ kilimleni verseñ ya. o da dēmiş ki, ben
veremem unnarı, seniñ anneñise benim de ayılamdı.undan sōā vemincē
ğada o adam napiu, ölu napiu? u da kezzap suyunu bulmuş gelmiş. u
kilimlēñ arasına, unnā evde yâkķana evde analıñna bobası yokķa kezzap
35 suyunu dökmüş, kilimlere halılara. unnarı kezzap suyu yakmış yanı.
ũndan sōā, unnarı yakınca ğada, unü da görüü, bi baķtı, kilimlē parça
parça. undan sōña buri geldi. yāvü dēdi, benim ölüm kezzap suyu
dökmüş, kilimleri yakmış dēdi. burdan keşvine gitTik. biz de çocukduk.
biz de başına vādık, duruyorduk. u adama çağırılā, öluna çağırılā. niye
40 yakTıñ sen bunnarı. u da dēdi, ben yakmadım. yapTıñ dēdi, ölüm sen
yapTım bunu dēdi bobası da. yok ben yakmadım dēdi. o da dēdi ki öluna,
öluna orda bu lafi söledi: hacı sen bunnarı yakmışıñ, allah da seni yakşıñ
i mi dēdi. unuñ da bittek çocūu vā, ölunuñ da bittek ğız çocūu vādı.
allah da seni yakşıñ i mi dēdi. millet dēdi, öle dēme dēdilē. nası dēme,
45 nası dēme, dēdi. benim kilimleri nası oliu da dēdi. unuñ anasısa benim
de ayılamdı ya dēdi. böle geşti. undan sōña, u adam hasta, ölu hasTaliā
tutuldu. yedi sekiz sene çekdi adam. ölu yanı. undan sōña olan máfat
etTi. bittek ğızı vādı, bu seFer ğız da tutuldu aynı hasTaliā. u da beş
altı sene çekTi, u da máfat etTi, öldü yanı. undan sōna annesi
50 tutuluvedı, u da üş dört sene çekTi hasTaliğı. u da máfat etTi. máfat
etmeden bi çivd öküzü vādı. ayılasınıñmeselā kadımıñ yanı. bi çivd
öküzü vādı. . ben unuñ tarlalānı una sürüyon, kendi tarlalāmı da kendime
sürüyon yanı. öküzlē onıñ, çalışmek benim. arķasına iki şinik ekin
sarinıdı. gidiuz. i tarlāa gidiuz, gidēke mustafam dēdi. otu şuri, dēdi. bi
55 diñnenem. undan sōna otu ğaldık. undan sōna bene şu lafi söledi: ölüm

- Çanakkalá içinde aynalı çarşı
 90 anam biz gidiyoz duşmana ğarşı, ōuf Kenşliyim eyvāh!
 Çanakkaláníñ içinde bir top kestane
 şehitler için orman dibi hastāná, ōuf Kenşliyim eyvāh!
 Çanakkaláníñ içinde aynalı çarşı
 kümümüz evli kümümüz nişanlı, ōuf Kenşliyim eyvāh!
 95 Bu çanakKalá türküsü çanakġaláda harb olmış. bizim dedelēmiz harP
 yapmışlā orda. harPden ġalmış bunnā, harPde sōlenmiş. şinci yonan
 harbi, paşalāmızınnan anleşmişle yani. bizim otuzaltı paşada altı paşa
 ġalmış, bizim türküñ altı paşası. öteki, ötesi yonanlımış yani. efendime
 sölüñ, yonan öteden hücüm etmiş. bizim burdekinnē de deñize hücüm
 100 etTirilēmiş. deñiz öteden adam vapırını doldurmuş, beriden de bizim
 türk silahı da atarmış. emme öteki zirhlīnen gelmiş. verēmiş, hasır
 edēmiş, türkü hasır edēmiş. undan sōna, hēy! demiş, türk! demiş, otuzaltı
 paşadan altı paşiiñ vā. altı paşiiñ demiş. ötesi bizden. undan sōna verēmiş
 ġurşunu, zirhlī, meselá vapırınnan. bizim türkü hasır etmiş. ōle sōliyadı
 105 bizim harpte olanlā yani. ölüm bizi deñize hücüm etTirilē, dērdi, ġalañ
 dedelē yani. deñize hücüm etTirilē, yonan bizi böle ġırdı böle, dērlēdi.
 ōle olmiğdi, yonan bizi ġıramıcek dērlēdi. deñize hücüm olu mu dērdi.
 deñiziñ kenarına çekēdi, verēdi bize herif zirhlī. Tutuveridi zirhlī urda,
 daratTırdı bizi derdi. aPTıraman dayı sölüyodu bunu. unna işte yonan
 110 unnarı yesir almış. atinē gitmişle. atinede çoġ ġalmışlā. undan sōña, sōñ
 urdan nasılsa ġoyvemişlē, gelmişle yani bu memilekete.
 ben bölükTe çok sevgili bir arkedeştım. efendime sölüyon, biz,
 otuzdoğuzlu vādı, otussekizli vādı, kırklı vādı, kırkıbirli vādı. biz de kırk
 ikilidik. biz de vādık, beş dene ġurādık yani. beş dene ġurra. biz de
 115 tevtişi vēdik. otussekizli gitti, otuzdoğuzlu gitti. undan sōna bi şeimiz
 geldi, sıra bize geldi. biz tevtiş vecēz. bizi arġalamıza bire yük, bi şelē
 sarındık. battanīdır, çaTırdır, her şeleimizi sarındık. bi paşamus Keldi, bizi
 tevtiş yapmek içi. ni bu asgeriñ sırtındaġınna bunnā, dēdi. ni bunna yav,
 dēdi. ūndan sōña, çavuş da dēdi, herkez yükünü ēndirsiiñ de buri dēdi.

120 undan soña bizi bölüklēmizze daıldık. bi dēdi, bi sileh gelecek buri
 dēdi. undan soña biz gitTik, urdan yüklēmizi ēndirdik, arkalāmızdek
 çantalāmızı. tekirā geri geldik. undan sona bizi bizi tevtiş yapTı. undan
 sona u paşa çıkTı dēdi ki, bağ, otussekizli, otuzdoğuzlu, bunnā iki ğura
 125 birden teris olcek. beş dene ğura, ni bu yav, dēdi. burda. hazır e'mek mi
 vā. bunnā, bu iki ğura derhal tevtiş, olcek dēdi. undan sona unnarı tevtiş
 etTilē. undan sōna biz, biz bize ğaldık. kırklı ğaldı, kırkıbirli ğaldı.
 velásılı biz de tevtişi bitirdik. undan sōna arkedeşle kümü şure gidıu,
 kümü bure gidıu, dādıyollā yanı. herkeze bi iş veriulla. istanbul
 yeřilkōüne gidıyolla arkedeşle. ben çavuşlara dēdim, ille çavuşum ben de
 130 gitcen, istanbola gidicen, istanbolu ğörmedim, ille gidicen. yok, sen
 gidemessiñ, dēdilē. ũndan sōna, bi, bi ğarakōy vā, bursanıñ ğarakōü vā.
 uri gidin dēdim. ureá da ğoyvedilē. undan sōna beni anğara. iki dene
 zimbetimde tiyārā vādı. anğara vedilē. undan sōna tiyārālā uçuşa gidēdi.
 uçuşTan geldilē mi, mađınıstlā tiyarelere binēdi. mustafa! efendim! Felen
 135 anahtarı getir. ben giderim, tağ tağ tağ, u anahtarı getiri veridim. unnara
 hışmat edēkene, alayıñ da ğoyunu vādı. bi sürü ğoyunu vādı. iki yüz
 onaltı ğoyunu vādı. burda bi de yağın bi tepekō vādı. tepekōde şağ
 mustafa vādı. arkedeşimdi, asger arkedeşimdi. o da levāzım müdürünüñ
 emir elidi. emir elidi. unu buri izine yolladı. izine gidince ğāda, izini
 140 bitirdi geldi. gelince ğāda, levāzım müdürü de başğa emir eli aldı. emir
 elini alınca ğādā, tabi bizim mustafa boşTa ğaldı. yüzbaşie varıyo şu,
 levazım müdürüne, müdür bey ben nāpcen? sen diyu, ğoyunnān yanına
 çoban göndercen ben diyu. levazıma ayıtTı ğoyunlā. unu uri çoban
 gönderdi. urda u ğoyun güdēkene, bi arkādeř dāa vādı, ğaradeñizden.
 145 unnā ğoyun güdüyollādı. bene dēdi ki; sen ğoş daşşağlanı burabili misiñ?
 tüvebili misiñ? u zaman tokmağlan dövülüyodu yanı. ben de düverin
 dēdim. ben memlekette burdan zaten çoban olarak gitTim. mal içinden.
 undan sōna biz urdan bi keser bulduğ. bi tokmağ aldık. KitTik ğořlañ
 daşşağlanı dōdüđ. altı dana ğoş dařřā dōdüđ. ũnan sōna, u da variu
 150 levazım müdürüne, arkādeř sölüyo. müdür bey, böün altı dana ğoş
 dařřānı dōdüđ, ũř dene ğoş bırakTığ diu. kim döyu unnarı demiş. işTe

benim bi hemşerim vā, mustafā la (Mustafā Ala), ikinci bölükTe. u dōdü
 diyu. biz bi çoban alicez , o çocūu alsek olmaz mı?, diyu. i sen bilisiñ
 beyim diyu arkedeş. çār u çocū diyu. u çocuk anğar yanında çalışu
 155 diyu. hangarlān, tiyarā başında çalışu diyu. biz bi çoban alcaz, o çocūu
 alsek olmaz mı diyu. çār u çocū diyu. u çocuk anğar yanında çalışu
 diyu. hanğarlañ diyu tiyarā başında çalışu diyu. çār u çocū diyu. hanğı
 bölükte u. işte ikinci a bölüü deniu bize. bize bi posta geldi. bizim
 bölük ğumandanına sölüo bölük ğumandanı postasına sölüu, postası geliu
 160 beni çāirdı gitti. ũndan sōā vadık, bölük ğumandanın ğapısını vurduk.
 ğēl dēdi ğirdik, selām çakdıķ, künyemizi oķuduk. sen memileketiñde ni
 iş yapāsiñ dēdi. memileketimde ben dēdim çobanım. çoban mıdıñ?
 çobandım. ni malı ğüdeđiñiz siz? efendim, biz ğoyun ğüdeğik, Keçi
 ğüdeğik, işimiz çobanlık. peki dēdi ğoyunlañ da ğoşlañ da daşşaklānı sen
 165 mi dōdüñ dēdi. ben de, ben kōrķdum o zama yanı. ũnda sōā seni dēdi,
 levazım müdürü çāirü, ğit baķam. undan sōā ben levazım müdürünüñ
 yanına vadım. ğapı hurduk, ğel dēdi. una da bi künyemizi oķuttuk. sen
 ni iş yapāsiñ? ben memilekte çoban ōlu çobanın efendim dēdim. u
 ğoşlān daşşaklānı sen mi dōdüñ dēdi. ben de, ben dōdüm dēdim. ũnda
 170 sōā seni dedi, ğoyunlañ yanına çoban ğöndersek ğidē misin, dēdi.
 asgerde yapamazlık yok, yüzbaşım dēdim. ğit yataķlañı al, dōru ğoyunlān
 başına dēdi. ğoyunlā da alayınıñ tarafında bōle. emme bene ğoyunlar,
 dēdim. sen ğit, dēdi. al yataķlañı yōrū, dēdi. biz vadık yataķları aldık.
 mersinli bi āmat çavşımıs vādı. āmat çavuş dēdi, nolıu? ben ğoyunlañ
 175 yanına çoban ğidiyon, yollūulā, dēdim. kim yollūu seni ğoyunñ yanına
 çoban? dēdi. bölük ğumandanı dēdim, levazım müdürü ğönderiyo. sen
 ğidemessiñ, dēdi. biraķ sen yataķları dēdi. yataķları ben biraķTım, hadi
 baķam bölük ğumandanınıñ yanına vadık. ğumandanım, bu ğoyunlān
 yanna çoban ğönderiümüşsuñuz, dēdi. bu, a bölü'lēnde birinci ērdir, dēdi.
 180 uri ğönderemessiñiz bunu, nası ğönderiñuz siz, dēdi. levazım müdürü
 unu istiü dēdi. levazım müdürüne bi televon çekTilē, yok, dēdi, u çocuk
 heralda ğoyunlañ yanına ğitcek dēdi. ũnda sōā, biz ğeri ğeldik, yataķları
 umuzladık. emme a bölüklēnden ğeşcen ben. beni urdan da ğeçirmiceklē.

a bölüklêne geldim. urda āmat durgut diye bir başgazıklı vādı. sen neri
 185 gidiuñ dēdi. beni ğoyunlāñ yanına çoban gönderiula, dēdim. bırak
 yataklāñı, sen uri gidemessiñ, dēdi. beni vedat oltur yüzbaşia vadık,
 ğurmay yüzbaşı. a bölü'lēnde tiyārálara da ğanışan o adam unuñ yanına
 vadık, efendim dēdi, bizim bölüümüzüñ eñ birinci ēridir bu. bunü
 ğoyunlara çoban gönderiulamış, dēdi. levazım müdürü çoban gönderiümüş
 190 bun, dēdi. bunü göndermesiiñle, hangını gönderise göndersiñ, dēdi. ũnda
 sōã, hemen yüzbaşı una, levazım müdürüne televon etTi. dēdi ki, bu
 adamı göndermiñ, bu adam bizim birinci ērimiz, dēdi. bu adamı siz
 çoban gönderiümüşsuñuz dēdi. bizim a bölü'lēnde birinci ērimiz bu dēdi.
 u da urdan dēmiş ki; hayır, u çocuk ille gitcek ğoyunlāñ yanına. bene
 195 dēdilē, hadi git. biz urdan ğoyunlāñ yanına gitTik. urda yed ay ğoyun
 çobanlū yaptık. ũnda sōã, ğoyunları sādık, efendime sölüñ, südlēni
 veridik, satıldı. Kuzulāni kestirdik. levazım müdürünüñ ğumandası
 altında. urdan teskerenizi aldık, gaşTık geldik, böle asgerlii bitirdik.

.....
 oturmuş ğāfe iğer yar safada

200 ben cafada aman hoşundur yarım hoşundur
 yendim bahçasına gül dibinde gülüzer
 saşlarıñdan çopan teller aman olsuñ bize de belkizer
 ya hatırıma gelmiyo

.....
 dersi bağlarından geçilsiiñ

205 kurlusun masalar, irakı da Konyak içilsiiñ
 herkes sevdicini alsiiñ çekilsiiñ
 atmañ annem atma, beni dağlar ardınā ey
 kimselerim yanmıyor anam yanar derdime
 atmañ annem atma, beni dağlar ardınā ey

210 dersi bağlarında bir top gülüm var
 ey allahıtan korkmadık, sene de bene de ölüm var
 ölüm var da bu genşlikTe zalim vār
 atmañ annem atma, beni dağlar ardınā ey
 215 kimselerim yanmıyor anam yanar derdime

atmañ annem atma, beni dağlar ardınā ey

kağın sōlemiř bun da. bu ğızcaz da dağların arkasına atmış annesi, uzak
yērlere vermiř de, bittek de yavrısı varımıř, terketcekmiř emme ūnda
bırağamamış.

- 220
deli efe, hinci yonan buriyē zabtetmiş, duyuñ mu? deli efe buri beri
kışmış, hurulmuş bi sefer emme gine ğaşmış ğurtulmuş. allah biñ kere
razi ossuñ bu memileketi eřğıyalā almış. eřğıyalā da, bu memileketi deli
efe ğorumuřyani. yonan gelmiř kesbūde otmuř. yonaniñ hōkūmetini
basmışla burda. bacāından yaralanmış deli efe. undan sōñā gitmiş çallāñ
225 arasında yatmıř. ūndan sōā arkādeřleri gine urda unu bāñrikan çūrikan
buluşmuşlar undan almışlar, burda çok zaman yaşadı adam yanı. bu
adam bu memiketimize ğaliy beri, milletimizi yanı hağaretTen kırtarmış
yanı. nēde eşğıyala varsa unnara basmış. nēde eşğıyala varsa unnarı
avlamış. ğōmuř bu memilkette. bu milleti çok ğorumuş yanimeselā .
230 velāsilı, çok, ta soña bi řē vadı, burda, hacı ibrām dede vādı. hacı ibram
dedeniñ bi ğızı ğalmış. elif billa. çok eyisini bilirin yanı. elif billa ğaldı.
unda yonaniñ bi řēsi, eşğıyanın birisi unu alıcek olmuş. ala mırat yanı.
u, u aliceğ olan ala mıratmış. unu alcek olmuş. bobasıda dēmiř ki, deli
efēe dēmiř ki; mēmed efe, yā bu kōpek benim ūstümde ğaldı. řunu
235 dēmiř nāpcısıñ yāp, beni kırtar bu kōpekten dēmiř. ala mıratTa beni
kırtār dēmiř. ūnda sōā bi ğün davāt etmiř. řēye davāt etmiř, hanı deli
efi davāt etmiş. bayırda yōrük çadırında yanı. yōrük çadırı şurda yağında
meselā . yōrük çadırına davāt etmiş deli efēe. ala mırat da urdamış.
unda sōā bunna yiyyolla, içiyolla, bi muhabbet yapıyulla; urdan sōñā
240 bunu ğōtūrūyla řēye, sarfađlā kōne dōru gidekene, oyūnu hurda ala
mırat, oynū yanı. ğollānı ğaldırmış da, ben dēmiř, řēe elifi çok seviudum
emme iraz daha ğōzel dēmiř. adamıñda iki dene ğızı varımış yanı. iki
dene ğızına da řē yaparmış yanı. bōyūk ğızıñ adı irazdı, ğüççūk ğızıñ
adı da elifTi. ben irazı seviudum emme elif dāa ğōzel geliu bene
245 derimiř. ūndan sōā yiyolla, içiyolla; ūneri çikarıyla, sarfađlā kōne dōru
gidēkene; ē ğeştin mi hinci diyō, unu önē ahyolla. önđan gidiyollāmıř
yanı řelē, ūndan sōā daha iki ūř arkedeři vāmıř deli efegillēñ, önđen

gidēkene buna urda bi ğurşun çekiula. urda unu yatiriulla. kelleninde
aliulla, kesiulla, hacī ibram dedēe getiriulla. buyruñ. una kellesini veriy,
250 hacī ibram dede urda ni vedise veri yanı unu da göñlün yapıu. bölelikle
eşğiyalañ elinde galmış bu memileket. emme u deli efe çoğ
memileketimize faydalanmış yanı. bu memleketTe çoğ eşğiyalādan
kurtarmış yanı.

ni türküler vādı emme. kendinin, keman çalādı. söleniu emme unuduliy.

255



Adı Soyadı: **EmineYILMAZ**

Yaşı: 57

Okur yazarlık: yok

Danahisarı Köyü

Konusu: Muhtelif

42

cuma gün, ilk gün ayşama gelin ğıza kınâa varız. âlıveceğ olan âlıveri, söyleveceğ olan söyleveri.

ğız bekçileri olu. ğız bekçileri ğari unu başını yeyke, üsdünü soya, òrdan elbisesini soya, yeñiden elbise gēdiri. temizler çünkü. sepi sererle. ğızını
5 ni cizi vāsa, cizi sererle, yazması, donu, göyni ni varsa, sandini sepetini yorganını, döşşini hebsini yıgarlā ğorlā.

oyun oynarlā muhabbat yaparlā ğüvanın evine ğari gelin gidē. ğız bekçilēne yicek erzağ getirilē. ayşam uri birkirlē.

ğızın yengesi geliniñ başını yapa buri bi çanak, tas ğorla. başını ederlē,
10 davrandırılā. òrdan gelinnini gēdirile. alını bürürle. ni yapā yapā hazırlārla. undan sonā da geliveri, hazırladı mı? hadi ğari buyurun. sandiñ üstüne otutdurula gelini. ottu mu? akırabısı dayısı, amcası, eşi dostu gelir, ellēri öptürüle. e hoca gelsiñ bağam. hocalā gelir. bi ğurannan oku, oku, oku. ğari bayrağ oliya bayrakdarla da bōle bayrāı
15 ğaldırıla, bayrāı altından gelini taksıya yerleştirilē.

esgiden ata biniudun. undan sōna da atıñ, yaneşti ğari dī mi? gelin alcılā bōle dizek dizek kapla gelin alcıla. dizek dizek gelin alcısı. hanķısı yenge olcek. ben olcen yahut sen olcen. u ğari eve mi bırakise bırakır, gelini de alır. gelinine, ata, takşıya, beygire bindirile, ğari elne geçen geliniñ
20 başna ni geçēse, para mı geçē, şeker mi geçē ni geçēse atarla, su serperle, nāpa yaparlā. gelin alcılā ğari çekilmē başladı mı? hadi bize ūrlar ossuñ, allāismarlādık. başlarla bayrakdarla öñden çekē gelin alcılā da ārdından gidē. gelni beygirini ortā yere ğorlā. ta sōna çekildi çıkdı mı? gelin alcıla istediğ yere ğari bu alan ya, istediğ yerde gelin alcıla at
25 koşturu. ğadınlar, başları çekgilē bālıyılarla, pındırıverilē, tartımla. u ğari gelin alcılā at koşturu, bilmem nāpā, yenge olan gelininiñ ārdından gelir.

davullā zurnalā hep õnden gidē. yengele iki dene olur. undan sōna cāmij
doleştirilē. neri gitcise gezdirile, dolandırıla, yederle ēylerle. bi muhabbet,
gelin_encek yere ğari bi muhabbet, bi davıl zurna, oyun, tuñgü, günñe
30 enē, ayşam namazı sırasında gelini gücün endirile.

ķapıa gelin gireke, sen eliñe yā alıñ. ordan bişe dáha ni denk gelise yā
alısıñ. gelin eve gircek dēi mi? eliniñ birinnen kapıe yā sürē, napçıise
yapa yaķıştırı. işte_eli yağlı olcek, ballı olcek. geçimi õsun, işte yalı
ballı nise geçim õlsun.

35 i ğari geliniñ çocūu da olusa, una da geliniñ buri otTu mu? sandıñ
üsdüne otTu mu? sen, sözüm, sen gelinsiñ, õlan istiuñ. bu õlan çõcu.
õlan isdediñ mi ben seniñ ğucāa unı veriñ. ğız istiuñ mu? aķırabalañdan
vécez emme. ğızı verin. o bõle olur.



Adı Soyadı: Ayşe KAYA, İsmail KAYA

Yaşı: 40, 47

Okur yazarlık: Okur yazar, ilkokul mezunu

Yoğunluk Köyü

Konusu: muhtelif

43

adımı soyadımı deyvemem.(İsmail) ayşe kıaya de yav. (Ayşe) atmış ikiliyin. ilkoğul. undan sōna gıtmedim. bizim günümüzde yokdu okumak başğa canım.

sabalē ezende. ezende ğakıyaduk. hayvanımız geçi ğoyun vādı. unnarı
 5 sāıyoz, ğütmeye gidıyoz. u zaman tabı ğenşlimizde, çocuklūmuzda öleydi
 yani öle ğeşdi günümüz. bi ğenc az şōlegenç yerışince de eviñ işi, ev
 işi yapıyoduk yani, çamaşır bulaşık. undan sona yemek yapıyoduk işTe
 undan sōel işi yapıyoduk. işleme işliyadık. yasdığ işliyoduk, karyola
 eteği, öle şe işledik. etemin di, humayın yani humayını esdine işliyoduk.
 10 tarla işi yapıyoduk. orağ biçiyoduk. orağ biçiyoz. elnen, orānan. hinci
 bile devam yani. orānı hinci bu sāğ eliñnen dutıun, sol eliñnen
 ğavramını dutuyon. bōle biçıuñ. sol ele, ellik vādı yani. ellik vā emme,
 e tağan tağā, tağmadık ğavramnan biçe. he hē, bi tutamunan ğavram.
 demet deriz, bācıya bācık deriz. bācıñ üsdüne ğörüz, boluları. bu
 15 bişdiimiz şelere bolu dēriz yani. bu elimizne duttūumuzu. boluları
 demediñ, bācıñ üsdüne ğöz, öle bālāriz yani. ekiniñ sapından bācık
 yaparıs. ıslāriz, ğevrek dēse, yumışadırız yani, bācık yapāriz. demetleri
 yapıdık mı? tābi, ğurudulā mı? yahut u tarlalāmızın hebsini bişdik mi?
 toplāris. öküz arabası vādı esgiden, bōle motor yokdur tābi. şindi öküz
 20 arabası yok burlāda. öküz arabasına sarlııdu esgiden, bizim günümüzde.
 ğenş ğızķana öledik. ben evlendini sōna öküz arabası pek ğullanmadık
 yani. he motorumuz vādı, ununna çekTik, demetleri yüklēdik. elimiznen,
 dīrennen, uzun demir vā, çatallı, una dīren denir. u dīrennen alıverisiñ, u
 demetleri sarā üsdündeki erkek de. erkek sarā unnarı. kadınlā alıveri
 25 yahut erkēiñ vāsa erkek alıveri. harman yerine ğetirisiñ. yığın yapāsıñ.
 aynı bağ sen de biliuñ aynı bizim ğibi. yīñ yapıyoz. düveni biliyun.

bindik. öle savırmadım felen ben, bilmiün da kendim yapmadım yani. sade çöcuğ gibi unnān yanda bindim, kendim sürüp savırmadım. emme annemiz bâbamız savırılâdı tâbi. düvennen sürerlêdi, toplarlêdi, savırılâdı.
 30 seş ğari seş dêrlêdi una. (eşi) teneyinen samanı ayırıyı yani, samanı. seş ğarı u buyday tanesine seş dênir yani.

unnañ işte ekinnēne öşürcü gelirmiş. ekinneri saqlarlâmış kendi ekinlene. yarısını alırlâmış. (eşi) şindi meselê örnek ē harmandan meselê elli çoval buğday ğaldırdı. unu da devlet bilmiyo, sen de ne ğadâ buyday oldūunu.
 35 daha önceden devlet fakir oldūundan, köylüden, kaldırdū mahsüllen onda sekizini devlet götürüyömuş. (Ayşe Kaya) ğaynanamız öykünürdü, unu biz bilmiiz. (eşi) ondan sōna çolūu çocūu ac ğalıyömuş. náyabımış bu sefer adam kendi mahsülñü devletten kaçırmağ için çalıyömuş. işiñ aslı gerçēi bu yani. babamgil bunu annatırdı. şu bayıra örmana, dāğa yani evinden
 40 uzak bi yere saqlayıp devlet toplama işini bitirdi zaman getirip çolūunnan çocūunnan u yıl, u kışı iraat geçiririmiş. dāa bi dāıkı ekin yılına ğadâ. (Ayşe Kaya) tam yicek idâresini saqliyi yanna. (eşi) saqlamassa ac ğalıyömuş. devlet bu sene yeter diyömuş. daha önce bu memileketebi çekerge gelmiş. ū şey olarağ çekerge dēdiğim, yiyici,
 45 mahsulü bitiren, halka, yanı bi hayvan cinsi. çekerge geliyo, geldiinde bu memleket ac ğalmış. öle bi şey kin çekerge ni vâsa, ni ekdüseñ, kökünü yimiş, savırmış bitmiş yani. ondan sona halk, bu sefer yazlık dēdümüz arpâ ekmiş. yazlık arpayı ekTikten sona, yazlık arpayı daha tanâdeyiken, bu vatandaş aç. napmış bu sefer çalaıdan olma yanı bolanlıktan olma en
 50 azından bolanlık yimiş, arpa yimiş, sürtmüşle vele de arpa yimiş. fırına atmış, kurutmuş, onu üütmüş onı yimiş. bu halk çok sıkıntı çekmiş daha önceden. meselê bizim atalāmızıñ annattū sözlēden kullandım. bunnarı ben bilmiyom yani.

benim İsmail Kaya, kırkyedi, ilkoğuldan terk.

55 (İsmail) allah nasib edēse. (Ayşe) görü müz bilmiün da (İsmail) görüz de, görüz de öle de..

(Ayşe Kaya) ğızkan çeyizinde ğōneklē, ğōnek şal, peşgir, öñüne böle bu çekgilēden, çekgi dêriz bunnar biz. gergi dêriz kendimiz. işte çorap,

patık, öle şe örülürdü yani. çuval da vādı, sandık da vādı, benim
60 bildiğim ğidā öle yani, sandık da vādı. hebisi oludü ani. kilim, keçe
kilimle, çullā, ekmek kilimi dēriz, unnā. işte keçe, yünüden yapılmış
keçelē.

tāta, he hē tātē minet deriz. he ısırannan böleriz unu. tabi tabi esgiden
tāta, tāta tekne. ğızlımızda vādı yani. ben gelin oldūyuni sōna yapmadım.
65 (İsmali) çinerden olma tal tekne de olurdu. (Ayşe) tal tekne de olurdu
çinerden böle öyma tekne içinde yoyuruludu.

(İsmail) şaştı manav kōlülere yapa, bizim yörük kōleri yapmaz şaşta
(nişasta). (Ayşe) manavla çok yapa. bu sayacığ bize yakındır, manav
kōdür. hanı tarlalāmızda ğarışığdır yanı, merelēmiz. (İsmail) meselē
70 buydaydan buydayı haşlar, meselē su atar, ğuru buydaya. unuñ dübē
(dibek) vardır. dübēne koyar. dübēn ne kadar hafif, hōle, su atar. onun
ayiretten böle āğaştan yapılma her tarafı āaç sapı ve kekecin yüzü gibi.
şeyi de döveç yani samsağ döveci gibi, āaçtan yapılmadır. önnan
döverler. döve döve meselē buyday ısıdan, çok parçalanmāya yani.
75 sadēce özü ğalıyo. kaçuñ çıkıyo. özü ğalıyo. ondan sōna onda tereyāla
esgiden tere yānan bişiyō. şindi neynen bişiyē bilmiyom. tereyāsız
mümkünü olmaz yani. olmiy. (Ayşe) bizim burda fēlen olu. urda manav
kōde yapTırıyılāda çok keşgek dēriz yani una. çok ğüzel olur. (İsmail)
çok şāne olur.

80 ğaynatam vādı, gece başımı yıkādım ben. ğaynatamlan on sene durduğ bi
evde. yirmi sene durduğ ğaynanamnan da. gece başımı yıkama dērdi
ğaynatam.

gece başımı yümedim

yetim hağğı yimedim

85 dērdi, bene türkū yakādı böle ğızādı. ben de annamazdım unuñ dediini
canım yıkadım. yerde duruyoz yani. öle derdi bene. demek ki bu ğıda
günahmış yani, yetim hağğı yimek ğıda günahmış gece baş yıkamag
emme, yıkadığ biz de canım genclik.

(Ayşe) tābi, ēşi hamır çıkımaz dērlēdi, acı yani samsağ, soğan öle şe
90 çıkımaz derlēdi. ya kömür ğorlādı ğıyına, eyce mecıtır ğaldıñ mı yani.

kömür görüladı, guru kömür, ni demekse biz de bilmiuz yani de. işte esgilen şesi. çıkmaz yani günah derledi.

(İsmail) iki gelin bi yere meselē bu eve örnek iki gelin geldi. ikisi de yeni gelin. e bunnarı kırk basmasıñ diye, aralarına ya demir, ya Pıçak,
95 ya boncuq, böyle bi yöre yani, vatandaşın inaç yani gelenek. böyle bişi de yokTur aslında ama esgilere göre bi inaç yani.

(Ayşe) anañ babañ nerē verise, mecubursuñ yani vamā. tanımiyuz bilmiyuz, bi kōrku vā yani, ana boba kōrkusu vā. mecubursuñ yani, karşı gelemiyōñ, anña bobaña. çaresizsiñ sevmiyōsañ bile varcāñ. nişannı bile
100 görmezdin yani bizim günümüzde evlenessie gāda. evlendiñ gün görceñ. geşdi yoldan geşmezdik biz yani. e türlü adını çıkariyula yani. anañ babañ duysa, zatān kōrkudan gonusamassıñ. çare mi una. çare yok. gelin yüzünnen baraba dovāñınan varıyoñ.

üstüনে sarkası olu böyle yañışlı (sarka: nakışlı kısa cepken türü yelek)
105 başpara oludu böyle. başparalā oludu. başpara çekérle başıña. kütelē çiçek yaparla. üstlük de atarla tepeñe. külte böyle gārafil külteler yapadı, süs yani. pullu şeli, yörüg işi...

urda çeşmede hinci helva dağırla. sinekmē deriz biz, yālı sinekmē (sini ekmeği). unu keserlē, dişiñ zızılāmaz derle, gelin ekmē yi derlē.
110 u adet bizim işte/ benim gibi oyalıyamıyan yoz örte, yoz yazma örte (yoz yazma: oyalanmamış yazma). oğuntu oğuntu. kına oğuntusu geldi düün oğusu geldi, deriz biz işte.

Kelimeler

gonusmuşuzdur. aynı biz d enkile sōlēdik. enkinneri biliuz bak. denme
115 mi canım? ni olsa çekişirim yā, gızdımdı. i bilmuyun ku. birbirife bişē deyişirlē.

Adı Soyadı: **Mehmet Emin KAYA**

Yaşı:83

Okur yazarlık: Kendi kendine öğrenmiş

Piyade Köyü

Konusu: Muhtelif

44

mehmed imin kaya. sekisen üş, hayır pıynarlı mektebi emme işte, u
 ğıdarlık biliyon, mektebim yok dā.
 e nası vakit geçircez canım işte, herkez kendi işinde meşur ollur, arkadeş
 dēil ki zaten. işten arta ğalan zamanlada, şē yapmak, yanı muhabbet
 5 yāparız.
 bugünüñkü düünne, u zamaķı düünnere beñzemiu emme. u zaman gençlē
 başğaydı, hetiyarlā başğeydi. kadınlā ayırdı, erkeklē ayırdı düünnede.
 şimdi buzamanlada, erkēde ğarışık, ğarısı da ğarışık şimdi şu zamanda.
 hayır şimdi, unu olanıñbabaları, olanıñ babası bilir. ben filanca adamıñ
 10 ğızını alcem dēr. gider ister, alır, verise. vemesse, almasa istemes. kendi
 bilmez olan.babasınıñ emirinnen durudu. şimdi öle dēil yani.şimdi kadın
 da biliyo, olan da biliyo, şimdi esgisine uymuyu şimdi.
 şimdi biz istedik bi adamıñ ğızını dalçukur köünden. nişannandık. üç
 sene durduk öle. üç sene sona düün yapıdık.nişannım benden ğaçadı biere
 15 (bir yere) gelmezdik hic. düünnere gidēdik. düünnede görebilisek görin
 dēriz. orlada o kadınla ayırı bi erkeklē ayırı. nişannıñı görin dersiñ
 emme göremessiñ. u zaman görünmezdi.
 zaman elbiselerimiz kendimiz yapardık hep canım. şindiki gibi, satın
 alınırdı. işte şapğa yerine bi iraqçın yapadı ğadın. iraqçın dērdik, taķka.bi
 20 humayındı, şimdi humayın var ya, humaynı bi taķka gibi böle kerē dikē,
 işleme işlē una, yañış yapa. iraqçın dērdik biz unu geyēdik.
 şimdi burdan yaya olarağ kebsüde ğadā gidēdik. kebsüdden bi beygir
 arabēcisi vardı benim bildiimden beri. u beygir arabecisinnen gidēdik,
 bakkesire. öle varı gelidik. urbeyi de gördük. urdan döner geliriz bari. i
 25 canım şimdi davranısıñ bi hazırlık yapasıñ. filen gün düün yapcez,
 düünümüz vā. i ne yaparızına, düünde ni olur, birez kendimiz geyecek

elbiselēmiz olur. unnarı alırız. i sōā zamanı geldi mi davul dutarız.
 davulu dutarız. köyüñ deliğanlılarını toplārız, bizim düünümüz var olum
 baķıñ, filān gün.davulcula gelir. deliğanlılar, davulunna dümbelek, iki gün
 30 üş gün burda çalarlā. undan sona bi gün gelini alırla, gelini getirilē.
 birinci gün davul gelir. bugün davul gelir. şindi davul geldi mi dey şurē
 kenāre oturu. köyüñ deliğanlıları bayrāķter deris, olur birisi. bayrāķter
 gider oriyi davulcuları alır gelir. çala çala getirir. unnarı oturdur. ondan
 sona u gün davēt ettimiz kōleden, düüncülē gelir. okudimiz, düğün
 35 oķuntusu dađıttıķlāmız. gelirlē köün kenarına davulcula, ertesi gün,
 cumartesi gün davulcula burdan deliğanlılā gidiyo. hoş geldiñiz, hoş
 bulduk. düün evine davāt ederle. düün evine, düün sahibimñ evine
 getiriula. u da dışarı çıķıu. selam, aleyküm selam. hoş beş. fālan adamñ
 evine götürün bunnarı. davulculara. una unu davulcula konāa re götürüu
 40 unu. ağşam oldu mu meydan ateşi yanā. meydan ocāı yaķā deliğanlılā.
 ağşam muhabbeti yaparla. gece muhabbeti. ertesi gün düüncü birikir.
 düüncü biriktiü günde aynı yana gene. dāa ertesi gün ağşam, öylei
 soñuna ğādā düüncü gelir, erken gide, yaķın ısa ağşam üzeri gidē, alıgeli
 gelini alırla gelirle. yaban deise gelin atnan gelir, köüñ içindese arabele
 45 geli. öküz arabasınnan.
 bin dokuz yüz kırķbirde gitTim. vala ben asgerde pek benim, saķatTim
 ben de asgerde ğalmadım pek. ben iki sene yapTim. az deil emme, ben
 sakāt olarak, ben talim etmedim. üç ay bi talim gördük biz. saķatları,
 alaman geliverince edirneye, alaman geliverince saķat olanları, asger
 50 almıyudu ilkin türkiye. alaman uri gelince, saķatları topladı, biz kebsüde
 toplandığ altıyüz kişi. üç ay bi tālim gösterdilē. undan sōna hasTānelere,
 şübelere daıtTıla. ben kōtāyada yapıdım asgerlii. yirmibir ayda kōtāyada
 durdum. asgerliim kōtāyade idi, postaydım posta getiri götürüdüm
 postaneden. ben dayirēde idim. asgerlik şübesinde, şübede geçirdim işte
 55 yirmi bir ay.
 sürüm avı diuz biz. kōde sürüm avı vā bugün ğoñşulā hadiñ. toplanır
 kōlülē hepsi. silahı olan, silahı olmān eline bi deynek alı, varıu deh deh,
 düh deh derken işte, silahlıla öñe dizilir bi yēre. artçılā ğovā, gelise av,

öldürüse öldürü, öldüremese öldüremez. hayvanlardan yiyen olusa ğurt,
 60 yemiş hanı ğoyununu ğurt yemiş dēdilēmi, u ğün ğurd avına gidicēz yav.
 bak bu hayvanı yemiş dēdilē mi, u ğün ğurd avına gidēdik. ni çıkāsa
 unu furāsıñ. ya doñuz, ya tilki, ya ğurt, çıkasa eceli gelmiş çıkana,
 unnarı öldürüsün. çıkmadı hiş furmasın, furmadan da geliriz āyşama.
 toplanırız.

65 *Kelimeler ve Cümleler:*

hiç oğul yokdu bōrda. yani çekmedim sefelim (sevelim), ben bilmün.
 öküzin acamısa öñde hanımıñ gide. bi vasta olan yere ğada götürülüdü
 hasTa. ahlalıgedik dērle bi mälle vadır. burla bu çevirede u köve
 giderlēdi. burda ardıç var, çam var, aqçam dērle bazı emme çamınan tal
 70 vadır. pıynar vadır. davulğı dēriz u vadır. meşe.

canım şimdi böle saplıq, keser sapı, nacaq sapı, ğurgen āacından olusa
 éyi olur, ğazma saplığı pıynardan olu. başğa şēden olmaz. unnā çadırıdı
 dünden gelene ğada.

Adı Soyadı: **Emine ÜNAL**

Yaşı: 52

Okur yazarlık:

Karahaliller Köyü

Konusu: Muhtelif (günlük işler, gelenek- görenekler)

45

elliki yaşındayım. yok yok, okula gitmedik. uri okula kırk gün gece okuluna gittik, u da bi şe vedilē, bi diploma vedilē, başga bi okur yazarım yok.

u zaman işlenidik biz heP. çorab öredik. urdan peşkir püsküllüüz, ördan
5 böle gergilik eiriz, çekgilig eiriz, unu eiriz masıra sararız. çulfalıg
çözeriz biz çözügüsünü, argaci de aynı masırası meliknen geçeriş,
çulfalıқта doğuruz. u siyahları öle ederiz. beyazları da peşkir gibi,
yañışlarız. pamık iplinnen yañışlarız. yañışlāñ adı da, yedibala deriz,
damgalı peşgiri deriz, damgalı dēriz. unnarı ölene ğırmızıyā boyarız.
10 şayakları da doğuruz, depdiriz ündan adamlı pontul ede. şayak, pontul
oliu işte adamlara, pontul oluyu. ğara yapāıdan doğunu.

bu yazmiy böle işte bazardan alıyoz, poylağ alıyoz, boncuğ pul alıyoz,
unnarı böle bi siyāha diziyuz. undan sōna böle gelin olan ğızlāñ
ceyizlene böle bunu makinede yapıyoz. şerit geçiriyoz, ğırmızı geçiriyoz.
15 gelinne dartını bölene.

esgi gelinlere evelea göklü pase gēdiris. üsdüne biyāz gömlek gēdiriz.
bēz doğuma, serpmeli gönek, üsdüne ğaragülmez henteri gēdiriz. üsdüne
ğumeş gēdiriz. ğumeşin üsdüne ğari teresannarı dağarış. alını al örteriz,
ğırmızı örteriz üstüne. üsdüne paralānı çekeriz, başparası çekeriz böle
20 para çekeris. urdan bölene çıkarız işte gelini. beline kümüş kuşak bālāriz.
dejš dēye dēye, ğoca kişilē öle dejš dēlēdi. anala öle dēlēdi, öle çıkādı.
çarığ geyiduk çarığ ilkin çarığ. evelē anatam bir çorap örüveridi. çoraba
da bir sūr dersinden gönderı tabi evel gön denidi evel ona. una bi şey
yapasıñ, ip dikiveri böle sırumdan. bālāsıñ çorabıñ üsdüne, unnan gidesin
25 bayıra, ğoyuna geçiye.

e sabāli gāktıñ mı, ezende gākādık. mal olan goyunuñu, nise geçini alı gidē. kimi de öküzlere baqa, boķunu atā, ineklere baķā. sona öküzleñ yēmini verisiñ. bubañ anañ çivte gitTise, çivt zamansa çivte gidilir. ekin nası ekilcek gülüm, hinci bölene öküzlenen evlek keseriz. evlek bölē bi cizi yapā, bölē cizi yapāsın. ciziniñ içine buydeyi sepēsiniñ undan sōna 30 öküzlere sürēsiniñ bölene. öküzlerin önünde düşēsiniñ, biri de dil dēr. elinde övenderesi olur. övendere uzun bi dēneğ olu. ucunda nodul olu. nodulu türterle bişē, mıh, çivi gibi bişē türterle. unnan öküzü hep türtü türtü verile. öle öle süresiñ āşama gada.

35 tohumu ekdik. allah da vedi de mi bitiveri. gömgök bitē. gübüresini sōñ ātāsın. zamanı geldi mi tābi öldumu, biçesiñ. orānan biçiduk, daa gine de orānan biçiz bizde. aynı orānan biçiz yamaları. elin birinde oraķ, birinde ellik biçēsiniñ. hinci ellik yoķ ğari. iki getirise, iki sefer gettiñ mi bi demet olu. bi de bāciğ atāsın. bi adamda geli bācī bālā. undan sona 40 öküz arabasına sararız. añgeçli olu bölē. sonā getirisiñ, yığın yapāsın. harman yeri olu bir harmana yığasıñ, undan sona öküzlenne sürcez ya ğari, demedi topladıñ mı dāıdırsıñ ğeri harman yerine. demetleri hebsini bölē dāıdırsıñ bācıklānden çezesiñ silkelēsini. öküzlenen dōne dōne süresini. aķdarısın bi dīrennen. eridi mi u, tınaz yapāsiniñ. yabannan 45 savırısıñ buydeyi seçesiñ, u da yelnen. yaba bölene altı barmaķlı olu, biri de tāta gibi olu. sapı samanı ayırdık. seç olu. ekini de gözernen elēsiniñ bölē. sallē sallē elēsiniñ. çuvallāsiniñ, doķuma çuvalları bölē kirkiten doķunan çuvalları. dört teneke ğuyasıñ, una bi kile dērsiniñ. undan sōna getiriz, hambara ğuyyuz. hambardan mıñarıñ önünde yıķıyoz. urdan 50 ğuruduyuz, eviñ üstüne çıkarız urda ğuruduruz. ğuruduni sōna çuvallarız deymene götürüz. eşşe sararız, eşşeklere, urdan sel deymenlene götürüz urda üğüdürüz. unda sona getti mi elēriz, işte ekmei bölē yapāriz. ayşamdan maya ürediriz. sabāli oldu mu, unumuzu elēriz. yuğuruz. hambırın üzeri olur, tekne de dolā ısırannan bölē koparız. yasteciñ üstüne 55 bölē sereriz. yastecde sereriz. yazarız tātē. fırını yakarıs, fırın āardımı götürüs. hamırda oldu ya ğari. urda süpürüs, atarıs fırına. üsdü bölē ğızardı mı, açarız ğari. fırını unu süngüre dēriz. ununna süpürüz. ğoca bi

- 90 una göca heybe geliu derle, asbab geli... gelin beygirini öle huri getirile.
bi namazlä atarlā arka tarafına, böle gölcük namazläsı atarla. beygirin
geminin yanlana bi yanna al bi yanna girap bālarlā...
zehmeri de gelin oldum ben. bi ağ ata bindim... eñili mi özenkilik
istiyon.
- 95 göca garının biri de dēiş dēr gari, baqırı alı veri eline. baqırı fura fura;
gelin gelin allı gelin
hanı seniñ nazlı yariñ
der, yengelē gari dönē;
gelin geldi avlımıza
- 100 şenlik düştü göñlümüze
yengeleñ hepsi dönē, bi ters bi oñ dönerle. gelin oynamas. geliniñ
gulaqları savır olmasın diye gelin endi mi, hemen bakıra furuyola, hemen
bakıra başlarlā.
/ gēindirilē /
- 105 goñşunuñ mıñarına. uri bi bıçaq götürüle, bi daraq götürüle, saqlarla,
mıñariñ kezilene. hārı da biladirla...geldi mi evinin dört kezisine de dōke
gari u suyu. merdimanlaña da her yaqalara dōkē.
/ cumey gün kül almañ, cumey gün çamaşır yıkamañ, cumey gün ekmek
ettin mi deve kellesi gādā ēsig olurmuş dērlēdi. cumey gün bişey
- 110 yapmañ dēni, mükminle bayramı dērdi...gün endiñnin sōna ēşi
hambırinnan, acı çıkmaz çıkmaz evden dērle. bi de elek.../
/ horoz, tavıq nise gari, önüne çıkana veri verisiñ. /
güzün, çobanla bayırda yataқанek...
üş pıcañ biri küf oluverimiş, zırf küfleniverimiş. eı yāmir yāsiñ dē canım
- 115 yāmir doası olurdu. bide bizim bi nenemiz vadı dede daşı ıslādı. şindi
burdan sabāla gākādı, hic arkasına bakmadan, ta dedenin yanna. temsil
bizim bura dede hayırı ediyuz, dedemiz vā, dē şu gıriñ tepesinde. uri
dedeniñ yanna varıyu. iki rekket dedeniñ içi, allah ırzası için namaz
gılıyā. urdan üş dene daş alıyı, ārdına bakmadan, bi kimsē demiceñ
- 120 emme hiş dede daşı ıslıyın ıslamā gidin hic demiceñ. urdan u üş dene
dede daşını alıyı, mıñarın biriniñ haznasına atıveriyā. sona havā çık yādı

125 mı, öle çok yādı mı, hemen unı gidi̇, kimsēe deyvemedēn u daşları alıyı,
hic ıardına baķmadan okuyu okuyu dedeniñ ğıyına aynı daşları ğıyu
dedeniñ çevrintili avlısı vādır. edirafı bōle çevrikdir. aynı üş daşınıñ
üşcēzini de uri ğor geli. u eden, urda aynı dedeniñ urfi içi, allah ırazı içi
namaz ğılā urda. gine ardına baķmadan evine geli.



Adı Soyadı: **Hacı Mehmet ATAK**

Yaşı:73

Okur yazarlık:

Mezitler Köyü

Konusu: Hatıra, Maniler

46

añnadijn. babam bene dēdi kin, bene dēmedi, toplumda. biz bayrama
gidiyuz. bayrama faraca, burdan alabardāe vādi. biladerini aldı urda,
efesiniñ sādıcını. gidem sennen faraca dēdi. bilader! faraca gitmicez.
göbel kiccáz. peki! göbelē gidem bilader dedi. urdan bi yimek yidilē
5 urda. yēmij yiyince ğādā, onun sözü, otuz dene yımırta ğırıj u pelevan.
otuz dene yımırta ğırıylá bi çanağ bekmez ğuyulá, ğaşşınan bi emek
çekiulá. köyüñ başına çıkıulá, başmıñar dērlē, mıñara. bacak gibi akī.
oturmuşlā mıñarın başına, bi türkü çekmişle köve ğarşı. sadıç, bilāder oli
mi? valla de urda bi kişi olsa da, una sōrsak da. u oliu, òmadijini u
10 bilivürü, divürü. bence olii sadıç. sence, bence de olii. aşşadan yoğarı ha
bakam, ğuyıye çıkıulá. ilaziñmiş ğuyu. ilāz yapmış ğuyeyi. oturam sadıç.
oturam. bi otmuşla kölgij. bidde urda çekmişle gene. e nası çekcez sadıç.
e işte ğadınlañ türküsünü çekcez.
emiziñ önü pamık
15 pamık talları yamık
soran beñizimi sorī
benim içerim yanık.
sadıç olī mi? bilader olī mi? valla dea urda bi isan olsa da una sōrsak,
oli òmadiini u diyvürü. bence olī bilader. bence de olī bilāder. urdan
20 çıkıvurila buri şu köüñ ğarşısına ali ğayası dēriz. urdan da uri geliula.
ay hendiim hendiim, diyu
ğabırcalı sevdiim, di
bu bayramla bize ğeli
bayramlaşam sevdiim, di.
25 şindi urdanda buri sölüula hinci bu köve ğarşı. urdan çekivürile ha
bakam yuğardan aşşarı göbele sēriula. variulá. bayram daynının evine.

zalînen (Salih) anası urda oturup durulâ. anası dışarı gidi. zalââ! ey! biz
 sene geldik. allahîñ emrinnen izzete. bovam söliu bunu. olur mu? allah
 yazdısa olur di. ē i nasıl yapcāz. ışıklarâ da nişannımış o. beni uri de
 30 nişanni oldîni unu söylemedi. sōnadan duydum ben. nise, un da bayram
 dayı geçileri eberip geli. bi kırkık atî geçilere bi hayvan kesiy urda.
 yāni yapıulâ, gavurma yapıylâ yiyyulâ, hadi allahâ ısmarladık. ışıklara
 varyilâ. istasona inekene, ...nise zîñ zîñ bayramîñ ikinci gününe düğün
 yirlêne gidem le bi oyunēm şurda. gençlik vā ya. ölüm şuri kiççen,
 35 diğeri, ben oynacan böün. diğeri şuna bak bi saylamıu bile babasını.
 undan sona nise varıla küçüklere. aqtepi davılñ sesi garşie huru
 hururiu. ule bu koca köde. hadi urdan göca köe. acık u dereniñ içinde
 de. urdan berikile, beride açıkTa. biri bu yakada biri orta yerde biri de
 yukarda. eski kö. ulen uri variula gene halâ davıl güm güm hurî. ulen
 40 kireşte bu len. gidem mi. gidem bilâder. ha baqam varıvurüliulâ uri
 galañ. oturiula galañ.oturup durula, oynip durulâ. iki kişi oynāmiş. sekiz
 on kişi saten, hemen almişlâ davılı bovamîñ eline veriula. babamda oldii
 gibi izzetin eline viri. izzet bi ğaynamış hinci. hemen elleniñ işleñi
 yālamışmış. davılı çalaqana. bacāda soqulmuş, kafa kafa getmişle.
 45 dūrtemiş böle .bi sestem çıkcek diye. ikisini bi ses sancaqlâ. undan sōna
 göca kapı bi ayırılımımiş. izzet hemen ta burdan göltü altından bi
 yālamış dilini, e ğara sığır davılı çıkāmış ta, davıla bi yanaşmış emme.
 ulen u davılını da çalan bir aşşakı musalarlı madende ni, unuñ adı,
 ismet. nise u çöcü gördüm. ādemiñ bilâderi. ya eline bi müfer geçivürü
 50 eline. u müfer ni çekiu unuñ elinden bilmem. böle hurdii vakıt da
 cingenne çalamaz unun çaldîni. izzet bi yanaşmış davıla, göca kapı bi
 ayırılıvuriy. oyun çerdâ uri gelmiş. aq yaşmaqlı ğancıkla urda durup
 durulāmış. faraşdağı ğadınlâ urdamış. ulēn, bilâder dimiş. aynı burasının
 giyimi de urda ğaynamış. undan sona ğaçıp geliula, şuri mezere geliula,
 55 bovam ille buri gidem demiş. ben gidin dēmiş. urdan galañ mezerin
 ardından galan bi yol gide
 esgiden bizde burda üş gün oynarlādıñ. şu imamlān hurunu dēriz. burası
 ni çeklēdin binnem. undan sona bu izzet buri geli. alabārdadan geli. buri

gitmeden evvelē geli. undan sōna abası vā, bovamañ urda. halam. burda
 60 bi oyniula ūurda. bi ğancık vā dī̄ işlēnde dī̄ oyniyen dī̄. ğeri yanmı dī̄
 sayma dī̄. bilader dī̄ gene bovama. e u da bōle abası, oyniyen abası
 kimes çıkıjı ortá yērē emme, oynamasını bilmī̄ işte. hi depinüvürü bi orta
 yerde. kimesi de dōkdürüü bōle undan sona baķmıŝla oynamıŝ nise. sadıķ
 65 dēmiŝ, bu ğıza oyuna baķTım dēmiŝ. baķılcaķ bi ğancık vā dēmiŝ. dōrt
 kōŝe dēmiŝ. işte ōsa ōsa işte o dēmiŝ. e aĝnamıŝ bu. ben dēmiŝ sıkıştım
 sadıç dēmiŝ. donuma ğoyuucan dēmiŝ ben tufālatá gitcen dēmiŝ. bu arada
 da kittim mi ğēmeme bak dēmiŝ. i u kendisi urda ğalı mı. hadi u da
 unnan baraba gidi. ni tufalete ğirī̄ ni bişi. ğirmiŝ tufaletē emme
 bozmamıŝ bi şey. ni bōyüķ ni küçüķ bozmadım diu. ē ölen ölmüş. eve
 70 varyilā aba suy getirive baķam. aba niy piŝirdiñ. yumırta biŝirvüdüm,
 yout gettim, pēnir gettim. işte lengir lungur elde ni vāsa gettim. eyi.
 senin izzet ev yarılŝa damıñ altına ğirecek öle ya, urda durup duru. aba
 dī̄. hā! oliy bunna. olur. bunna olī̄ bōle. hanı bovam söledin bunu.
 bovam köreŝiudu. dombiyi bastırdıķ. manķır munķır manķırī̄. ūurda dana.
 75 üşlü. ğızanla amcamıñ evi vā. iki dombi köreşirkene, sulamā ben ğötürin
 sen de ğel, dir. senin dombi āzman, benimkini şe yapı̄. ğızıu una.
 köreŝmiŝle ilēnden. çok fenādır bu dombinen deve, zıtlıdır bōle. şu ğocca
 kölüle, sekiz on kişi, ha baķam ellēnde süven, odun bōle. valla dombinin
 buynuzlāna hurīla ki duymī̄ bile dombi. ğaçaķana hem burdan bacaķtan
 80 ğırıldı, hem burladan mı ğırıldīdi, soķulmañ dēdi. bacāñız ğırılı baķ
 geberisiniz dēdi. sōna nise, e basdırdı dombiyi hinci ovuķına. bacaķları
 yukarı ğeldi. manķır manķır manķırıu. ulen sen kesiñ mu bunu yoĝsa
 dēdi, ğözleri ğızarmıŝ bunun dedi. acıķ yorımın ben bunu, u bastırı da
 ōraŝtırī̄. ğökçe mıñarı vā, ğoyūdu ğalañ kākđı, ğökçe mınarı vā. selām
 85 vimedī. üteki içiū, u işmedi. ğeŝti çamaŝırlıa, çamaŝır mıñarına undan da
 içmī̄. haldamara ğeŝti. undan da işmī̄ tá dereniñ içinde esse mıñarı vā.
 essen mıñarına ğitmiŝ. biççıķtım dāñı̄ uri baķtım. işlīñ altı diriz. dombi
 ğörünmī̄. i esen mıñara ğitti dombi. urda içese içcek. urda aharı vā.
 ğalañ urda işti dombi buri ğeldi. alana ğirdi. çayıra. sona kitti ayşam

90 üstü aldı geldi gālanōle bōle bişile. bunna oldu geşti. gördüm bunnarı
ben.

hançısı yiñilise, u altı kişi çekī, iki kilu loğumu veriula buri yiyūlā./.../
üssin benim yanımda çalışji.

ülen şeref dedim, gāvuruñ parasına gāda mı galdık dedim. iki buçuk lire
95 verdiler bize hiş çalışmadan. emme niye virī. ben bi gün harşcılık
yaptım. harcı goydum. baállalı halilinen, uşmıñarlı mēmet çalışiula. iki
ustriya bi daşçı bi çamırcı, bi harşcı. u zaman gocānan (kucak) çikiu
daşla.

deñiştiriuuz.dört dene araba deñtirdik.

100 benim ğarı bi gün ayşama ğada birine anasol ğazıvudu da.
madenden geldi diye iret etTi beni, sa'tir etti.

dadāa gidēdik burdan avlanmāa, üş gün ğaldık urda. eflene yapar,
hayvan keserlēdi.

105 ekin ekim kıytiye
ğarar olmaz uykiye
senin gibi güzel gelin
yakılmaz mı türkiye

110 ayfon ekim bir evlek
dişleşti ğara leylek
ben bir evin bir öliyin
bennen olmaz eylenmek

115 ğayadan indim deriye
turdum çivte güvercin hurdum
aldım başımı gidiyon
yarı yollādan döndüm

120 keklik ötüyor daşTa
laf atma bene dışTa

- gelin sennen eyleniyon
benim sevdiğim başğa
- 125 başgacada ğara yandıķ
şeyirden aldım sandıķ
senin gibi güzelnen
çok güleştik, seviştik
- 130 hadi gidem bālara
gül mü yādı dālara
seniñ gibi nazlı yari
göremedim burlāda
- 135 ak ğoyunlā ğuzulu
direklere dizili
bileziñ üstünde
benim ismim yazılı
- 140 ğızda ğoyun yaylası
bölük ğoyun duzlası
ölçüverem boylamızı
vā mı direm fazlası

Adı Soyadı: **Mehmet ÜNLÜ**

Yaşı:76

Okur yazarlık: var

Sayacık köyü

Konusu: Muhtelif

47

memet ünlü, yetmişaltı. kendi kendim örandım. kendime ğada var. ben
birez samsağ yidim, қоқар yani una göre hā!

u günneri tabi birez görenek yoқdu. yani biraz ağır olurdu, éyi olmazdı
yani çepel olurdu yanı. baқla, yulaf şu bu ğarışık olurdu. şimdi hepsi
5 var. şimdi temiz oluyu. mahsul temiz oluyu şinci.

arpa, buydey, misir

dışdan dernē toplanırladı

u günüñ behrinde

10 unnar u dedeleriñ ürühu için hayır yaparlā, yılda birer defa. hıdırelleze
raslar. hıdırillez hayırıyla beraber olur. aslında bu yapılan iki tane hayır
dede hayıdır... işte adet ğurulmuş, olmasm anı diye bişey yoқ, heralda
olur... bazı nusubet oldūunu... hayvanı vā bi ki, galanı hep ilenřberliknen,
kendine ğıda... ğocağarı masalı unnañ çoğu.

Adı Soyadı:Şehriye GÜNEY

Yaşı:60

Okur yazarlık: okur yazar değil

Örenli Köyü

Gelenek ve Görenekler

48

şēriē güney, atmış. işte hacınıñ öykünüvedij gibi. düñür gelirlēdi, anamız buvamız neri verise uri varıdık. gelin ğıza gelilēdi. halva ğararlādı. üş gün davıl çalınır, bi gün davıl gelir, bi gün düñücü birikir, bi gün de gelin çıkā, bi günde el öpē dört gün. he! dört gün böyle duruludu, ğonak 5 verilidi gelen düñüclere, üş gün de unna beklēdi, geçiridile. şinci, adamıñ vazayıtı vā geliyü gidiyü.

beygir, araba, öküz arabası. üsdüne kilim sererle, içine üç yenge, bi gelin. önden çekē bi adam, è öküzleñ ğulaqlanā bire tenā yālık bālarlā, undan sōna gide, elterlē, davılınan zurninen alilā varılā, ğuyarlā. 10 on_ altı yaşımdā evlendim. tamam yok, düñür gelilē. tasa düze, ben bu ğızı alcen dir, adam beyenirse, gelin. bubañ niri vürüü, uri varılā. öle kendi bildiine yokdu evel. şinci ğızla kendi beyeni. u zaman tantel yok. bēz doğurla, gönek yaparla, peşkir yaparla, a bōle. bunun bōle erpedeni olur, bu olur, yañış olur, bōle basmī nerde bulceñ sen vağit. doğuma, 15 elnen yaparlādı. unna giyilirdi, unna serilirdi. boncuğ, oya bunnā yokdu. peşkir dirle bizde bundan önümüze gereriz biz bunu. boya çulfalıj oliy unun, tezgahı olur. gerēsiñ. çözesin, doğursuñ, bōle çözeriz, darāı olur, gözü olur. undan sōna gerēsiñ doğursun. hususu darāı olur. üzü olur. gerēsiñ, girēsiñ içine bunnarı yapasıñ. bunna bōle. ininne yaparlādı, 20 irpidere bōle doğulduğ. ala boyarı. gözel ipnen, bu iplēnende ininde yaparlādı. u oludu bağ u vādı. çul doğurduğ kirkitnen. ejridik bükedik. gerēdik āca, ununu ācı da ayırır. unnarıda doğurduğ. kirkit bōle dişli olur u bōle furāsıñ.

buna gelin_ alı dērle, buna gözel gök dēriz, buna sarı dēriz, buna yeşil 25 diriz, yeşil. yok bunna āma. boyama da vādı emme sōna bunna çıkdı. bunnardan yapıyuz. he he! bunnarı kendimiz yapıyuz canım. aliyuz satiyula.

aşşādan aliuz, getiriuz. bunnadan eiriuz, bunnān ağından., kendimiz
 boyyiuz, bak bōle çorab örüz alaca. bunna satın ya, aynı bōle boyyuz,
 göyun tüvünden bunnarı örēdik bunna hinci satın ġari, göyun tüvü ġaḡTı.
 30 e canım bunna orlon, bunnā göyun tüvü. yūñ aynı bunnañ tezgâhında
 dokūz. dokiuuz. geriuz, işte bak, işte ĩne.
 düğünü ġurakān ni hazırlıı olur. aş yaparı, hayvan keseris. aşçı dutaris.
 keşgek, hamır, undan sōna et, datlı halva, şerbet, bunnarı getirir, iki de
 ġarı dutaris. unnarı da hepizini, salça tümünü getiri, ġuyarız eline, teslim
 35 ederis, unnā unu bişiri, üş dört deliğanlı dutaris, bayraḡcı, bayraḡ oliu ya
 canım. birisi başçı olu, üşçū de ġıyında olur. u ġün gelirle, hayvanı
 kesēriz. ġavırıla, çevirilē, yirle, ertesı ġünde düüncülemiz gelir. sabāa
 ġarşı aş bişirile ġazanlara hazırlarlā, düüncüle gelir, dışda, işTen, gellē.
 gelen düüne geli, selāmun aleyküm, düünüñ mubareġ olsun. gelen yir
 40 yimiini gidē. gelikene, ey tavıḡ geti, filen isteriz, golañ isteriz, bişşee
 bişe, bi tavıḡ, yavut ġavırma, düün sahibısı gessin. damat gessin,
 ġaynana gessin baḡam. geliñ. hebisini oreyā atarlā. evelā dāmat geli, hoş
 geldiñiz, hebisine ni istiuñuz, ḡola. al. undan sōnā gel baḡam dünür
 adam. u da gelir. bi de una viriler. unu çağırırıla. hoş geldiñiz, tamam.
 45 istediimiz geldi. istemince, getimince burden ġalkmazla, mabbet olalenk
 (olarak). undan sōna varılā dayanırıla düün sahibine. hoş geldiñiz,
 sarılırla, daḡcini daḡā, vicini viri, getirile şeye.
 şinci ābi çıḡdı, aġa çıḡdı. hinci u vā. bizim burda billa dimez. civar
 kōle dēr billa diye. biz ade dēriz. abıla dirle. tamam
 50 buna variuz, böün ġonak sende. sene sölüuz ġonak, düşüü, adam evi.
 gidiuz buna sölüüz, aḡırabalāmıza u da döşşü evi. varam bi āşamdan
 dışdan ġalan olusa varıula urda yatiula. gelini çıkariula çıkıp gidiula
 ködekinne yir ekmiini gidē. işte düüncülēñ geldiġi ġün āşam. cumārtesi
 55 ġünü āşam düün evinden üç yenge, ondan sna, alırlā kını dōru beri ġız
 evine gelle, yenge pincekle getiri kını. unna geli. beriden de ġızıñ
 yengesi bi aġ alır eline diñelir, ġarılañ biri de övē. ġızın yengesi gessin
 dēdi mi, yenge aġı örtē üsTüne, boynuna sarılır, mani sölē.
 aġını āmıř eline

- geliyor salına salına
60 ünneñ gelin ğızıñ yengesini
didi mi, bakır çalan ğarı, yenge sarılıvırı boynuna. ondan sōna eltisini
ünne, unuñ manisını biliü ğarı u. hinci unu ünne mi? yetim ğardeşi
olur;
emiziñ altı tütün
65 yapırağı bütün bütün
güçücükTen ğalmış yetim
a benim ğardeşim...
dir. güççük ğardeşi oldu mu bunu sōle.
arkası ğara ilekli (yelek)
70 umuzu yalama tüfekli
a benim ğardeşim...
diye olan ğardeşini ünlē. duyduñ mu? undan sōna, dāa vā emme.
gökçe mavrızler bitTi mi
her yaķaları dutTu mu
75 ğoca anam beni unutdu mu...
dir. anasını ünñe ğız.
alt çulumuzu ğaldırma
gelenimizi geri döndürme
benim gitTiğimi bildirme
80 a benim ğardeşim...dir. ğız ğardeşine sōle bunu. tabi u gitcek, u ğalcek
evde. undan sona kınalā yengelē. yengesi, kendi yengesi, ğız yenge,
ğızıñ tarafı yaķā, eline yaķarlā, ayāna yaķarla. onu hōle otutdurulā.
ütekinnē de getirile şu ğıdār kına. ğız elini daş gibi yumā. zornan açarla,
unu ğuyvurulā uri. hādi giderle. berikinne ğalıvurūla evde. ğızın yanında
85 dört dene bekçisi olu, ğız arkēdeşleri olur, unna yatā. unna unu gelin
çıkarasie ğada beklerlē. başını yaparlā. al bürürdük. para vādır, altın
unnarı çekerle, oya çekerle, undan sona ğrep çekerle, yüzüne al bürürle,
arkasına ğrep bürürle. undan sōna bi hoca getirilē. hoca dova yapa,
cenaza çıkarı gibi. dovayı toplā, bi yandan bāsı (babası) tuta, bi yandan
90 ğardeşi dutā. bazı oldu mu? gelin baķam olan ğardeşi kuşāını kuşatsıñ.

onu kuşadır. sā āyaniñ babıcını biri gēdiri, içine para guyairisinde biri gēdiri ikise ğardeşi bi daa ünne òrdan:

çekiñ atımı binek daşına

elim ermez eyer ğaşına

95 çivte ğardeşlerim gelsiñ yanı başıma

dir. òlan ğārdeşlēni ünnē. òlan ğardeşleri gelir, duta ğolundan, hadi sāīlicīnnen güle güle ğardeşim, pindirile, şeker serperle, çekē gide. aldiinnen düün evi de gelir, bayrāīnnan, davılıninnan, zurninnen, güle güle geçivirile, aldıklannan giderlē.

100 şindi òlan evine varınca, yengenin biri inē, biri tāa ine, gelin inmes. hadi baķam, yok. hadi bakam yok. nolcāk. ğaynana gēssiñ, ğaynata da gēsin baķam. gelir. birisi bi inij vāsa, inim vā dir, biri de bi òlum vā dir. gelin küp inē varı, köşē oturu.

105 hinci onun içi, bi kaşık allā, bi çivi alılā, kül çıkırlā, eteciini de çıkakana silkelerlē. undan sona, u huyu tüvü urda ğalcıımış, ori gitmicıımış. unnā geliniñ evine. orda ğalcek unnar tamam. yengelē öteden çalāmış unu, ğız evinden. habársız alılāmış.

110 hinci inēkene yengele gelir. üş dene ekmek getiri. tepsi ekmi. bòrdan geçirile bōle. dolaştırile. birini deliĝanlılara vērile, birini ğızlara virile. dişleri āırımasıñ die. dilerlē dilerlē uri uri virilē. aşçı ğarıda bi şē yā

getiri. kaşşık undan sōna kapı üş sever ört ğızım baķam. çat çat, üş sever örte. undan sōna yaĝı da eline virerlē, hadi ğızım yā gibi geçin. kapınıñ başına süverlē (sıvarlar), gelin kapı açā, gire de uri sandıñ üsdüne oturu....gelin boş evde otumaz. çeyiziñ altında durū urda

115 gettilēmi bi dāa sererle. gelin gine uri oturu. sabahıñ oldu mu ğaynanasına viri ğaynatasına viri, görüncesine viri, iline ğününe viri, hebicini göñüllerle. he! kese vadı hōle hōle. undan sona mendil işlērlē, ĩninne unnarı virilēdi gelen ğızanla, sabalañ ğızanla döküleĝalı. ayrı bu gibi etek oldu....üsdünede ğumeşi gēdirilē. arķasına da yazma

120 yaparlādı...bide bi ğuşşak...

atarla mınarıñ içine. geline durmadan aradırlā. bulanır, bulandırılā.
buldumu bi bardağ su doldurula, dökelekTen dōru eve. evde de bi
sōuralık yimek yapavurlā.

125 gelin sāvır galmasın diye baqır hura yengeler. gelin girdi mi yengele
baqır hura, undan sōna gelin getikleri yengele de oyna. dönüvürlē bir ki.



Adı Soyadı: **Muharrem KORKMAZ**

Yaşı: 80

Okur yazarlık:

Tilkicik Köyü

Konusu: Muhtelif

49

hinci ben bu davıla bi girerim. şindi başladım mı? horozlā ötē. gattiyyen baq, aynı bi söledim türkiye bi dā tezelemem. nērden geliu ni bilin. her an tespik gibi geliu. bōle ayşamdan ni söledim, şindi sabā oldu, halâ daha aynı bi türkū sōlemem.

- 5 şindi efendim mēmet çevuş dālarıñ bi çetesi. bu kürtoğlu, unuñ arkādeşi. ikisi yedi sene arkādeşlik yapmış. ta sōna dēmiş ki mēmet çavuş. gel arkādeş teslim olalım. şindi u da dēmiş ki. ben teslim olaman. ben teslim, asla, benim adım kürt. bene dērler dersimiñ kürtü diyu. ben teslim olaman diyu. diyu gel teslim olalım diyu. yok teslim olmiu. gidu
- 10 mēmeT çavuş teslim oliyu. mēmeT çavuş teslim olunca şindi mēmmed çavuşa diyular ki, sen yedi seneden beri bunnan arkādeşlik yapTıñ. arkādeşlik yapTıñ müddetçe sen bunuñ nērde yatıp nērde kalkıudunu biliyusun. bunu şı yapıceksiñ. bunu tutuceksiñ getiriceksin. sene bir gün hapislilik yok diyu. şindi veriyulá iki üş Tane adam arkadeş veriyola.
- 15 unna da unnañ taqıpcızı unna. tabi çıkıula şimdi dāyıñ başına tabi kürt olunuñ nērden geştini biliyu. şindi mēmet çavuş geliu. uri bi... vuriu. kürtölu da garşıdağı kayadımış şindi. şindi diu ku mēmet çavuş; gel dağlarıñ kürtü teslim ol! diu. u da diu ku, urdan māninnen: teslim olamam mēmeT çavuş
- 20 gözüüm göre göre teslim olamam
hapislere giremem
yad ellere silāhımı veremem...
- diu. şindi mēmet çavuşta diu ku, şindi:
atıñ arkedeşlerim atıñ dumanı kesmeyin
- 25 buna can gavgası dērler gücenip küsmeyiñ
diu. baq gari şindi. hinci kürtoğlu tekirá diu kun, şindi:

- atladım daşdan daşa
hiç atTüm kırşun gitmez boşa
şindi kırşlar döner ileşe
- 30 eyleme yolundan geş mēmet çavuş
diu. bak vurarıñ! şimdi bu sefer kürtölu bi kırşun yerleştiriu, mehmet
çavuş düşüü şindi. şindi düşünce baraba;
atıñ arkadeşlerim atıñ dumanı kesmeyin
buna can gavğası dēler gücenip küsmeyin
- 35 diu. kırşunu yimiş galan. burdan geçelim şimdi bu bitTi galañ. dāha vā
da, yetē.
şindi başga ni yapacez, ni diyem, ni gönüşalım. biz bilmüuz kı. hē! eski
türkülēdir, evel zamanlādan şimdi ni bilem, nē bilem;
- celeliñ kırşunu camdan geşti
- 40 ĩsanlanlarıñ içinden güvey seşTi
bunu söliyam şimdi. bu da āt gibi. şindimeselā sen bi kıs seviyumuşuñ.
tutmuşuk, sevdiñ gızı alımuşuñ. düün etmişñ. bunnā osmanı devleti
zamanında; şindi unu aliun, sen alıusuñ götürüusuñ. gızı aldıñ düün
ediyula. hur ha davul! hur! şimdi diu kı, şimdım urdan u celāllā geliu.
- 45 şēden garşidan dura göyü. pençereden bi kırşun göyuyo buna. ikisin de
öldürüyo. şimdi diu kı;
celeliñ kırşunu camdan geşTi
ĩsanlarıñ içinde güveyi seşTi
yakma canımı celāl
- 50 benim de canıma kıyım celāl
diu. gelin sölüü bunu;
al duvāı gelinim yollara bakar
kırşunu yidi- bilmem ni- yapar
de u da kırşunu yiyü, u da gidü. şindi urdan geçem bi gayrat galaba
- 55 da geçem şimdi.
şimdi başga ni va esgi türkülēden. bilmum kı, aklıma gelmü kı.
unutTum a yavrım şimdi hePsini.

nērde bitēr mi canım. bitmez yav, bitmez bitmez. hindi bi dāa var, esgi zaman türkülēnden emme.

60 yüce dağ başında yıldızım söner

celeli hurmuşlar ğanı fişilar

meselâ kı bunnar. şindi urdan gitsen dombay; bi de mandáya geçem şindi;

manda bağladım köşeye

65 yıktı efem beni köşeye

kanı dombi öldürdün beni

u da var, geçē bölene. bunda da mani var. u da demiş ki: hadi bilederim git, demiş. damdan hayvanlara bak ge, demiş. mandalara, dombilere bak ge, demiş. gidü. manda da süskenmiş. mandáa bakü,

70 manda unu görünce. hergün bilederi bakımuşumuş. unu görünce u gün de, gerdáha girmiş. güvü olmuş u günde. çocuk güvü olmuş. i sabala çocuk tabi başga çeşit vamiş mandanıñ yanna. manda baksa bi yabenci adam geliu. manda bi giriü. bunu parçaliu parçaliu undan sōna dombi. şindi diü ku, türkie yazıyım, sölüyüm:

75 dombey bāladım bir köşeye

süsdü efem beni yıkdı köşiyē

sen de katil mi olduñ

ğanlı dombi öldürdün beni

diyu. gelin de diü ku şindi urda:

80 beklerim kapıları

yoktur tapıları

güveyi beklerim

yoktur dombi yazıları

85 diü da. şimdi gelin de òrdan, şindi gelin unu görünce baraba u da ölüyu, u da ğiriz geçiriü. şimdi urdan başga ni konuşuverin ay olum.

canım evel zaman şēsi çoktur da. biz diyum ya sene. ben ağşamdan davılı aldım zaman sabāa ğadā sölediim zaman bir konuşmam. u türkü bi daha söylenilmez. emme geldi geştı, hinci ğalan kafala manyakladı. ehtiyarladı.

90 annattım zaman da olurdu. şimdi benim evletlerimi çıkarın ben davıl
 öñüne, üçünü de bir. üç evletim vā, üçü de olan. unna burda oynārlā.
 unna kararı ğāda oynarla. ben de burda kararları ğāda davılcıya para
 çeviririn. hur! hur davılçı! hur! efem gelir, abilerim oliyo, biladerim
 bırak ğalañ bırak ğalañ hadi gidicez, şu düüncü daıdam. hayır, huruñ!
 95 sabalā ğalañ güvij oynadiyla. öle unnada yaptık, çok geştik, ni yapıcez.
 şindi hepsini taıTık da, hepsini daıTık da hiş bişi ğalmadı. ğalırdı ben
 de de seniñ gibi bi babayid ölüm vādı. seksenyedi seksen kilu geliyudu.
 başaltında küreşüdü. şerifim irahmetlik. e bi elleri vādı, böle iki elim
 ğāda vādı. irahmetlikmiş, icellimiş. e işte şindi öleli, on altı onaltı sene
 100 felen oliu şimdi. evletleri vā çocukları ğaldı iki dene böle çocuk bırağdı.
 üş sene istambolu dödüüm. kırtaramadık. icellimiş. bırağdı gitTi alla ırazı
 ossuñ. iki evlātı ğaldı bize. iki evlātınında birini de allaha çok şükür,
 hayırlı uğurlu ossun, unu everdim. bakardım almānyē gönderdim. o
 almānyē gitti şimdi. işte u çöcuğ çökertTi. yoksa unu ğocalmazdım.
 105 şerifim ğocaltTı beni. evde damda mesele ki ğoyunum vādı, sıgırım vādı,
 öküzüm vādı. atım, hususi ben ğoşulara gidiıdum. atım vardı meselā.
 tokađıñ, avılınıñ içinde dolmuş ayrı, motor ayrı, benim bi tekneli cava
 ayırı. çıplak cava ayırı. bunnā hepsi çeşit çeşit vādı. ğoca dolmuşum
 vādı. serviscilik yapıyuduk. u çocuk yıkıldı, hepsi gitti, hepsi yıkıldı.
 110 şindi iki çocuk vā. iki de unnan olanları vā işte. ğızın da vāda. hindi
 unnañ birini almanyā gönderdik. biri de güccük olanı oğudam hadi
 dedik. oğudam dedik. ev barğ yaptık, urdan bi yuvuya girdile alla
 ırazı ossuñ. üçüñde hepsinin yuvası vā da ordan anğarāya gitTi. anğarada
 çocuk şindi assubaylını ğazanmış. çocuk şimdi bu sefer, ğadek sevindik,
 115 beri oynadı geldi çocuk. biz bi sene orada tağviya ğörecek. undan sōna
 bi sene sona terhiye (terfi) dağıcek bu şekilmiş bi senelik.
 kırksekiz ay. bir gün noğsansız. hatTā kırğdoğuz ay da. kırksekiz ay
 dince teskerī aldım. ğārdan çıkamadım, şebingarisardan. girili, otuzüşe biñ
 ğorisarı. eskilē yapmış...asgerlim çok sadicim, çok. serencemlē çekijim. şu
 120 hanı ğörüñuzdur karlāda ğızak, ğızāa binerlē de çekerlē. işte ben unnara
 şindi binin, gine binebilirim. unnanda vazfēe gidēdim ben. u memilekte

ğārda, kızaklarına şindi u gızaklara böle binmeg çici, eñer allah muhaza
 böle, ayaklāñ dış ğanadını basıve, çatını ayırıveri. iki buçuk metre bu,
 iki buçuk metre bu. altı böle kalkanlıdır. ellerde cop vādır. unna
 125 yaylıdır. bilezikleri geçirisiñ. burdan ğaraçeyıra gidiceksiñ cızılāsiñ
 gidekene. i gelike gelemessin. adam boyu ğār. unnarı ğalan sürte, ne
 ğārlāda ğaldık, ne ğārlāda ğaldık. kırk dokuz ay. eve gelmem, kırk
 doğuz ay. biladerle burdan telefon, telğıraf, telğıraf, öldü demişlē. çıkTık
 geldik. birinde geldim. istamboldan arkedeşimi kötāya gönderdim. yok
 130 kötāya diñun manisā gönderdim. kendimde buri ğaçak geldim. bölene
 odanın öñde bağgal yaymışlā. millet ğarı gızan orda. havanızınna gibi u
 zaman bu kö ğalaba. şindi ben avlie ğeldim. iki dene köpimiz vādı.
 dayandıla köpe'le şindi küçlü köpe'le dayandı kapıe. her! her! her!
 hemen biz ben de elli tene fişek mermi va şindi. mermi basılı saten u
 135 mavsilide. bizim aynalı palaska vā. yan kütüklü, önümüzde aynalı
 palaska. şindi ben tutuvedim tüfei. cav, cav, cav. beşi boşaltTım. bi dā
 bastım. beş dā boşaltTım. bizim evde kimse ğalmamış. basgın vā diye.
 unnāda atanazdan (ovaköy) tütün getirmişle. tütün öleşülāmış. pençereden
 hebsi ğaşmışla. öndan sona şinci benim küçük billader vādı balıkesirde
 140 ali osman. o da ğari deliğanlı oldu baya. u kapıdan bi çıkTı. vallahi
 ğaçmiñ abim geldi dēdi. u ğāda hālli (ahali) çıkTı, hebsi bölē beni
 bilememişle. e tabi asger. bizimmeselā burda aynalı palaska. aynalı,
 aynamış oludu urda. efendim, künyamız yazılıdır. bōrda ayyıldızlı bölē,
 tunç vādır. undan sona hebsi yazılı. burda palaska aynalı. kütükliimizde
 145 yazar. önümüzde yazar bölene. unna ördan öle geştik tuttuğ şindi vādik
 şeye kītāmıza vādik, arkadeş geldi. kıtamıza istambolda atladık vadık.
 ombeş gün hiç vamadık. hiç soran olmadı bizi allā ırazı ösun. hadi
 bağalım ertesi günü bizi, devre çıkardıla gine bizi. yürü bağam izmire. ta
 giresundan çıkıuz izmire geliuz, tirabozandan. buri mahkum getiriuñ. u
 150 mahkum getirincie ğader. bit Te yiu. bölē vapurlada bit, cibindiric giriuz,
 buri cibindiric asiuz. burda gelepçekli mahkumlēmiz. uri çıkıuz uri çıkıu
 bit. urda dahi yiyu bizi. izmire vadık. mahkumleri teslim etTik. döndük
 izmirden gerisi geriye. hadi arkadeşe dēdim ben gene giçcen köye. ey,

git! kendi kötahyalı, unu kötāya gönderdim. kendim yoluma geldim.
 155 şimdi bandırmēe geldim. bandırmada beni inzibatlä yaçaladılā. yāpmiñ,
 etmiñ yavrım, siz inzibatseñiz, biz de inzibatız. şölē olur, bölē olur,
 dinnemedilē. aldıla götdüle bizi, bi şeye, tovalet gibi yere, bi nazeret uri
 kapadılā. şimdi emme yırtiyum ben, benim silahımı aldılā. kütüklī de
 aldılā. benim şimdi hebsini aldılā. şimdi urda ben giriun emme fitin olduk
 160 şimdi. şimdi duruyudum burda pencereniñ āzında, zıngirt zıngirt, delikte
 bişi geçiyu. hemen şöle bi baqtımda. bizim candarma kumandanı,
 biñbaşı. biñbaşım, biñbaşım diya bārdım ben şimdi buna hēmen geldi
 öteden. bi baq kim, yedi sayılı candarma er oqulu muharrem korkmaz.
 yedi sayılı onbaşısım, burda hapısım beni kırtar kımutanım dēdim
 165 baırdım ure ben şimdi. eme makinā gibi baırdım. hemen bölük kımutanıñ
 urda benim candarma, bu görünce kıokırtumu görünce hemen fırladı
 yokarı. zıngirt zıngirt kııktı. vādı urda şimdi inzibat kımutanıñnan bi
 kıapıştılā bunna. hırr! zırr hırr. kıoyverin, kıoyvemem. ondan sōna alın
 geliñ şunu demişlē. efendim ben giresundan yedi sayılı ceza ve er oqulu
 170 istamboldan kııktım urda vazifinen izmire vadım. izmirde param bitti.
 ben balıkesirliñ. paramı alıp dōnicem. kıala arkıadaşıımı gönderdim
 demedim. yalan sōledik kıunku orda. arkıadeşım dēdim istambolda beni
 beklī. ben evden paramı alıp, gelip, vapura binip gidicez dēdim. olmaz
 dēdi. şimdi. şimdi u zaman dēdi ki candarma kıumandanı biñbaşı. kıabuq
 175 dēdi şē devrini hazırla dedi una. kıabuq devriñi hazırla. kıabuq kıötür bunu
 istambola teslim et bunu dedi. hēmen bunna bi ombaşı getTilē bene.
 hemen bi ombaşıi kıēdirdi, o bi dabanca soqTu. hadi al kıötür. hemen
 vadiq a'ladiq vapıra ver elini istambola. istambola kııktımı, istamboluñ
 ben canavarıım şimdi. istamboluñ basmadım yeri yok ku benim
 180 istambolda. şimdi istambola varınca şimdi unna sadıq, hinci beni astēmeni
 kıarakōe kıötürüp uri inzibatlara teslim etceklē. hindi bereber gidium ben de
 kıalani. şu şekil gidium ben şimdi. e umuzda, mavzer vā. şimdi yalıñız fışı
 basamadım. hemen şöle usulca tak kıaptım. kıaçıl le! dōn geri. seni
 ombaşı gibi valla, dōñ geri! ya dōn geri. vallaha vurarım dēdim. dōñ
 185 geri! ne yapsın? hemen vıırt geri dōnüvedi. ben urdan hemen kıaksime

tüdüüm çıkTım ben şimdi. taksım de de benim adamlām vā. bizim giresunuñ hakımı istambollu. unuñ evine herdem gelip gidiün. taqsime hēmen biz vādık beriden, taq aşşādan çıkTık urdan. adamcāz napsıñ döndü. vādık hemen çatır çutur girdik içeri. abılā davran bene elbise getir. bi soyündük urda elbisi unnarı bi gīdirdile. tamam bene de saten de ben buri ğaşmadan eveli ben her daim uri armān getiriün buna. urda gettī zaman, istambola devrie geldiim zaman, eve gidium, bi gece yatium, o benim eşāmı urda bırakium unna ütülülā bilmam bişile yapıyola. yine burdan ğarısı, ğızañı, anası vā. unna ni gönderise bende
190 unnarı hākime götürün. birbirlene yanı öteberi getirip götürüün unun için. iki gün kaldık urda ğari, sifil elbisinen urdan sona arkadeş geldi. şimdi u zamanlada bi elli ğayma çıktı. kâat para. şimdi endim vapıra ğalan benim gün bitTi. vapıra bincez, çıkıcez tırabozana çıkcez emme vay anassınıñ gözü vay yav nası olcek bilmen gelmedi ben fitik oliün
200 şimdi. uri vasam bi ton dayak atarlā. urda da elli ğaymī cāra gibi dürdüm de, elimden elli ğaymii almışla benden. ğalabalıkda. caralā yoğ almışla. u da dürilidi. duriuz arkadeş ğaştı geldi. hadi baqam allā ırazı o'sun geldi. undan sōna ver eliñi baqam. vādık biz, arada bi zaman geştikten sōna tutTulā beni şiye verdilē. cezāvine lōbetci vedilē. heç u
205 zamana ğada ben hiç lōbete gitmiudum. o gün için beni cezāvine lōbetci olarak yazmışla. hava da kış basTı. şimdi bunnā bene burdan bilāderim elli gayma para göndermiş. o zaman elli ğayma çök para. hindi bunna bene geldi ombaşıla. benden para istedilē. bene şimdi çavuşlā bunna. bende vemedim. u gün geldi para vemedim. şimdi ben lōbet mallinde
210 tikiliün. lōbet mallinde tikilikene, u günde ben de cāra içiudum, cāra işmemeg için gitTimde bi yirmilik şişe vā. ikiüzelli ğıram, u şişi hemen gitTim bayıdan aldım unu çekTim lōbede öle gitTim ben şimdi. şimdi unu ben uri varınca arkedeşle şimdi bunna gitmişlē, işmişlē işmişlē meyhanada. geliulā üş arkadeş emme, balıkesirli bize aydın zeybī dērlē.
215 balıkesirliñiñ parasına m_endik (mı indik) biz. şimdi yalpalıp gelirlē. ben ğıydan böle geşdilē, ben hic bişey orda ğırk çalıüm. u zamanlara alāntirik yok. bi löküs burda bi löküs urda. ben u löküsüñ dibinden bu

löküsün dibine geçiüm. şindi löbet sâatı geldi, hemen veri verium löbet
 sâatım geldi hemen nöbetçile geldi, benim gelmedi. ben deışmē gelmedi.
 220 allah alla. tırt! tırt! candarma düdü basTık. ni len! hemen çıkdılā uri.
 sen cezalısın dēdilē. niden cezalımışim ben? sen dedile türkū çāirdiñ işte
 dēdilē. sene ombaşı iki saat ceza löbeti vedile. hā öle mi? ceza löbeti
 bize. bene şimdije gada kimse bi saat ceza vemedi bene ceza löbeti mi
 vecek. hemen biz bilader hemen tūfi aldık. yürü! gousa. gousa bi
 225 vadiķdı. bizim ombaşı efendi, ben ceza veren adam, üçüncü karyolē
 çıkmış yatiu. biz silā uri dayivedik haman. hemen saralandık, unı
 yukārdan aşşā bi çek biz. güldürt ayāmızın altına yuhā bölüün. şindi
 kırtaramadık iranıza vā böyle iranızın altına girdim bacāı tutTum burdan.
 bacam, bacāda gırdırmadıla bene. yav, bayıram, ağılıñı başına topla,
 230 yapma mārem (muharrem), etme, yalvarışıu bizim asgerlē. unu, ombeşii
 kırtardılā bizden. ey güzel. kırtardıktan sōna, biz tutTuk, allāşgına.
 undan sōna biz tūfi aldık gene löbet malline. itoğlu it! sen madām, u
 gün sabalā yapcaz... dimi. şindi bölük kımtanıñ evi u gıyda. burdan
 unna şübē gezmē gitmişle, bölük kımtanı uyup şübē gitmiş. ben şindi
 235 ūri bölük kımtanı şeñ evine saldım, şikāta gitti yav. hemen mavzer
 bastım, satın basılıyyo, ben şindi vadım, şeñle merdimene durağodum ben
 şindi. merdimeniñ altına durdum şu şekilde. böyle durunca hemen abıla
 çıkTı nē oliun evlātım dēdi. kōrkma dēdi, napiuñ kōrkma dēdi. evlātım
 arādın dēdi, yok dēdi gitTi burdan bu dēdi. ner gitTi dēdim ben. neri
 240 gitTi. şübē gitTi dēdi. albayıñ yanına gitTi dēdi. öteki merdimende,
 ötünde de vāmış bi merdimen, ördan çıkmış gitmiş. tamam ben aldım
 silāımı. gittim. gelip gidip durun, gelip gidip durun. seniñ efendim, bize
 ceza veren çavuş üle bu, burdan buri döndümdü, gitmiş uri bölük
 kımtanna varıp, şübēe gitmiş şikātını etmiş, bu lambanın dibinden
 245 çıkıvedi. bende deki (öteki) lambanın dibindiin. yav, allah olceg işte
 eceli yok. hah! çat! çat! çat! biz una ikisi bi bacakdan geçiu, biri bi
 bacakdan. mavzeriñ şindi şeyinnen süngülevemişim. şindi ben u şeyi
 aldım elime angara gırıkgale tūfi. ha babam hurium. tırt! tırt! tırt!
 düdükle. kalçıkça hurium, kalçıkça hurium. benim burdaki u tüme

250 (düğme) sert yere gelmiş buri u asatura fırlamış gitmiş. nise geldile
 bunna aldıla. velasılı urdan da dursunbey hapishanaları, balikesir
 hapishanalarında orda mahkeme giryonin bize sivas onikinci tümene
 mahkamē gelip gidiuz. ondan sōna orda nassa bi paçi yurtTık, bu
 memilekete atTık. bu memilekette dursunbey hapisanası. dursunbeyde gine
 255 hakimi andırdım ben. urdan gene u geldik, burdan aldılā gene
 balikesire. tamamladık geldik. burda alsın alañ.

Konuşmasından kelime ve cümleler:

hanı siz bene bişe vēmediñiz ya yav. sözü kesciz emme. allahıñ
 emrinnen, peygamberin avlinnen, sūnnetlen bize vēdiñiz emme, pekiy
 260 dediniz emme. hanı ni vēdiniz elime. tamam ordan bi yālık havlı bize.
 tamam ben gitTi gitTi giderim alañ.

u iki gün üş gün urba görüñ. şindi günü aldıkımı hadiñ baam. urba
 görmē gitcez. şindi ızın halası, tēzesi, amcası, dayısı, ni vāsa, unna
 hısım aıraba kendiñden. alısıñ urdan hadi baam urba görmāya. urba
 265 görmāya varısın. uri vadık mı? esgiden ız olan götürüz unnarı. undan
 sona, unna urda biyendikleni alırlā yaparla, bohalarla, iki üş gün alırız
 balikesirde. durma para ve, durma para ve. ondan sōna urdan dūreris
 geliris. hadi bakam kebsuda. kebsuda gideris. unnar hoturaflarını çekdirir.
 şu gün muameleleri yapcez. olu gidē.

270

biz soaTan geşmeyiz
 eilip sular işmeyiz
 al bizde bu aırladan vazgeşmiyiz
 de ha lēy!

275

baıp duru baıp duru
 aşı gözü yııp duru
 şu güzel aır da
 bene baıp duru

280

de ha lēy!

nile olur ālar nile olur
 aq ğızıñ gōsü yaylé olur
 āl seveli çekmes de bōle olur

285 de ha lēy!

bu ğıPırızıñ yedi dene fabrikası vāmiş. yedi dene faPrikanıñ hākimimiş,
 bu adam. şindi bu buri, ayā acımış, tutmuşla bunu buri kebsuda
 ğaymaçamlıĝ vermişle. ğaymaçam dēmiş hadi şu kōlere çıķam yā. kōlere
 290 çıķmışlā, gelmişle şuri odanıñ alañına. uri gelmişle caminiñ öñüne esgi
 okul bizim ura. uri otmuşla şimdi. işte hePsi barāba, topal ğaymakam
 néyse. bu yörük dēmeniñ manası ni? çetmi dēmeniñ manası ni? undan
 sona işte yağcıbedir, manav dēmeniñ manası ni? şindi bunna açıldı.
 yörük niden ğalmış, nereden gelmiş. bunnarı sorıu. şindi bi sürü, işte
 āmad ā sōrāsıñ, mēmed ā sorāsıñ, hasan ā sorāsınız. geride turiuz şindi
 295 ben gencim. hindi de ben, yav hepiñiziñ āzı dikili mi? dēdim ben.
 osmanlı devlette ilēreleşmiş, bu sōütçükcen, sen buri gel dēdi, buri buri
 dēdi ğaymaçam. aqlımızın ērdij ğada aynı seniñ gibi. nile bōümüş, nile
 ilerleşmiş annatTıķ. nası olmuş yācıbedirle, yācıbedir niye demişle, yūñcü
 niye demişle, ķalañ niē dēmişle. ğeçileri ayrı ayrı, kimi ğızıl geçili, kimi
 300 ğara geçili, unuñķu ayrı sürüsü vāmiş, unun ayrı sürüsü vāmiş. bunda
 ğarageçili demişle. una yācıbedir demişle..bundan üremiş bu. e işte
 manav nile, manavı nērden bilisiñ. manavı bilcek yeri yok kı dēdim ben
 şindi. manav dēdim de uri oturu, eşşie sardı mı dayānı götümez. eşşek
 dayannan manavı müslüman yapmış dēdim. emme yörük, kökten yörük,
 305 yācıbedirle dēdim. kavkasyadan, bilman anafartadan, satı çıkışında yörük
 islam olarak çıkTı. manav çıkmadıķ. manav eşşek dayannan, bittek dayanı
 getmezle un da baķ. sene dēdi bundan sōna bi kitap gönderecem dēdi.
 yörük ni demek gönderecem. ben dēdim, yalan olur u ğaymaçam bey, u
 gelmez bene ya dēdim. hemen yazdı, çumāda şahid olsuñ dēdi. sene bi
 310 dēdi yörük kitabı göndercen dēdi. halā gelecek benim kitap.

sōütçükce sōütçükce her sene bayram oliu, gidemiuz işte. neslimiz urdan
 ilerleme, kökümüz urdan gitme. temelimiz urda. bir burdan bir adım
 gitmiuz. biz işte niden. hayvanlımızdan īsanlıkTan haberimiz yok. bir

adam sülâlesini, cinsini cibilletini bilmedi mi ni olur yav. hişbişi olmaz.
315 satı eski vilayatımız bursa, esgi vilāyatımız bizim.
bursa esgi vilayatımız. şindi bizimmeselâ burdan çıkarılamaan çoğu,
geçen sene, ovicinnen muşurat köü, birbirine mera başına daşıTılā, yok
hudut burdadı, yıķ burda. muşurat ovicijı ufaksındı. ezivecek. ovicikte
aķıllı adamlar vā işlende. ezdirmedilē. hemen burdan aldıkları gibi, dōru
320 bursia, bursia gitTile, kütükleri bi çıkardılā geldilē. getTile, hudūtu
tikivūdüle tamam kimse kimseye bişi diyemedi.



Adı Soyadı: Ayşe YILDIZ

Yaşı:60

Okur yazarlığı: Yok

Karacören Köyü

50

sabali kalktıñ mı aptas alısıñ, namaz gılasıñ. undan sona bāçe gidesin. bāçede vidan ğazasıñ. tarláa gitTiñ mi evelia çapa mı ğazcen orağ mı büşçeñ (biçeceksin). torba vā, biççak vā. çetmiotu, orşat, gelincik, ğaymıcık, bunnarı toplıuz. bōle üş yolunında, hamır ğarāsıñ, noğma edēsıñ. bi tava yā. toplanıveriz ğari bü sürü isan. döüşüüdük bile. üç elti 5 üçümüzüdük. üçümüzün bi bāça. üçümüz vādik hiş gine çekişmedik, dövüşmedik. döşünce, u zaman tırlā gide hepside.

nohut ğavırıldığ, darı ğavırıldığ, ba'la ğaynadırdığ. buydiy ğaynadırsıñ ğızanı yisiñ diye. bi de ğavruğ çekēdim ben de, hinci mēmedim ōle 10 dēmiş, anam ğavruğ çekıudu da bize yidiriudu dēmiş. darı ğavurusuñ, ayfon gavurusuñ, susam gavurusuñ, hebsini ğayada bi çekesiñ. ğavuruğ bu az da şeker ğatasıñ içine, yini.

adam kese biz yeyliçer (odunların dallarını ayırma) çekeris. arabanıñ ğıyına.

15 oyalı yazmalannan bi de bāliyerle. arkasına salma dağarlādı, bōle bi yārından bir yarına.

ben gelin oluğa, gelin oluğana, buri şē bağliyerle, yaşmağ bāliyerlē, u yaşmağ benim buri çıkmış. i ellēm bōle tutğulu (tutulmuş), iksinde goyvemiulā. bi kōden bi kōe ğada hiç ellēmi goyvemedile. ihi büle oklā 20 (oklava) gibi. beni endiriñ dērlemiş beygirden ben geri çekemişin, ha azsınıy. hadi üç tene goyun vēdik. in ğari derlemiş. ben biljun mu benim gözle kapalı görmün satı ben neri eniun, neri geldim bilmün ku. biz yörüktük, unna türktü. ben de işte türk diye istemedim. hinci ğari millet aramıu, hiç manav diye, una istemedim ben.

25 siili, sabāla kalktıñ mı, bi incir bıdāı alısıñ. unu bōle küçük kesesiñ, kērtesiñ u siile göre. bacilie asıverisiñ. u ğuruduğça elindeki siillēde ğurur.

üzümü ezēsini, sıkāsini, unuñ suyunu bi de süzekTen geçirisin, guyverisiniñ
bi tavāa.

30 alğın ölüm ciğer bālanı tutası, ciğerinden yanasıca, alğın ölüm tutasıca.



Adı Soyadı: **Selamettin KAÇAR**

Yaşı: 60

Okur Yazarlığı: İlkokul

Ovacık Köyü

Konusu: Askerlik, mevsimlik işler

51

bir varmış bir yokmuş. evel zaman içinde, galbır saman içinde, deve
tellel ike, pire belber ike. bu masallar bölümiş. başga bişeyler
hatırlayamadım be

ehdiyarlāmızı ana baba olalekten gördüm. ana baba olalekten biliyum. e
5 ondört yaşında bi sefer balıkisire gitTim. ondört yaşına gada hiş biyere
çıkmadım. ikinci olalekten de asgere gittim. burhanıyá, tekirdá, dñil, acele
etme. ediremit, ezine, çanağgale, keşan, lileburgaz, hayrabolu, tekirdá,
malķara ben burları gezdim. asgerlik durumunda yani. geşmez olur mu?
şinci annadiyuz tābi. şincim, bene dēdiler ki sen, bir şey sölüceksiñ. ben
10 şunu hatırladım.

yıldırımları yaratan bir ırkın ahfatıyız
tufanları gösteren tarihlerin yadıyız
ķanla irfanla gardıķ biz bu cumhuriyeti
yaşa var ol harbiya yıķılmas sahvetinle
15 gōklerden gelen ses sene nē diyor dinle
türk vatani üstünde sōnmez güneşsiñ sen
ķartal yōvalarında hürdür millet seninleñ
yüz senedir harbiya bu orduya şan verir
çıkardıđ dālar semelere yū'selir

20 baştan başa tarihTir mektebiñ her zerresi
sırsılmayan hızın ile çelik galeler erir
bunu böle dērkene bizim bi üsteğmen vārdı. bi tene de yüzbaşı.
gelmişler bunu benim diñnuylāmıñ. şindi bene dēdiler ki, seni māfiz
olalekTen ayırcez. selāmettin kaçar, māfiz olácek diyolāmıñ. ben de izine
25 göndercekle heralda dēdim. arkadeşiñ bi tanesi de diu ķu, selamettin
kaçar balıkisirli kaçar unuñ size bir faydası doķanmaz. unun soyadı

kaçar, u kendisi kaçmaz diyo. işte biz bölennin yirmibeş kişi okula girdik. şede akşam, kendimize ğada bu ğadarlık bi yazılar örendik. asgerliimizi böyle bitirdik gitTik.

30 genşliimizde nası geçcek biz bi ileşberlikdik.. bi zaman aşā yoķarı ombes sene falan bi çiv_öküzünnen bu hani idāra etTik. undan sōna ğoyun aldık. e ğoyunanan bi ara vaķıt geçirdik. satTım ğoyunu. çocuklar yetiştiler. undan sōna gine çocuklā gitTile. şinci şu durumda gine bi ğoyunculuk yapTım. moturlara çivtler sürdürüüz. işte bölē idara oliyuz.

35 ekinneri ekērdik. ondan sōna yaz dönemi gelirdi. çivtleri bi kere sürerdik. arkasından bi dea sürerdik. üçünü de ekērdik. undan sōna arkasından çapa gelir. çapē ğazarız işte bölēne, undan sōna unuñ arasından oraķ gelir. orā biçeriz. undan sōna öküzlere demetleri sararız, getiririz. harmanları süreriz. bölēne samanlarımızı atarız.

40 tirennen gitTim. ureya vardım baķtım. şēre gidium. kōrkium. ni sevinme. bi de dēdim ğaybolu gidērin bölēne. hanı durumlā una ğöre. ureya vardık. orda bi yerde sapıtTık. hadi bi arkādeş denk geldi, geliuz gerisine geri. dēdim burası nedir? burası dēdi sümerpank. hē balıkisiriñ sümerpanķı. yav biz, e tiren istasunu nirde? tiren istasunu dēdi. bu 45 asfattan aşşā ğitcez. biraz aşşā gittik hadi bi ters yöne gitmişiz. ordan döndük bi yēre daha, hadi geşmişiz bi kere zebze bazarı tarafına. ordan gerisine geri ğēldik. şinciki ğarāc olan yere. ore baķTık, ha dēdik tiren yolu yakınladı bi de baķTık arķa tarafdā dolāştık. istasonuñ yanını bulduķ. bölēline ōrda sevindik. undan ōna geldik biletlerimizi aldık 50 geldik buriya.

dabaķçı ombaşsınnan yimekānē gidium. arkādeşiñ biri dikeldi, gelmiu. üle sen dayı mısın? dēdilē buna. hayır, dayılıķnan bi elākadarlim yoķ, dēdi, ğalan arkādeş. geldi arkādeşiñ bi tānesi. hurdu. biz de bölē dizildik. dabaķçı ombaşsı başımızda bekliyu. bi tanesi dā geldi, o da hurdu. 55 başında oldular ombir kişi. allahınızı seviyoseñiz bene doķunmiñ, dedi, şinci u arkādeş, ğalan arkādeş. dēdi ki, adamı yatırdılā yēre. siz bene doķunmeñ. niden? sen dayı mısın? senin burda aneñmi var? daha yīkicek avratıñ mı var, tabaķ yīkicek. adam bi dikildi ayā. bakium daha bu

adamıñ gözü üstüne atmasınnan baraber, bu arkádeşe de böle tirsek
 60 burdan. te'mi böle adama yapıştırmasınnan barāber, diz adama, ombir
 kişi sērdi ondan sona bi yörüdü seniñki, iki tene inzibat geldi öteden,
 inzibatıñ gözünün üstüne, birine bi tene vedi birine bi tene. ikisini de
 şöle araladı. geldi geçivedi, undan sōna akşam oldu baKTım, birini
 yıkmışlā falakıya. dedim nēdir bu bizim çekcimiz. biz de mi böle olcez
 65 acaba? ğari nahıyatı, ayşam oldu u gün öle geçirdik. iki gün sōna dāa
 bic hatırlıun baK, yirmibeş numıra, altranzadiim. ğıyımda iki tene arkádeş
 vā. arkádeşleri bile biluyum. ikinci ğoušta yatıyoz. ben geşmişim üçüncü
 ğouşuñ yataKhananın yirmibeşinci numırasını bulmuşım. birini yıkmışlar
 emme falakıya daKmışlā tüfeñ ğayışını. adamı danalar gibi bağırdıyola.
 70 ben örda arkádeş dedim, lütfen yerimize yatmışıñ diyum. emme böle
 ğonuşmıum. usul ğonuşuyum. arkádeş sen yabānci misiñ dedi bene. yav
 dedim, yataK numırası benim numıram. lütfen kalkıñ. arkádeşe bi
 baKTım. bizim jeton düştü. ğıyımızdeki iki arkádeşlē yanış, orda hemen
 takineleri bırakıvedik, elimizi ayāmızı yıkadıkdı ya. geldik ğari ikinci
 75 ğouşa. nioldu arkádeş, gelmediñ ya. sōrma dedim, ben yanış gitmişim,
 öteki ğouşa gitmişim. bi dayaktan Kurtuldum orda ğari dedim bu atmış
 gün bitē mi bitmez mi bilmıum. nāyatta ğari yanı, geldik bulduK
 bölelinnen sōna çok cāhiliz. yer yurt bilmedüimiz için hanı gene o
 durumlāda, gene bi sopala gene çok şükür yimedim böle. bi de tüfek
 80 sōrdular bene. kaş türlü nişan vazıyatı vā? dedim beş türlü nişan vazıyatı
 vā. nası nası söle baKam. biz bi başladık, yatarek, oturarak, çömerek,
 ayakTa, yarım sā sayvedik. ulēn, ediemide özel tabura vadık biz. orda
 tüfek keşifçi gurubundēz. seniñki deriyā çameşir yıkamea endimdi
 cumartesi gün. arKamızdan geldi adam bi çekmesiñ mi bize. yozgatiñ
 85 akçaKışla köünden bi memet demir isminde bi arKadaşım vā. hemen
 atladı. adamıñ hoşafını orda çıkardık. öle işte. yanı ona sōrdü. o da
 bilemedi. bilemince ğada bene dedi sen bildiñ bunuñ bildi dōru mudur
 yanış mıdır dedi. unun söledikleri dedi yanışdır dedi. işte unuñ için
 bene dedi çek baKam iki tene tokat. ben iki tene tokat çektim unuñ için
 90 benden yanı ahdını almeg için unuñ için dōmēe geliyomuş.

ben tam tūrüs bilmam. bureya esasında üç hacilā gelmiş. çiftliin oldī
yere size dēmişle verelim. unnāda dēmişlē ki, biz beygir boķunna, aman
sığır boķunnan ğave bişiremez. bize dēmiş oreya zorna yerleşirmē
çalşıyola. biz demiş sincan ōlunuñ at çayırımış burası. verisen orēya
95 gidēriz, üş ğardeş geliyola işte, oturuyola. aha gördüñ oviya. buranın
meskeni bölēlennen ben bilmem ni zaman oldiinni aşşā yokarı bi iki yüz
sene önce.



Adı Soyadı: **Halil AKÇA**

Yaşı: 60

Okur yazarlığı:

Ovacık Köyü

Konu: Muhtelif

52

benim anayaşım benim bunnādan bu altı yedi sene sōna gittim asgere. babam beni ufağ yazdırmış. çiçek vāmiş. çiçekten ğızañla ölü ölüvimiş. anamıñ ğızañları çoğ_ölmüş. çiçekten öldii için unun_ıçıñ yani babam beni yēdi yaş ufağ yazdırmış.

- 5 atı, u adam bindi una, u ata, atı aşşādan ğoyvedilē, ta aşşadan köüñ nahiyatından urdan çayıra başyoğarı.. o zaman harman yerleri boştu çayırla.. burası boş. urdan bi ğoyvedi atı adam, çeviremedi de çevirebili mi gitTi gitTi ğayboldu. gitTi at, buri yoğarı. dedem medem herkez kōden gitti peşine. ta burna çıkağa bi mezerlik vadır bizim, tam
- 10 mezerlikte atmış adamı. şindi adamıñ āzından burnundan ğan gelip duru urda. at yoğ! arivedile arivedilē yoğ! işte tuzak muzak derke, talköyü (talköye) çıkmış. talköüne çıkmış bizim_at. hızımı talköünde almış. dedemde irahmetlik, kıantarmaları çok güzel, atıñ beline bālādijdi yani. hiş biyeri bozulmamış. gemi memi bozulmamış yav aynı. gemler yine
- 15 kafasındımiş ya. bazı ayānan çiniümüş. ya la. gemde üstündemiş gine. ta uri ğāda çıkmış at. urda buliula ğari de getirip geliula buri aşşa atı da. atı getiriulā. firdesōlu (firdevsoğlu) denilen bi adam vā yanı talköüñ dirī bu adam. nāmı bōle adamıñ. emme adamda doğsan kilülük yüz kilülük ōlanlā vāmiş. atcī adam yani. atı urda aliun diulā, vemiiy dedem getiriu.
- 20 daha sona arkaşından geldilē artıq. dedem de binemüy, bobam da okiyo ğari artıq dedem de uri atı sattı uri de firdesōluna. firdesōlu ğari manısada bi ğoşu olúyo. manısaya gidiyolar. ünnā da atcı ya tabi. manısaya varınca at varıyu manısaya tabi. doksan kilülük üstündeki adam...ğoşu başlyo. ğoşuda birinci geliyu at. tam bōle geçci zaman,
- 25 dedemde ğatılıdı., koşturadı ğoşulāda dedem de bōle başı boş giderlēmiş, at ğari doğudan bi at gelmiş emme başıboş giderlēmiş hep bōle, aynı

yanyana gidiülâmiş ikisi birden. başga atlâ dökülmüş ğalmış geride. unna
 yanı gideke, tam geççini anleyince bizim at, dedemden giden at
 zorlamış. beş metre ğala giriü yani. birinci oliyo yani. o zaman
 30 gözlenden öpüyo yani. hemen eniyu u doğudaki adam. atıñ gözlerden
 öpüü. atın üstündeine diyu ku sen kim oliuñ diyu ya. sen doksan kilülük
 adamsın diyu. benim gibi zayıf bi adam olıidin diyu, bu at uçadı diyu,
 uçadı. doksan kilü, ondan undan yöriyemiü bu at diu. ata doa et diyu
 yani. şu atı sat diu, on tana at vecen sene diyu. on tana at veriün diyu,
 35 on tanâ at parası veriün diyu. satmam diyu bu da, firdesölu, u zaman
 türkiyede birinci geldi yani u at.

esgiden çay may bilmiuduk. ot ğaynadiuduk, ğāve tābi. ğāve yapıdiuduk.
 esgiden ğāvecilik, ğāve vadı.

u zamanlar çarık, çarık ğeyiyuduk, dokuma, elde dokuma don geyiyuduk.
 40 elde dokuma bi de şayak yapıdiyoduk. kısa don. kırpıt, geyiyoduk. buri
 aşşā bacaklık yani, çorap geyiyoduk. dize ğadar çorap. bu diz açıkda
 duriyudu yani. yokarı yanımıza da biliñ mu delme. böle aqdan delme,
 dokuma delme. kendimiz dikme aqğaşlı delme. başa da sarık kendimiz
 dokiyuduk, bele kuşşak. kendimiz dokiuz. kengele dokiu, kendimiz dokiuz
 45 kuşşak. ğoca kuşşak. oniki metre kuşşak oliudu. davul öñünde, oyuna
 çıkdiin zaman, mendil gibi yalık gibi bişēle daqıldı yani kuşşā. esgi
 adamlan oyunları bi başğadı yani. öle bi şıkırdım havāsı hurdutTuraladı.
 öle bi oynarlādı esgi adamlā, çökTüre çökTüre oynarlādı. haydi leyn deyi
 deyiverilēdi emme. ihdiyarlān havāsı başğadı havāsı:

50 dutun atıñ başını

siliñ gözüñ yaşını

hadi len getirin

şu ğızıñ eşini

unnar manilē sölerlēdi:

55 feliyofuz ālā feliyofuz

dağı daşı deliyoruz

biz de āmad āniñ düüne geliyoruz.

dehalēy!

- bunnar çokTuna;
60 feldiniz ālā feldiniz
dağı daşı deldiniz
āl le ovecik baranası
sizlē de düüne hoş geldiniz
dehalēy!
- 65 diyu. barana, yani bizim köün̄ adını sölü yani. şindi genşle böle dizilisin.
küve kitTiiñ zaman birine. yani seniñ on tene hısmıñ aqırabēñ vā dei
mi? toplanmışınız yani bu bi teşkilátımıza barana deniliyomuş. bu yani
barana esgiden burda bütün kölede vardı. hincik genşlē tın. hişbişi yok.
ehdiyarla urda hiş ğarışmaz genşleñ işine.
- 70 urda bi hata yapıldı mı, buri köden tarafa gelike. urda bi hata yapTıñız
bak. bi de böle bi yere gitTiiñiz zaman da böle bi hatā yapmiñ dērledi
ehdiyarla. tembih yanı, bi dākına u hatāyı yapmiiz yani. ehdiyarlañ sözü
tutuludu yani. öle tutulmamağ yok.
bizim buri araba gelmez. kuş uşmaz, kefran geçmez.
- 75 dedem derdi ki, ölüm dērdi yonanisteniñ toprā dērdi biliyoñ mu,
yananistendeki oturan bi adamıñ dērdi, toprā dērdi altın dērdi.
yananistandeki oturan adamıñ, eñ fakiri ben diyenin tabağası ya
gümüştendir, ya altındandır ölüm dērdi. o bi darı olurdu ku dērdi, yani
mısır mısır böle atla gitceñ, orda asgerlik yapmış o, onyedi sene asgerlik
80 yapmış orda. o, on yedi sene. atla gitceñ ölüm dērdi darı tarlasınıñ içine
dērdi.
bu seniñ mollij, diu, balıkesire gönderem le. i nāpcez balıkesirde?
direkcilik başladı orda da, diu. bu seniñ olan ufağ ya, diu. direklerin
tepesine tel bāla diu. hiere gibi çıka bu diu.
- 85 benim dedemiñ dedesinin babasına gök hacı dērlēmiş. gök hacı yurdu
diulā ya. şurda yoğarda şu dāñ tepesinde göğacı yurdu dēnilen bi yer
vādır. urda durmuş demiñ dedesi yani.
burlāda u vaktıla çok balқанmış. balқан yani sık orman yani. hinci
bakşefne her taraf alañ olmuş. balıkesirden ğalañı, esgiden bu bayırıñ
90 dāınıñ odunu balıkesirden beri yanı hepsi bu dādan odunnu çekmişle

hepsi. odunnu, domurunu çekmişle esgiden. bu daları körläden unna olmuş.

geliñ, burası bitek topıraq. benim çiftliim bak bura. buri geliñ, gitmemiş, otumamış yörüklē.

- 95 uriyi vadiķ okuma yazma örgediula, çok güzel bişi. çok bēyendim yani. okuma yazma örgenin dēdim. içerden geldi benim bu. içirimden geldi. hinci okuma yazmı tam örgeniyom böle. harfleri örgendim, soslēni örgendim, çatTırmē geldim. çatTıriuz böle. çatTıriķa, harfleri birbirine böle çarpTıriuz, çarpTıriķana çarpTıramamışın ben. niye çarpTıramiun diye, diyerbakırlı bi hoca vādı, kavama taķgadañ bi sopa hurdu. hocam hurma kavama, elime hur dēdim ben de. kavama hurma kavam dāılır benim bildiim yerde bilemem dēdim. ulen dāa bildiñ yeri bilemiñ dēye bi dē hurdu kafē. benim. hurunca kafadaıldı. dāılnda o harfleri dahi gözlēm görmez oldu. ya o derecē geldim. gine içerden geliyo emme,
- 105 görmez oldum unnarı ğayrı. hinci diyerbakırlı bi de kázım ombaşı vā bizim. u da geldi benim yanına. hoca tembih etti heralde una, örget bunu dēmiş, geldi sen dēdi yazii örgeniceñ mi len dēdi. bene bu. bene bak dēdim ben yazii örgencem. örgencem yalıñız kafama hurmiin, umuzlāma hurun, elime hurun. sopa yassak asgerde emme, burda yetmiş
- 110 iki tene millet vā. yetmiş iki milleti sopá atmiine haķından gelinmez dēdim. hursek nolu dēdi, ya bu sopa varya, şu cetvel varya dēdi ta, cennetalāniñ kapısından çıkmış dēdi bu sopa örgedir dēdi. yani, yalıñız kafama hurma, bildiim yeri okuyamiin dēdim. vay ükelá vay dēdi, bi hurdu benim kafama bideā. benim kafa dāıdı kafa gitTi benim. ya ombaşım hurma murma dēdisem, bi dē hurdu. öğrenmiim ombaşım yazii dēdim. tamam kafam dāıldı, ben öğrenmiim ğari dēdim. beni kimse örgedemez ğari dēdim ben. niden dēdi bu. örgediz örgediz. ğouşa giriuz ğari, aşıam ğouşa girdik mi? otuz santim ayaklā dışarı. her gün yikiuz şinci biliñ mu. ayakları güzel temizliuz yav. temizleseñ né olcek? geliu
- 120 koku bi de. koķu bulamadıķ bi řey bulamadıķ, temiz oldūunu bildi mi, ulen itne oğlu itne diyu. bobiiin evinde bu ğāda su bulduñ mu diyu. bu ğāda sabun bulduñ mu niye harcadım suyu bu ğāda len diyu, niyi

yıkadıñ ayāni bu ğada diyu, löp küt yine huri. neri gitsen sopa. kırtulmá
şansı yok. sāde ben mi, yok canım hepsi, sıra sıra. sabalā kılkıtınmı
125 yataklā bōle gerilcek, yirmibeş ğuruşu atTın mı bōle, yoķarı tüllicek.
yirmibeş ğuruş ōle yatakla bōle dım dım gerilcek. kimiñ yatāı
gerilmedise, vallaha ayşam yici sopiñ haddi imeni yok unuñ.
ben sene beş on ğuruş para gönderdim ōlum dēdi, kendiñe helbise al
dēdi yani. biz erzulumuñ içine gitTik. elbise almé için. bizim para nēde
130 yetcek, u para. bobam parii buliu burlādan da öndüş para buliu.
gönderiveru. işte, asgerlik Te bōle.



Adı Soyadı: Ayşe ÇOBAN

Yaşı: bilmiyor, 85-90?

Okuryazarlığı: yok

Kansız Köyü

Konusu: Muhtelif

53

bilmem ğızım ben. yaşımı bilmem. çetele, yonanlä geldi zaman, anamın elinde bu ğanákmişin (bu kadarlıkmişim).

ārķamıza sarınıyuduk, ğar yağıyo, vırtına yağıyo, arķamızda götürüdük unnarı bindiridik de.

5 ev yok, dam yok. işte böle zebil zebil bödük ğızım.

altıma atcek döşsek bulmadım, üstüme örtcek yorgan bulmadım, ben vadım u eve de ğuru eve. bittek anası vardı, o da benim gibi perşanıñ biridi işte.

10 esker kádi geldi. ehdiatla gitti. buri eve üş şinik ekin aldık geldi kesbütden, ütTüde e'mek etmeden ehdiat kádi geldi. ehdiyatla ğocā adam. hinci yaşama dēvri ğızım.

iki dene ğız çocūum vardı. ikisi de yandı. biriniñ bacadan yandı. biriniñ gözü yandı. ocā gitlē, ocā işte yalıñızlıñ zebebine. baciliklere işte burda baciyēde ocak yanī ya. biri tārлада yandı. ni yapcen fayda yok ğızım.

15 böle ileşber olduñ mu iş felákátTı. harman yerinde aş bişiridim. harman yerinde e'mek etTim.

olmaz mı ğızım. diyun ya ğızım harmana enedik de, bi de az ğaldırıldığ emme, bereketli ğalkādı gene o zamannara. imam haķı veriyoduğ, ğorcu haķı veriyoduğ. köpimiz vadı, kedimiz vardı, dükenmiyudu. hinci 20 dükeniyu. hinci bereketi yok. ni olusa õ'sun, berketi yok.

ofuşçu geliyodu. harman yerinde ekinneri ölçüyodu. iki dene adam be'liyoddu odada. nile gördü bu ğurukafala nile gördü hadi. i hükumat aliu, kesbüde, balikesire, burdan sardilā bir araba. göttüle ofusa. e seniñ ekiniñ fazla geldi demiulla. burdan götTükleri ekini sizinkiniñ eşik geldi 25 diyu, yarım kilō da õsa burdan ğeļi götürtürüllādı. ni çekdi bu millet.

buri toplamışlā, bizim ğoca hacı benim diyo işte. kōde bi saya vāmiş
 bōle sayēya doldurdulā ğarīları diu. o da ufakmış daha ğoñşunuñ
 olunnan, ğardeşinnen manter toplúe gitmiş. ay_olum dēmiş, anası benim
 bi ölüm vardı demiş. sizden kōrkā hinci dēmiş. hinci bizim ğaynana ğari
 30 henfe halalāñ gelini, henfe halalāñ gelini, dea ölun gelmiş de, gelipgeli
 dēyullāmiş. bildik bunnā yabancı mi ğızım, kölēñ adamları. bōle birini
 alıyolla burdan götürüyolla diyo ğoca adam. bōle bi kākıp furdu mu
 eñse köküñden, dekedombalağ alıp gidiyo. ğarı diyo. para çıkarttırcımiş,
 evine götürün diyumuş. yuvarliyo ğariyi diu. her yağa bōle eşğiya
 35 dizilmiş ya. yabenci mi bunna. kölerden.
 unu da biliu dede bizim. duydum canım. bi gelmişlemiş işte bōle ğō
 ğürlē gibi enivemiş şu gökdaş diuz. o yandan geldiñiz ya, harmanlādan.
 ore ni varsa enivemiş bōle. nērde gitceñ ğızım, hayāt bahalı.
 iki sefer bi çivtlēde götTü ğoca adam. yatTım ğaldım da. bi o zaman
 40 götTü. bi de ğızanlá götTüle, bu dizleme dört dene ine hurduruvedilē. bu
 ğadarlık kendimizi daşiyun. āliye āliye bōle mekliye mekliye dışa
 gidiudum ben.
 giderle bi sorkunç getirile. melen yaparlā yariñē sararla. (sorkunç: çam
 sakızı)
 45 çapalan bircik ğazādık. (bircik: birlikte)
 bi tapıta ğoyup alıp gidiyolladı.
 iki denesi biliu gine mayşallah
 ğörüsüñ ya işte ğarşilē sürük hep (sürük: sürülü, sürülmüş)



SÖZLÜK

A

ā: Ağ

ā: Ağa

āa: ağa

āaşlık: Ağaçlık.

a'la-: Aklamak, temizlemek.

a'lat: Atlatmak.

aba: Abla

abılam: Ablam.

acám aynası: Bir nakış ismi.

acamı: Acemi.

acık (accık; azık, azzık): Azcık

adát: Adet, gelenek görenek.

āğaş: Ağaç.

ağırılık: Kız tarafının oğlan tarafından aldığı para.

ahır (ahar, āar): Çeşmelerin önünde suyun biriktiği küçük, birbirine ekli havuzcuklar. Eskiden çeşmenin önündeki içinde su biriken ve hayvanların sulandığı oyulmuş taş.

ahretlik: (kadınlar ve kızlar arasında)Ahiret kardeşi. arkadaş, sağdıç, kardeş. Yörede genç kızlar gerek kendi köylerinden gerek başka köylerden (mümkün olursa gidilip gelinenher köyden) bir akramı ile “ahret kardeşi” olurlar ve mümasebetleri ölene kadar devam eder. Bunlar çok yakın, içten kurulan dostluklardır ve birisi başka köyde olan ahretliğinden bahsederken “ğardeşim” ifadesini de kullanır. Ahretlik olmak için iki kız aralarında bir şeyi değişirler.

āırım: Ağrı.

Alabarda: Bir köy adı.

āladır ğarı: Ağlatır artık.

alaçul: keçi kılından dokunan iki renkli çul, kilim. Bunlar gelde siyah ve gri renkli olurlar.

alattirik (alántirik): Elektrik

alhat: Ahlat.

alıcı dert:İnsanı öldüren dertler, büyük dertler.

allah mavaza: Allah, muhafaza etsin, allah Korusun.

alva: Helva.

aleycik: Bir çadır türü.

amal: Amel.

añ-: Anmak, hatırlamak, geçmişteki bir şeyi konuşmak.

anasol: Anason.

anğar: Hangar.

anğıc (añgeç): Demet çekecek öküz arabalarının iki yanına konulan üç-dört metre uzunluğunda, üst kısmında yirmi- yirmibeşer santim aralıklarla uçları sivri parmaklıklar bulunan yanlıklar.

anı: Hani

añıl-: Sözü edilmek.

añıştır-: Hatırlatmak.

annadabil-: Anlatabilmek.

añlat-: Anlatmak.

añınat-: Anlatmak.

apartuman: Apartman.

apışıve-: Şaşıp kalmak, ne yapacağını bilemez hale gelmek.

arakesme: Bir çocuk oyunu adı.

ārd-: Bir şeyi ip veya benzeri şeyin üstüne sermek, asmak.

ardıçdibi mektebi: İnsanların dağda bayırda çobanlık yaparken okumayı kendi kendilerine öğrendiklerini ifade etmek için kullandıkları bir tabirdir.

área bul-: Arayıp bulmak.

areşkin: Bir çeşit başlık.

arğaç: Dokumacılıkta enine atılan iplik, atkı.

ārı: Ağrı.

arşın: Adım.

arttan (artTan): Arkadan.

asmak: Eskiden orta gözü büyük, iki yan gözü küçük olan ve içine kaşık vs. konulan kaşıklık. Yanlardaki ufak gözlere de kulak denir.

aspir: Dikenli bir yağ bitkisi.

āşamcak: Akşam vakti, akşam olunca.

aşdırma-: Açmak, açtırmak.

aşirat: Aşiret.

aşla-: Haşlamak, suda kaynatmak.

aşşā. Aşağı.

āt: Ağıt.

atalā: Atalar, ana-baba.

ateşi gökçe: ateşi yüksek.

atlandı: At ile idi.

atmış: Altmış.

aviç: Avuç.

ayçiçij: Ayçiçeği, günebakan.

ayfan: Afyon bitkisi, haşhaş.

ayfon gobā: Haşhaş (afyan) bitkisinin kellesi.

ayıla: Aile.

ayıñ aydınıkı: Ayın aydınlığında, ay ışığı varken,

ayiretten: Ayriyeten, ayrıca.

ayırdım: ayırım.

ayırı: Ayrı.

ayıt: Daha çok dere kenarlarında yetişen, yaprağını hiç bir hayvanın yemediği
bir çalı türü.

aykırı: Dik, dik şekilde, ters.

aylam: Ālem, başkaları, el

ayrımcılık : Ayrımcılık.

ayşam: Akşam.

azık: Azıcık.

azıkçı: Azıcık, çok az, azıcıkça.

āzman: zapt etmesi zor, çok büyük.

azsın-: Az bulmak, yetersiz bulmak, azımsamak., az bulup dudak bükme..

B

ba'lavı: Baklava.

bacılık: Baca, ocaklık bacası.

bācık: Bağcık. İki tutam buğday sapının birbirine eklenmesi ile veya esnek olan çalı dalları kesilerek yapılır ve buğday saplarını demet olarak bağlamakta kullanılır.

bācık at-: Biçilen buğday veya arpa saplarını demet halinde bağlamak.

baci yer: Evde ocaklığın olduğu yer, ocaklık.

bagidi: Hemen (tezlik, çabukluk ifade eder.)

bahsız badıksız: Şanssız, kadersiz.

bakam: Bakalım.

bakır: Bakırdan yapıma, içi kalaylı, kenarları düz küçük su kovası, bakraç.

bakır evi: Düğünlerde kadınların bakır çalıp oynadığı, aynı zamanda gelinin çeyizinin serildiği oda. Oyun evi olarak da adlandırılır. (MDD)

bakır hur-: Bakır çalmak, bakırı ters çevirerek darbuka gibi çalmak.

bakkesir. Balıkesir.

bāla-: Bağlamak.

balıkisir: Balıkesir.

bali: Bari.

balkan:1. Çok, aşırı, bol. 2. Balta girmemiş orman.

balkanlık: Sık ağaçlı yer, orman.

banyá: Banyo.

baraba: Beraber, birlikte.

barana: 1. Bir düğüne başlarında sözü dinlenen, itibarlı birinin önderliğinde gelen topluluk. 2. Gençlik teşkilatı.

başıgabak gezmek: (bayanlar için) Başörtüsüz sokağa çıkmak.

başı sıkıya gel-: Başı sıkışmak, içinden çıkılması güç bir durumla karşı karşıya kalmak.

bāşiş: Bahşiş.

başpara (başparası): Gelinlerin veya kadınların başlıklarının alın kısmına dizilen paralar. Gelinlerde altın, çoğunlukla gümüş.

baştannarı: Başlarındaki.

batır-: Kıymetini bilemeyip ortadan kaldırmak; (bat-: Batmak, gözden kaybolmak. DLT)

battanī: Battaniye.

bayraktar: Düğünlerde bayrak taşıyan kimse.

be'le-: beklemek.

bedirik: Çıkırık başında eğirilerek ip haline getirilmeye hazır işlenmiş pamuk.

bekmez: Pekmez.

bēn: Beyin

beñize-: Benzemek.

bereğāri: Baştan savma.

beyen: Beğenmek.

bēz: Bez.

bezen: Bıkan, sıkılan.

bılla: Abla.

bıdak: Budak.

biñar: Pınar, çeşme.

biğadiç/ş: Bigadiç (ilçe)

bıydiy: Buğday.

biere gel-: Bir yere, bir araya gelmek.

bi ğatını: Bir takımını.

binek daşı: Ata binmek için üzerine basılan taş.

binnam: Bilmem.

biñ: Bin.

bi posta: Bir defa.

birassa: Bilhassa.

bir evlek türkü: Bir sürü, kucak dolusu türkü.

bircik: Hep birlikte.

bişi: Bir şey.

bişiy: Bir şey.

bitek toprak: Verimli, her türlü mahsul yetişen toprak.

bitécik: Bir tanecik.

bi yakañda: (senin) Bir yerinde.

boba: Baba

bobasız: Babasız, babası belli olmayan, piç.
 boçça (bōçça): Bohça
 boççala-: Bohçalamak.
 bolar-: Bollaşmak, çoğalmak.
 bolu: Buğday, arpa biçerken bir kolda biriken sap.
 bōndirik: Boyunduruk.
 boşapla: Kaynatılarak içilen bir bitki, ada çayı.
 bova: Baba.
 böğün: Bugün.
 böllelikle: Böylelikle, böylece.
 bölennnen: Böylelikle, böylece.
 böyük: Büyük.
 böyük topca: Bir nakış ismi.
 buğdiy (buydiy, bıydiy): Buğday.
 bürgü: Başa örtülen bir çeşit yazma.
 buramızda: Bizim burada.
 buri: Buraya
 büber: Biber.
 bük: Kıvrım
 büver: Biber.

C

candarma: Jandarma.
 ceñiz: Çeyiz.
 ceyeran: Cereyan, elektrik.
 cıbın: Çıban.
 cıngırác: Eskiden bayramlarda kurulan bir eğlence aracı. Ortaya dikilen bir ağacın ucuna, 9-10 metrelik bir ağacın uzunlamasına geçirilmesi ile kurulur. İki kişi, koltuk altları, uzunlamasına konulan ağaca gelecek şekilde, iki ucuna biner ve ayaklarını sıra ile yere çarpıp hız alır. Bu şekilde yükselip alçalmak şeklinde dönmeleri sağlanır.
 cibindirik: Sineklik

cinsi cibilleti: Soyu soppu, cinsi cibilliyeti.

cimcikle-: Çimdik atmak.

cîz: Çeyiz

cizme: Çizme.

cumayşam: Perşembe günü akşam.

cumayşam: Perşembe (Nusret köyü).

cüme: Cuma.

Ç

çalıp bat-: Çalıp durmak.

çalıp batı: Çalıp duruyor, çalıp durur, çalıp durmakta.

çallâñ: Çalılarım

çamır: Çamur.

çamşircı: Çamaşircı.

çapıt: Çaput, bez parçası.

çardak: Daha çok harman yerlerinde veya imkan varsa tarlalarda, üzeri genellikle bol yapraklı çınar dalları ile örtülmüş gölgelik.

çarıkğabi: çarık.

çat: Birleşme yeri.

çayırtlat-: Koyun, sığır, at gibi hayvanları çayırdan yaymak, otlatmak.

çayırtlatma: Otlatma.

çe'lemik: Çitlembik.

çeket: Ceket.

çekerge: Çekirge.

çekgi: Eskiden başlıkların üzerinde onları sıkmaya yarayan dokuma kumaştan bir aksesuar..

çeldir-: kendine veya bir hedefe doğru gelen bir şeyin yönünü başka yere çevirmek.

çefñiz: Çeyiz.

çepel: çer çöp.

çerek: Çeyrek.

çetmelik: Çitlenbik ağacı

çetmi: Çepni (Oğuz boylarından biri).

çevirgili: Çevrili.

çez-: Çözmek.

çıbık: Çubuk.

çıkassie gadā: Çıkana kadar, çıkıncaya kadar.

çıkı: Çıkın, küçük bohça.

çıkıp batı: Çıkıp durur, çıkıp duruyor.

çıkırık: Pamuk, yün veya keçi kılı egirmeye yarayan alet.

çırakman: Eskiden köylerde elektirik yokken, düğünlerde oyun yerinde meydana yakılan büyük ateş. Gece bu ateşin yakılması ve oyunun/eglencenin başlaması ile ilgili olarak “çırakman kurul-, çırakman yan-, çırakman toplan-” gibi tabirler de yaygın olarak kullanılır.

çırbiz: Dokumacılıkla ilgili bir araç.

çiner: Çınar.

çin: Kürek kemiği

çiriş: Bedirik eğirirken kullanılan içine biraz un katılmış su.

çit-: Ağaçları eğerek biribine ulamak.

çiti ipi: Keçi kılından yapılmış küçük parmak kalınlığında ip. Çadır kurarken, çitilmiş ağaçları bağlamak için kullanılır.

çivtci: Çiftçi.

çivte: Çift.

çobancılık: Çobanlık.

çok görgüler görmek: Çok sıkıntılı günler geçirmek.

çoval: Çuval.

çörlü alhat: Dikenli ahlat.

çörotu: Çörek otu.

çufallık: bkz. Çulfalık.

çulfalık: Kıl, pamuk ya da yün iplerle, elbise bezi, halı, kilim, çuval dokunan yer. Dokuma yapılan yer.

çulhalı: keçi kılından dokunmuş kilim.

çultar: Keçi kılından yapılmış, çadırın yanlarını çepeçevre dolaşarak örtmeye yarayan örtü.

D

dā (dāa): Daha.

dabakpazarı: Çarşamba (Nusret köyü).

dahtidik: Bir işe yaramaz.

dakıl-: Takılmak.

dāla ğalıdı: Dağılıp kalırdı.

dalan-: köpeklerin saldırısına uğramak

dana: 1. Bir çocuk oyunu adı. 2. Bu oyunda kullanılan ve uç kısmı kesilerek yuvarlaklaştırılmış olan çam kozalağı.

dañına git-: Utanmak, sıkılmak.

dara-: Taramak.

darak: Tarak.

darınılmaz: Küsülmez.

darla: Tarla.

daş: Taş.

daşı-: Taşımak.

datlı (da'lı): Tatlı.

davran-: Ayağa kalmak, harekete geçmek, bir işe başlamak.

davşannı: Tavşanlı, Kütahya'nın ilçesi.

dā yasılı mı?: Dağ eğilir mi ?

dea: Daha.

dēe: (gösterme edatı) Daha.

değiş: Birine yapılan bir şeyin karşılığı.

dēil (dēil, diil, dil, di): Değil.

deir-: Değdirmek.

deiş: Deyiş, mani.

dekedombalak al-: Takla atmak, yuvarlanmak.

dellen-: Delirmek, ne yaptığını bilmemek, yaramazlık yapmak.

delme: Bir çeşit yelek.

dence: Deyince (olunca).

deñişiklik: Değişiklik, farklılık.

deñiştir-: Değiştirmek.

deñiz: Deniz.

dermenci: Değirmenci.

depik: (tep-i-k) Dipçik.

depinmi depinmi: Hareket etmeye etmeye.

depdır-: Teptirmek.

déye düş-: Deyi vermek.

deymen (dēimen, dēirmen): Değirmen.

deyvetmek: Deyiverdirtmek, söyletmek, dedirtmek, söylettirmek.

dıkanagal-: Tıkanıvermek.

dırğaz: Çobanların soğuktan ve yağıştan korunmak için, dik yamaçlı yerlerde toprağı kazıp üzerini ağaç dalları ve çalı çırpı ile kapatarak yaptıkları, iki kişinin ancak sığabildiğı önü açık küçük barınak.

dırman-: Tırmanmak.

dırnak: Tırnak.

dırnaklāna çal-: Tırnaklarına sürmek.

did- (divt-, dit-): Küçük küçük parçalamak.

diñel-: Ayakta durmak, ayağa kalkmak, dikilmek.

diñelt-: Ayağa kaldırmak.

diñne-: Dinlemek.

diñnememiş: Bana mısın dememiş.

diñnen-: Dinlenmek.

diren: Dirgen

dişigalek: Kadın.

diyer: Diğer.

dizek dizek: Sıra sıra, dizi dizi

dokan-: Dokunmak.

dokanma-: Dokunmamak.

dokızan: Doksan.

dolak: Ayak bileğinden diz altına kadar sarılan, keçi kılından ya da koyun yününden yapılmış tozluk.

dolama: Çadırların etrafına dolanan keçi kılından dokunmuş örtü.

doman: Duman.

dombi (dombay, dombey): Manda.

domuruk: tomruk

doñuz: Domuz.

dotğurusu alaca: Dut kurusu alaca, (bir kumaş türü).

dovak (dubak): Duvak.

dovāyman: Dua ile.

dö-: Dövmek.

dög-: Dövmek.

dögğ-: Dövmek.

dökelek: Dökerek

döveç: Küçük havanda sarımsak ezmede kullanılan ucu düz veya hafif yumru ağaç.

dutul-: Tutulmak

duva: Dua.

dübek: Dibek taşı.

düne-: Tünemek.

düñür: Dünür.

dür-: 1. Rulo halinde sarmak. 2. Katlamak. "Elbiseleri dürdün mü?"

düün okusu: Düğün davetiyesi

düv-: Dövmek.

düvlek: Öküz arabası tekerlerinin dingile geçirilen demir kısmı.

düvün: Düğün.

düymele-: Düğmelemek.

düzen: Her türlü eşya için kullanılan bir kelime. "Tamir düzenlerini getir".

E

e'mek: Ekmek.

ebelemec: Saklambaç.

eber-: Getirmek, götürmek.

ecinebi: Ecnebi.

ediraf: Etraf, çevre.

efe: Ağabey; yiğit, kabadayı; büyük kayın. (MDD).

ēfen: Ehven, iyi, kolay.

ēfen iş: Kolay iş.

eflene bağır-: Gelin götürürken sevelim çeken gençlerin bağırması.

ehdiatlā: Yedekler, ihtiyata ayrılanlar, ihtiyatta bekletilenler.

ehe: Efe, ağabey.

ehtiac: İhtiyaç.

eirice: Gömlek yakalarına yapılan bir nakış.

ekin: Buğday

ēlen-: Eğlenmek, alay etmek.

ēlen: Oyalanmak.

ēlenti: Eğlence.

elit- (elet, êlet-): İletmek, götürmek, getirmek.

elle- (elles-): Dokunmak.

elleme: Dokunma, karışma.

ellik: Orakla buday biçerken sol el parmaklarına takılan ve kesilen buğday sapının kucaktan kaymasını engelleyen ucu sivri kanca şeklinde ağaç.

elt-: İletmek. Getirmek, götürmek.

ēmeçli: Eğilebilen.

ēmen: Üstüne “tepelik” denilen küçük bir taş konulan büyük bir taş ne onun yanlarına iki küçük taş dikilip (iki oyuncu da aynı şekilde kendi taşlarını karşılıklı diker.), yine sırayla taş atmak suretiyle bu taşları devirmeyi ve tepeliği düşürmeyi amaçlayan, daha çok çobanların oynadığı bir oyun. Rakip taşı attığında berideki oyuncu elindeki bir taşla, fırlatılan taşın yönünü değiştirmeye çalışarak kendi diktiği taşların devrilmesini engellemeye çalışır.

emir: Yeşil.

emir eli: Emir eri.

emir sarıklı: Yeşil sarıklı.

emir sarıklı irişmişle: Yeşil sarıklı veliler.

en-: İnnek.

enki: İşte o, o. Birinin elindeki veya yanındaki bir şeyi işaret ederken ya da isterken. “Enkini ver. Enki alet neye yarar.”

enkile: onun gibi, dediğin gibi, yaptığın gibi.

entere: Entari.

eñere (eñere- ēyre): Meğerse, meğer, eğer, her halde, ihtimal ki.

eñ gücü: En sonunda, sonunda, her halukarda.

eñ iyisi: En iyisi.

enni: Enli, geniş.

ēr: 1. Ermek, yetişmek. 2. Görmek, yaşamak.

erene var-: Cenaze olan eve köydeki her haneden bir kişinin başsağığı dilemeye gitmesi.

erişçikçe: Eriştikçe, yetiştikçe.

erkeş: Teke, erkek.

esgi: Eski

esgi: Elbise, çamaşır.

ēsik: Eksik.

ēşi: Ekşi.

etemin: Etamin

ev barg ol-: Evlenmek.

evlatım makamına: Evladımın adına.

evlêi ol-: Bir evlek yeri sürüp bitirmek.

eveli: Evvela.

everdim: Evlendirdim.

evin: Tohum. Buğday, haşhaş, arpa, susam gibi bitkilerin tanesi. (evin, ewin; tane, çekirdek. DLT)

eviz: Eviniz.

evlek: Uzunluğu ve eni kırk arşın olan, dönümün dörtte biri kadar tutan alan ölçüsü.

eyir-: Eğirmek.

éyce (eycene) : İyice.

eyke-: Yıkamak.

eyşi: Ekşi.

ey ya!: (ünlem) İyi ya!

ezi: Binaların köşeleri, köşe.

F

fasülle: Fasulye.

fekil: Vekil

fermanı: Fermana.

fevğalâde: Fevkalade.

findır-: çelik- çomak oynarken küçük sopanın (met) kenarına vurarak havalandırmak.

fur-: vurmak.

Ğ

ğabir: Kabir.

ğaçıl-: Kenara çekilmek.

ğadâ: Kadar.

ğadın urbası: Kadın elbisesi.

ğak-: Kalkmak.

ğalaba: Kalabalık.

ğalañ: Artık.

ğalbır: Kalbur.

ğalem ğalem: Çizgi çizgi.

ğaleyli: Kalaylı.

ğali: Gari, artık, gayri.

ğanáğ (ğanek): Zamirlerden, genellikle de işaret zamirlerinden sonra edat olarak kullanılır ve “kadar, kadarlık” anlamı verir. “bu ğanáğmıñım./ bu kadarmıñım”

ğāñı: Kağrı.

ğappe: Kahpe.

ğar: Kar.

ğarabaş otu: Kaynatılarak içilen bir bitki.

ğara deymen: Eskiden su gücü ile çalışan değirmenler.

ğarageçili: 1. Bir nakış ismi. 2. Yörüklerin bir kolu.

ğaramık (MDD): Karamık, böğürtlen (meyvesi).

ğarabaltık: Karabaltık, bir mevki adı.

ğarañı (MDD): Karanlık.

ğarañılık: Karanlık.

ğarantı: Böğürtlen bitkisi.

ğara saban: Kara saban.

ğarık: Karık. Bahçelerde değişik sebze bitkilerinin bir sırada dikilmesi için hazırlanıp bölünmüş, kenarları yüksekçe yer.

ğarınçalanı: Karıncaalanı, bir mevki adı.

ğarınç: Karış.

ğāri: (edat) Gayrı, artık.

ğārik: Gayrı, artık

ğarşılı: Karşılıklı.

ğaşu gözü yık-: Kaş göz işareti yapmak.

ğat: Kat, takım.

ğatran: Katran.

ğavcık: Buğdayın kabuğu.

ğavıtdır-: Kavurtturmak.

ğavız: Buğdayın kabuğu.

ğavilleş-: Kavilleşmek, anlaşmak, sözleşmek.

ğavram: Orakla buğday biçerken sol el ile tutulan buyday.

ğavruk: Mısır, haşhaş ve susamın kavrulup, el değirmeninde (taştan yapılmış) çekildikten sonra şekerle karıştırılmasıyla yapılan yicecek.

ğaygan: Gürgen ağacı (Dedekaşı köyü).

ğayına: Kaynana.

ğayıt: İş.

ğayfe: Kahve.

ğaymicik: Bir ot türü.

ğaynak su: Kaynamış su, kaynar su.

ğazanı hur-: Kazanın altını yakmak, kazanı ocağa koymak.

ğıdarlık: Kadarlık

ğıncırak: bkz. cıñğırâç.

ğındırğâç: bkz. cıñğırâç.

ğırañyatak: Kıranyatak, bir mevki adı.

ğircamıklı: gri renkli olan

ğircamıklı alaca: gri renk de kullanılmış çul, kilim.

ğıvırağoduk: (mec.) Öldürdük

ğıvırat-: Kıvırmak.

ğıy: Kıyı, kenar, taraf.

ğıyındii: Kenarındaki, kıyısındaki.

ğıysuyu: s çizerek ilerleyen bir nakış türü.

ğızañlık: Çocukluk.

ğız deişi: Kız deyişi.

ğızğardan: Bir nakış türü.

ğo-: Koymak.

ğō-: Kovmak.

ğobak (MDD): Kozalak.

ğobalak: Kozalak.

ğocānan: Kucak ile.

ğoleylik: Kolaylık, kolay olan.

ğoma-: Koymamak, bırakmamak.

ğonak: Bir düğüne başka bir köyden gelen kişilerin misafir edilecekleri evler.

ğonak sahibi : Düğün sahibi tarafından evine misafir gönderilen kişi. Evindeki misafirlerin bütün ihtiyaçları ile ilgilenmek zorundadır.

ğonak yeri: Yaylaya gidilip gelindiğinde herkesin kendi çadırını kuracağı yerler. Herkesin çadır kuracağı yer önceden bellidir.

ğoñumu goñşusunu: Konu komşusunu.

goñşu: Komşu.

ğōr: Kor, köz.

ğorcu: Korucu, köy korucusu.

ğoş: Koç.

ğoyak: koyu (genelde gölge için)

ğōz: Koyarız

ğū-: Koymak.

ğūfer: Kuaför.

ğukden: Geceleri köydeki bütün çocuklarının katılımı ile oynanan bir oyun.

Çocuklar ikiye ayrılır. Bir grup sayarken öbür grup köyün içinde ya da

köyün hemen yakınlarında saklanır. Ebe olan taraf saklananları ararken “gük!” diye bağırır. Saklananlarda “gukdēn!” diye cevap verir. Ebe olan taraf sesleri izleyerek saklananları bulmaya çalışır. Ancak saklananlar ses verdikten sonra saklandıkları yeri değiştirebilirler.

ğumeş: kumaş

ğurakla-: Kurutmak.

ğutla-: Kutlamak.

G

gelepçekli: Kelepçeli, kelepçelenmiş.

gelgeş: Akli yarım.

gelin alıcı: Gelin almaya giden kabile.

gelinnik: Gelinlik.

gelürüledin: Geliverirlerdi.

gençlik: Köyün bütün gençleri.

genş: Genç.

geş: Geç.

get-: Getirmek.

gine: Yine.

giri: Pazar (Nusret köyü).

göde: Gövde.

göklük: 1. Yeşillik. 2. Bölgede susam, pamuk tarlalarında araya ekilen kavun, karpuz verilen genel ad.

gön: Deri.

gönek (gölek): Gömlek. (könglek. DLT)

göñüs: Göğüs.

göşmen: Göçmen.

göy: Gök.

göynek: Gömlek.

göz: Evdeki odaların herbiri.

göze gel-: Nazar değmek.

gözel: Güzel.

gücün: 1. Zorla, güç bela. 2. Ancak

güçcük: Küçük.

güccük topca: Bir nakış ismi.

gün: Güneş.

günnē enē: Akşam olur

güp: Küp.

güzse-: Havanın, mevsimin güze dönmeye başlaması.

H

habar: Haber.

habıra: Habire, durmadan, sürekli, hep.

hadi ki: Haydi artık.

hama: Pamuktan dokunmuş kumaş.

hama don: Pamuklu kumaştan yapılma iç elbisesi.

hama gönek: Pamuklu kumaştan yapılma gömlek.

hambar: Anbar.

hanı: Hani

hankı: Hangisi

hankıñız: Hanginiz

haranı: Ocaklarda kullanılan dışı isten simsiyah olmuş büyük tencere.

harşlık: Harçlık.

havrız: havuz (MDD)

havta: Hafta

hayat: Evin dış kapıdan girişteki ilk bölümü..

hēbe: Heybe.

hēbe düz-: Düğün öncesi alışveriş yapmak.

heire (hēre): sincap

henfe: Hanife

henteri: Entari.

hepbicik: Hepimiz.

heral: herhalde.

hercēzi: her biri.

herşi: Elbise.

her yaka: Her yer, her taraf.

hīyal: Hayal.

hızmat: Hizmet.

hincağız: şimdi, tam şimdi, şu anda.

hinci: Şimdi.

hincik: Şimdi.

hindi: Şimdi.

hortakal: Portakal.

höşmelim: Höşmerim. Tuzsuz peynir ve irmikle yapılan bir tür tatlı.

humayin: Bir kumaş türü.

hur-: Vurmak.

hurda: Orada.

hurul-: Vurulmuş.

hurun: Fırın.

hurup batı: Vurup durur, vurup duruyor.

huşduma: (ağlayan çocuk için) ağlama, sus anlamında bir okşama sözü (MDD)

huşdumuceñ: 1. Konuşmayacaksın, ses çıkarmayacaksın.

I

ıhırdık: Çöktürdük.

ıhma-: Gelişmemek.

ılaz: Laz

ırakcin (ırakçın): Eskiden genellikle humayun denilen bir tür kumaştan yapılan başlık, takke.

ırakı: Rakı.

ırasla-: Rastlamak.

ıraspı: Orospu.

ırıca: Rica.

ırbız: üzerine ip sarılarak yumak yapılan üç, dört uçlu ağaç parçası.

ırıp: Yarım şinik.

ıscak: Sıcak.

ısrıran: Yoğrulan hamuru bölmek ve hamur teknesinin dibini sıyırmak için kullanılan, demirden yapılmış, ucu üçgen biçiminde alet.

İ

î: İyi.

ihi: İşte.

ikindin: İkinci vakti.

ilac ğarac: İlaç milaç.

ilastıĝ ayakkabı: Lastik ayakkabı.

ilcek: Hep birlikte, hep beraber, el birliĝi ile.

ilehen (ilán): Leĝen.

ileş: Leş.

ilgi: Düĝme.

iliştir-: İyileştirmek.

ilkim: İlk önce, ilkin.

ilkin: İlk önce, ilk zamanlar.

ince: Kibar.

ine: İĝne.

inek gönü: İnek derisi.

iñile-: İnlemek.

iñilti: İnilti, inleme.

in işi: İndirme işi.

inne: İĝne.

irehmet: Rahmet. (mec.) Yaĝmur.

ireng ireng: Renk renk.

irenk: Renk.

irişmiş: Ermiş, veli.

irişmiş: Yetişmiş, yetişmek.

irkil-: Toplanmak, birikmek.

irpeden (erpeden): Bir kumaş türü.

isanatlık: İnsaniyet, insanlık.

isken: İskan.

istirāt: İstirahat, dinlenme.

iş: İş.

iş gayıt : İş.

işgüili: İç güveyliği.

işki: İçki

it-: İtmek.

itiyar: İhtiyar.

ittah ét-: İddia etmek.

iyer : Eyer, at eyeri.

K

kağdır-: İttirmek, itmek, itelemek.

kaçıkça: Kaldıkça.

kapattır-: Kapattırmak.

kapıi dayakla-: Kapının açılmasını engelleyecek şekilde kapının arkasına bir destek koymak.

kaş dına: Kaç tane.

katatlan-: Peşpeşe dizilmek.

kava: Kafa.

kavtan: Kaftan.

kıl sümeni: Keçi kılının eğirilmeye hazır hale getirilerek sarılmış hali.

kımçı: Kamçı.

kırk-: Koyun, keçi gibi hayvanların yününü kesmek.

kırklının: Kırklı iken, kırkı çıkmamışken.

kırkma kes-: Düğünün ertesi günü yani duvak günü gelinin saçlarının önünden ya da kulağın arka kısmından saç kesmek.

kırpıt: Yünden yapılmış pantolon.

kıs-: Sıkışmak.

kısıq: Sıkışık, dar.

kısıq yol: Dar, geçmesi zor yol. (Yer adı. Bu yerdeki yol eskiden çok dardı. Bir tarafı dereye doğru uçurum, öbür taraf kayalık bir yamaç. Dombaydere Köyü)

ķışķı: Üzerine altın dizili olan ip.

ķışķıslık: Boğaza takılan üzerine altın dizili olan ip.

ķōķa: Ocakların yanındaki küçük delik.

ķokurt: Kokart.

ķomtan: Komutan.

ķoş-: Öküz ya da manda gibi hayvanları, arabaya, dövne ya da sabana bağlamak.

ķumtan: Komutan.

ķuş uşmaz gölun yürümez: (deyim) Kuş uçmaz kervan geçmez.

ķuytu: yağışa ve rüzgara karşı korunaklı yer.

K

kefran: Kervan

kekeç: Dibekte buğday dövmeğe yarayan ağaçtan yapılmış tokmak.

kelek: Henüz olgunlaşmamış, turşusu kurulan küçük kavun. 2. Olgunlaşmamış karpuz için kullanılır.

kelin: Gelin.

kelem: Lahana.

kemikli bā: Üzeri kemik ya da kemik benzeri maddelerden yapılan düğmelerle süslenmiş, peşkir üzerine bele bağlanan dokuma kemer.

kenge: Yenge

kert-: Ağaç üzerinde oymak ya da çentmek suretiyle işaretler yapmak. Çentmek. Oyuk oyuk yapmak.

kertikli: Kertilmiş, çentilmiş.

kesbüt: Kepsut (ilçe adı).

kevkir: Kevgir.

keyik: Geyik.

kile: Dört teneke karşılığı hububat.

kilülük: Kiloluk

kim: Bağlama edatı

kimceli: Kimlerden.

kindi: İkinci.

kireçleme: Kireçlenme.

kirkit: Halı dokunurken ilmekleri sıkıştırmak amacıyla kullanılan ağaçtan yapılmış küçük dişli tokmak.

kö: Köy.

köhün: Büyük sepet.

kölük: Köylük, köy.

kötāya: Kütahya

köv: Köy.

köycek: Bütün köylü birlikte.

külák: Külah, başlık.

külbacā: Ocaklık.

külbür: Fırının içi temizlenirken kullanılan sopanın ucuna bağlı bez parçası, çaput.

kümü: Kimi.

kümüsü: Kimisi

kümüş: Gümüş.

L

lapbadaq: Lap diye.

laylon: Naylon.

lire: Lira.

lo'ma: Lokma.

M

māğra: Mağara.

malak: Manda yavrusu.

Manav: Yerli, yerleşik. Yörükler manavlar için bir takılma (şakalaşma) sözü olarak "küflü manav" sözünü kullanırlar.

manısanıfi: Manisa'nın.

māni at-: Mani söylemek.

manqır-: Mandanın bağırması.

masma: Basma.

maşálen: bkz. Çırakman.

mavırız: Bir tür iek ?

meci: İmece.

mēerim: Meğer, meğerse.

mefat (máfat): Vefat, ölüm.

mekle-: Emeklemek, elleri ve dizleri üzerinde yürümek.

melen: Merhem.

melik: Saçların örölmüş hali.

melin: Melul.

melhem (melem): Merhem.

menere: Pencere.

menik: Kalça üzerinde bulunan küçük torba, heybe.

mengele: Mengene.

meremet: Merhamet.

mēşur: Meşhur.

met: Bir çocuk oyunu adı, oyunda kullanılan küçük omağın adı.

metleme kes-: elik- omak oyununda kullanılacak büyük çubuğun iki ucunu birbirine paralel olacak şekilde belli bir eğimle kesmek.

meiden: Meydan.

meyid (meyi): Beyit, mani.

mıñar: Pınar. eşmeler için de kullanılır.

minet: Fırına ekmek götürüp getirmede kullanılan uzun tahta.

misēvir : Misafir.

motur: Motor.

moturlu: Lokomotifi mazotla çalışan tren.

mazağ: Bir yere geçirilen bir şeyin oradan çıkmaması için takılan demir veya ağaç. (başağ : Başağ, ok ya da mızrağın ucuna geçirilen demir, ok temreni. DLT)

mazağla-: Bir yere geçirilen bir şeyin oradan çıkmaması için takılan demir veya ağaç takmak. (başağla- : Demir uç takmak. DLT)

mūit: Muhit, evre.

mūtar: Muhtar.

mūfer: Mięfer

N

nacak: Bir tür balta.

namazlā: Namazlık.

narınc (narınc): Koyu kırmızı.

nası: Nasıl.

nāyatta: Nihayetinde, sonunda.

nazar er-: Nazar değmek.

nenni çek-: Ninni söylemek.

nışannan-: Nişanlanmak.

nile: "nasıl" anlamında soru sıfatı.

niyinne: Ne ile, neyle.

nodul: Üvendirenin ucundaki kısa çivi.

nodulla-: 1. Üvendirenin ucundaki çiviye öküzlere dürtmek. 2. Birine iğneleyici söz söylemek. (MDD)

noqma: Lokma.

nout (nahut-nofut): Nohut.

nuhus (nufuz): Nüfus.

nusubet: Musibet.

nusurat: Nusrat (köy adı).

nuşatur: Nişadır.

O

oca'lık: Ocaklık.

ofuşcu: Ofis memuru. II. Dünya Savaşı yıllarında köylerde buğday toplayan görevli.

oğrama oğra-: Cin, peri musallat olmak.

oqu-: Davet etmek

okun-: Davet edilnek.

okuntu: Düğüne davet etmek amacıyla dağıtılan mendil, havlu, tübent, kumaş ya da şeker verilen genel ad. Günümüzde zaman zaman davetiye için de kullanılmaktadır.

ōlak: Oğlak.

olmasmanı: Olmaz mı hani

ōmi: Olmuyor.

ormanardı mektebi: bkz. Ardıçdibi mektebi.

ōrşat: Bir ot türü.

ossam: Herhalde.

ot- (otu-): Oturmak.

otlak ũlüşümü: Mera, otlak paylaşımı.

oturak ğal-:Yürümesine yada ellerini kullanmasına mani bir sakatlıktan dolayı evde oturmak zorunda kalmak, kötürüm olmak.

aylak: işi gücü olmayan. Boş boş gezen.

Ö

öle: Öğle.

öle: sürekli, hep, devamlı. “Öle bize gelip durur.”

ölene: Öyle.

öleniye gada: Ölene kadar.

öleştir-: Paylaştırmak.

öñ: Ön.

öre-:Üremek, çoğalmak, türemek.

ören-: Öğrenmek.

örgeñ-: Öđrenmek.

örget-: Öğretmek.

öleşme-: Paylaşmak, ũleşmek.

öykün-: ũzölmek, kederlenmek. Kederlenerek anlatmak.

özenkilik: Gelinin attan inmesi için verilen hediye.

P

papur: Vapur.

parasına mendik: parasına mı indik/ kaldık.

paraya yakın git-: Parası bol işi tercih etmek.

patus: Patos.

poy: Tarhana katılacak yoğurda karıştırılan bir tür ot.

pençere: Pencere.

pēnir: Peynir.

pesle-: Beslemek.

pıynar: Dalları sağlam, yaprakları küçük ve sert, daha çok çalı şeklinde kalan bir bitki.

pıynarlı mektebi: bkz. Ardıçdibi mektebi.

pindir-: Bindirmek.

pucuk: Buçuk.

pusul: Pusmak.

purdola-: Çadırın etrafını çultarla dolaşmak.

R

S

sā: Sağ.

sa'la-: Saklamak.

sa'lan-: Saklanmak.

sa'lē sa'lē: Saklaya saklaya.

saç-: Saçmak, dağıtmak.

saçayā (sacā): Sacayağı.

sāda yā: Tere yağı.

sālıcinen: Sağlıcaklan.

sāla-: Saklamak.

samsağ: sarımsak

sañ-: Sanmak.

sañğı çay: Demli –acı, buruk- çay “sağan: tadı buruk olan. (DLT III/376-5)”

sañgeç: Salıncak.

sapıt-: Şaşırarak, yolunu kaybetmek, ne söyleyeceğini/ yapacağını bilememek.

sarıyli: Saraylı; yufka üzerine şerbet dökülerek yapılan bir tatlı.

sarka: Bir tür nakışlı yelek.

sarvakılā: Sarıfakılar. (köy ismi.)

saş: Saç.

sāt: Saat.

satan (saten- satın- sate): Zaten.

satından: Pazardan satın alınan, pazarda satılan şeylerden. “*Satından* birşey alıp yemiyorduk.”

savā: Sefa.

savır: Sağır.

saya. Koyun ağılı.

saykı: Sanki.

sefte: Siftah.

sek: Bazı topraklara kaynar su döküldüğünde toprağın üzerine çıkan ve ip boyamada kullanılan tuz benzeri bir madde.

sekle-: İpi sekli su ile kaynatmak.

sekli ip: Sek ile suda kaynatılmış ip.

selbes: Serbest.

sel değirmeni: su değirmeni

sepi ser-: Düğünün başladığı gün kız evinde, gelin oluşunun hemen ardından oğlan evinde gelinin işlediği çeyizleri sergilemek.

seş (seç): Harmanda yerinde bulunan henüz çuvallanmamış, samanından ayrılmış buğday, arpa yığını.

seveli çek-: Düğünlerde gençlerin kol kola girip bağırarak maniler söylemesi.

sever: Sefer.

sevili konuş-: İçten, candan, samimi konuşmak.

sēmen (simen): Seymen

seysene: Düğün başladığı gün oğlan tarafının kız tarafına gitmesi.

sırsıl-: Sarsılmak.

sırlan: Düzgün, pürüzsüz.

sifil: Sivil.

sili: Bir dokuma türü

simen: Seymen.

siñ-: Saklanmak.

sinekmē: Sini ekmeği. Sini/ tepside pişirilen bir çeşit ekmek.

sincir: Zincir.

siñnen-: Saklanmak, sinerek saklanmak.

siñnendiini ğari: Saklandıktan sonra.

sirk-: Silkelemek, silmek.

siviş: Bir oyun.

siyahla-: Nazar değdiğiğine inanılan kimsenin yere sırt üstü yatırılıp çeşitli dualar okunarak, okuyan kişi tarafından vücudun uzuvlarının elle sıvazlanması.

siyis: düğünlerde yemek pişiren aşçılar. (Nusret Köyü)

sobey: Subay.

soñura (soñūra): Sonra

sōra: Sofra.

sōradan kere: Sonradan.

sorkunç: Çam sakızı

sōuğa biş-: Soğuga alışmak.

sour-: Soğurmak, emmek.

soykalamak: Elbiselerini çıkarmak .

soyup soykala-: Elbiselerini çıkarmak.

soyut-: Soymak, elbiselerini çıkarmak.

sōle-: Söylemek.

sōüt: Söğüt.

sōütçükçe: Söğüt'te (Söğüt, Bilecik ilçesi.)

suluğ yer: Suyu bol olan yer.

susamışlık: (mec.) Özlem, hasret, susamış olma durumu.

suvan: Soğan.

suvanlık: Soğanlık (yer adı)

suy: Su.

suya girin-: Banyo yapmak.

suy ğabı: Su kabı.

süngüre: Fırın süpürgesi. Fırında yanan odunların kül ve közlerini temizlemek için kullanılan, iki – iki buçuk metre uzunluğunda bir dalın ucuna kalın kumaştan çaputların baplanması ile yapılmış süpürge.

sürük: Sürülü, sürülmüş.

sürüntü: Mız mız. Kendi başına bir iş göremeyen.

süs-: (Büyükbaş hayvanlar için) Boynuzlamak, boynuz vurmak.

süsken: Süsmeye alışmış, çok süsen.

süven: Çit çevirirken toprağa çakılan bir buçuk iki metre uzunluğunda ve bilek kalınlığında ağaç.

süzek: Süzgeç.

Ş

şahla-: Şahlanmak, şaha kalkmak.

şakbalı: Şapkalı.

şašta: Nişasta.

şavuk: Işık, aydınlık.

şeyir akını: Şehir akını, şehre göç.

şıla-: Işılamak, ışıldamak, parlamak.

şindi (şindik, şinci, şincim): Şimdi.

şinik: Bir kilenin dörte biri.

şıptik: Naylon terlik. (MDD)

şorda: Şurada.

T

tāa (taha): Daha.

tağgadañi: Tak diye, aniden

takine: Takunya.

tal: Dal, ağacın dalı, ağaç.

tal tekne: Ağaçtan oyularak yapılmış tekne.

tamla-: Damlamak.

tamtürüs: Tam olarak, iyice.

tapak: Tabak.

tapıt: Tabut.

tarana (tarána): Tarhana.

tarlalā olundu mu?: Tarla işleri bitti mi, tarla işleri bittiği zaman.

tāta: Tahta.

tatarlık yañış: Bir nakış ismi.

tatık (tatığ): Lezzet, tat.

tava gel-: (tarlalar için) Toprağın sürülme zamanının gelmesi, sürüme hazır hale gelmesi.

taviğ ayā: Tavuk ayağı (nakış ismi).

temmeli: İyice, temelli.

tepelik: ēmen oyununda ortadaki büyük taşın üzerine konulan taş.

tepelikli: İbikli.

teris: Terhis.

teste-: Destelemek, deste yapmak.

tevtiş: Teftiş.

téyip: Teyp.

tınaz: Buğday yada arpa saplarının harmanda dövenle sürülüp erimesinden sonra tanesi ve samanı ayrılmadan bir araya toplanmış hali.

tınaz savur-: buydayın samanı ile tanesini rüzgarda ayırmak.

tırağga. Kalabalık, gürültü, patırtı.

tıraska: Bir oyun adı. Bkz. gükden.

tik-. Dikmek, dikiş.

tiken: Diken.

tikivü-: dikivermek.

tirektör: Traktör.

tiyārā: Teyyare, uçak.

tırabozan: Trabzon

tıraktór: Traktör.

tokat: Evin avlusu.

toktur: Doktor.

tolu: Dolu, bir yağış türü.

tomafil: Otomobil.

toplie git-: Toplamaya gitmek.

tozluk: bkz. dolak.

töüş-: Döğüşmek.

tuman: duman.

tur-: Durmak.

turluk: Yünden yapılma, çadırın üstüne örtülen, keçeeye benzer büyük örtüler.

turluğun ibiği: Çadırın üstüne örtülen turluğun köşesi.

tutğunluk: Tutkunluk, bağlılık.

tuttur-: (Okuma ile ilgili) Harfleri birleştirme, heceleme.

tü: Tüymek, kaçmak.

tüfiñ depii: Tüfeğin dipçiği.

tülbet: Tülbent.

tülle-: Zıplamak.

tülü deri: Koyun postu, post.

tülü namazlā: Koyun postundan seccade.

tüñgü- (tüñle-, tüñge-): zıplamak.

tüñgü: Kadın oyunu. Tek ayak üstünde ve ayaklara değiştirerek zıplaya zıplaya oynadıkları bir oyun.

türen: Tören.

Türk: Yerleşik hayata geçmiş, daha çok tarımla uğraşan köyler. Yörede bazı köylere ve bu köylerde yaşayan insanlara verilen isim. Yörük köyü- Yörük; manav köyü- Manav; Çetmi (Çepni) köyü- Çetmi; Türkmen köyü- Türkmen; Mācır (muhacir) köyü- Mācır gibi.

tütünlük: Çadırdan duman çıkması için bırakılan delik.

tüv: tüy, yün.

tüv-: Zıplamak, hoplamak, yukarı sıçramak.

tüve bil-: Dövebilmek.

tüvek: Tüfek.

U

ucağ: Ocak, ateş.

ufaksın-: Küçük görmek.

uğarı: Yukarı.

ula-: Ekleme.

umur: İş, güç, sorumluluk.

umuz: Omuz.

uñ: Düz, ön.

undan ārı: Ondan sonra.
 unul-: Unutulmak.
 urba gör-: Dügünden önce yapılan elbise alışverişi.
 urdancāzım: Ondan sonra.
 urfi: Ruhü.
 urġan: Urgan.
 ūreş: Uġraş, iş, meşgale.
 ūrla-: Uġurlamak.
 urlā: Oralar.
 urlāñ isanları: Oraların insanları.
 uşmıñarlı: Üçpınarlı. (Üçpınar, bir köy adı.)
 uşġurla-: Uçkurunu bağlamak, uçkur takmak.
 uvakḡan: Ufakken.
 uykusu delir-: Aniden uyku basmak, uykunun gelmesi.

Ü

ūlüşüm: Paylaşım, paylaşma.
 ūñle-: Seslenmek.
 ūrēcikçe: Üredikçe, çoġaldıkça.
 ūrüye:Rüya.
 üssin: Hüseyin.
 üşek: Vaşak, yabani kedi.
 üşlü: (hayvanlar için) üç yaşında.
 üş yoluñ çatı: Üç yolun birleştiġi yer.
 ūüt-: Öġütmek.
 üttür-: Öġüttürmek.
 ütüz: Öte yüz.
 üteki: Öteki.
 üvendire: Öküzleri dürttüklemeye yarayan, ucuna kısa bir çivi saplanmış uzun
 sopa.
 üzen-: Özenmek.

V

vağat: Fakat.
vazine: Hazine (hafıza anlamında).
vazayıt: vasıta, araba.
velen: Filan, falan.
veren: Viran.
vi-: Vermek.
vin-: Verilmek.
vizilde-: Vızıldamak.

Y

yaban: Yabancı; köyün dışı
yabana git-: başka bir köye gitmek.
yahutğın: Yahut da, yahut ki.
yağa: Taraf
yalak: Oyun oynamak için kazılan küçük kuyu.
yalaz: Ateşin yükselen alevi (MDD)
yalım: Galiba, herhalde, sanırım. "Ahmet geldi yalım.)
yalñız: Yalnız.
yamır: Yağmur.
yanar yangın: Çok sıcak.
yañış: Nakış.
yañışla-: Nakışlamak, desenleri işlemek.
yapā: Yapağı.
yapağı sümeni: bkz. kıl sümeni.
yarın: Kürek kemiğinnin alt ucundan koltuk altına doğru olan bölge.
yas-: Eğmek.
yasteç: Üzerinde hamur işleri yapılan yuvarlak veya dikdörtgen şeklinde yassı ve düz tahta.
yassı: Yayvan.

yassı: Yatsı.

yaşmak tartın-: (başı) Yaşmak ile örtmek.

yatağ: Koyunların ya da öküzlerin köy dışında barındıkları yer.

yatā kalkā (yatağı kalkağı): Yatması kalkması.

yatağçı: Koyunların kaldığı yatak adı verilen yerde çobanlık yapan kimse.

yatı git-: Yatmaya gitmek.

yatır: Evliya mezarı, türbe.

yavuz: İyi, güzel.

yayanı: Yayan olarak.

yaygı: 1. Evin içerisine kilim gibi yayılan ve kıldan dokuma kumaş. 2.

Genellikle, yere serilen bez vesaire.

yaz-: (Bir şeyi) sermek, açmak;

yeğni: Hafif.

yektirme-: Ektirmemek.

yeñi: Elbisenin bilek kısmı.

yeñiden: Yeniden.

yeriş-: Yetişmek, büyümek.

yerlen-: Yerleşmek, bir yerde kalıcı olmak.

yesir: Esir.

yeyle-: Kesilen ağaçların dallarını ayırmak.

yéyke- (yıyka-): Yıkamak.

yıkıntıcak: yıkıntısı, yıkılmış, devrilmiş.

yımırıQ: Yumruk.

yımırıQ gadarlıktan: Çocukluktan.

yıyka-: Yıkamak.

yimekçi: Aşçı.

yimeklen-: Yemek ikram edildiğinde yemek yemek.

yiñi: Yeni.

yiñil-: Yenilmek.

yit: Yiğit.

yoklu: Yoksul.

yokluk: Yoksulluk.

yokuşa sar-: İşleri içinden çıkılması güç bir hale getirmek ya da birini zor durumda bırakmak, yokuşa sürmek.

yönü geri dön-: Arkasını dönmek.

yolcu: Pazartesi (Nusret köyü).

yoz: Herhangi bir niteliği olmayan. (İnsanlar için; kaba, cahil, görgüsüz.)

yoz yazma: Oyasız yazma.

yönü yokarı: Sırt üstü.

yörü-: Yürümek.

yuğa (yuyka): Yufka.

yuğa böri: Yufka böreği.

yüür- (yuñur-, yumur-, yuğur-): Yoğurmak.

yü-. Yıkamak.

yüñ: Yün.

yüründen tut-: iç sıkıntısı vermek.

yü'sek: Yüksek.

yüssekklik: Yükseklik.

yüssük: Yüzük.

Z

zabâle: Sabahleyin.

zali: Salih

zalââ!: Salih Ağa!

zata: Zaten.

zati: Zaten.

zebep: Sebep.

zebil zebil (< sefil sefil ?): aç açık, kimsesiz

zeccâde: Seccade.

zehmeri: Zemheri.

zemâtlı: Zahmetli.

zeren zebil: aç açık, sahipsiz, bakımsız kalmış kişi, eşya vs. için kullanılır.

zerine: Üzerine.

zevli: Selvi.

zıbın: Kadın giysisi.

zızıla-: sızlamak.

zimbet: Zimmet.

ziñgılda-: yerinden oynamak, sallanmak (MDD). “depremde ev yerinden ziñgıldadı.”

zinār: Zinhar.

zoba: Soba.

zürāle: Sülale.



KAYNAKLAR

- AKKUŞ, Muzaffer: **Kitab-ı Gunya**, TDK Yay. 592, Ankara 1995.
- AKKUŞ, Tacettin: **Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası**, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir 2001.
- _____ : **Gönen ve Köyleri Tarihçesi**, İstanbul 2001.
- AKSAN, Doğan: **Her Yönüyle Dilbilim – Ana Çizgileriyle Dilbilim**, 2. Cilt, TDK Yay. 439, Ankara 1998.
- ALP, Nazmi: **“Derleme Sözlüğüne Balıkesirden Katkılar”, I. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri**, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay. 3, Balıkesir 1999.
- ARAT, R. Rahmeti: **“Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dair”**, Makaleler, cilt I, (haz. Osman Fikri SERTKAYA), TKAE Yay. 65, Ankara 1987.
- AYHAN, Aydın: **Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler**, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, Balıkesir 1999.
- Balıkesir. Bir Kentin Kimliği**, Balıkesir Rotary Kulübü Yayınları, Ankara 1997.
- BANGUOĞLU, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, TDK Yay. 528, Ankara 1990.
- BASKAKOV, N. A.: **“Türk Dillerinde Ön Vokallerin Düzleşmesi ve Karaimcenin Halicz-Luck Lehçelerinde ö > e ve ü > i Değişmeleri”**, TDAY-B 1963, Ankara 1988.
- BAYKARA, Tuncer: **Osmanlı Taşra Teşkilatı ve Görevliler**, Ankara 1997.
- CAFEROĞLU, Ahmet: **“Anadolu Ve Rumeli Ağzları Ünlü Değişmeleri”**, TDAY-B 1964, Ankara 1989.
- _____ : **“Anadolu Ağzları Konson Değişmeleri”**, TDAY-B 1963, Ankara 1988.
- _____ : **“Anadolu Ağzlarındaki Metathese Gelişmesi”**, TDAY-B 1955, Ankara 1988.
- DALLI, Hüseyin: **Kuzey-Doğu Bulgaristan Türk Ağzları Üzerine Araştırmalar**, TDK Yay. 450, Ankara 1991.
- DEMİR, Necati: **Ordu İli ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay. 788, Ankara 2001.

- DEMİRCAN, Ömer: “*Birleşik Sözcük Ve Birleşik Sözcüklerde Vurgu*”, TDAY-B 1977-1978, Ankara 1981.
- _____ : “*Türkiye Türkçesinde Vurgulama Ve Odaklama*”, TDAY-B 1977-1978, Ankara 1981.
- ERCİLASUN, A. Bican: “*Kars İli Ağızları*”, Ankara 1983.
- _____ : “*Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri*”, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK Yay. 697, Ankara 1999.
- EREN, Hasan: “*Türk Dillerinde Metathese*”, TDAY-B 1953, Ankara 1988.
- EREN, M. Emin: “*Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*”, TDY Yay. 686, Ankara 1997.
- ERGİN, Muharrem: *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2000.
- ERTÜZÜN, Reşit Mazhar: *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar*, Ankara 1964.
- Mehmet Neşri: *Neşri Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, c.I, Ankara 1983.
- ERZEN, Arif: “*Eskiçağ Tarihinde Marmara Denizi ve Boğazlar*”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, c.1/1972.
- GABAİN, A. Von: *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet AKALIN), TDK Yay. 532, Ankara 1988.
- GEMALMAZ, Efrasiyap: “*Erzurum İli Ağızları - I. Cilt*”, TDK Yay. 588, Ankara 1995.
- GÜLENSOY, Tuncer: *Kütahya Ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay. 536, Ankara 1988.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin: *Türk Dilinde Edatlar*, MEB Yay., İstanbul 1992.
- _____ : *Harezm Türkçesi Ve Grameri*, İÜ Fen-Ed. Fak Yay. 3405, Ankara 1997.
- İLKER, Ayşe: “*Manisa-Gördes Ağzında Şimdiki Zaman İşlevli –ıp batır Birleşik Fiili Hakkında*”, *I. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Balıkesir Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Yay. 3, Balıkesir 1999.
- KALAY, Emin: *Edirne İli Ağızları*, TDK Yay. 694, Ankara 1998.

- KARAHAN, Leyla: **Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması**, TDK Yay. 630, Ankara 1996.
- KARAMANLIOĞLU, A. Fethi: **Kıpçak Türkçesi Grameri**, TDK Yay 579, Ankara 1994.
- KORKMAZ, Zeynep: **"Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri Ve Ek Kalıplaşması Olayları"**, TDK Yay. 598, Ankara 2000.
- _____ : **Güney-Batı Anadolu Ağzları**, TDK Yay. 583, Ankara 1994.
- _____ : **Nevşehir ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay. 582, Ankara 1994.
- _____ : **" Batı Anadolu Ağzlarında Aslı Vokal Uzunlukları Hakkında"**, TDAY-B 1953, Ankara 1988.
- _____ : **"Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtilere Dair"**, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar - I. Cilt**, TDK Yay. 629, Ankara 1995.
- _____ : **"Türkçede ok / ök Kuvvetlendirme (İntensivum) Edatı Üzerine"**, TDAY-B 1961, Ankara 1988.
- _____ : **"Türk Dilinde—ça Ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme"**, TDAY-B 1958, Ankara 1988.
- _____ : **" -ası/-esi Gelecek Zaman Sıfat-Fill (participium) Ekinin Yapısı Üzerine"**, TDAY-B 1968, Ankara 1989.
- _____ : **"uçun ~ üçün ~ için v.b. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine"**, TDAY-B 1961, Ankara 1988.
- MANSUROĞLU, Mecdut: **"Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu"**, TDAY-B 1959, Ankara 1988.
- _____ : **" Eski Osmanlıca"**, **Tarihî Türk Şiveleri**, (Haz. Mehmet Akalın), TKAE Yay. 161, Ankara 1998.
- MUTAF,Abdulmecit: **Salnamelerde Karasi Sancağı**, Balıkesir 1997.
- NAKİBOĞLU, Sadi: **Adıyaman Ve Yöresi Ağzları**, NÜ Yay. 7, Niğde 2001.
- ORHONLU, Cengiz: **Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskan Teşebbüsü**, İstanbul 1963.
- ÖDEN, Zerrin Günal: **Karasi Beyliği**, TTK Yay., Ankara 1999.
- ÖZKAN, Nevzat: **Gagauz Türkçesi Grameri**, TDK Yay. 567, Ankara 1996.
- SAGIR, Mukim: **Erzincan Ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay. 565, Ankara 1995.

- SU, Kamil: **Balıkesir ve Civarında Yürük ve Türkmenler**, İstanbul 1938.
- TİMURTAŞ, F. Kadri: “Şeyhî ve Çağdaşlarının Eserleri Üzerinde Gramer Araştırmaları –I- Ses Bilgisi”, **TDAY-B 1960**, Ankara 1988.
- TOPALOĞLU, Ahmet: **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ötüken Neşriyat., İstanbul 1989.
- TUNA, O. Nedim: “*Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller*”, **TDAY-B 1960**, Ankara 1988.
- TURAN, Osman: **Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti**, Dergah Yayınları, İstanbul 1980.
- _____ : **Selçuklular ve İslamiyet**, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1980.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Balıkesir**, Balıkesir Valiliği Yayınları, 1999.
- Türkiye Klavuzu** (Müteşebbis ve Sahibi Hüseyin ORAK), c.1, Ankara 1946.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı: **Karesi Vilâyeti Tarihçesi**, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, Balıkesir 2000.
- YILMAZ, Fikret: **XVI. y.y.da Edremit Kazası**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1995.